

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

DR. SZABÓ JUDIT

Debrecen
2021.

DEBRECENI EGYETEM
MARTON GÉZA ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI
DOKTORI ISKOLA

**„A *ne bis in idem* elve az európai
jogalkalmazásban”**

Készítette:

Dr. Szabó Judit

Témavezető:

Prof. Dr. Elek Balázs

egyetemi tanár

A doktori program címe: Az állam és a jog változásai Közép- és Kelet-
Európában

A doktori iskola vezetője: dr. Szabadfalvi József egyetemi tanár

A kézirat lezárva: 2021. április 8.

DEBRECEN

2021.

Ajánlás

Szabó Judit: „A ne bis in idem elve az európai jogalkalmazásban”

című Ph.D értekezéséhez

A kétszeres eljárás tilalmához (ne bis in idem) kapcsolódó kérdéseknek látszólag bőséges a szakirodalmi feldolgozottsága. Dr. Szabó Judit dolgozata azonban rávilágít arra, hogy a folyamatosan változó jogszabályi környezet, az Európai Unió Bíróságának és az Európai Emberi Jogi Bíróságnak a fejlődő joggyakorlata újabb és újabb olyan jogértelmezési kérdéseket vetnek fel, amelyeket kizárólag stabil elméleti, dogmatikai megalapozottság mellett lehet a kor követelményeinek megfelelően megválaszolni.

A ne bis in idem elv, melynek eredete a római jogra vezethető vissza – nemo debet bis vexari pro una et eadem causa, azaz senkinek nem kell elszenvednie, hogy vele szemben ugyanazon cselekmény miatt kétszer is büntetőeljárás folytassanak le – egyaránt tekinthető alkotmányos és büntető eljárási alapelvnek, de részét képezi az európai, a közigazgatási, a polgári és a büntető jognak is. A téma kutatása így komplex interdiszciplináris ismereteket feltételez, amely kihívásnak a szerző maradéktalanul megfelel.

A szerző első alapvetése is több jogágon átívelő gondolatot mutat, hiszen kiindulási tétele az, hogy a legerősebb, legszélesebb eljárásjogi garanciák a büntetőeljárásban érintett személyeket (terhelteket) védik, míg leggyengébben a polgári jogban. Mindez azonban felveti a kérdést, hogy mennyire tisztességes az eljárás, a marasztalás, ha részben attól függ a szankció-beszámítás, hogy melyik jogágba tartozó hatóság (ideértve a bíróságot is) járt el először. Mindez izgalmas kutatást eredményezett, hiszen a szerző így szükségszerűen vizsgálta az eljárások sorrendiségét is tézisének igazolásához. Ehhez kapcsolódik a szerző azon alapfeltevése is, hogy a ne bis in idem elve alkalmazhatósága, mint a jogerő egyik következménye feltételezi a jogágakon átívelő tettazonosságot.

Hipotézise a szerzőnek, hogy a kétszeres eljárás tilalmával kapcsolatos hazai jogalkalmazás továbbfejlesztése szükséges, hiszen számos olyan rögzült gyakorlaton kellene változtatni, ami az európai perspektívából nézve sértheti a tisztességes eljárás elvét. A szerző így közvetlenül mutatja be a büntetőeljárást átható tisztességes eljárás elvének és a kétszeres eljárás tilalmának a kapcsolatát is.

A ne bis in idem elv európai szintén történő alkalmazhatósága kapcsán Dr. Szabó Judit bírói tapasztalatát is felhasználva mutatja be a "külföldi ítélet elismerése", illetőleg "tagállami ítélet figyelembevétele" jogintézményeket, ami nem nélkülözheti a ma már jogtörténeti jellegű ismereteket sem. Ezen túl e jogintézmények az Európai Unió területén nem érthetők a kölcsönös elismerés és kölcsönös bizalom elve nélkül.

A szerző hipotéziseinek igazolása az igazságszolgáltatás továbbfejlesztését vetíti előre, hiszen anélkül a magyarországi gyakorlat egyes elemei a nemzetközi bíróságokon marasztaláshoz vezethetnek, megkérdőjelezve működésének hiteltérdeklőségét, csorbítva tekintélyét. Ezért a **hibaforrásoknak a feltárása, okaik kutatása, kiküszöbölésük lehetőségének elősegítése** elsődleges fontosságú. A bírói gyakorlat tudományos igényességű vizsgálata nem nélkülözheti nagyszámú büntetőügy feldolgozását, elemzését sem.

A szerző kutatásai eddig is igazolhatóan előbbre vitték a bírói gyakorlatot, és növelték a jogállami elveknek megfelelő, a tisztességes eljárás követelményeit kimerítő büntetőeljárások megvalósulását.

Dr. Szabó Judit értekezése a ne bis in idem elve kapcsán a jogalkalmazás felmerülő kérdéseit is megválaszolja, abban az irányadó szabályokat és a bírói gyakorlatot a mindennapi **tapasztalatokkal és a jogtudomány eredményeivel ötvörve, értelmezve, alapozva, önálló eredményeket felvonultatva dolgozza fel.**

A szerző meggyőzően mutat rá a jogalkalmazás hiányosságaira, ami a párhuzamosan vagy egymást követően folyó eljárásokból adódnak.

A dolgozat jelentős érdeme, hogy ezt gyakorló törvényszéki bíróként, kollégiumvezetőkén teszi sokéves tapasztalatait felhasználva, amely nemcsak kiváló, a tudományos értekezések kritériumait messzemenően kielégítő, hanem hiteles munkává is avatja dolgozatát.

Debrecen, 2021. március 29.

Prof. Dr. Elek Balázs
tanszékvezető egyetemi tanár

NYILATKOZAT

Alulírott, DR. SZABÓ JUDIT, büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolában a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott, „*A ne bis in idem* elve az európai jogalkalmazásban” című értekezésem saját önálló munkám, a benne található, másoktól származó gondolatok és adatok eredeti lelőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben részben vagy egészben sajátomként mutatom be más szellemi alkotását, vagy az értekezésben hamis, esetleg hamisított adatokat használok, és ezzel a doktori ügyben eljáró testületet vagy személyt megtévesztem vagy tévedésben tartom, a megítélt doktori fokozat visszavonható, a jogerős visszavonó határozatot az egyetem nyilvánosságra hozza.

Debrecen, 2021. április 8.

aláírás

TARTALOMJEGYZÉK

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	10
I. BEVEZETÉS.....	11
I.1. Témaindító gondolatok.....	11
I.2. A kutatás célja, feladatai.....	22
I.3. A kutatás módszertana.....	23
I.4. Az értekezés szerkezeti felépítése	25
I.5. A kutatás tézisei összefoglalóan	30
II. A <i>ne bis in idem</i> elvének tartalmi ismérvei	30
II.1. A jogerő lényege	31
II.2. A határozat ügydöntő jellege	32
II.3. A tettazonosság	37
II.4. A bűncselekményi többség	40
III. A jogerők egymáshoz való viszonya az állam különféle intézményei között	43
III.1. Tényálláshoz kötöttség a büntető eljárási jogban, a tettazonosság	43
III.2. Tényálláshoz kötöttség a polgári eljárási jogban	44
III.3. Tényálláshoz kötöttség a közigazgatási eljárási jogban	46
III.4. A közigazgatási jogi intézkedések büntetőjogi jellegének megítélése	47
III.4.1. Akerberg Fransson ügy – a közigazgatási szankciók alkalmazhatósága	47
III.4.2. A és B kontra Norvégia ügy – az eljárások halmozódása.....	49
III.4.3. Menci ügy - – a szankciók halmozódása	49
III.4.4. Bonda ügy – a bűncselekmény fogalma	50
III.4.5. Az Európa Tanács ajánlása	51
III.4.6. A Kúria megállapításai	53
III.4.7. A szabálysértési és a közigazgatási jog viszonya	54
III.5. Az egyes eljárások alapelvei.....	56

III.6. Hatásköri kérdések.....	58
III.7. Konklúzió.....	59
IV. A <i>ne bis in idem</i> elvének újkori hazai szabályozása.....	62
V. A <i>ne bis in idem</i> elvének nemzetközi megjelenése.....	77
V.1. Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya	77
V.2. EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv	78
V.3. Egyéb nemzetközi jogi egyezmények.....	79
V.2. A <i>ne bis in idem</i> elv megjelenése az európai büntetőjogi jogalkotásban.....	82
V.2.1. Boehringer Mannheim GmbH ügy	82
V.2.2. Schengeni Megállapodás Végrehajtási Egyezménye.....	87
V.2.2.1. Gözütok & Brügge ügy	90
V.2.3. További európai uniós jogi aktusok.....	92
V.3. Az Egyesült Királyság kilépése az Európai Unióból.....	97
V.3.1. RO ügye – az alapvető jogok garantálása	97
V.3.2. Az átmeneti időszak lejárt.....	99
V.4. A <i>ne bis in idem</i> , mint a tisztességes eljárás sarokköve.....	100
V.4.1. A <i>fair trial</i> meghatározása	100
V.4.1.1. A 6/1998. (III. 11.) AB határozat.....	102
V.4.2. A joghatósági kérdések feloldása.....	103
V.4.3. A Hágai Program célkitűzéseinek megvalósítása	105
VI. A kölcsönös elismerés – kölcsönös bizalom	107
VII. A külföldi ítélet elismerése, a tagállami ítélet megfeleltetése.....	114
VII.1. A külföldi ítéletek érvényének hazai elismerése.....	115
VII.1.1. Balogh ügy	118
VII.1.2. Lada ügy	122
VII.2. A nem hazai ítéletek átalakításának rendszere 2018. január 1. után	127
VII.3. A brexit releváns kihívásai	133

VII.4. A felfüggesztett szabadságvesztés büntetés alatti elkövetés jogkövetkezményei	135
VII.5. Védői részvétel a külföldi, tagállami ítéletek figyelembe vételével kapcsolatos eljárásokban	143
VII.6. Konklúzió	148
VIII. A <i>ne bis in idem</i> a hazai és az európai jogalkalmazásban.....	151
VIII.1. A <i>ne bis idem</i> elve az európai elfogatóparancs végrehajtásával összefüggésben	151
VIII.1.1. Mantello ügy – az „azonos cselekmény” fogalma	152
VIII.1.2. AY ügye – az eljárás megszüntetésének <i>res iudicata</i> jellege	154
VIII.2. A <i>ne bis idem</i> elve az Alapjogi Charta 50. cikk, az SMVE 54. cikke és az EJEE fényében.....	161
VIII.2.1. Gradiner kontra Ausztria ügy – a közigazgatási szerv bírósági jellege .	162
VIII.2.2. Az európai bíróságok párhuzamos jogfejlődése	164
VIII.2.2.1. Az eljárás büntetőjogi természete	169
VIII.2.2.2. Szabálysértési/közigazgatási és büntetőeljárások egyidejű lefolytatása	177
VIII.2.2.3. Alkalmazási feltételek.....	180
VIII.2.2.4. „Bis”	187
VIII.2.2.5. „Idem”	202
VIII.2.2.6. Nemzeti jogorvoslati lehetőségek	210
VIII.2.2.7. „Ugyanazon személy”	211
VIII.2.2.8. Egyéb jelentős jogesetek.....	212
VIII.3. A <i>ne bis idem</i> elve a hazai jogalkalmazásban.....	217
VIII.3.1. A külföldi ítélet anyagi jogerő-hatásának vizsgálata	217
VIII.3.2. Külföldi magánindítvány visszavonása	221
VIII.3.3. A francia vizsgálóbírói eljárás megítélése	227
VIII.3.4. Külföldi felmentő ítélet érvényesülése	234

VIII.4. Konklúzió.....	236
IX. Záró gondolatok – következtetések, javaslatok	238
Felhasznált irodalom.....	252
Magyar szakirodalom	252
Külföldi szakirodalom	257
Jogszabályok.....	259
Kommentárok	260
Főbb európai uniós jogforrások, ajánlások	260
Az Európai Unió Bíróságának döntései.....	261
Főbb európa tanácsi jogforrások, ajánlások.....	262
Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntései	262
Alkotmánybírósági határozatok.....	263
Jogegységi Határozatok	263
Elvi iránymutatások	263
Eseti döntések	263
Egyéb – részben korlátozott terjesztésű – bírósági források.....	265

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Be.	2017. évi XC. törvény
1998. évi Be.	1998. évi XIX. törvény
Btk.	2012. évi C. törvény
EJEB	Emberi Jogok Európai Bírósága
EJEE	Emberi Jogok Európai Egyezménye
ET	Európa Tanács
EUB	Európai Unió Bírósága
EUSz	Európai Unióról szóló Szerződés
EUMSz	az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés
EUtv.	2012. évi CLXXX. törvény
IM	Igazságügyi Minisztérium
IRM	Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium
Kp.	2017. évi I. törvény
Nbjt.	1996. évi XXXVIII. törvény
Pp.	2016. évi CXXX. törvény
TCA	Kereskedelmi és Együttműködési Megállapodás egyrészről az Európai Unió és az Európai Atomenergia-közösség, és másrészről Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága között
SMVE	Schengeni Megállapodás Végrehajtásáról szóló Egyezmény

I. BEVEZETÉS

I.1. Témaindító gondolatok

Több mint 15 éves ítélkezési tapasztalattal, egyben európai jogi szaktanácsadó bíróként gyakran szembesültem/szembesülök mind a saját referádámban, mind mások tanácskérései által a *ne bis in idem* (korábbi megjelöléssel *non bis in idem*) elméleti, gyakorlati kérdéseivel.

A téma egyre nagyobb térnyerését, növekvő jelentőségét jól jelzik a 2018 januári, valamint 2020. évi jogszabályi változások a Be. 6. §-ára vonatkozóan, valamint a Kúria kapcsolódó döntései¹.

Kétségtelen, hogy a témának nagy a jogirodalmi feldolgozottsága², de kiemelkedően fontosnak tartom a *ne bis in idem* elvének elméleti, tudományos és gyakorlati szempontú újszerű, egységes feldolgozását, az egész európai jogalkalmazásra kiterjedő igényességgel. Más hazai szakirodalmi feldolgozásokhoz képest részletesen kitérek külföldi ítéletek elismerésével, a tagállami ítéletek figyelembe vételével, megfeleltetésével kapcsolatos eljárásokra is, amelyek elterjedését az EU szabad mozgáshoz, a tartózkodási hely szabad megválasztásához való joga hozta magával, mint a bűnelkövetők szabad mozgását, és amely terület jobb megértése elengedhetetlen a disszertáció következtetéseinek levonásához. E szűkebb jogterületen eltöltött ítélkezési gyakorlatom a kutatás kiindulópontja, mivel itt szembesültem először a perbírók EU jogot sértő gyakorlatával, az Európai Unió Bírósága döntéseinek mindennapi jogalkalmazásra gyakorolt hatásaival.

A *ne bis in idem* elve az ugyanazon tény kétszeres értékelésének tilalmát határozza meg, és mint ilyen, a modern büntetőjog – értve ez alatt az anyagi és az eljárásjogi rendelkezéseket egyaránt – egyik sarokköve. Az elv, melynek eredete a római jogra

¹ Különösen ld. Kúria Bfv.III.1.158/2017/4., BH.2020. 202.

² Legutóbb lásd Ambrus István: *A ne bis in idem elve a legújabb európai joggyakorlatban, kitekintéssel a princípium érvényesülésére különböző jogterületek találkozása esetében* Európai Tükör 2019/3. 121-135. oldal vagy Herke Csongor: *Az európai ne bis in idem elv érvényesülésének gyakorlati problémái hazánkban*, Acta Universitatis Szegediensis acta juridica et politica 2018. 433-443. oldal http://acta.bibl.u-szeged.hu/53989/1/juridpol_081_413-417.pdf 2020. március 4.

vezethető vissza – *nemo debet bis vexari pro una et eadem causa*, azaz senkinek nem kell elszenvednie, hogy vele szemben ugyanazon cselekmény miatt kétszer is büntetőeljárás folytassanak le – valamennyi szuverén állam mérvadó jogrendszerének szerves részét képezi³, a jogbiztonság alapelveként keresztül.

A jogbiztonság az állam – és elsősorban a jogalkotó – köteletségévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előre láthatóak legyenek a norma címzettjei számára. Vagyis a jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is. A *ne bis in idem* elve pedig az ugyanazon (jogellenes) cselekmény miatti kétszeri eljárás (és nem csak a büntetés) alkotmányos jelentőségű és abszolút jellegű tilalmát jelenti, amely a jogállamiság elvéből vezethető le.⁴

Magyarország Alaptörvénye a XXVIII. cikk (6) bekezdésében is immár⁵ expressis verbis rögzíti a *ne bis in idem* elvét az által, hogy tételesen kimondja: „A jogorvoslat törvényben meghatározott rendkívüli esetei kivételével senki nem vonható büntetőeljárás alá, és nem ítéltető el olyan bűncselekményért, amely miatt Magyarországon vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más államban törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.” Miként azt Ambrus István is megállapította, ezen alkotmányos szintre emelt definíció kizárólag a rendes bírósági eljárások vonatkozásában irányadó, és a rendkívüli jogorvoslati eljárások – így különösen a perújítás, illetve a felülvizsgálat – esetén nem alkalmazható. Mindez pedig egy adott döntés végleges és megváltoztathatatlan voltának jelentős korlátjaként értékelhető.⁶ Ez pedig már előrevetíti a jogerő alapidogmatikai meghatározása újragondolásának szükségességét.

³ M. Nyitrai Péter: Nemzetközi és európai büntetőjog Budapest, Osiris Kiadó 2006. 143. oldal

⁴ Lásd Alapvető Jogok Biztosa AJB-305/2012. számú ügy.

⁵ A *ne bis in idem* alkotmánytani fejlődéséről lásd bővebben Karsai Krisztina: *A ne bis in idem alkotmányba iktatása - az Alaptörvény XXVIII. cikk (6) bekezdése* in: Számadás az Alaptörvényről. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2016. 433-452. oldal

⁶ Ambrus István: A *ne bis in idem* elve a legújabb európai joggyakorlatban, kitekintéssel a princípium érvényesülésére különböző jogterületek tekintetében Európai Tükör 2019/3. 123. oldal

Az Alaptörvényben rögzített jogalkotói deklaráció kétségtelen újítás a korábbi Alkotmány⁷ rendelkezéseihez képest, amelynek normaszövege ilyen rendelkezést nem tartalmazott. E vonatkozásban azonban fontos leszögezni, hogy mindez nem eredményezte azt a helyzetet, hogy „a demokratikus átmenet során létrejött jogállami büntetőjognak ne lett volna szerves része a kétszeres értékelés tilalmának elve, az ugyanis a jogállamisághoz és az emberi méltósághoz fűződő alapjogokból aggálymentesen levezethető volt”⁸.

Sőt, az Alkotmánybíróság a *ne bis in idem* a *res iudicata* elvével összekapcsolva olyan alkotmányos jelentőségű, a büntetőeljárás során érvényesülő garanciális rendelkezésnek tekinti, amely az állam büntetőhatalmának valós korlátját eredményezi, miként arra már a 42/1993. (VI. 30.) határozatában is rámutatott⁹. Az Alkotmánybíróság egy későbbi döntésében is megerősítette ezen álláspontját, amikor kifejtette, hogy az állami büntetőigény érvényesítése jogállami keretek között, kizárólag abban az esetben igazolható alkotmányos szinten, amennyiben vannak olyan garanciális szabályok, amelyek kellő ellensúlyt képeznek és elejét veszik az állami büntetőhatalom önkényes, visszaélésszerű gyakorlásának. Ezen alkotmányos garanciarendszer elemei közé sorolta a testület a *ne bis in idem* elvét is, utalva az Alaptörvény már hivatkozott rendelkezésére, illetve e határozat meghozatalakor hatályos Büntetőeljárás törvény ide vonatkozó rendelkezéseire.¹⁰ Ez a felfogás pedig illeszkedik azon büntetőjogi felfogáshoz, mely szerint egy jogerős, ügydöntő határozattal lezárt eljárást követően az állami büntetőigény kiüresedik, mivel annak során az állam élt a *ius puniendiből* eredő jogaival, ami ezt követően ugyanazon ügy tekintetében kialszik.¹¹

A teljesség igénye végett indokoltnak tartom megemlíteni, hogy számos szerző – illetve ahogyan az majd a későbbiekben is látszik – nemzetközi egyezmény és európai uniós jogi aktus, továbbá az Alkotmánybíróság is egymással szoros összefüggésben taglalja a *res*

⁷ 1949. évi XX. törvény – a Magyar Köztársaság Alkotmánya

⁸ Elek Balázs: A jogerő a büntetőeljárásban Debreceni Egyetem Állam és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszék Debrecen, 2012. 142. o.

⁹ 42/1993. (VI.30.) AB határozat indokolásának III.4. pontjában kifejtettek; az Alaptörvény Záró Rendelkezéseinek 5. pontja alapján az Alaptörvény hatályba lépése előtt meghozott Alkotmánybírósági határozatok hatályukat veszítik, amely rendelkezés a kifejtett joghatásukat nem érintette, illetőleg Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatálybalépést követően is kifejezetten fenntartotta e körben kifejtett korábbi jogértelmezését ld. 33/2013. (XI.22.) AB Határozat

¹⁰ 33/2013. (XI. 22.) AB Határozat IV.3. pont

¹¹ M. Nyitrai i.m. 143. oldal

iudicata és a *ne bis in idem* intézményét. Ugyanakkor a *ne bis in idem* az alaki jogerőhöz kapcsolódik, tehát a határozatok megtámadhatatlanságát, kizáró hatását eredményezi, amely egy egyszerű kötőerő, ami a döntések rendes perorvoslat útján történő támadhatóságát zárja ki. Ezzel szemben a *res iudicata* az anyagi jogerőhöz, tehát az ügy tárgyának végleges, minősített kötőerővel történő lezáráshoz kapcsolódik. Az anyagi jogerő az, ami ítélt dolgot eredményez, melynek során a bíróság a törvényes vádat kimerítette, a terhelt büntetőjogi felelősségéről érdemben határozott.¹²

A *ne bis in idem* elvhez fűződő koncepció szűkebb és tágabb megközelítésben egyaránt taglalható.

Tágabb értelemben a kétszeres értékelés tilalma egy, a hagyományos értelemben vett büntetőjog határterületén túlmutató, a jogállamiság elvéből következő princípium, amely szerint egyazon tény miatt az elkövető büntetőjogi felelősségének megállapítására és vele szemben joghátrány alkalmazására ismételten nem kerülhet sor. Ezen alkotmányos alapelv – a hivatkozott 33/2013. (XI. 22.) számú alkotmánybírósági határozatban is kifejtettek szerint – az állam büntetőjogi hatalmának határvonalait jelöli ki az által, hogy rögzíti, amennyiben konkrét személy adott cselekménye vonatkozásában az állami büntetőigény egyszer már jogerősen érvényesítésre került, akkor ezen igény – főszabály szerint – elenyészik és kizárólag pontosan körül határolható, rendkívüli esetekben nyílik meg a jogerős döntés áttörésének lehetősége. Erre utalt a Kúria több jelen tárgykört érintő határozatában¹³ is, amikor az anyagi jogerő-hatás kettős – pozitív és negatív – természetére mutatott rá.

Ennek pozitív oldala a büntetőjogi főkérdés tárgyában hozott ítéleti rendelkezés bizonyos, végleges és végrehajtható volta, míg negatív oldala a kétszeres eljárás megindításának tilalmában testesül meg. E körben szükséges rögzíteni azt is, hogy amennyiben a *ne bis in idem* elvére alkotmányos szintű alapelvként tekintünk, akkor az nem korlátozódhat kizárólag a büntetőeljárásokra, hanem azt kiterjesztően kell értelmezni és alkalmazni.¹⁴

¹² 2/2015. Büntető Jogegységi Határozat III. 5. pontjában kifejtettek

¹³ Kúria Bfv.III.1.085/2015/18., Bpkf.III.169/2016/7. számú határozatok

¹⁴ Elek Balázs: *A közigazgatási eljárás – büntető eljárás viszonya a ne bis in idem elvének tükrében* Jura 2016/2., 230-231. oldal

A megszorító értelmezés szerint ezen elv oly módon kell, hogy érvényre jusson, hogy „a büntetőjogi felelősség megállapításához szükséges reálaktusok – így történeti tények, körülmények – többszöri figyelembevételét zárja ki, mind pozitív, mind negatív irányba”.¹⁵

Belső nemzeti jogrendünkben az alapelv ilyen irányú gyakorlati – jogalkalmazói – átültetésére a Kúria Büntető Kollégiumának a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőkről szóló 56. számú kollégiumi véleménye szolgál szemléletes példaként. A kollégiumi vélemény deklarálja, hogy a kétszeres értékelés tilalmának a büntetést befolyásoló körülmények értékelése során is érvényre kell jutnia.

Ezen felül a bíróságok számára több konkrét iránymutatást is tartalmaz, amelyek a kétszeres értékelés tilalmából következnek. Ebbe a körbe sorolható például a cselekmény súlyosabb (vagy enyhébb) minősítését megalapozó körülmény tekintetében azon követelmény, hogy azt utóbb – a büntetés kiszabása körében – enyhítő vagy súlyosító körülményként ismételten nem értékelheti. Ugyancsak ide tartozik két bűncselekmény elkövetése miatti marasztalás esetén a halmazati szabályok azon alkalmazása, amely – a tételkeretet emelő hatáson túl – kizárja ezen tény további súlyosító körülményként való értékelését. Ugyanez elmondható a terhelt többszörös, vagy különös visszaesői minőségét megalapozó elítélés tekintetében, melynek következtében – amennyiben azt csupán egy korábbi elítélés alapozza meg – a terhelt büntetett előéletének súlyosító körülményként való értékelésére nincs lehetőség.¹⁶

A fentiekén túl *ne bis in idem* elve a belső, nemzeti jogrendünkben két szinten is megtalálható.

Az egyik az Alaptörvényben deklarált és már említett alkotmányos szintű vezérelv, amely a jogrendszer egészére vonatkozó hatással bír. Ezen alkotmányos princípium a hazai büntetőeljárásban egy speciális eljárási akadályként¹⁷ jelenik meg, amely kategorikusan

¹⁵ Karsai Krisztina: *Alapelvi (r)evolúció az európai büntetőjogban* A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára, Szeged, (2015.) 113. oldal

¹⁶ Kúria 56. BK véleménye a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőkről I. pont, III.5. pont

¹⁷ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 4. § (3) bekezdés, 381. § (1) bekezdés a) pont, 398. § (1) bekezdés f) pont, 492. § (1) bekezdés d) pont, 567. § (1) bekezdés b) pont

kizárja ugyanazon személy, egyazon cselekmény miatti büntetőjog felelősségének ismételt megállapíthatóságát, illetőleg az újbóli szankció alkalmazást.¹⁸

E körben mindenekelőtt a hatályos perrendi törvény 4. § (3) bekezdésében foglaltakat kell felhívni, amely kimondja, hogy „büntetőeljárás nem indítható, illetve a megindult büntetőeljárást meg kell szüntetni, ha az elkövető cselekményét már jogerősen elbírálták, kivéve a rendkívüli jogorvoslati eljárások és egyes különleges eljárások esetét”.

Szükséges azonban rögzíteni, hogy a magyar alkotmányos berendezkedés világosan szabályozza, miszerint a büntetőjogi felelősség (mint büntetőjogi főkérdés) tekintetében döntési jogkörrel kizárólag a bíróságok rendelkeznek, más hatóság vagy szerv – például az ügyész eljárást (nyomozást) megszüntető határozat tekintetében¹⁹ – ilyen jogosultsággal nem bír.²⁰ Ennél fogva az igazságszolgáltatás egyéb szereplőinek ilyen aktusai nem eredményezik a cselekmény jogerős elbírálását, melyből kifolyólag nem képeznek akadályt az újabb eljárás tekintetében. Ez azonban – mint majd a későbbiek folyamán bemutatom – szembe megy az EUB aktuális döntéseivel, amelyek ugyanakkor már a magyar jogalkalmazásban is hivatkozási alapot²¹ képeznek.

A magyar jogrendszerben *res iudicata*-hatás kiváltására tehát kizárólag a bírósági határozat képes, ez azonban nem érinti az Európai Unió másik tagállamában hozott – ugyanilyen hatás kiváltására alkalmas – más jogi aktus érvényességét.²²

Ez által került el a jogalkotó a kollízió veszélyét a *ne bis in idem*-ről alkotott belső és közösségi jogi felfogás között, figyelemmel az Európai Unió Bíróságának a Gözütok & Brügge ügyben kifejtett álláspontjára is.²³

Itt azonban felmerül az a kérdés, hogy a nemzeti jogrendszeren belül, a 2017. évi Be. megváltozott ügyészi szerepfelfogására²⁴ tekintettel a *ne bis in idem* elve hogyan kerül alkalmazásra.

¹⁸ Meg kell jegyezni, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga határozottan külön választja, hogy a *ne bis in idem* elve nem csak a kétszeres elítélés (büntetés) tilalmát jelenti, de a kétszeres eljárás tilalmát is, vagyis nem elegendő csak tisztelni ezen alapjogi elvet, de alkalmazni is kell – bővebben lásd John A. E. Vervaele: *The transnational ne bis in idem principle in the EU mutual recognition and equivalent protection of human rights* Utrecht Law Review VI. 1., Issue 2. (december) 2005. 102. oldal

¹⁹ Be. 398. §

²⁰ 1/2007. Büntető Kollégiumi vélemény, EBH2011.2299.

²¹ Fővárosi Ítéltábla Bf.6479/2008. – lásd disszertáció VIII.3. fejezet 3. pontban ismertetett ítélet

²² BH2018.301.

²³ A C-187/01. és C-385/01. számú egyesített ügyeket lásd részletesebben a disszertáció V.1. fejezete

²⁴ Lásd Be. 398. § (2) bekezdés c) pont – feltételes ügyészi felfüggesztés esete

Az EUB döntéseire figyelemmel álláspontom szerint elfogadhatatlan, hogy jogerő-hatást csak a bírósági határozat válthat ki, csak annak van bizonyító ereje.

Mint a dolgozatban bemutatom, egyfelől az európai igazságügyi együttműködés nem ezt az utat járja, másfelől ez a felfogás nem kíséri figyelemmel az eljárásjogi rendelkezések következményeit. A 2017. évi Be. új ügyészi szerepkört mutat be, ekként immár foglalkozni kell az ügyészi határozatok kötőerejével, *res iudicata* hatásával, mint jellemzőkkel is.

Az EUB erga omnes hatályú, Miraglia²⁵ és a már hivatkozott Gözütok & Brügge ügyei kapcsán így újragondolandó nem csak a *res iudicata* hatással bíró igazságügyi hatóság fogalma, hanem a magyar jogrendszerre vonatkoztatva az ügyészi határozatok jogerejének határa is.

Előbbi kapcsán megjegyzendő, hogy az európai jogban igazságügyi hatóság alatt következetesen a bíróság és az ügyészség értendő (ezt legkifejezőbben a francia jogi *magistrat/magistrature* terminológia szemlélteti), így a magyar jogfelfogás akár sértheti is európai jogot.

Utóbbi tekintetében pedig felmerül, hogy – a luxembourgi és a strasbourgi bíróságok döntései nyomán is – a nemzetközi jogban megjelent eljárást megszüntető okok belső jogunkban hogyan jelennek meg, megjelennek-e egyáltalán.

Fontos azt is rögzíteni, hogy az elv nem eredményez tilalmat abban a körben, hogy azonos ténybeli alaphól eltérő felelősségi formák, és ehhez kapcsolódóan eltérő szankciók kerüljenek megállapításra ugyanazon személlyel szemben.²⁶

Itt azonban szükséges megemlíteni, hogy az egyéni jogvédelem szintje jogáganként eltérő.

Alapfeltevésem, hogy a legerősebb, legszélesebb eljárásjogi garanciák a büntetőeljárásban érintett személyeket (terhelteket) védik, míg leggyengébben a polgári jogban.

Emiatt azonban felmerül a kérdés, hogy mennyire tisztességes az eljárás, a marasztalás, ha részben attól függ a szankció-beszámítás, hogy melyik jogágba tartozó hatóság (ideértve a bíróságot is) járt el először.

A kutatásom kezdetekor azt feltételeztem, hogy amennyiben a büntetőbíróság marasztal először, az teljes körűen köti az azonos tényállás okán eljáró közigazgatási szervet, de

²⁵ Lásd dolgozat VIII.2. fejezete

²⁶ Karsai (2015.I.) i.m. 114. old.

nehézséget okoz, hogy a gyakorlatban az eljárások sorrendje fordított, és a büntető szankcióban a közigazgatási szerv által kiszabott bírság nem jelenik meg, felsőbb bírósági iránymutatás²⁷ ellenére sem.

Éppen ezen következtetések miatt is tartottam fontosnak a fair trial kérdésével is foglalkozni: a *ne bis in idem* elve az egyik legerősebb eljárásjogi garancia²⁸, a tisztességes eljárás (*fair trial*) része, a hatékony jogvédelem részét képezi, ezáltal elősegítve a jogbiztonságot.

Ez a kérdés pedig már átvezet a *ne bis in idem* államközi aspektusára: az emberi jogok nemzetközi büntetőjogi relevanciájának kérdése párhuzamosan merült fel az államközi kapcsolatok megerősödésével, a határok átjárhatóságával.²⁹

E tekintetben a *ne bis in idem* elve az állam büntetőjogi hatalmának korlátozását (is) jelenti. Más megfogalmazásban e tilalom szoros értelemben a büntetőeljárásra és a büntetőjogi büntetésre vonatkozik³⁰.

Az igazságügyi együttműködés fejlődésének az európai közösségi belső piac kiépítése, szélesítése adott lendületet³¹. Ugyanakkor a tagállamok közötti belső határok eltörlése nem csak a munkaerő, az áruk és a tőke szabad mozgását idézte elő, de a bűnözők helyzetét is jelentősen megkönnyítette. E jelenségre tekintettel a Schengeni Végrehajtási Egyezmény³² megerősítette a kölcsönös bűnügyi együttműködés 1959. évi strasbourgi egyezmény³³ óta fennálló európai intézményeit.

²⁷ Lásd EBH2019. B. 16.

²⁸ Lásd még disszertáció III.7. fejezete

²⁹ M. Nyitrai i.m. 82. oldal

³⁰ Kis Norbert: *Szupranacionális szankciók* in: *Az európai büntetőjog kézikönyve*, szerk.: Kondorosi Ferenc-Ligeti Katalin, Budapest, 2008. 385. oldal (23-35.)

³¹ *Az Európai büntetőjog kézikönyve* – szerk.: Kondorosi Ferenc és Ligeti Katalin, Közlönykiadó, Budapest, 2008. [1-19]

³² Teljes nevén: Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról [megjelent az Európai Unió Hivatalos Lapjának 2004. évi Különkiadásának 19. A szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség 2. kötetében (9. o.). Eredetileg megjelent az Európai Közösségek Hivatalos Lapjának 2000. szeptember 22-i, L 239. számában (19. o.).]

³³ 1959. április 20-án kelt, a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény – Magyarországon kihirdetve az 1994. évi XIX. törvénnyel

A Schengeni Megállapodás Végrehajtásáról szóló Egyezmény (a továbbiakban: SMVE) III. Cím 3. fejezete rögzíti a kétszeres büntetés tilalmának (a *ne bis in idem* elvének) alkalmazását³⁴. E disszertáció szempontjából az 58. cikknek van jelentősége: e szerint az Egyezmény nem zárja ki a külföldön hozott bírósági határozatok tekintetében a *ne bis in idem* elvével kapcsolatos átfogóbb nemzeti rendelkezések alkalmazását. Mindez azt jelenti, hogy mérlegelés tárgyát *nem* képező eljárási akadállyá változott a másik tagállamban meghozott, az ügyet véglegesen elbíráló döntés, további tartalmától függetlenül.^{35 36}

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSZ)³⁷ szerint az Unióban a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködésnek az ítéletek és egyéb igazságügyi határozatok kölcsönös elismerésének alapelve³⁸ kell alapulnia, amely az együttműködés sarokköve. A kölcsönös elismerés elve azt jelenti, hogy a jog valamely intézményét az alkotó vagy alkalmazó entitásától függetlenül a másik elfogadja, úgy és ahogyan az az alkotó vagy alkalmazó entitástól származik³⁹. Érvényesítése azon az elven alapszik, hogy a tagállamok megbíznak egymás büntető igazságszolgáltatási rendszerében. A kölcsönös elismerés lényege a bűnügyi együttműködésben, hogy valamely tagállam igazságügyi hatósága által elfogadott határozatot a másik tagállam elismeri, és úgy hajtja végre, mintha saját igazságügyi hatóságai hozták volna. Más megfogalmazásban, a külföldi ítélet érvényének elismeréséhez fűződő joghatások e szegmense tehát lényegében a büntető joghatóság önként vállalt korlátozása⁴⁰, legalábbis azokban az esetekben, amikor egyébként pl. a magyar bíróságnak is lett volna joghatósága az adott cselekménnyel összefüggésben; ekként az elismerés következménye a *ne bis in idem* elve alkalmazásának kötelezettsége is. Másik oldalról azonban a büntetőügyekben

³⁴ Ld. 54-58. cikk

³⁵ Ligeti Katalin: *Az együttműködés általános feltételei* in: Kondorosi-Ligeti i.m. 73. oldal [2-56] és Karsai Krisztina: *Kölcsönös elismerés elve* in: Kondorosi-Ligeti i.m. 155. oldal [7-17]

³⁶ Az Alaptörvény XXVIII. Cikk (6) bekezdése hasonló rendelkezést tartalmaz: „A jogorvoslat törvényben meghatározott rendkívüli esetei kivételével senki nem vonható büntetőeljárás alá, és nem ítéltethető el olyan bűncselekményért, amely miatt Magyarországon vagy - nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben - más államban törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.”

³⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

³⁸ EUMSZ 82. Cikk; a kifejezés Cassis de Dijon ügyben (120/78.) fogalmazódott meg először. A Cassis de Dijon ügyről lásd bővebben Blutman László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban* Budapest, HVG-ORAC 2014. 172-173.

³⁹ Karsai Krisztina (2008.) i.m. 149. oldal [7-03]

⁴⁰ Fejes Péter: *A külföldi ítélet érvényének elismerése – corpus alienum in iure criminali?* Ügyészségi Szemle, 2016/2. szám, 26. oldal

a kölcsönös elismerés elve, a bírósági határozatok kölcsönös elismerése az állami büntetőhatalom kiterjesztését is jelenti. A kölcsönös elismerés önmagában csak deklaráció, ha nincsenek mellette az annak érvényesülését megalapozó intézkedések, jogi aktusok, bírósági döntések, megállapodások, gyakorlatok stb. (terhelti, sértetti jogok, alapvető büntetőeljárásai rendelkezések minimális harmonizációja), amelyek az elv érvényesüléséhez elengedhetetlen kölcsönös bizalmat megalapozzák. Ez egyben így azt eredményezi, hogy ezen a területen további komoly harmonizációra/jogközelítésre nincs feltétlen szükség (tehát ennyiben ki is váltja az elv alkalmazása a harmonizáció funkcióját). De ennek célja és eredménye egyrészt az, hogy az bűnüldözés és az igazságszolgáltatás is „szabadon mozogjon”, másrészt viszont ennek előfeltételeként az, hogy ennek során az egyén jogai védelmének minimum szintje mindenhol azonos legyen.

Hangsúlyozandó, hogy a kölcsönös elismerés elve a tagállami szuverenitás előtt is komoly kihívást jelent, hiszen az egységes európai térségben olyan tagállami bírósági határozatok válnak végrehajthatóvá, amelyek nem az Európa szerte általánosan elismert jogszabályokon, és ugyanazokon a garanciális rendelkezéseken alapulnak.

Törő Andreához hasonlóan⁴¹ én is egyetértek Karsai Krisztina azon álláspontjával, miszerint nem lehet tagadni a kölcsönös elismerés elvének nagyszerűségét, ami abban az egyszerűségben is tetten érhető, hogy általa a tagállami hatóságok közötti együttműködés hagyományos akadályai eltűnhetnek és a büntető igazságszolgáltatás hatékonysága a külföldi vonatkozású ügyekben jelentősen megnövekedhet. Mindebből az is következik, hogy a kölcsönös elismerés elve leginkább az eljárási akadályok leépítésének jogi eszköze⁴², sőt, Blutman László szabályozási technikaként hivatkozik rá.⁴³

A kölcsönös elismerés előfeltétele a kölcsönös bizalom. De miért is bízzanak egymás igazságügyi rendszereiben a tagállamok, és hajtsák végre automatikusan egymás büntetőügyekben hozott határozatait?

⁴¹ Törő Andrea: *Bizonyték-transzfer az Európai Bűnügyi együttműködésben – különös tekintettel az Európai Nyomozási Határozatra* PhD. értekezés, Szeged, 2014. 21. oldal

⁴² Karsai Krisztina: Az európai büntetőjog rögzös útján, In: Magyar jog, 2006/1. 2. oldal

⁴³ Blutman i.m. 173. oldal

A válasz arra a „vélelemre”⁴⁴ vezethető vissza, hogy valamennyi tagállam ugyanazokat az alapvető értékeket és elveket vallja magáénak, mint az EU. Az alapértékek hiányának súlyos következményei vannak az egyénre nézve: a büntetőjogi kontextusban egy hibás ítélet – már csak a büntetőjog jellegénél fogva is – minden esetben egyéni jogsérelemhez vezet.

Ehhez képest az uniós büntető igazságszolgáltatás rendszerében semmilyen mechanizmus nincs, amely ellenőrizné, vajon fennáll-e a bizalom alapjául szolgáló vélelem, azaz az egyes tagállamok ténylegesen betartják-e az uniós értékeket, nincs semmiféle központi minőségi ellenőrzés, így mondhatni, hogy az ún. minőségbiztosítást – ahogy ezt a későbbiekben részletesen bemutatom – az Európai Unió Bírósága végzi el.

Visszatérve a határozatok kölcsönös elismerésére, a Tanács 2000. november 29-én, az ún. tamperei következtetéseinek megfelelően intézkedési programot fogadott el a büntetőügyekben hozott határozatok kölcsönös elismerése elvének megvalósítására vonatkozóan⁴⁵, amely előírja azon elvet meghatározó egy vagy több eszköz elfogadását, amely alapján lehetővé teszi egy tagállam bírósága számára a más tagállamok bíróságai által büntetőeljárásban hozott jogerős ítéletek figyelembevételét az elkövető büntetett előéletének értékelésekor, visszaesői minőségének megállapításakor, valamint a büntetések típusának és végrehajtásuk megfelelő módjának meghatározásakor.

Az Unió ezen célkitűzés érdekében fogadta el a 2008/675/IB (2008. július 24.) Kerethatározatot az Európai Unió más tagállamaiban hozott ítéleteknek egy új büntetőeljárásban való figyelembevételéről. A Kerethatározat hangsúlyozza, hogy a tagállamok kötelesek a saját bíróságaik által, a nemzeti jogszabályokkal összhangban hozott büntetőítéletekkel azonos hatályt fűzni a más tagállamokban hozott büntetőítéletekhez, függetlenül attól, hogy a nemzeti jog azokat a hatályokat eljárásjogi, anyagi jogi, vagy ténykérdésnek tekinti-e. E kerethatározatnak azonban nem célja a nemzeti jogszabályok által a korábbi büntetőítéletekre vonatkozóan meghatározott következmények harmonizálása, a más tagállamokban hozott korábbi büntetőítéletek figyelembevételére vonatkozó kötelezettség csak a korábbi nemzeti büntetőítéletek nemzeti jog szerinti figyelembevételének mértékéig él.⁴⁶

⁴⁴ Ez a „vélelem” a Szerződésekben is megjelenik – lásd EUSz. 2. cikkben rögzítettek.

⁴⁵ 2001/C 12/02 15 January 2001.

⁴⁶ Kerethatározat (5)-(6) preambulumbekendések

Dolgozatomban bemutatom, miszerint a kölcsönös elismerés elve a *ne bis in idem* területén hogyan érvényesül, különösen, ami a tagállami ítéletek megfeleltetésének automatizmusát illeti. Igazolom azt a jogalkotói feltevést, miszerint ezen a területen nem érvényesülhet a kölcsönös elismerés elvét lerontó gyakorlat. Alapfeltevésem azonban, hogy a jogalkalmazói csoporton kívüli bírák gyakorlata az európai minimumszabályoknak sem felel meg, ekként akár hazánkat az EU maraszthaltná is.

I.2. A kutatás célja, feladatai

Egy kutatás alapvető feladata a megfelelő előfeltevések tudományos eszközökkel történő feltárása, igazolása vagy gyengítése, megalapozott elméleti és gyakorlati következtetések levonása, a feldolgozott kutatási területtel kapcsolatos tudományos ajánlások, a jogalkalmazásban is hasznosítható javaslatok kimunkálása.

A *ne bis in idem* elve különféle kutatások tárgya, de a szakirodalom⁴⁷ a fókuszba szinte kizárólag azon problémakört helyezi, hogy van-e arra lehetőség, hogy az elkövető egyazon cselekményét más jogterület – így a büntetőjog mellett különösen a közigazgatási, munkajogi, polgári jogi stb. – szankciórendszere kapcsán is vizsgáljuk, és szankcióit a büntetőjogi jogkövetkezmény mellett (előtt vagy után) ugyancsak alkalmazzunk.⁴⁸

⁴⁷ Lásd többek között jelen értekezésben is forrásként hivatkozott

- van Kempen – Bemelmans: EU protection of the substantive criminal law principle of guilt and *ne bis in idem* under the Chart of Fundamental Rights: Underdevelopment and overdevelopment in an incomplete criminal framework *New Journal of European Criminal Law* 2018. Vol 9 (issue 2) pp. 247-264.
- Teresa Bravo: *Ne bis in idem as a defence right and procedural safeguard in the EU* *New Journal of European Criminal Law* Vol. 2, Issue 4. 2011. pp. 393-401.
- John A. E. Vervaele: The transnational *ne bis in idem* principle in the EU mutual recognition and equivalent protection of human rights *Utrecht Law Review* VI. 1., Issue 2. (december) 2005., pp. 100-118.
- Dominique Villemot: Le cumul des sanctions fiscales et pénales est constitutionnel, mais encadré *Non bis in idem n'est pas français* *Gestion & Finances Publiques* 2017/2 (N°2), pages 101 à 107.
- Pápai Tarr Ágnes: *A ne bis in idem elv az Európai Bíróság gyakorlatában* in: Miskolci Jogi Szemle 2. évfolyam (2007) 2. szám 100-118. oldal
- Elek Balázs: *Jogerő a büntetőeljárásban* Debrecen, 2012. 162-170. oldal
- Ligeti (2008.) i.m. 66-71. oldal

⁴⁸ Lásd pl.

- Ambrus István: *A ne bis in idem elve a legújabb európai joggyakorlatban, kitékintéssel a princípium érvényesülésére különböző jogterületek találkozása esetében* *Európai Tükör* 2019/3. 131. oldal, illetve az adó-, vám- és a büntetőjog viszonyrendszeréről lásd részletesen
- Lengyel Tibor: *Az Európai Unió Bíróságának gyakorlata, valamint hazai szabályozásunk ellentmondásai a ne bis in idem elv érvényesülésének tekintetében* *Belügyi Szemle* 67. évf. 2019/3. 58-75. oldal

Jelen értekezés alapvető célja is a *ne bis idem* elve érvényesülésének elméleti és gyakorlati megalapozása, az eddigi tanulmányoktól eltérően megkísérelve minden spektrum bemutatását, összegzését, kiemelve máshol nem idézett, részletezett európai és hazai döntéseket is, de alapvetően fókuszálva az egyes tagállami büntető határozatok viszonylatára. Ennek természetesen előkérdése a *ne bis in idem* tényleges alkalmazásának, alkalmazási feltételeinek vizsgálata.

A doktori dolgozat célja egyben – a jogalkalmazásban is hasznosítható javaslatok végett – annak összefoglalása is, hogy milyen problémák jelentkeznek a külföldi (tagállami) és a hazai büntető ítéletek összevetése során.

Mindehhez alapvetőnek tekintem a kölcsönös bizalom valódi megjelenésének vizsgálatát is.

Tekintettel hazánk Európai Unióhoz való tartozására, a hazai gyakorlatot orientáló céllal széleskörű nemzetközi kitekintésre is törekszem, időbeli sorrendben ismertette-elemezve a meghatározó európai döntéseket, azért is, hogy a dolgozat végén megalapozott következtetéseket vonjak le, javaslatokat, jogszabály-módosítási ajánlásokat is megfogalmazzak⁴⁹. Ezen túl, a döntéselemzésnek azért is van jelentősége, mivel általa kimutatható, hogy a nemzetközi, európai büntetőjogban érvényesülő eljárást megszüntető okok mennyire jelennek meg a magyar jogban (mint korábban jeleztem, alapfeltevésem, hogy csak részben, egyelőre inkább a jogalkotás szintjén).

I.3. A kutatás módszertana

Elöljáróban meg kell említeni, miszerint a jogtudomány módszertanával foglalkozó szakirodalmi anyagok sajátossága, hogy a módszertannal, a tételes jog kutatásával –

- Farkas Ákos-Dannecker Gerhard-Jacsó Judit (szerk.): *Az Európai Unió pénzügyi érdekeinek védelmének büntetőjogi aspektusai – különös tekintettel az adócsalás, a korrupció, a pénzmosás és a büntetőjogi compliance nemzeti szabályozására, valamint a kiberbűnözésre* (Hercule III. (2014-2020) Program 2. Law training and studies) Wolters Kluwer, Budapest, 2019.

⁴⁹ Jelezve, hogy büntető kollégiumvezetőként és európai jogi szaktanácsadóként, az Országos Bíróági Hivatal képviselőjeként ezen témakör tárgyalásánál részt vettem az új büntetőeljárás, illetve a jogsegély-törvények és módosításaik (ld. pl. 2017. évi XC. törvény, 2017. évi CXCVII. törvény, 2017. évi CXLIV. törvény, 2020. évi XLIII. törvény) szakértői egyeztetésein, a jogalkotásban tevékeny szerepet vállalva.

ideértve a bírósági határozat értelmezését is – szinte kizárólag civilisztikai szempontból foglalkoznak, a büntetőjogot kizárólag a közjogi felosztás szerint érintve⁵⁰. Vagyis a tételes joghoz szorosan kapcsolódó területeknél a jogértelmezés tárgyát elsősorban a vonatkozó, kényszerítő jellegű jogi normák képezik, kiegészítve a jogtörténeti fejlődés kutatásával, ideértve a joganyagra „ráépülő” bírósági (alkotmánybírósági, kúriai) határozatok feldolgozását is.

Ennek megfelelően a kutatásom alapvetően a saját ítélkezési, vezetői és európai jogi szaktanácsadói gyakorlatomon alapul.⁵¹

Éppen erre tekintettel is az értekezés egyes hivatkozásainak forrása az Európai Jogi Szaktanácsadói Hálózat korlátozott hozzáférésű intranetes oldalán megjelent blogbejegyzései, műhelytanulmányai, valamint a szintén csak a bírói kar számára hozzáférhető, a 2012. utáni eljárásjogi kódexekkel kapcsolatos írott tananyagok⁵², segédanyagok, kommentárok.⁵³

Emellett a tudományos eredmények eléréséhez vezető folyamatban kiemelkedő jelentősége van a Legfelsőbb Bíróság, majd a Kúria elvi iránymutatásai, eseti döntései, az Alkotmánybíróság határozatai, az Emberi Jogok Európai Bíróságának és az Európai Unió Bíróságának releváns ítéletei elemzésének.

⁵⁰ Lásd részletesebben Szalma József: *A jogtudományok kutatási módszerei (módszertan)* Patrocinium Kiadó, Budapest, 2016.

⁵¹ E kézirat lezárásakor kollégiumvezetőként egyik feladatomban a nemzetközi érintettségű büntetőügyekkel egyes ügytípusokban kizárólagos illetékességgel foglalkozó Fővárosi Törvényszék Büntető Kollégium Nemzetközi Csoport szakmai-igazgatási felügyelete, míg az OBH Európai Jogi Szaktanácsadói Hálózat (EJSZH) büntető ügyszakos koordinátor-helyetteseként a nemzetközi bűnügyi együttműködéssel, kölcsönös elismeréssel érintett országos gyakorlatra, kihívásokra is rálátásom van, annak alakító szereplője vagyok.

Az EJSZH célja, hogy hatékonyan elősegítse az európai uniós jog megfelelő alkalmazását a magyar igazságszolgáltatási rendszerben, a bírák a szaktanácsadói kollégáik speciális ismereteire támaszkodva alkalmazzák az uniós joganyagot, megismerjék az Európai Unió Bírósága és az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélkezési gyakorlatát a tagállamok közötti igazságügyi együttműködés és koordináció megerősítése és fokozása érdekében vagyok (lásd 9/2016. (X. 17.) OBH utasítás).

⁵² A teljesség igénye nélkül az egyes szerzők: Frech Ágnes, a Fővárosi Törvényszék nyugalmazott Büntető Kollégiumvezetője; Csák Zsolt, a Kúria tanácselnöke; Somogyi Gábor, a Kúria tanácselnöke; Gimesi Ágnes, a Kúria bírójának; Elek Balázs, a Debreceni Ítélőtábla Büntető Kollégiumvezetője; Hegedűs István, a Szegedi Ítélőtábla Büntető Kollégiumvezetője, Széplaki László, a Győri Ítélőtábla Elnöke; Török Zsolt, a Fővárosi Ítélőtábla tanácselnöke; Joó Attila, a Szegedi Ítélőtábla tanácselnöke, továbbá ezen értekezés szerzője is részt vett a tanulmányírásban.

⁵³ Hangsúlyozandó, hogy e segédanyagok ugyanakkor felsőbb bírósági, szakmai ellenőrzési mechanizmuson mennek át intranetes közzétételüket megelőzően, így szakmai értékükhöz kétség nem fűződhet.

A dolgozat nem nélkülözheti a jogtörténeti és a nemzetközi összehasonlítást sem, utóbbit kiterjesztve az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Unió Bírósága határozatainak összevetésére is.

A kutatás szempontjából alapvető jelentőséggel bír a hazai szakirodalom feldolgozása, az angol, és – főként angol nyelvi közvetítéssel – részben a francia és német nyelvű szakirodalom áttekintése, illetve más szerzők forrásainak feltárása, megismerése, elemzése.

A dolgozatban konkrét bírósági határozatokra is törekszem majd hivatkozni, tartózkodva az egyedi ügyekre vonatkozó esetleges kritikák megfogalmazásától annak ellenére, hogy e körben egyetértek Bencze Mátyás azon megállapításával, miszerint az ítélkezési tevékenység a problémamegoldó gondolkodás egyik alkalmazási területe⁵⁴. Sőt, kétségtelen, hogy a tudomány jellemzője maga a kritika, de az egyes határozatok „kritikamentessége” nem jelenti az abból való, akár kritikai következtetések hiányát.

Egy bírót jellemző döntési pont ott is megjelenik, hogy a bíró az adott ügy eldöntése során a nemzeti (belső) vagy a nemzetközi jogot részesíti-e előnyben, avagy akként fogja fel, hogy a nemzetközi (európai uniós) jog a nemzeti jog értelmezési segédlete. Továbbá annak ellenére tartózkodom a kritikai kitételektől, hogy az újabb európai jogtudományban az egyes bírósági határozatok kritika nélküli átvétele, ismétlése az „ítélkezési gyakorlat újságírásának” felel meg⁵⁵, mivel ez álláspontom szerint a bírói „semlegességgel” össze nem egyeztethető megnyilvánuláshoz vezethet. A „kritikamentesség” azonban nem azt jelenti, hogy nem fogalmazok meg utóbb jogértelmezési, joghézag-pótlási javaslatokat értekezésemben, mind a jogalkotó, mind a jogalkalmazók felé, főként, mivel a bírósági határozatok előzetesen megalapozott szempontok szerinti, elemző bemutatása mind a további tudományos célú felhasználás, mind a jogalkalmazás szempontjából rejlő komoly értékekkel bír.

I.4. Az értekezés szerkezeti felépítése

⁵⁴ Bencze Mátyás: *Elvek és gyakorlatok Jogalkalmazási minták és problémák a magyar bírói ítélkezésben* Dignitas Iuris Debreceni Iskola, sorozatszerkesztő: Szabadfalvi József, Gondolat Kiadó, Budapest, 2011. 17. oldal

⁵⁵ Lásd részletesebben Rob van Gestel és Hans-Wolfgang Micklitz: *Why Methods Matter in European Legal Scholarship* European Law Journal, Vol. 20., No. 3., May 2014 pp 292-316.

A *ne bis in idem* elve, a kétszeres értékelés/eljárás tilalma nem csak a hazai, hanem a külföldi államok jogrendszerében, és a nemzetközi egyezmények rendelkezései között is kiemelkedő, garanciális jelentőségű szerepet tölt be.

A releváns nemzetközi egyezmények a *ne bis in idem* elv államon belüli és államok közötti alkalmazását különítik el⁵⁶.

Az államok közötti kettős büntetés tilalmának elve szerint, ha egy bűncselekmény miatt a terheltet az egyik államban jogerősen elítélték vagy felmentették, ugyanazon cselekmény miatt már nem lehet a terhelttel szemben egy másik szerződő államban büntetőeljárást lefolytatni⁵⁷.

Az EU-n belül a szabad mozgás, a tartózkodási hely szabad megválasztása jogából eredő, egyre nagyobb méreteket öltő határon átnyúló bűnözés miatt e körbe azok az esetek vonhatóak, amikor az elkövetőkkel szemben ugyanazon történeti tények alapján egyszerre több állam is érvényesíteni kívánja büntetőjogi igényét. Ehhez képest a *ne bis in idem* elv államon belüli alkalmazása kizárja, hogy a felmentett vagy elítélt terhelttel szemben ugyanazon cselekmény miatt ismételten büntetőeljárást folytassanak⁵⁸.

Az államon belüli és az államok közötti kétszeres értékelés tilalmát az EU-ban sajátosan ötvözi az Európai Unió Alapjogi Chartájának 50. Cikke, amely szerint „senki sem vonható büntetőeljárás alá és nem büntethető olyan bűncselekményért, amely miatt az Unióban a törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.”. Az elv jelentőségét tükrözi továbbá, hogy mind az Európai Unió Bírósága, mind a strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bírósága számos határozatában foglalkozott alkalmazásával⁵⁹. Utóbbi már a Római Egyezmény alapján, amely jóval a Charta előtt

⁵⁶ Lásd még 33/2013. (XI. 22.) AB határozat [22] bekezdés

⁵⁷ Lásd SVE 54. Cikk

⁵⁸ Lásd Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 14. Cikk (7) bekezdése: „senkivel szemben sem lehet büntetőeljárást indítani vagy büntetést kiszabni olyan bűncselekmény miatt, amely miatt az adott ország törvényének és büntetéseljárásának megfelelően jogerős ítélettel már elítélték vagy felmentették.”; az Emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4. napján kelt Egyezmény hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. Cikk (1) bekezdése: „ha valakit egy állam büntető törvényének és büntető eljárási törvényének megfelelően egy bűncselekmény kapcsán már jogerősen felmentettek vagy elítéltek, e személlyel szemben ugyanennek az államnak az igazságszolgáltatási szervei ugyanezen bűncselekmény miatt nem folytathatnak büntető eljárást, és vele szemben abban büntetést nem szabhatnak ki.”.

⁵⁹ Lásd pl. EUB Hüseyin Gözütok és Klaus Brügge egyesített ügyek [C-187/01. és C-385/01.], Filomeno Mario Miraglia ügy [C-469/03, 2005. március 10.], Vladimir Turanský ügy [C-491/07., 2008. december 22.], EJEJ Sergey Zolotukhin kontra Oroszország [14939/03., 2009. február 10.] – lásd részletesebben a disszertáció VIII.2. fejezetében.

született, így az EJEK jelentős hatást fejtett ki nem csak az egyes tagállamok, hanem az EUB alapjogi gyakorlatára is.

E garanciális alapelv hazai és nemzetközi megjelenésének, értelmezési fejlődésének ismerete a *ne bis in idem* elve megértésének megkönnyítése céljából elengedhetetlen. De az alapelv hazai megjelenési formái, értelmezési aspektusai csak a *ne bis in idem* elvének tartalmi ismérvei tükrében vizsgálhatóak, ekként értekezésem elsőként erre fókuszál.

A *ne bis in idem* elve klasszikus értelemben a kettős büntetés tilalmát jelenti, a szűkebb értelmezés szerint az elkövetőt nem lehet ugyanazon cselekmény miatt kétszer büntetőjogi hátránnyal súlytani.⁶⁰ Az elv a mai formájában immár a kétszeres értékelés tilalmát is magába foglalja, vagyis alkalmazása kizárja, hogy a bíróság kétszeresen értékelje ugyanazt a tény, állapotot, körülményt. Másik megközelítésben a *ne bis in idem* elve a jogerő fogalmának része. A jogerőről azonban egységes definíciót nem lehet adni, mert mást és mást takar az ügydöntő és a nem ügydöntő, de fellebbezéssel támadható határozatok jogereje.⁶¹ A *ne bis in idem* természete, alkalmazása nagyon sok konferencia, dolgozat tárgya volt⁶², ekként összegezve: a *ne bis in idem* az összes anyagi jogerővel bíró határozatra érvényes, míg az alaki jogerőképes határozatokra már nem, vagy csak szűkített értelemben.⁶³

A fenti megközelítések alapvetően abból indulnak ki, hogy a *ne bis in idem* elve az állam büntetőjogi hatalmának korlátozását jelenti. Más megfogalmazásban a tilalom szoros értelemben a büntetőeljárásra és a büntetőjogi büntetésre vonatkozik⁶⁴. Ugyanakkor ma már nem csak a büntetőjogi, hanem a közigazgatási szankciók is nagyon mélyen avatkozhatnak be az érintettek magánszférájába.⁶⁵

⁶⁰ Bana Imre: *A ne bis in idem elv érvényesülése közigazgatási szankció és büntetőeljárás egyidejű alkalmazása során* Új Magyar Közigazgatás 10. évf. 2. sz./2017. 35. oldal

http://www.kozszov.org.hu/dokumentumok/UMK_2017/2/04_Bana_Imre.pdf 2018. december 10.

⁶¹ Elek Balázs: *A közigazgatási eljárás – büntető eljárás viszonya a ne bis in idem elvének tükrében* JURA 2016/2. szám, 229. oldal

⁶² Lásd a témában bővebben Elek Balázs: *Jogerő a büntetőeljárásban*, Debrecen, 2012. Hangsúlyozandó, hogy a 2017. évi Be. új terminológiát is bevezetett, a véglegessé válást, amely újragondolásra készítette a jogalkalmazókat is a jogerő tartalmi ismérvei körében – részletesen lásd még Elek Balázs: *A jogerő újrasszabályozása a készülő büntetőeljárás törvényben*, Fundamentum, 2016/2-4. szám 77-83. oldal

⁶³ Elek Balázs (2016) i.m. 230. oldal

⁶⁴ Kondorosi-Ligeti i.m. [23-35]

⁶⁵ Belcsák Róbert Ferenc: *A bírágkiszabás jogállami garanciáinak hiányáról* Optimi nostri 2009. 8. oldal <https://dfk-online.sze.hu/images/optimi%20nostri/2009/belcs%c3%a1k.pdf> 2018. december 10.

A közigazgatási (anyagi) jogi bírság jogi jellegét tekintve büntetés; a közigazgatási szervek a hatósági eljárás eredményeként olyan bírságot szabhatnak ki, amely ugyanúgy represszív tartalmú, mint a büntetőjogi büntetés. Ugyanakkor az állam a közhatalmi szankcionálás keretében a jogállami szankcióalkalmazás kritériumait figyelmen kívül hagyva jár el a közigazgatási bírságolási eljárás során.⁶⁶

A Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának megállapítása szerint a mai szabályozásból kevésbé, vagy szinte sohasem tűnik ki a szankcióalkalmazás célja, mely a jogalkotói akarat érvényre juttatását elnehezíti, ugyanakkor a hatósági jogalkalmazás tükrében a bírságolás egyre inkább a represszió irányába tolódik, különösen, ha a bírságtételek jelentős emelkedését és az objektív felelősség erősödését nézzük.⁶⁷

Egy jól szervezett államban az volna a helyes, ha minél erősebbek lennének az eljárásjogi garanciák, minél erősebb garanciák között szülessenek meg az állampolgárokat leginkább érintő döntések.

Államszervezési elv, hogy az állam a különféle szerveinek (ideértve az igazságszolgáltatást is) döntései közötti hierarchiát arra tekintettel határozza meg, hogy milyen eljárásjogi garanciák között születik meg a döntés.

Alapvetésem, hogy a legerősebb eljárásjogi garanciák⁶⁸ a büntetőjog területén védik az érintetteket, míg a legkevésbé a polgári jog területén, éppen amiatt, hogy az állam a legnagyobb mértékben az *ultima ratio*-ként alkalmazandó büntetőeljárásban avatkozik bele leginkább az egyéb – bármilyen értelmű – szabadságába.

Alapfeltevés az is, hogy a *ne bis in idem* elve alkalmazhatósága, mint a jogerő egyik következménye feltételezi a jogágakon átívelő tettazonosságot. Erre utal az is, hogy az EUB és az EJEB is – miközben több alkalommal vizsgálták a közigazgatási szankciók

⁶⁶ Belcsák Róbert Ferenc i.m. 8. oldal

⁶⁷ A „Közigazgatási bírságok” vizsgálati tárgykörben a Kúrián felállított joggyakorlat-elemző csoport által készített összefoglaló vélemény 2014. november 10. (Kúria 2013.El.II.JGY.1/1/1. szám) http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_kozigazgatasi_birsagok_vizsgalati_targykorben_joggyakorlat-elemzo_csoport_osszefoglalo_velemenye.pdf 2018. december 17.

⁶⁸ Lásd többek között ártatlanság vételeme, tisztességes eljáráshoz való jog, hatékony védelemhez való jog stb.

büntetőjogi jellegét⁶⁹ – elvi élel kimondta, hogy ugyanazon tényállás esetén a büntetőjogi és közigazgatási szankciók párhuzamos alkalmazása sértheti a *ne bis in idem* elvét⁷⁰. Az értekezés harmadik fejezete ekként a fenti alaptevést járja körbe, a tettazonosság egyes jogágakon átívelő vizsgálata útján.

A *ne bis in idem* elvének alkalmazhatóságának további lényegi előfeltétele a külföldi ítélet elismerése, illetőleg tagállami ítélet figyelembe vétele, megfeleltetése jogintézményeinek beható tanulmányozása, amely nem nélkülözheti a ma már jogtörténeti jellegű ismereteket sem. Ezen túl e jogintézmények nem érthetőek az Európai Unió területén már meghonosodott, de jelenleg éppen – véleményem szerint – egy törést szenvedő garanciális alapelv, a kölcsönös elismerés – kölcsönös bizalom elve nélkül.

A kölcsönös elismerés elve azt jelenti, hogy az EU területén a tagállamok egymás meghatározott jogi aktusait minden külön eljárás nélkül érvényesnek és végrehajthatónak ismerik el.

A kölcsönös elismerés elve a Közösségek szintjén, a civilisztika területén régóta létező elv (lásd pl. foglalkozások, diplomák, polgári, kereskedelmi jogi bírósági döntések kölcsönös elismerése). Az első büntetőjogi megjelenése az 1998. június 15-16-án az Egyesült Királyságba, Cardiffban megrendezett EU csúcsértekezlethez kötődik, ahol Jack Straw akkori angol belügyminiszter a terrorizmus, a kábítószer és a szervezett bűnözés elleni küzdelem hatékonyabbá tétele érdekében javasolta, hogy az Egyesült Királyságban működő három (angol, ír, skót) jog- és igazságszolgáltatási rendszerben született bírósági határozatok kölcsönös elismerésének mintájára ezt az elvet tegyék az EU igazságügyi együttműködésének alapelvévé.

Az uniós büntetőjog területén a kölcsönös elismerés elve azt követeli meg a tagállamoktól, hogy az egyik államban hozott döntést valamennyi tagállamban automatikusan úgy kell tekinteni, mintha ők maguk hozták volna.

⁶⁹ Lásd pl. Aklagaren kontra hans Akerberg Fransson C-617/10. sz. ügy, 2013. február 26.; Engel és társai kontra Hollandia ügy 1976. június 8. (no. 5100/71.; 5101/71. 5102/71.; 5354/72.; 5370/72); A és B kontra Norvégia ügy 2016. november 15. (no. 24130/11.; 29758/11.); C-524/15. számú Luca Menci-ügy 2018. március 20.

⁷⁰ Figula Ildikó – Elek Balázs: *Gondolatok az Európai Unió Bírósága C-524/15. számú ügyben hozott ítéletéhez közigazgatási és büntetőbírói szemszögből* <http://ejszh.justice.hu/blog/20180503/figula-ildiko-elek-balazs-gondolatok-az-europai-unio-birosaga-c-52415-szamu-ugyben> 2018. december 3. (korlátozottan hozzáférhető)

A *ne bis in idem* elvének ekként egyik „létfontosságú” relációja a kölcsönös elismerés-kölcsönös bizalom alkalmazása, doktori értekezésem ezzel is foglalkozik.

Végezetül az értekezés a *ne bis in idem* elve gyakorlati oldalát dolgozza fel, az újabb hazai és európai jogalkalmazást górcső alá vonva, néhány esetben először ismertette az egyes nemzetközi eseteket, az európai döntéseket teljes körűen, összefoglalóan időrendi sorrendbe állítva az egymásra való kölcsönhatás szemléletesebbé tétele érdekében,

I.5. A kutatás tézisei összefoglalóan

A fenti gondolatok előrevetítését követően, a dolgozatomban mindenekelőtt az alábbiakra szeretnék rámutatni, egyben igazolni a feltevések helyességét:

1. Szükséges a jogerő alapdogmatikájának újragondolása:
 - elfogadhatatlan, hogy Magyarországon jogerő-hatást csak a bírósági határozat válthat ki, csak annak van bizonyító ereje;
 - foglalkozni kell az ügyészi határozatok kötőerejével, *res iudicata* hatásával;
 - módosítani indokolt az igazságügyi hatóság hazai fogalmi felfogását.
2. A nemzetközi jogban megjelent eljárást megszüntető okok belső jogunkban nem feltétlenül jelennek meg.
3. A legerősebb, legszélesebb eljárásjogi garanciák a büntetőeljárásban érintett személyeket (terhelteket) védik, míg leggyengébben a polgári jogban.
4. Amennyiben a büntetőbíróság marasztal először, az teljes körűen köti az azonos tényállás okán eljáró közigazgatási szervet.
5. A *ne bis in idem* elve alkalmazhatósága, mint a jogerő egyik következménye feltételezi a jogágakon átívelő tettazonosságot.
6. A tagállami ítéletek figyelembe vétele során a perbírók EU jogot sértenek, e területen a kölcsönös elismerés elvét lerontó gyakorlat érvényesül.

II. A *ne bis in idem* elvének tartalmi ismérvei

II.1. A jogerő lényege

A ne bis in idem alkalmazása felmerülésének alapfeltétele a korábbi jogerős elítélés léte.

Hangsúlyozandó, hogy a büntetőeljárás során hozott határozatok kötőereje és jogereje között különbséget kell tenni. A kötőerő csak azt a hatóságot köti, amely a határozatot hozta. Azt jelenti, hogy a bíróság, illetve a hatóság a határozatától később nem térhet el, azt nem vonhatja vissza, és nem helyezheti hatályon kívül. Ez az egyszerű kötőerő például akkor is fennáll, ha az elsőfokú bíróság ítélete fellebbezéssel megtámadható, és fellebbezést be is jelentettek.

A jogerő a határozat minősített kötőereje. Azt jelenti, hogy a határozathoz nemcsak a döntést hozó hatóságnak, hanem más hatóságoknak és a magánszemélyeknek is igazodniuk kell. Elek Balázs megállapítása szerint ugyanakkor a jogerőről egységes definíciót nem igazán lehet adni, mert más takar az ügydöntő és a nem ügydöntő, de fellebbezéssel támadható határozatok jogereje.⁷¹

Az ügydöntő határozat jogerőre emelkedése után a határozat jogerejét és végrehajthatóságát az ügyben eljáró tanács elnöke a határozat eredeti példányára vezetett záradékkal tanúsítja. Ezen záradék nem olyan bírósági döntés, amelyhez önálló jogerőhatás fűződik, hanem a végrehajtást lehetővé tevő olyan megállapítás, amelyhez a bíróság nincs kötve, a záradék helyességét a bíróság utóbb maga is módosíthatja⁷².

Alaki és anyagi jogerő-hatás kiváltására egyaránt csak a bíróság ügydöntő határozata képes.

A bíróság – mint más hatóság – határozatának főszabályként kötőereje van, ami azt jelenti, hogy a saját határozatát nem változtathatja meg (egyszerű kötőerő).

⁷¹ Elek Balázs (2012) i.m. 229. o. A 2017. évi Be. külön választotta az ügydöntő határozatok jogerejét a nem ügydöntő végzések véglegessé válásának fogalmától, egyértelműsítve, hogy (anyagi) jogerő hatás csak az ügydöntő határozatokhoz kötődhet. A nem ügydöntő határozat jellemzője, hogy véglegesség kiváltására alkalmas és – főszabályként – végrehajtható. Így ennek a határozatnak nincs jogerő hatása, nem teremt ítélt dolgot a vád, illetőleg a terhelt büntetőjogi felelőssége, annak hiánya valamint a jogkövetkezmények tekintetében. A véglegesség fogalma megegyezik a jogi dogmatikában meghatározott alaki jogerővel. E körben lásd még E-kódex Be. elektronikus tananyag, 460. §-hoz fűzött kommentár, Elek Balázs, lezárva: 2018. február

<https://coospace-obh.birosag.hu/Folder/Curriculum->

8a8afea397e5e81180ff005056849a0a/View?ctx=HwAAAG8RAABiKAAA 2018. december 10. – korlátozottan hozzáférhető

⁷² BH1985. 408. Ehhez kapcsolódik, hogy a záradékot kijavító, határozati formát igénylő bírósági döntés ellen is jogorvoslatnak van helye [lásd IH2019. 35.].

Az alaki jogerő azt jelenti, hogy az egyébként kötőerővel rendelkező határozat ellen rendes jogorvoslatnak nincs helye; tehát más által sem változtatható.

Az anyagi jogerő pedig azt jelenti, hogy a bíróság az ügyben véglegesen döntött; tehát az ügy eldöntése iránt újból nem indítható eljárás; a döntés bizonyítottságot jelent, és egyúttal végrehajthatóságot. Büntetőügyben az anyagi jogerő szempontjából – értelemszerűen – az jelenti az ügyet eldöntő rendelkezést, ami a vádról, illetőleg a vád alapján folyó eljárás lezárásáról (megszüntetéséről) érdemben és végérvényesen dönt, ekként jut kifejezésre a büntetőjog alkalmazásának véglegessége, így érvényesül a *ne bis in idem* elve, valamint a *res iudicata* joghatása. Másként fogalmazva, az ügydöntő határozat anyagi jogerejének alapvető hatása közé tartozik a kötőerő, a megváltoztathatatlanság, a kötelező és a bizonyító erő mellett a kétszeres eljárás tilalma, a *ne bis in idem* elve is.⁷³ Megfordítva: a *ne bis in idem* az összes anyagi jogerővel bíró határozatra érvényes, míg az alaki jogerőképes határozatokra már nem, vagy erősen szűkített értelemben.⁷⁴

II.2. A határozat ügydöntő jellege

A kérdéssel a Kúria is foglalkozott: a *ne bis in idem* elvével érintett eljárásai azért indultak, mivel ugyanazon tagállami ítélet többszöri megfeleltetésére (régábbi terminológiával: érvényének elismerésére)⁷⁵ került sor, ezen törvénysértő helyzetet kellett orvosolni. Ezen eljárásokban a legfőbb ügyész terjesztett elő jogorvoslatot a törvényesség érdekében, mivel álláspontja szerint a jogerős határozat más jogorvoslattal nem támadható. A külföldi ítélet érvényének elismerése tárgyában hozott határozat nem ügydöntő, így a törvénysértés perújítási eljárásban⁷⁶ nem orvosolható. A legfőbb ügyész ezért a jogorvoslati indítványában azt indítványozta, hogy a Kúria állapítsa meg, hogy a második határozatban ugyanazon terhelttel szemben a külföldi ítélet érvényének ismételt elismerésére törvénysértőn került sor, majd helyezze hatályon kívül és a terhelttel szemben az eljárást – a Be. 4. § (3) bekezdésében írt okból – szüntesse meg.

A Kúria e körben eltérő határozatokat hozott:

⁷³ Háger Tamás-Szabó Krisztián: *Gondolatok a vádelvről, a tettazonosságról, figyelemmel az új büntetőeljárási törvény rendelkezéseire is* Magyar Jog 2018/10. 572. oldal

⁷⁴ Elek Balázs (2012) i.m. 231. oldal

⁷⁵ Lásd részletesebben értekezés VII.1. fejezete

⁷⁶ A Be. 637. § (1) bekezdés b) pontjára alapítottn.

1.

A Kúria B.II. tanácsának álláspontja szerint⁷⁷ a legfőbb ügyész a törvényesség érdekében jogorvoslatot jelenthet be a bíróság törvénysértő jogerős ügydöntő határozata és végleges nem ügydöntő végzése ellen. Nincs helye a jogorvoslat bejelentésének, ha a) a határozatot a Kúria hozta, b) a törvénysértés perújítás, felülvizsgálat vagy egyszerűsített felülvizsgálati eljárás útján orvosolható. A legfőbb ügyész indítványa szerint a külföldi ítélet elismerése tárgyában hozott határozat nem ügydöntő, így a törvénysértés perújítási eljárásban nem orvosolható. A Kúria azt állapította meg, hogy a legfőbb ügyész indítványa nem felel meg a tételes jogszabály rendelkezéseinek. Az Nbjt. 46. §-ában foglalt rendelkezéseket⁷⁸ a Be. hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi CXCVII. törvény 2018. július 1. napjától kezdődő hatállyal részben módosította, részben pedig új rendelkezésekkel egészítette ki. Az Nbjt. 46. §-a az Nbjt. végrehajtási jogsegélyekre vonatkozó szabályait meghatározó IV. Fejezetében található. A 2017. évi CXCVII. törvény 64. § (2) bekezdése az Nbjt. 46. §-át a következő (3) bekezdéssel egészítette ki: „A bíróság ügydöntő határozata ellen felülvizsgálatnak nincs helye.” A jogalkotó tehát a bíróságnak ebben az eljárásában hozott határozatát kifejezett törvényi rendelkezéssel – a korábbi szabályozástól eltérően – ügydöntő határozatnak minősítette. E módosítás pedig további változtatásokat indikált. Egyrészt a korábbi eljárásrend helyett (amely az 1998. évi Be. különleges eljárások szabályainak alkalmazását rendelte a külföldi ítélet érvényének elismerésére irányuló eljárásra és abban – értelemszerűen – nem ügydöntő határozat meghozatalára), új eljárásrendet kellett alkotni, másrészt állást kellett foglalni abban a kérdésben is, hogy a külföldi bíróság által külföldön meghozott ítélet ellen Magyarországon felülvizsgálatnak van-e helye.

⁷⁷ Kúria Bt.II.1468/2019/7. 2020. február 20.

⁷⁸ Nbjt. 2018. június 30. napján hatályos 46. § : (1) A külföldi állam bírósága által hozott jogerős ítélet (a továbbiakban: külföldi ítélet) elismerésének alapjául szolgáló értesítéseket, illetve a szabadságvesztés büntetés, a szabadságelvonással járó intézkedés, a vagyonelkobzás vagy az elkobzás, valamint az elektronikus adat végleges hozzáférhetlenné tétele végrehajtásának átadása iránti külföldi megkereséseket a miniszter fogadja, és ha a 2. § nem zárja ki annak teljesítését, megküldi a bíróságnak. A külföldi ítélet elismerésére, valamint annak vizsgálatára, hogy a szabadságvesztés büntetés, a szabadságelvonással járó intézkedés, a vagyonelkobzás vagy az elkobzás, valamint az elektronikus adat végleges hozzáférhetlenné tétele végrehajtásának e törvény szerinti feltételei fennállnak-e, a Fővárosi Törvényszéknek van hatásköre és illetékessége. (2) Ha e törvény másképp nem rendelkezik, a bíróság eljárására a Be. különleges eljárásokról szóló XXIX. Fejezetének általános szabályait - az 555. § (2) bekezdés d) és j) pontjában meghatározott rendelkezés kivételével - kell alkalmazni.

A jogalkotó különös gondot fordított így arra, hogy mindenütt, ahol ennek jelentősége van, ügyszöntő határozatként jelölje meg a külföldi ítélet érvényét elismerő végzést⁷⁹, amely egyértelműen alátámasztja, hogy a módosítás során kizárólag az „ügyszöntő” szót iktatta be az egyebekben változatlan törvényszövegbe. Mindez kétségtelenné teszi, hogy a jogalkotó döntése szerint a külföldi ítélet érvényét elismerő határozat ügyszöntő határozat, amely ekként jogerőre képes.

Megjegyezte azt is, miszerint a jogalkotó döntött úgy, hogy olyan bírósági határozatokat is ügyszöntő határozatnak minősít, amelyek nem felelnek meg a Be. 456. §-ában adott fogalom-meghatározásnak. Az ekként – tehát a törvény külön rendelkezésével – ügyszöntőnek minősített bírósági határozatoknak több közös jellemzője is van. Az első, és talán a legfontosabb, hogy nem a vád tárgyává tett cselekmény elbírálása tárgyában születtek. A másik közös jellemzőjük, hogy az ilyen határozatok ügyszöntő határozattá nyilvánítására nem magában a Be.-ben, hanem attól különböző, olyan törvényekben került sor, amelyek a legtágabb értelemben vett büntetőeljárás egyes részterületeire vonatkozó szabályokat határoznak meg. Ez utóbbi törvények pedig csak ott határoznak meg speciális büntetőeljárás szabályokat, ahol a Be. általános szabályaira utalás nem elégséges, nem kielégítő. Egyebekben általános törvényi rendelkezéssel teszik kötelezővé a tárgyi hatályuk alá tartozó eljárásokban a Be. szabályainak az alkalmazását⁸⁰.

A Kúria a fentiek mellett arra is utalt, hogy a módosított EÜtv. hasonló rendelkezéseket tartalmazva, a Be. hatályba lépésének napjával ügyszöntőnek minősítette a tagállami ítélet megfeleltetéséről hozott végzését, egyidejűleg azt is kimondva, hogy „A bíróság ügyszöntő határozata ellen felülvizsgálatnak nincs helye.” [EÜtv. 108. § (2) bekezdése].

A Kúria hangsúlyozta, hogy a külföldi ítélet érvényének az elismerése értelemszerűen nem azonos a meghatározott személlyel szemben emelt vád elbírálásával: a vád elbírálása, a terhelt büntetőjogi felelősségre vonásáról való döntés meghozatala és vele szemben a büntetés kiszabása a külföldi bíróság által a külföldi bíróság ítéletével megtörtént. Ahhoz kapcsolódóan a *res iudicata* hatás beállt, ugyanazt a cselekményt még egyszer már nem lehet elbírálni, mert az a kétszeri eljárás tilalmába ütköznék. A külföldi

⁷⁹ Nbjt. 48. § (1)(2)(4) bekezdések

⁸⁰ Nbjt. 10. § (hasznó rendelkezést tartalmaz a Bv.tv. 50. § (6) bekezdése és az EÜtv. 2. §-a)

bíróság által hozott ítélet érvényének az elismerése értelemszerűen és nyilvánvalóan nem jelenti és nem is eredményezheti az egyszer már elbírált cselekmény újbóli elbírálását.

A Kúria végezetül leszögezte, hogy az Alaptörvény R) cikk (2) bekezdése értelmében az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek. Ezért magára nézve is kötelezőnek tekintette azt a törvényi rendelkezést, hogy a külföldi ítélet érvényét elismerő határozat jogerőre képes ügydöntő határozat, ez volt a jogalkotó kifejezett akarata, és a Kúria nem talált olyan indokot, amely alapján megkérdőjelezhetné volna, hogy a jogalkotó kifejezett, félreérthetetlen rendelkezésével ügydöntőnek minősített határozat mégsem ügydöntő határozat, a korábbi eltérő tartalmú gyakorlatra hivatkozás pedig nem elfogadható.

2.

A fenti kérdésben azonban a Kúria B.I. és B.III. tanácsai más álláspontot képviselnek^{81,82}.

A Kúria döntéseiben leszögezte, hogy az ítélkezési gyakorlat egységes abban, hogy ügydöntőnek azok a határozatok tekintendők, amelyben a bíróság a Be. vonatkozó szabályai szerint lefolytatott bírósági eljárást követően a vádról határoz, az ügy érdemében hoz mindenkivel szemben kötelező érvényű, a terhelt büntetőjogi felelősségét megállapító vagy őt felmentő ítéletet, illetve eljárást megszüntető végzést (EBH 2004.1016.). A külföldi bíróság a terhelt ellen emelt vádról döntött, a külföldi büntetőeljárás szabályok szerint folytatott bizonyítás eredményeként megállapított tényállás alapján határozott a külföldi anyagi jogi szabályok alkalmazásával a terhelt büntetőjogi felelősségéről és a terhelttel szemben alkalmazandó joghátrányról. Ekként nem kétséges, hogy a külföldi bíróság határozata ügydöntő.

A külföldi ítélet elismerése ugyanakkor – annak ellenére, hogy az az Nbjt. 47. § (3) bekezdése szerint úgy tekintendő, mintha a cselekményt a magyar bíróság jogerősen elbírált volna – nem eljárásjogi értelemben vett elbírálást, azaz vádról való döntést, a büntetőjogi felelősség megállapítását és joghátrány meghatározását jelenti, hanem a külföldi ítélet magyar jogrendszerbe történő olyan adaptálását eredményezi, amely tényleges anyagi jogerővel nem bír, hiszen az a külföldi ítélet sajátja.

⁸¹ Kúria Bt.III.1.527/2019/5. 2020. február 25. (megjelentette a Bírósági Közlönyben is, 2020/7. szám BH2020. 198. számú jogeset), Kúria Bt.I.1450/2019/4. 2020. március 10.

⁸² Utóbbi következetesen – ld. Kúria Bt.III.264/2019/5., Bt.III.1.658/2018/20. számú ügyek

A magyar bíróság nem eltérő tényállás alapján dönt a vádról, a büntetőjogi felelősségről, valamint a jogkövetkezményekről, hanem az csupán a jogalkalmazás technikai, adminisztrációs határozata a külföldi ítélet magyar jogrendszerrel történő egyeztetése érdekében.

Következésképpen a módosított törvényi rendelkezések hivatkozott szóhasználata mellett is kétségtelen az, hogy a külföldi ítélet elismerése eljárásjogi értelemben nem ügydöntő határozat, ellene sem felülvizsgálatnak – mely a jogi hibák orvoslására szolgál –, sem perújításnak – mely a ténybeli javítást célozza – nincs helye; az eddigi jogalkalmazási gyakorlat megváltoztatására az időközben bekövetkezett törvénymódosítás ellenére sincs ok.

Mindebből következően a Kúria álláspontja szerint ügydöntőnek az a határozat minősül – a perújítás és a felülvizsgálat szempontjából –, amely mindenben megfelel a Be. 456. § (1) bekezdésében meghatározott ismérveknek, vagyis a vádról, a terhelt büntetőjogi felelősségéről, a büntetőjogi következményekről, vagy ezek hiányáról dönt. Ilyen döntést pedig a külföldi bíróság hozott, azaz a külföldi ítélet bíró tényleges anyagi jogerővel.

3.

A fentiekén túl a gyakorlat felvetette annak tisztázási igényét is, hogy a másodfokú bíróságnak az a határozata, amellyel az elsőfokú bíróság ítéletét (ügydöntő határozatát) hatályon kívül helyezi és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja, jogerős határozatnak tekintendő-e, illetve jogerőre képes határozat-e.

A másodfokú bíróságnak az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyező végzése ügydöntő és nem ügydöntő határozat egyaránt lehet.

Ha a hatályon kívül helyezéshez egyúttal az eljárás megszüntetése is társul, akkor azt ügydöntő határozatnak kell tekinteni. Ugyanakkor, amennyiben az eljárás megszüntetésének oka a magánindítvány vagy a törvényes vád hiánya, akkor az ilyen határozat, bár ügydöntő, anyagi jogerőhatással nem rendelkezik.⁸³

Ha azonban a hatályon kívül helyező végzés nem zárja le az eljárást, hanem a másodfokú bíróság az eljárás tovább folytatása végett visszaküldi az iratokat az első fokon eljáró

⁸³ Kúria Bt.II.1592/2014/12., 2014. december 4.

bíróságnak, akkor ez a határozat nem ügydöntő határozat, amely ellen további fellebbezésnek nincsen helye⁸⁴.

Kérdés, hogy az utóbbi hatályon kívül helyező határozat ún. jogerőképessé határozat-e, tehát jogerőre emelkedhet-e vagy sem.

A Kúria e kérdésre adandó válaszában kiemelte, hogy a jogerő pontos fogalmát a büntetőeljárásról szóló törvény nem is határozza meg⁸⁵. Ezen túl az ítékezésben, illetve ehhez szorosan kapcsolódóan a bírósági ügykezelésben, ügyvitelben még a tekintetben is eltérő gyakorlat alakult ki az országban, hogy mely végzéseket kell jogerősítő záradékkal ellátni; nem egységes a gyakorlat abban, hogy az ügydöntőnek nem minősülő, fellebbezésre tekintet nélkül azonnal végrehajtható vagy halasztó hatályú fellebbezéssel támadható végzéseket kell-e jogerősíteni.⁸⁶

A Kúria egyetértett Wiener A. Imrével abban, hogy a jogerő feladata a jogviszonyok jövőbeli biztosítása, valamint az az adott eljáráson túlmenő hatás, amelyet általában a „*ne bis in idem*” mondatlall írnak le⁸⁷.

Az ítékezési gyakorlat és a hazai szakirodalom áttekintését követően a Kúria arra az álláspontra helyezkedett, hogy a jogerőre képességet az eljárási törvény mind az ügydöntő, mind pedig a nem ügydöntő határozatokkal összefüggésben kizárólag a rendes jogorvoslattal megtámadható határozatok körében ismeri, illetve biztosítja. Más határozatokkal összefüggésben a „jogerős határozat” kifejezést egyáltalán nem használja. Amennyiben a büntetőeljárás törvény szerint az adott határozat ellen van helye rendes jogorvoslatnak, akkor az egyúttal alaki jogerőre is képes határozat. Ha nincs helye rendes jogorvoslatnak, akkor az jogerőre nem emelkedhet. Ekként a másodfokú bíróságnak az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatát hatályon kívül helyező és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasító határozata nem jogerőképessé határozat, nem emelkedhet jogerőre, így ellene rendkívüli jogorvoslat sem vehető igénybe.

II.3. A tettazonosság

⁸⁴ Be. 461. § (2) bekezdés

⁸⁵ Elek Balázs (2012) i.m. 12. oldal – megjegyzem, a szerző ezen megállapítása a 2017. évi Be. fényében is, továbbra is irányadónak tekinthető.

⁸⁶ Elek Balázs (2012) i.m. 13. oldal

⁸⁷ Wiener A. Imre: *A ne bis in idem elv érvényesítéséről* Büntetőjogi kodifikáció, 1-2/2003, 62-68. oldal

Az anyagi jogerő-hatás a fentiek értelmében tehát kettős:

Pozitív alapja a büntetőjogi főkérdésben hozott ítéleti döntés véglegességének, bizonyosságának, valamint végrehajtandó rendelkezés esetében a végrehajthatóságnak.

Negatív kizáró hatása pedig az, ami a többszöri eljárás tilalmában (*ne bis in idem* elvben) ölt testet. A törvény főszabályként tiltja a már jogerősen elbírált bűncselekmény miatt ugyanazon személy ellen – a perújítást, felülvizsgálatot és a törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslati eljárás lefolytatását, továbbá az összefüggő ok alapján való újbóli döntés esetét kivéve – az újabb büntetőeljárást. Mindez egyaránt vonatkozik a felmentő és a bűnösséget megállapító ítéletre. A tilalom indoka a személyi szabadságjogok alkotmányos védelme, ami jelentős mértékben a büntetőeljárás által biztosított. Senkit nem szabad újból felelősségre vonni, ha a (korábbi) jogerős ítélet tárgya ugyanaz, mint ami miatt az újabb büntetőeljárás indulna. A kizáró hatást – azaz azt a kérdést, hogy kire és mire terjed ki a többszöri eljárás tilalma – a személyi (alanyi) és tárgyi terjedelem szempontjából kell vizsgálni. Ez ad feleletet arra a kérdésre, hogy milyen esetekben zárja ki a jogerő az újabb eljárást.⁸⁸

Mindkét szempontból a tettazonosság szabályai alkalmazandók.⁸⁹

A többszöri eljárás tilalma alanyi vonatkozásban személyazonosságot feltételez, csak azt a személyt védi, aki a megelőző büntetőeljárás (akár elítélt, akár felmentett) terheltje volt. A kétszeres büntetés elhárítása érdekében a törvény kizárja, hogy ugyanazért a cselekményért ugyanazon, már egyszer felmentett személy másodszor is büntetőjogi felelősségre legyen vonható, vagy a már egyszer elítélt ugyanazért a cselekményért másodszor is megbüntethető legyen.

A tárgyi terjedelmet illetően a kizáró hatás érvényesüléséhez a jogerős ítélettel befejezett és a később meginduló büntetőeljárás tárgyának azonosnak kell lennie. Ha az előbbi jogerős ítélet tényállása ugyanazt a történeti eseményt öleli fel, mint amely az utóbbi

⁸⁸ Kúria Bfv.III.1.058/2015/18., 2016. január 26.

⁸⁹ Az azonosság, az *idem* kitétel európai jogi viszonylatban való fogalom-meghatározásáról összefoglalóan lásd Dr. Tóth Géza: *Az idem fogalma az Európai Unió Bíróságának jogértelmezése fényében* in: *Mailáth György Tudományos Pályázat 2019. – díjazott dolgozatok* Budapest, Országos Bírósági, 2020. 297-346. oldal https://birosag.hu/sites/default/files/2020-05/mailath-2019_vegleges.pdf 2020. július 14.

eljárás tárgya, ez utóbbinak nincs helye. Ehhez azonban szükséges a két történeti esemény azonossága, mert eltérő történeti esemény már nem gátolja az újabb eljárás lefolytatását. A tettazonosság tehát két történeti tény, eseménysorozat azonosságát, az ítélet és a vád viszonyában pedig azt a követelményt jelenti, hogy a vád és az ítélet ugyanarra a történeti eseményre vonatkozzék, a vád és az ítélet tényei azonosak legyenek. A tettazonosság akkor valósul meg, ha az ítélet azokon a tényeken alapul, amelyeket a vád magában foglal; ellenben a tettazonosság hiányzik, ha az ítélet olyan tények megállapítását nem tartalmazza, amelyek miatt vádat emeltek. A tettazonosság kapcsán az ítélkezési gyakorlat csak azt kívánja meg, hogy a vád és az ítélet ugyanazt a tényt, eseménysorozatot és eredményt rögzítse, de nem jelenti, hogy a vád és az ítélet tényállása a legapróbb részletekig mechanikusan egyező legyen.⁹⁰

A tettazonosság jelentősége egyfelől az ítélet és a vád viszonyában, valamint védekezési jog gyakorlásában áll; másfelől a jogerő terjedelmének és a többszöri eljárás tilalmának meghatározásában. Ekként a tettazonosság kérdésének a felmentő ítéletnél is jelentősége van.

A tettazonosságra vonatkozólag a korábbi jogerős ítélet tárgyává tett történeti eseménysorozatot kell összemérni az új eljárás tárgyának történeti eseménysorozatával. Amit korábban a bíróság elbírált, azt az ítélet tárgyává tette. Ez nem mindig azonos a korábbi vád tárgyával. A kizáró hatás terjedelmének szempontjából nem a korábbi, hanem az újabb vád terjedelme bír jelentőséggel. Az összemérést az újabb eljárás (vád) tárgyául és a korábbi ítélet tárgyául szolgáló ténybeliség között kell elvégezni. Lényeges a történetileg lejátszódó eseménysor azonossága.

Összefoglalva: a többszöri eljárás tilalmának alapja egyfelől az új és a régi eljárásban a terhelt azonossága, másfelől a két eljárás tárgyának azonossága; vagyis az elkövető és a magatartása által meghatározott azonos „eljárástárgy”. A kizáró hatás olyan tényekre érvényesül, amelyeket a bíróság a korábbi ítéletben ténylegesen elbírált, akár a vád tárgyai voltak, akár nem.

⁹⁰ Lásd továbbá EBH2005. 1199.; BJD 9440.; BH2005. 7.; BH2011. 245.

Lehetséges viszont az új eljárás olyan tények alapján, amelyek – mint önálló tények, mint más történeti eseménysorozat elemei – kívül álltak a korábban már elbírált történeti eseménysorozaton, illetve az új történeti eseménysor a jogerős ítélet után játszódott le.

A tettazonosságnak ez az eljárásjogi értelme nem azonos az anyagi büntetőjogi egység fogalmával.

II.4. A bűncselekményi többség

Lehetnek cselekmények, amelyek az anyagi jogi szemszögből nézve halmazati viszonyban állnak egymással, de azért az eset körülményei szerint mégis egy egységes történeti eseményhez tartoznak. A bírói gyakorlat lényegileg az egység és a többség közötti megkülönböztetés anyagi jogi kereteit használja fel a kizáró hatás terjedelmének megítélésénél. Amennyiben a jogerős ítélet meghozatala előtt véghez vitt, de utóbb ismertté vált cselekmény a már az ítéletben megvizsgált és elbírált cselekménnyel együtt belefér egy egységes bűncselekmény fogalmába, mint amilyen a természetes és a folytatolagos egység esete, akkor a jogerős ítélet általában ezt az újonnan felderített cselekvést is magában foglalja, és ez a terhelt másodszori elítélését megakadályozza.

A későbbi eljárás tárgyául szolgáló egyes részcselekmények újabb elbírálását tehát a korábbi elbírálás jogereje megakadályozza. A következetes ítélkezési gyakorlat szerint ugyanis az egységbe tartozó egyes részcselekményeket csak egységesen lehet elbírálni, az egyes részcselekmények tárgyában külön ítélet nem hozható⁹¹.

Bűncselekményi többség esetén azonban a jogerőre emelkedett ítélet, amely a halmazatba beleférő egy vagy több bűncselekmény tekintetében döntött, már nem zárja ki ugyanannak a személynek olyan más bűncselekményért való büntetőjogi felelősségre vonását, amelyet a jogerős ítélet még nem értékelt. Ha azonban ugyanannak az elkövetőnek egy cselekménye több bűncselekményt valósít meg, a bíróság viszont csak az egyikben állapította meg a terhelt bűnösségét, az ítélet jogereje a másik bűncselekményben való bűnösség megállapítását célzó újabb büntetőeljárás kizárja, az ekként téves minősítésben megnyilvánult törvénysértés – önmagában – tovább nem orvosolható. Ha pedig az első ügyben meghozott ítélet jogerőre emelkedése után derültek

⁹¹ 6/2009. Büntető Jogegységi Határozat

ki olyan tények, amelyek egy korábbi bűncselekmény megállapítását indokolják, perújításnak van helye.

Mindehhez képest az anyagi jogerő fentiek szerinti joghatása (tehát a *ne bis in idem* és a *res iudicata*) szempontjából az is közömbös, hogy a korábbi (elítélő) ítélet más joghatóság alatt keletkezett.

A kérdés jelentőségét jól mutatja, miszerint a tekintetben, hogy mely időpont teremti az egységet, azaz mely cselekményrészek esetén szükségszerű az egy eljárásban történő elbírálás, a Debreceni Ítéltábla az e körben eltérő bírói határozatokra tekintettel jogegységi eljárást kezdeményezett.

Az eddigi bírói gyakorlat alapján több lehetséges megoldás mutatkozik:

- a vádirat benyújtásának napja, a vádemelés időpontja;
- a vádirat tényállásában rögzített elkövetési időszak;
- a végindítványban fenntartott elkövetési időszak;
- az ítélet jogerőre emelkedésének napja;
- a (kihirdetett nem jogerős) ítélet tényállásában foglalt elkövetési időszak;
- a jogerős ítélet tényállásában foglalt elkövetési időszak.

Az indítvány szerint abban nincsen vita, hogy a már jogerősen elbírált cselekmény cselekményegységébe tartozó újabb részcselekmények miatt kizárólag perújítási eljárás lehet folyamatban, újabb vádemelésnek nincs helye. A B.17. számú elvi döntésben levezette a Kúria, hogy elvi lehetőségként fennáll a részcselekmények tekintetében a jogerős elbírálás lehetősége, majd teret enged a bíróság a bekövetkező perújítási eljárásnak, vagy hatályon kívül helyezi a nem jogerős ítéletet, biztosítva az egy bűncselekmény egy eljárásban történő elbírálását. Kifejtette azonban, hogy a két megoldás nem egyenértékű, „mégpedig abból az általános követelményből kiindulva, hogy a bírósági eljárásokban általában a rendkívüli jogorvoslat, így a perújítás elkerülésére kell törekedni.” Azt is kifejtette a Kúria, hogy a bíróság „a maga döntésével törvénysértő helyzetet semmiképpen nem idézhet elő.” „Márpedig azzal, ha a jogerősen még el nem bírált törvényi egységbe tartozó részcselekményekre vonatkozó vádakot figyelmen kívül hagyva csak az előtte folyó eljárásban nem jogerősen elbírált, egyébként

egységbe tartozó részcselekményeket bírálná el, nyilvánvalóan megsértené az egy bűncselekménynek ugyanabban a büntetőeljárásban való elbírálására vonatkozó anyagi jogi követelményt.”.

A Kúria B.17. számú elvi döntése szerint a cselekményegységet még „harmadfokú eljárásban is a támadott határozat(ok) hatályon kívül helyezésével és annak a bíróságnak az új eljárásra utasításával kell biztosítani, amelyiknek az eljárásában az ügyek egyesítésére lehetőség nyílik.”

Nehézséget okoz a párhuzamosan futó perújítási eljárás és peres eljárás természete miatt az ügyek egyesítése. A hivatkozott elvi döntés kifejti, hogy az együttes elbírálás hiányában a törvényi egységbe tartozó cselekmények miatt indult ítélet „javíthatatlanul megalapozatlan” marad. „A törvényi egység, minthogy egy bűncselekmény, csak egy büntetőeljárásban, egységesen bírálható el. E rendelkezésből az is következik, amennyiben a vád alapján egy eljárásban ugyanolyan, több bűncselekmény miatt indul eljárás, és a folytatólagosság egységébe tartozás törvényi feltételei fennállnak, valamennyi részcselekmény, tehát 1. az, ami miatt az ügyész vádat emelt, 2. de az is, ami miatt a büntetőjogi igényt a vád elbírálását követően érvényesíteni kívánja, egységesen, egy bűncselekményként bírálendő el.”⁹²

A vád tárgyává tett bűncselekmény egységbe tartozó cselekmények jogerős elbírálása tehát *res iudicatát* eredményez, mindebből az következik, hogy a törvényi egységet alkotó bűncselekmény egy bűncselekmény, függetlenül a részcselekmények számától, egy bűncselekmény pedig egy eljárásban, egységesen bírálendő el.⁹³

A folytatólagosság törvényi egységébe tartozó egyes (önmagukban is bűncselekményt megvalósító) részcselekmények két vagy több ítélettel elbírálása esetén a második, illetve a későbbi ítéletek a *ne bis in idem* tilalma alá esnek.

Az indítvány végezetül megjegyzi, hogy abban nincsen bizonytalanság a bírói gyakorlatban, hogy kizárólag a tettesség teremt törvényi egységet.⁹⁴

⁹² Kúria B.17. számú elvi döntése

⁹³ Kúria Bfv.III.1.160/2015/8. 2015. szeptember 29.

⁹⁴ A doktori értekezés kéziratának lezárásáig a Kúria e kérdésben nem hozott jogegységi határozatot.

III. A jogerők egymáshoz való viszonya az állam különféle intézményei között

III.1. Tényálláshoz kötöttség a büntető eljárási jogban, a tettazonosság

Az előző fejezetben részletesen bemutatam a büntetőjogi tettazonosság dogmatikai hátterét.

A tettazonosságon túl a tényálláshoz kötöttségről a Be. 7. § (5) bekezdése akként rendelkezik, hogy abban a kérdésben, hogy a terhelt követett-e el bűncselekményt, a bíróságot, az ügyészséget és a nyomozó hatóságot nem köti a polgári, a közigazgatási, a szabálysértési, a fegyelmi vagy más eljárásban hozott határozat, illetve az abban megállapított tényállás. Eszerint a bíróságot a más eljárásban hozott határozat – függetlenül a más eljárás jogi jellegétől – nem köti, ideértve az abban megállapított tényállást, és a jogi értékelést is. Megjegyzendő, hogy az új eljárási kódexben a törvényhozó a polgári eljárás mellett immár kifejezetten kiemeli a közigazgatási eljárást is.⁹⁵

A Be. 7. § (5) bekezdésének első fordulatóban írt rendelkezés a büntető jogszabályok értelmezésében nagyfokú szabadságot biztosít a büntetőügyekben eljáró hatóságoknak a más hatóságok által kifejtett jogi álláspontokkal szemben.⁹⁶

A Be. 7. § (5) bekezdésének második fordulatóban – „[...] illetve az abban megállapított tényállás” – pedig az a rendelkezési szabadság ölt testet, mely biztosítja a bizonyítékok szabad értékelését.

A Be. ezen rendelkezése egyúttal kifejezésre juttatja, hogy a hatóságok döntési jogköreit tekintve a büntetőügyekben eljáró hatóságok döntési jogköre a legerősebb. Azonban a személyi állapotra vonatkozó, polgári perben született jogerős határozat a büntetőügyben eljáró hatóságot, így a bíróságot is köti. Fordítva, adott esetben a polgári (munkaügyi)

⁹⁵ E-kódex Be. elektronikus tananyag, 7. §-hoz fűzött kommentár, Somogyi Gábor, lezárva: 2018. február <https://coospace-obh.birosag.hu/Folder/Curriculum-86e32c997bcfe81180fd005056849a0a/View?ctx=HwAAAI0RAACDJgAA> 2018. december 10. – korlátozottan hozzáférhető

⁹⁶ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, 7. § főszerkesztő: Polt Péter, <https://uj.jogtar.hu>

perben kötelezően érvényesül a büntetőeljárásban hozott határozat hatálya. Erre akkor kerülhet sor, ha a jogerősen elbírált bűncselekménnyel okozott kárigény kérdésében kell a polgári (munkaügyi) perben határozni. Ebben az esetben a polgári (munkaügyi) bíróság nem vizsgálhatja a kárigény jogalapját, azt a büntetőeljárásban hozott jogerős határozat alapján bizonyítottnak tekinti, erre határozatának indokolásában utal. A döntés meghozatala érdekében csak a bűncselekménnyel okozott kárösszege kérdésében kell lefolytatni az eljárást.⁹⁷

A jogágak közötti összevethetőség érdekében itt szükséges kitérni a polgári, illetve a közigazgatási eljárások tényálláshoz kötöttségére is, ekként a továbbiakban ezt mutatom be.

III.2. Tényálláshoz kötöttség a polgári eljárási jogban

A Pp. 263. § (2) bekezdése és a 264. §-a rendelkezik a tényállás szabad megállapításának elváról és a más hatóság határozatához kötöttségről: „A bíróságot határozatának meghozatalában más hatóság döntése vagy a fegyelmi határozat, illetve az azokban megállapított tényállás nem köti. Ha jogerősen elbírált bűncselekmény vagyoni jogi következményeiről polgári perben kell határozni, a bíróság a határozatában nem állapíthatja meg, hogy az elítélt nem követte el a terhére rótt bűncselekményt. A közigazgatási ügyben eljáró bíróság közigazgatási tevékenység jogszerűségének kérdésében hozott jogerős döntése az e törvény hatálya alá tartozó ügyben eljáró bíróságot köti.”

A fentiek értelmében tehát a polgári eljárási jogban abszolút kötöttséget jelent⁹⁸, hogy jogerősen elbírált bűncselekmény esetén a bíróság nem állapíthatja meg, hogy az elítélt nem követte el a terhére rótt bűncselekményt, illetve a közigazgatási ügyben eljáró bíróság közigazgatási tevékenység jogszerűségének kérdésében hozott jogerős döntése is köti a bíróságot.

⁹⁷ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, 7. § főszerkesztő: Polt Péter, <https://uj.jogtar.hu>

⁹⁸ E-kódex Pp. elektronikus tananyag, 264. §-hoz fűzött kommentár, Döme Attila, <https://coospace-obh.birosag.hu/Folder/Curriculum-808afea397e5e81180ff005056849a0a/> 2018. december 12. – korlátozottan hozzáférhető

A büntető ítélet polgári perbeli hatályosulása a hazai jogalkotásban 1868-ig nyúlik vissza, a polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. évi LIV. törvenycikk 9. §-áig. Az 1911. évi Pp. nem tartalmazott ilyen rendelkezést, a polgári ügyben eljáró bíróság ténymegállapítási autonómiájának teljességét sugallta. A Kúria azonban az 1932. évi 49. számú jogegységi döntvénye megalkotásakor bizonyos megszorítás bevezetésének látta szükségességét: „A polgári bíróság az eléje vitt magánjogi igény elbírálásánál nem csak a büntetőbíróság felmentő ítéletéhez (az eljárást megszüntető határozatához), hanem az elítélését tartalmazó döntéséhez és ténymegállapításához sincsen kötve, kivéve, ha valamely különleges jogszabálynál fogva a magánjogi igény érvényesítésének jogalapja vagy föltétele a büntetőbíróságnak elítélést tartalmazó ítélete.” A Pp.-ben is megjelenő kötöttséget az 1952. évi III. törvény hozta vissza a polgári eljárásjogunkba (eredetileg a 9. §-ával, amely az időközi módosítások eredményeként a 4. §-ban nyert végső nyugvópontot).⁹⁹

A büntető ítéletben megállapított tényállás a polgári bíróságot nem köti, nincs akadálya annak, hogy a per során felmerült valamennyi bizonyíték - így a büntetőeljárás tartalma - figyelembevételével a büntető bíróságtól eltérő tényállást állapítson meg.¹⁰⁰ Hangsúlyozandó emellett az eltérés lehetőségének korlátozottsága is a ténymegállapítás folyamatában. A polgári bíróság ugyanis nem tehet olyan ténymegállapítást, amely az elítélt terhére rótt bűncselekmény törvényi tényállási elemeinek ellentmondana.^{101 102} A büntetőügyben eljáró bíróságnak a jogerős ítélete csak a bűncselekmény elkövetése és az annak alapjául szolgáló tények körében köti a polgári perben eljáró bíróságot.¹⁰³ Amennyiben az érvényesíteni kívánt kár a büntetőbíróság által kiszabott pénzbüntetésből és bűnügyi költségből áll, úgy az ennek megtérítésére irányuló kereseti kérelmet a polgári bíróságnak érdemi vizsgálat nélkül kell elutasítania, ugyanis ebben a körben bármilyen bizonyítási eljárás vagy minősítő jellegű megállapítás a jogerős büntetőítélet polgári bíróság általi revízióját jelentené, amelyet jogszabály nem tesz lehetővé. A büntetőítéletnek nemcsak a rendelkező részét, hanem a bűnösséget megalapozó

⁹⁹ Farkas József – Kengyel Miklós: *Bizonyítás a polgári perben* Budapest, 2005, 198-199. oldal

¹⁰⁰ BH2003. 457.

¹⁰¹ BDT2015. 3378.

¹⁰² Különös tekintettel arra, hogy ekkor felmerülhet a (polgári) ítélet, mint közokirat bizonyító hatása az egyes ténymegállapítások tekintetében – lásd bővebben Farkas József: *A jogerős a magyar polgári peres eljárásban* Akadémia Kiadó, Budapest, 1976.

¹⁰³ BDT2010. 2249.

tényállását sem lehet polgári perben vitássá tenni, hiszen eltérő vagy ellentétes ténymegállapítás a bűnösség kérdésére is kihatna.¹⁰⁴ A Pp. 264. § (1) bekezdésébe foglalt kötöttség földrajzilag nem korlátozott, következésképpen külföldi büntetőbíróság jogerős ítélete vonatkozásában is fennáll.

A Pp. 264. § (2) bekezdése új kötöttségi elemként vezette be a közigazgatási ügyben eljáró bíróság közigazgatási tevékenység jogszerűségének kérdésében hozott jogerős döntését. A polgári perben a bíróság a kárt, a magatartás és a kár közötti okozati összefüggést és a felróhatóságot vizsgálja. Nem vizsgálhatja azonban, hogy a kárt jogszabály által megengedett magatartással okozták-e. Következésképpen a polgári jogi és a közigazgatási jogi jogellenesség nem feltétlenül esik egybe.^{105 106}

III.3. Tényálláshoz kötöttség a közigazgatási eljárási jogban

A Kp. 85. § (6)-(7) bekezdései értelmében a bíróságot határozatának meghozatalában más hatóság döntése vagy a fegyelmi határozat, illetve az azokban megállapított tényállás nem köti, kivéve, ha jogerősen elbírált bűncselekmény következményeiről közigazgatási perben kell határozni, a bíróság nem állapíthatja meg, hogy az elítélt a terhére rótt bűncselekményt nem követte el.

A bírói gyakorlat szerint azonban a büntetőügyben hozott jogerős ítélet a közigazgatási ügyben eljáró bíróságot is csak a bűnösség kérdésében köti, annak ugyanis nincs akadálya, hogy a közigazgatási perben lefolytatott bizonyítás eredményeként eltérő tényállást állapítson¹⁰⁷, vagyis a büntetőbíróságtól eltérő tényállást.¹⁰⁸

Hangsúlyozandó, hogy a Pp. szabályait a közigazgatási perben vagy az egyéb közigazgatási bírósági eljárásban akkor kell alkalmazni, ha azt a Kp. kifejezetten előírja,

¹⁰⁴ BH1996. 155.

¹⁰⁵ Civil Kollégiumvezetők Országos Értekezlete 2017. november 20-21-én elfogadott 6.2. számú állásfoglalása <http://www.kuria-birosag.hu/hu/az-uj-pp-jogertelmezesi-kerdesei> 2018. december 12.

¹⁰⁶ E-kódex Pp. elektronikus tananyag, 264. §-hoz fűzött kommentár, Döme Attila, <https://coospace-obh.birosag.hu/Folder/Curriculum-808afea397e5e81180ff005056849a0a/View?ctx=HwAAAG8RAABYKAAA> 2018. december 12. – korlátozottan hozzáférhető

¹⁰⁷ Legfelsőbb Bíróság Kfv.35155/2004., EBH2005. 1257.

¹⁰⁸ Kommentár a Kp. 85. §-ához, Kommentár a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvényhez, szerkesztette: Barabás Gergely / F. Rozsnyai Krisztina / Kovács András György www.uj.jogtar.hu

ekkor azonban a polgári perrendtartás rendelkezéseit a Kp.-val összhangban kell alkalmazni.¹⁰⁹

III.4. A közigazgatási jogi intézkedések büntetőjogi jellegének megítélése

A kétszeres eljárás tilalmát mondja ki az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikk 1. pontja is. E szerint „ha valakit egy állam büntetőtörvényének és büntetőeljárási törvényének megfelelően egy bűncselekmény kapcsán már jogerősen felmentettek vagy elítéltek, e személlyel szemben ugyanennek az államnak az igazságszolgáltatási szervei ugyanezen bűncselekmény miatt nem folytathatnak büntetőeljárást, és vele szemben abban büntetést nem szabhatnak ki”. Ezt az egyezményt Magyarország az 1993. évi XXXI. törvénnyel hirdette ki.

E tárgykörben a joggyakorlatból az egyik legfontosabb döntés az Engel és társai kontra Hollandia ügyben 1976. június 8-án kihirdetett ítélet¹¹⁰, ahol az EJEB felállította a közigazgatási jogi intézkedések büntetőjogi jellegének megítéléséhez segítséget nyújtó, azóta is Engel kritériumokként ismert feltételrendszert.

Az Engel kritériumok szerint a szankciók büntető jellegének értékelése során három feltétel lényeges:

1. a jogsértés belső jog szerinti minősítése,
2. a jogsértés jellege (célja megtorlás, megelőzés-e, érintettek köre mindenkire vonatkozik-e, vagy csak bizonyos csoportra),
3. a büntetés súlyának, jelentős voltának kérdése.¹¹¹

III.4.1. Akerberg Fransson ügy – a közigazgatási szankciók alkalmazhatósága

Az EUB a hozzáadottértékadó-rendszerről szóló 2006/112/EK irányelvvel (HÉA irányelvvel) összefüggésben az adóhiány után kiszabott adóbírság büntetőjogi jellegét a *ne bis in idem* elve megsértésének lehetősége kapcsán, azaz a közigazgatási szankció

¹⁰⁹ Kp. 6. §

¹¹⁰ No. 5100/71., 5101/71. 5102/71.; 5354/72.; 5370/72.

¹¹¹ Figula-Elek i.m. I. rész

büntetőeljárásban kiszabható szankció melletti alkalmazhatóságát először a Fransson ügyben¹¹² vizsgálta.

Az ügyben H. Åkerberg Fransson arra kötelezték, hogy – többek között – súlyos adócsalás miatt történő felelősségre vonás céljából 2009. június 9. napján jelenjék meg a haparandai kerületi bíróság előtt. Azzal vádolták, hogy a 2004. és 2005. adóévekre benyújtott adóbevallásaiban téves adatokat közölt, ami annak kockázatával járt, hogy az Államkincstár személyi jövedelemadó és hozzáadottértékadó bevételektől esik el. H. Åkerberg Fransson ellen azért is eljárás indult, mert a 2004. októberi és a 2005. októberi bevallási időszakok vonatkozásában elmulasztotta bevallani a munkáltatói járulékokat, ami annak kockázatával járt, hogy a társadalombiztosítási szervezetek szintén további bevételtől esnek el. A vádirat szerint a bűncselekményeket súlyosnak kellett tekinteni, egyrészt az érintett összegek nagysága, másrészt pedig azon tény miatt, hogy e bűncselekmények rendszeres nagyarányú bűnelkövetés részét képezik. Minderre tekintettel jelentős adóbírságokkal sújtották az eljárás alá vont személyt mindkét érintett év viszonylatában, mind az üzleti tevékenységből származó jövedelem, mind a HÉA, mind a munkáltatói járulékok vonatkozásában. E bírságokat a kamattal együtt kellett megfizetnie. E bírságokkal szemben nem éltek jogorvoslattal a közigazgatási bíróság előtt, az erre biztosított határidő pedig a 2004-es adóév vonatkozásában 2010. december 31. napján, a 2005-ös adóév vonatkozásában pedig 2011. december 31. napján lejárt. Az adóbírságot kiszabó határozat indokát ugyanazok a téves adatközlési tényállások képezték, mint amelyeket az ügyészség az alapbüntetőeljárás tárgyává tett. A svéd adóbűncselekményekről szóló törvény 2. §-a szerint az, aki szándékosan – más módon, mint szóban – téves adatot közöl a hatósággal, vagy nem tesz eleget bevallási, bizonylatbenyújtási vagy egyéb okiratbemutatói kötelezettségének, és ezáltal az adóbevétel csökkenésének, vagy annak veszélyét kelti, hogy ő vagy más jogosulatlanul részesül adójóváírásban vagy adóvisszatérítésben, adócsalás miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő

A Fransson-ügyben hozott EUB ítélet szerint nem kizárt, hogy egy tagállam a HÉA fizetési kötelezettség elmulasztása miatt ugyanazon tényállásra, mind büntetőjogi, mind közigazgatási jogi szankciót alkalmazzon, amennyiben a közigazgatási szankció nem

¹¹² 2013. február 26. C-617/10. [ECLI:EU:C:2013:105]

büntető jellegű¹¹³. Vagyis amennyiben egy közigazgatási szankció vonatkozásában meg lehet állapítani annak büntető jellegét, akkor az egyébként közigazgatási jog által szabályozott, de büntetőjogi sajátosságokkal rendelkező szankciót a büntetőeljárásban kiszabható szankcióval együtt nem lehet alkalmazni.

III.4.2. A és B kontra Norvégia ügy – az eljárások halmozódása

A *ne bis in idem* elve értelmezésében újabb mérföldkő¹¹⁴ az EJEB 2016. november 15-én kihirdetett A és B kontra Norvégia ügyben kihirdetett ítélete volt¹¹⁵, amely szerint a formailag közigazgatási, de az Engel kritériumok szerint büntetőjogi jellegű szankciók esetén nem sérti a *ne bis in idem* elvét a szankcionáló büntetőeljárásnak és közigazgatási eljárásnak a halmozódása, feltéve, hogy kellően szoros anyagi és jogi időbeli kapcsolat van közöttük.

III.4.3. Menci ügy – a szankciók halmozódása

Az A és B kontra Norvégia ügyben megfogalmazottakat vette górcső alá az EUB a Menci ügyben¹¹⁶, ahol abban kellett döntenie, hogy a *ne bis in idem* elvére vonatkozóan alkalmazza-e az előbbi EJEB-ítélet megszorítóbb értelmezését, vagy fenntartja a Fransson ítéletben megfogalmazott magasabb szintű védelmet.¹¹⁷

Az alapügyben az olasz adóhatóság Luca Mencivel szemben közigazgatási szankciót szabott ki amiatt, hogy nem fizette meg a 2011-es adóévre vonatkozó HÉA-t. A szankció az adótartozás 30%-ának megfelelő összegű, összesen 84.748.- EUR pénzbírság volt. Ezt követően ugyanezen tényállás tárgyában büntetőeljárást indítottak Luca Menci ellen a Tribunale del Bergamó előtt. Az olasz közigazgatási adójogi szabályozás szerint, aki elmulasztja az adót (pl. a HÉA-t) megfizetni, a meg nem fizetett összeg 30%-áig terjedő közigazgatási szankcióval sújtható. A közigazgatási szankció csak akkor hajtható végre, ha a büntetőeljárás megszüntető határozattal, vagy jogerős felmentő ítélettel zárul. Ezzel

¹¹³ A Fransson ügyről lásd még bővebben Elek Balázs i.m. 6. pont 235-236. oldal vagy Bana i.m. 38-39. oldal

¹¹⁴ i.m. I. rész

¹¹⁵ nos. 24130/11.; 29758/11. lásd részletesebben az értekezés VIII.2. fejezete

¹¹⁶ 2018. március 20. C-524/15. [ECLI:EU:C:2018:197]

¹¹⁷ A Menci ügyről lásd bővebben Figula-Elek i.m. II-IV. rész, valamint Lengyel Tibor i.m. 67-68. oldal

párhuzamosan az olasz büntetőjog a hozzáadott értékadó be nem fizetése esetére, amennyiben annak összege az 50.000.- EUR-t meghaladja, büntetőjogi felelősséget állapít meg, bűncselekménynek minősíti, amely 6 hónaptól 2 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Az olasz jog szerint a közigazgatási eljárás nem függeszthető fel azon folyamatban lévő büntetőeljárás időtartamára, melynek tárgya ugyanazon tényállás.

Az ítéletében az EUB arra a következtetésre jutott, hogy az Alapjogi Charta 50. cikkével¹¹⁸ nem ellentétes egy olyan nemzeti szabályozás, amely szerint a HÉA törvényi határidőn belül történő megfizetésének elmulasztása miatt büntetőeljárás indítható egy olyan személlyel szemben, akit ugyanezen tényállás miatt már jogerősen, az 50. cikk értelmében vett büntető jellegű közigazgatási szankcióval sújtottak. Ennek feltétele azonban az, hogy ez a szabályozás egyrészt az eljárások és szankciók halmozásának igazolására alkalmas általános érdekű célkitűzést szolgál, mint az adott ügybeni, hozzáadott értékadóval kapcsolatos jogsértések elleni küzdelem, másrészt olyan szabályokat tartalmaz, amelyek biztosítják annak összehangolását, hogy az eljárások halmozása miatt az érintett személyre háruló többletteleher a feltétlenül szükséges mértékre korlátozódjon, harmadrészt a kiszabott szankciók összességének súlya az elkövetett jogsértés súlyához mérten feltétlen szükséges mértékre kell, hogy korlátozódjon. A Bíróság a nemzeti bíróság feladatává tette annak vizsgálatát, hogy az eljárások és szankciók halmozása miatt ténylegesen a félre háruló többletteleher az elkövetett jogsértés súlyához képest ne legyen eltúlzott.

III.4.4. Bonda ügy – a bűncselekmény fogalma

A fentiekén túl azonban szükség volt az Alapjogi Charta már idézett 50. cikkével összefüggésben a „bűncselekmény” fordulat pontos értelmezésének meghatározására, amelyet az EUB a Bonda ügyben¹¹⁹ végzett el – tekintettel arra, hogy a Bíróság még nem foglalt részletesen állást abban a kérdésben, hogy mely feltételek mellett beszélhetünk a *ne bis in idem* elvének alkalmazásával járó büntetőjogi vagy ahhoz hasonló jellegű eljárásról.

¹¹⁸ „Senki sem vonható büntetőeljárás alá és nem büntethető olyan bűncselekményért, amely miatt az Unióban a törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.”

¹¹⁹ 2012. június 5. C-489/10. [ECLI:EU:C:2012:319]

A Bonda-ügyben a termelő a valóságban művelt területnagyságot meghaladó területre igényelt agrártámogatást, amely cselekmény miatt – csalás tényállását megállapítva – marasztalta el a lengyel büntető bíróság. Ezen eljárástól függetlenül a „támogatási hatóság” az alapul szolgáló közösségi rendeletben előírt jogkövetkezményt alkalmazta. Ítéletében az EUB szintén a már hivatkozott Engel-kritériumokat vette alapul, és a konkrét ügyben a két szankció azonossága tekintetében nemleges választ adott.^{120 121}

III.4.5. Az Európa Tanács ajánlása

A közigazgatási jogi intézkedések büntetőjogi jellegének megítélése körében nem lehet mellőzni az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (91) 1. Ajánlását¹²². Az Ajánlás meghatározza azokat az eljárási garanciákat, amelyeknek a közigazgatási szankcionáló eljárásban érvényesülniük kell. Hangsúlyozandó, hogy az Ajánlás által megkövetelt elvek elsősorban a közigazgatási határozattal és a közigazgatási eljárással szemben támasztott követelmények, nem pedig a büntető anyagi jogi és büntető eljárásjogi elvek egyszerű átültetései.¹²³ Az Ajánlás a preambulumban arra hivatkozik, hogy az államigazgatás növekedése, valamint a dekriminalizáció irányába mutató tendencia következtében a közigazgatási hatóságok jelentős szankcionálási hatáskörrel rendelkeznek.

Ugyanakkor az Ajánlásban meghatározott alapelvek nagy részét korábban is alkalmazták a tagállamok, legfeljebb nem mindig azzal a tartalommal, amit az ET dokumentuma megkíván. Ennek az a magyarázata, hogy a megkövetelt elveket nem csak a büntetőjog és a büntető eljárásjog elvei, hanem a tagállamok alkotmányai is tartalmazzák, ennek köszönhetően pedig a tagállamok jogállami működésének részévé váltak.¹²⁴

Az Ajánlás tárgyi hatálya alá azon közigazgatási aktusok tartoznak, amelyek az alkalmazandó szabályokkal ellentétes magatartás miatt a személyekre büntetést szabnak

¹²⁰ A Bonda ügyet az adó- és a büntetőjogi szankciók egyidejű alkalmazhatósága fényében részletesen dolgozta fel Lengyel Tibor i.m. 62-64. oldal.

¹²¹ A közigazgatási és a büntetőjogi szankciók viszonyával kapcsolatos további jogesetek a disszertáció VIII.2. fejezetében kerültek ismertetésre, illetve lásd még: Czine Ágnes: *A tisztességes bírósági eljárás – Audiatur et altera pars* HVGOrac, Budapest, 2020. 256-257. oldal

¹²² Elfogadva a Miniszteri Bizottság által 1991. február 13. napján, a miniszteri megbízottak 452. ülésén.

¹²³ Belcsák Róbert Ferenc i.m. 29. oldal

¹²⁴ Belcsák Róbert Ferenc i.m. 29. oldal

ki, legyen az pénzbírság vagy egyéb – akár pénzügyi, akár más jellegű – büntető intézkedés. Nem tekinthetők azonban közigazgatási szankciónak azon intézkedések, amelyeket a közigazgatási hatóságok büntetőeljárás eredményeképpen kötelesek megtenni, illetve a fegyelmi büntetések.

Belcsák Róbert Tibor csoportosítása szerint az Ajánlás hat pontban foglalja össze a követelményeket:¹²⁵

1. Az ésszerű határidő elve – az Ajánlás nem határozza meg a jogintézmény fogalmát, ellenben rögzíti, hogy az elv megsértése az EEJE-be ütközik és mindig rövidebb határidőt jelent, mint a büntetőeljárás határideje.
2. A határozathozatali kötelezettség – ha valaki ellen közigazgatási büntető szankció kiszabására irányuló eljárás indult, akkor bármi legyen is az eljárás eredménye, azt formális záró határozatban kell rögzíteni. Ez azért fontos, mert a jogorvoslati jogot csak a formális határozatok ellen veheti igénybe az érintett.
3. Az eljárási garanciák biztosítása – az Ajánlás itt három dolgot követel meg: az egyik, hogy a szankciót alkalmazó szerv az eljárás elején köteles tájékoztatni az eljárás alá vont személyt az ellene irányuló eljárásról és azokról a tényekről, amelyeken az eljárás alapul. A másik a védelemhez való jog, harmadik pedig a közigazgatási büntetőhatározat indokolási kötelezettsége.
4. A bizonyítási teher – az Ajánlás kimondja, hogy az a közigazgatási szervet terheli.
5. A bírói felülvizsgálat – minden szankcionáló közigazgatási aktus legalább jogszerűségi bírósági felülvizsgálat alá tartozzék.
6. *Ne bis in idem* – az Ajánlás kimondja, hogy a közösségi igazgatási szankció és a nemzeti igazgatási szankció eltérő jogi tárgyakat véd, ezért azonos cselekmény miatt párhuzamosan is kiszabható. Az Ajánlás azonban rögzíti azt is, hogy mindegyik eljáró hatóságnak figyelembe kell vennie a korábban ugyanazon cselekményért azonos személlyel szemben kiszabott más szankciót.

Itt jegyzem meg, hogy ezen utóbbi alapelvnél az Ajánlás pontosan úgy fogalmaz, hogy „ha ugyanaz a cselekmény két vagy több *közigazgatási hatóság* eljárását is maga után vonja a különböző társadalmi érdekeket védő jogszabályok alapján, mindegyik hatóság figyelembe veszi az ugyanazon cselekményért korábban kiszabott szankciókat.” Azonban

¹²⁵ Belcsák Róbert Ferenc i.m. 29-30. oldal

a tárgyi hatályból kikövetkeztethető – nyelvtani értelmezés útján –, miszerint az Ajánlás úgy tekinti, hogy a büntetőeljárás eredményeképpen hozott intézkedéseket is közigazgatási hatóság teszi meg.

III.4.6. A Kúria megállapításai

A Kúria már hivatkozott joggyakorlat-elemző csoportja hangsúlyozta, hogy kiemelt jelentőséggel bír a norma személyi hatályának kérdése, hiszen az alapelvi rendelkezések (jogbiztonság, jogállamiság elve) tükrében a jogalanyoknak tisztában kell lenniük azzal, hogy mely jogszabály rendelkezései vonatkoznak rájuk, mivel a jog nem tudása nem mentesít. Az egyértelmű szabályozás a norma ismeretét, a címzettek követési hajlandóságát és a jogsértés miatti marasztalás társadalmi elfogadottságát növeli.¹²⁶

A magyar szabályozás egyik legnagyobb hiányát ezért abban látták, hogy egyes bírságtípusok esetén indokolt lenne, ha a jogalkotó figyelemmel lenne arra, hogy a jogsértést természetes személy vagy szervezet követi el, mert ebben az esetben eltérő szempontok szerint kellene értékelni a magatartás tárgyi súlyát, és figyelembe kellene venni azt, hogy más-más eszközök alkalmasak arra, hogy a jogalanyokat rábírják a jogkövetésre.¹²⁷

A keretszabályok, az ágazati normák általában nem tesznek különbségek a bírságkiszabásakor értékelendő körülmények között a tekintetben, hogy természetes személy vagy szervezet a marasztalt.

Az objektív bírságok elterjedése oda vezet, hogy a szubjektum, a tudat kiiktatódik az értékelésből, holott az egyéni körülmények és motiváció szerepét nem lehetne lebecsülni (általánosságban, a hétköznapi ember számára nem esik azonos értékelés alá, hogy az adott személy tudatosan szegte meg a jogi normát, vagy gondatlansága idézte elő ugyanezt). A természetes személyek esetében továbbá sem az életkornak, sem a belátási képességnek, sem a személyi, családi körülményeknek nem lehet meghatározó szerepe, holott egy pénzbeli szankció (de még egyéb kötelezés, pl. üzletbezárás) egyéni hatását e személyi kör tekintetében enélkül nem lehet teljes körűen megítélni.¹²⁸

¹²⁶ Kúria joggyakorlat-elemző csoport i.m. 23. oldal

¹²⁷ Kúria joggyakorlat-elemző csoport i.m. 24. oldal

¹²⁸ Kúria joggyakorlat-elemző csoport i.m. 25. oldal

III.4.7. A szabálysértési és a közigazgatási jog viszonya

A magyar szabályozásban a közigazgatási szankció és a büntetendő cselekmény miatt kiszabott pénzbírság összeütközése leginkább a szabálysértési jog és a közigazgatási jog viszonyában jelenik meg.

A kollízióval a Kúria joggyakorlat-elemző csoportja is foglalkozott a vizsgálata során: olyan közlekedési szabályszegéseket elemzett, amelynek létezik szabályozása mind a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény, mind a szabálysértésekről, szabálysértési eljárásról és szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvényben, illetve büntetőjogi tényállása is ismert. Megállapította azonban, hogy a jogalkalmazó számára azonban a látszólagos tényállásbeli azonosság csak első ránézésre okozhat jogalkalmazási problémát, ugyanis az állam a jogszabály-ütközést, azaz a kollíziót több megoldással is feloldotta. Az elemzés példaként hozza fel az ittas vezetés szabálysértési tényállását.¹²⁹

A jogágak közötti viszonyt az Alapvető Jogok Biztosa is vizsgálata tárgyává tette az AJB-305/2012. számú ügyben:

Az irányadó tényállás szerint Vas Megye Rendőrfőkapitánya hivatalból indított közigazgatási eljárás során a 2010. június 24-én kelt határozatában megállapította, hogy a panaszos által üzemben tartott gépjárművet 2010. június 1-jén 15 óra 51 perckor Budapest, XIV. Állatkerti krt. 1-5. útszakaszon a KRESZ járművel történő megállásra és várakozásra vonatkozó 40. § (5) bekezdés e) pontban foglalt előírását megszegve helyezték el.

A szabályszegés elkövetése miatt a panaszost a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény (a továbbiakban: Kkt.) 21-21/B.§-ai, valamint a közigazgatási bírsággal sújtandó közlekedési szabályszegések köréről, az e tevékenységekre vonatkozó rendelkezések megsértése esetén kiszabható bírságok összegéről, felhasználásának rendjéről és az ellenőrzésben történő közreműködés feltételeiről szóló 410/2007. (XII. 29.) Korm.

¹²⁹ Bővebben lásd Kúria joggyakorlat-elemző csoport i.m. 182-187. oldal

rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) 1. § (1) bekezdés alapján – tekintettel az 5. §-ban foglaltakra – 30.000 Ft közigazgatási bírság megfizetésére kötelezték.

A panaszos az elsőfokú határozat kézhezvételét követően telefonon felvette a kapcsolatot a hatósággal. Azt a tájékoztatást kapta, hogy be kell fizetnie a közigazgatási bírságot, azonban a közterület-felügyelet vissza fogja utalni számára a már befizetett helyszíni bírságot. A panaszos ennek megfelelően cselekedett és levélben kérte a bírság visszafizetését.

A Fővárosi Közterület-felügyelet Jogi Osztálya a 2010. augusztus 18-án kelt levelében azonban arról tájékoztatta, hogy az ügyet lezártnak tekintik, a helyszíni bírság megfizetése a szabálysértés elkövetésének elismerését és a helyszíni bírság tudomásul vételét jelenti, ezért az ellen jogorvoslatnak helye nincs.

A panaszos a közigazgatási bírságot is befizette, azonban az azt kiszabó határozattal szemben panaszt terjesztett elő, melyben előadta, hogy az Állatkerti krt. 1-5. útszakaszon kényszerült megállni hivatalos ügyben. Az úttest másik oldalára kellett átmennie, de hogy a közlekedést ne zavarja, bekapcsolt (villogó) elakadás jelzővel, beállt az egyetlen helyre, ahova tudott, a zebra előtt öt méteren belül. Hat perc elteltével, mikor visszatért a gépkocsihoz, a közterület felügyelet 10.000 Forintos bírságról szóló értesítését találta ott, amit be is fizetett. Ezt követően értesítést kapott a közigazgatási eljárás megindításáról, majd a 30.000 Forintos bírságról szóló határozatot is kézhez vette.

A panaszos nem tartotta jogszerűnek, hogy két hatóság egy szabálysértésért egy időben két bírságot szabjon ki. Kérte a hatóságot, hogy a mellékelt befizetési csekket vegye figyelembe és tekintsen el a közigazgatási bírságtól. A hatóság a panaszt fellebbezésként értékelte és felterjesztette Budapest Rendőr-főkapitányához, aki másodfokú hatóságként a 2011. február 2-án kelt határozatában az elsőfokú határozatban kiszabott bírságot helybenhagyta megállapítva, hogy az elsőfokú hatóság a döntéshozatal során teljes körültekintéssel járt el a szabályszegés tényének megállapítása tekintetében. Kiemelte, hogy a Kkt. rendelkezései értelmében nincs helye helyszíni bírság kiszabásának abban az esetben, ha közigazgatási bírság kiszabásának van helye.

Az alapjogi biztos határozatában általános jelleggel az alábbiakat rögzítette: „Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a jogállamiság elvéből fakad a jogbiztonság követelménye. Az Alkotmánybíróság 56/1991. (XI. 8.) számú határozatában kifejtette, hogy a jogállamiság egyik alapvető követelménye, hogy a közhatalommal rendelkező szervek a jog által meghatározott szervezeti keretek között, a jog által megállapított

működési rendben, a jog által a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. A 9/1992. (I. 30.) számú alkotmánybírósági határozat a jogállam nélkülözhetetlen elemeként határozza meg a jogbiztonságot.

Az Alaptörvény XXIV. cikke kinyilvánítja a tisztességes hatósági eljáráshoz való jogot, amely szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. Az Alkotmánybíróság 6/1999. (IV. 21.) számú határozata megfogalmazza, hogy a jogállamiság elvéből folyó alapvető követelmény a közigazgatás törvény alá rendeltsége. A tisztességes eljáráshoz való jog önálló alkotmányjogi normaként érvényesül, gátját képezi a garanciális szabályok szándékolt félre tételének, félreértelmezésének, a kiszámíthatatlanság okozta jogsérelmek bekövetkezésének.”

III.5. Az egyes eljárások alapelvei

Az alapelv ülteti át és közvetíti az Alaptörvény rendelkezéseit a perjog területére, jogágaktól függetlenül.

Az alapelvi rendelkezés azt határozza meg, hogy egy szabály többféle értelmezési lehetősége esetén azt kell választani, amelyik megfelel az alapelvnek. Ha egy adott helyzetre nincs alkalmazható részletszabály, az alapelv alapján kell azt megítélni, ilyenkor az alapelv joghézagot tölt ki.

Másként megfogalmazva, az alapelveknek hézagpótló szerepük is van a jogalkalmazásban, amikor konkrét, kifejezett jogszabályi rendelkezés hiányában kell az eljárásjogot alkalmazni. Mindezekből az következik, hogy az alapelv is rendelkezik normatív tartalommal, amit a különféle eljárásjogi rendelkezések értelmezésnél és alkalmazásánál figyelembe kell venni. Az előbbieken túl az alapelv nem egy tételes eljárási szabályt, magatartást definiál, hanem mivel általános megfogalmazású, az átlagos normatív szabálynál nagyobb értelmezési lehetőséget nyújt a bíróságnak.¹³⁰

¹³⁰ E-kódex Kp. elektronikus tananyag, 2. §-hoz fűzött kommentár, Kovács András György, <https://coospace-obh.birosag.hu/Folder/Curriculum-2d3463e48423e81180f8005056849a0a/View?ctx=GQAAABYFAABdHAAA> – korlátozottan hozzáférhető

A büntető eljárásjogi kódex¹³¹ garanciális jelentőségű alapelvei:

- az ártatlanság védelme;
- az alapvető jogok védelme – ezen belül külön kiemelve az emberi méltósághoz, valamint a szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jogot, a jogkorlátozás tilalmát;
- a személyes és hatékony védelemhez való jog;
- az officialitás és a *ne bis in idem* elve;
- az eljárási feladatok megosztása;
- a vádhoz kötöttség elve;
- a büntetőjogi felelősség önálló elbírálásának elve;
- a nyelvhasználat joga.

Ezen igen széles körű eljárásjogi garanciák mellett az államszervező jogalkotó a polgári eljárásjog területén csupán az alábbi alapelvek kiemelését tartja lényegesnek¹³²:

- a rendelkezési elv;
- a perkoncentráció elve;
- a felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége;
- a jóhiszeműség elve;
- a bíróság közrehatási tevékenysége.

A közigazgatási jogi eljárási kódex¹³³ nem nevesíti külön az eljárási alapelveket, azok a bíróság és felek jogait, kötelezettségeit, feladatait felsoroló törvényhelyekből vezethetők le. A bírósági feladatokból következtethető alapelvek:

- hatékony jogvédelem;
- tisztességes, koncentrált, költségtakarékos eljárás;
- rendelkezési és nyilatkozási elv;
- kérelemhez kötöttség.

A felek kötelezettségeiből levezethető alapelvek:

- jóhiszemű joggyakorlás;

¹³¹ Be. 1-8. §

¹³² Pp. 2-6. §

¹³³ Kp. 2-3. §

- együttműködési kötelezettség;
- igazmondási kötelezettség;
- a perkoncentráció előmozdítása.

III.6. Hatásköri kérdések

A vizsgált jogágak közötti hierarchiát a tényállások figyelembe vétele „sorrendjének” meghatározása mellett az egyes hatásköri szabályok is kijelölik.

Evidensnek tűnik, hogy bűncselekmény esetén az eljáró bíróság minden körülmények között a büntető eljárásjogi kódex rendelkezési alapján jár el¹³⁴, ugyanakkor amennyiben a közigazgatási ügyben eljáró bíróság saját hatáskörét állapítja meg, e döntése a polgári perrendtartás hatálya alá tartozó ügyben eljáró bíróságot köti. Sőt, a közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése iránti igény érvényesíthetőségének feltétele, hogy a közigazgatási ügyben eljáró bíróság – ha a közigazgatási bírói út biztosított – a jogsértést jogerősen megállapítsa.¹³⁵

E rendelkezésre azért volt szükség, mivel az önálló közigazgatási perrendtartás megalkotására tekintettel rendezni kellett a közigazgatási és az új Pp. hatálya alá tartozó ügyekben eljáró bíróságok döntéseinek egymáshoz való viszonyát. Erre tekintettel került rögzítésre, hogy ha a közigazgatási ügyben eljáró bíróság saját hatáskörét állapítja meg, e döntése a polgári ügyben eljáró bíróságot köti.

E rendelkezésből következik, hogy ha a közigazgatási ügyben eljáró bíróság előtt az ügy folyamatban van és a közigazgatási ügyben eljáró bíróság saját hatáskörének hiányát meg nem állapítva eljár, akkor függetlenül attól, hogy ugyanabban az ügyben a polgári ügyben eljáró bíróság előtt mikor indult meg az eljárás – a közigazgatási peres eljárás megindítását megelőzően, vagy azt követően –, a polgári peres eljárást hivatalból meg kell szüntetni.

¹³⁴ Arra, hogy mégsem evidens, miszerint bűncselekmény esetén a Be. alapján kell eljárni, az is utal, hogy a Kp. 1. §-hez fűzött kommentár szerzője fontosnak tartotta kiemelni, hogy sem 2018. január 1-je előtt, sem ezt követően a büntetőeljárás cselekmények, a nyomozati cselekmények jogszerűségének elbírálása nem tartozik közigazgatási bíróság elé. www.uj.jogtar.hu

¹³⁵ Pp. 24. § (2)-(3) bekezdések

Ugyanakkor, ha a közigazgatási peres eljárás nincs folyamatban, de a polgári ügyben eljáró bíróság úgy ítéli meg, hogy az előtte folyamatban lévő ügy a közigazgatási ügyben eljáró bíróság hatáskörébe tartozik, akkor az eljárás megszüntetésével egyidejűleg az ügy iratainak a közigazgatási ügyben eljáró bírósághoz történő áttételéről is rendelkezik.

Összefoglalóan tehát megállapítható, hogy párhuzamosan folyamatban lévő eljárások esetén a polgári eljárás – áttétel mellőzésével történő – megszüntetésének van helye, míg közigazgatási eljárás hiányában az ügy áttételének is. Ez utóbbi esetben hatásköri összeütközés esetén, vagyis akkor, ha a közigazgatási ügyben eljáró bíróság is hatáskörének hiányát állapítaná meg, a Kúria előtti eljárásban kerülhet sor az eljáró bíróság kijelölésére, amelyre a közigazgatási perrendtartás speciális rendelkezései vonatkoznak.

Itt került rögzítésre az a speciális rendelkezés is, hogy a közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése iránti igény érvényesíthetőségének feltétele, hogy a közigazgatási ügyben eljáró bíróság a jogsértést jogerősen megállapítsa, feltéve, hogy a közigazgatási bírói út biztosított. A közhatalom gyakorlásával okozott kárigény elbírálása tehát ezekben az esetekben is – közigazgatási jogkörben okozott kárként – a polgári ügyben eljáró bíróság hatáskörébe tartozik, ugyanakkor a polgári ügyben eljáró bíróságot nem csupán köti a közigazgatási ügyben eljáró bíróság döntése, hanem a közigazgatási ügyben eljáró bíróság közigazgatási tevékenység jogszerűségének kérdésében hozott döntése előfeltétele a kárigény érvényesíthetőségének. Ennek hiányában nem az eljárás felfüggesztésének, hanem a keresetlevél visszautasításának van helye. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy a közigazgatási ügyben eljáró bíróság keresetet elutasító ítélete önmagában nem akadály a kárigény érvényesítésének. Előfordulhat ugyanis, hogy a közigazgatási ügyben eljáró bíróság megállapítja a jogsértést, de elutasítja a keresetet, ha a megállapított jogsértés nem hatott ki az ügy érdemére. Az ítéletben ilyen módon megállapított jogsértés is megalapozhat kártérítési igényt.¹³⁶

III.7. Konklúzió

A fentiekből az a következtetés vonható le, miszerint az alapfeltevés helytálló: a legerősebb, legszélesebb eljárásjogi garanciák a büntetőeljárásban érintett személyeket

¹³⁶ Indokolás a Polgári Perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez, 24. §

(terhelteket) védik, míg leggyengébben a polgári jogban. A már hivatkozott szakirodalmi megállapítások alapján az is kijelenthető, hogy a jelenlegi közigazgatási perrendtartás – az ET (R91) 1. Ajánlását figyelembe véve – igyekszik a büntetőjoghoz közelítő garanciákat bevezetni.

A fentebb vázolt rendszerben kiemelendő azonban, hogy a közigazgatási döntések tekintetében az államszervező a közigazgatási tevékenység jogszerűségének tárgyában hozott teljes körű döntést megváltoztathatatlanak tartja a polgári jogi viszonylatban, míg a büntető határozat tekintetében – amennyiben az elkövetett bűncselekmény vagyoni következményeiről van szó – csak az köti a polgári és a közigazgatási bíróságot, hogy a terhelt büntetőjogi felelősségét nem semmisítheti meg, de maga a történeti tényállás, az elkövetési idő, hely, a vagyoni kár pontos összege vonatkozásában a civilisztikai bíróság szabadon dönthet, akár eltérő történeti tényállást is megállapíthat. Ezzel szemben a büntető ítélet meghozatala során a bíróságot kizárólag a személyállapotú perek megállapításai kötik (mivel azok *ex lege* mindenkivel szemben hatályosak), míg a más eljárásban hozott határozat – függetlenül a más eljárás jogi jellegétől - nem, ideértve az abban megállapított tényállást és a jogi értékelést is.

A *ne bis in idem* elv alkalmazhatóságához szükséges azonosság megítélése is jelentősen eltérő az egyes jogágak szerint: a büntetőjogban a tettazonosság tényállás-azonosságot jelent, míg a polgári jogban már jogalapi azonosságot. Ehhez képest a közigazgatási jogban a tényállási azonosságon túl szükséges a védett jogi érdek vagy érték azonossága is.

A jelenlegi tapasztalatok szerint a közigazgatási jogvitában a közigazgatási szankciók büntető jellegének értékelése és a *ne bis in idem* elv megsértése csak ritkán merül fel, mert jellemző módon – a közigazgatási- és a büntetőügyek speciális eljárási szabályainak sajátosságaiból is adódóan – azonos személlyel szemben, azonos tényállásra alapított közigazgatási és büntető szankciók sorrendjében a közigazgatási szankció szokott lenni az első.¹³⁷

Ahogy Ambrus István is megállapította, a közigazgatási, munkajogi, illetve akár polgári jogi ügyek viszonylatában is mindenképpen meg kellene teremteni a korábban kiszabott,

¹³⁷ Figula-Elek i.m. V. rész

és részben vagy egészben már végrehajtott szankciónak a büntetőjogi jogkövetkezménybe történő beszámításának kereteit.¹³⁸

A büntető ügyekben így egyre gyakrabban merül fel a *ne bis in idem* kérdése olyan eljárásokban, ahol a büntetőbíróság eljárását korábban közigazgatási, jellemzően adóhatósági eljárás előzte meg.¹³⁹

Jellemző példa továbbá az AB 8/2017. (IV.18.) számú határozatával¹⁴⁰ érintett büntetőügy.

Az alapügy tényállása szerint a kiskutyákkal végző elkövetőt előbb az állatvédelmi hatóság állatvédelmi bírsággal sújtotta, majd a később megindult büntetőeljárásban a bíróság pénzbüntetést szabott ki vele szemben. Határozatában az AB megállapította, hogy „a jogbiztonság elvéből, valamint a kétszeres eljárás alá vonás és büntetés tilalmából eredő alkotmányos követelmény, hogy ha állatkinzás vétsége vagy büntette miatt büntetőjogi felelősség megállapításának van helye, vagy a büntetőjogi felelősség kérdésében már jogerős marasztaló döntés született, akkor ugyanazon tényállás alapján indult állatvédelmi hatósági eljárásban, ugyanazon jogellenes cselekmény miatt állatvédelmi bírság kiszabására ugyanazon személlyel szemben nem kerülhet sor.”¹⁴¹

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának legújabb gyakorlata alapján olyan egyéb szempontokat is vizsgálni kell a nemzeti bíróságoknak, minthogy a különböző eljárásoknak milyen kiegészítő jellegű célja van, a kettős eljárások előre látható következmények voltak-e az elkövetés során, illetve az eljáró szervek megtettek-e minden lehetséges lépést a kettős elbírálás elkerülése érdekében, illetve az elsőként jogerőre emelkedett kiszabott szankciót a másik eljárásban a jogkövetkezmények alkalmazásakor figyelembe vették-e, azaz, hogy a szankciók arányosak-e és az érintettre nézve nem jelentenek-e indokolatlan többlet terhet.

¹³⁸ Ambrus i.m. 134. oldal

¹³⁹ A legújabb jogalkalmazásból lásd BH2020. 202. számú jogeset (Bíróági Közlöny 2020/7. szám)

¹⁴⁰ Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény 43. § (1) és (4) bekezdésének alkalmazásával kapcsolatos alkotmányos követelmény megállapításáról.

¹⁴¹ Az alkotmánybíróság határozata az állatkinzás bűncselekménye és az állatvédelmi bírsággal sújtandó cselekmény összefüggéseiről – A kétszeres értékelés tilalmának érvényesülése a büntetőjog és a közigazgatási jog kontextusában JeMa 2017/4. 5-17. oldal

A hazai szabályozást áttekintve egyértelműen megállapítható, hogy a közigazgatási és büntetőjogi szankciók egyaránt előre láthatóak.

Az Európai Unió Bírósága és az Emberi jogok Európai Bírósága által kimunkált szempontokat figyelembe véve pedig a nemzeti bíróságoknak is egy-egy büntetőeljárás során figyelemmel kell lenni arra, hogy az alkalmazott közigazgatási szankció mennyiben tekinthető büntető jellegű szankciónak, vagyis az Engel-kritériumokat alkalmazni kell.

A Kúria ezt a szempontrendszert megerősítette, mikor elvi élel rögzítette, miszerint a költségvetési csalás elkövetőjével szemben akkor, ha a bűncselekmény a költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel függ össze. A kétszeres elvonás tilalmára tekintettel pedig akkor, ha a kiesett bevétel megfizetésére, a jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény, illetve a jóváhagyott céltól eltérően felhasznált pénzeszközök visszafizetésére az annak kapcsán eljárni jogosult hatóság az elkövetőt vagy azt a gazdálkodó szervezetet, amelyik azzal gazdagodott, már kötelezte, nincs helye vagyonekhozás alkalmazásának.¹⁴²

Ekkor azonban felmerül az a kérdés, miszerint mennyire minősül tisztességes eljárásnak, hogy a szankció beszámítása tulajdonképpen attól függ, hogy melyik eljárás volt előbb: a büntető vagy a közigazgatási. A fentebb elemzett példákban úgy tűnik, hogy ha a közigazgatási eljárás az utóbbi, a büntető szankció nem számít bele a közigazgatásiba. Bár az Alkotmánybíróság előtt több hivatkozás is van a tisztességes eljárás elvének megsértésére¹⁴³, az Alkotmánybíróság még nem döntött a felvetetthez hasonló ügyben, ez még várat magára.

IV. A *ne bis in idem* elvének újkori hazai szabályozása

Egy eljárásjogi intézmény elemzése során nem mellőzhető a történeti fejlődés bemutatása, mivel a múlt tényeiből lehet következtetni a jelen viszonyainak megfelelőségére, megítélhetőségére. Különösen így van a jogi normák területén, főként mivel a büntetőjog ultima ratio jellege folytán a társadalmi értékválasztásokon alapszik.

¹⁴² Kúria 95/2011. BK vélemény III.

¹⁴³ Lásd Czine Ágnes i.m. 3. függelék 286-324. oldal

A hazai történeti szabályozási előzmények már önmagukban, nem csak fejlődésükben, jól szemléltetik Király Tibor azon megállapításának igazságát, miszerint a büntetőjogra hatással van az az időben változó társadalmi-politikai közeg, amelyben keletkezik és érvényesül, de ez a kapcsolat nem mindig, minden területen vezet gyors módosításhoz.¹⁴⁴ Hangsúlyozza, hogy a büntető jogalkotásban és jogalkalmazásban bekövetkezett változások, legalábbis nem kis részük szoros összefüggésbe hozhatók az általános politika irányváltozásaival, amelyek jogpolitikaként is manifesztálódnak.¹⁴⁵ Kiemeli, hogy ugyan a büntetőjog számos területen ki volt téve a közvetlen politikai befolyásolásnak, 1953-ban – nem számítva az 1956-ot követő rendkívüli állapotot – kezdődött szerinte a máig, néha megtorpanásokkal ható változás, amely több teret enged a hagyományos értékek, a klasszikus jogelvek, a büntetőjog belső logikájának érvényesülése számára.¹⁴⁶

A disszertáció szempontjából releváns büntetőeljárás jogot tekintve Nagy Ferenc azonos álláspontra jutott: meglátása szerint a büntetőeljárás egyik meghatározója a politikai berendezkedés és annak változásai.¹⁴⁷

Emellett a büntetőjog szférájának a kialakításában nem kis szerep jut a kulturális-jogi hagyományokat és értékeket tovább építő nemzetközi jogi forrásoknak.^{148 149}

Ugyan Király Tibor a fentieket a bűncselekmény általános fogalmán, a társadalomra veszélyesség kategóriája fejlődésén keresztül mutatta be, megállapításai érvényesek a büntetőeljárás jogra is.

Mint ahogy szinte minden jelentősebb jogintézmény, a *ne bis in idem* elve, mint a jogerőre emelkedés egyik következménye is római jogi eredetű: „(A jogerősen meg-)ítélt dolgot igazságnak kell elfogadni – *res iudicata pro veritate accipitur*”.¹⁵⁰

¹⁴⁴ Király Tibor: *A büntetőhatalom korlátai* In: Király Tibor: Szemelvények ötven év büntetőjogi és más tárgyú tanulmányaiból, Budapest, 2005. 209. oldal

¹⁴⁵ Király i.m. 212. oldal

¹⁴⁶ Király i.m. 212-213. oldal

¹⁴⁷ Nagy Ferenc: *A büntetőjog tudománya* in: Jakab András – Menyhárd Attila (szerk.): *A jog tudománya – Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal* Budapest, HVGOrac 2015. 316. oldal

¹⁴⁸ Király i.m. 216. oldal

¹⁴⁹ A tételes, írott jog mellett párhuzamosan fejlődött a magyar büntetőjog tudomány is, amely fejlődési ívéről, állomásairól lásd részletesebben Nagy Ferenc i.m.

¹⁵⁰ Brósz Róbert-Pólay Elemér: *Római Jog*, Budapest, 1974. [282] 117. oldal

Ahogy alapvetően a római jogban, az újkori magyar jogban a jogerő, így a *ne bis in idem* tétele, annak értelmezése elsősorban a polgári (magán)jogban jelent meg.

Kiváló példa erre a Magyar Jogi Lexikon¹⁵¹ ismertetése, eszerint „a jogerő kérdése a per és a magánjog mezsgyéjén fekszik, a perjogban kettős jelentőségű. Egyfelől jelenti a folyamatban lévő jogvitában hozott ítélet vagy határozat megtámadhatatlanságát (alaki jogerő), másfelől azt a hatást, amelyet az alakilag jogerős egy későbbi eljárásban gyakorol, amelyben ugyanaz a vitás kérdés újból döntés alá kerül (anyagi jogerő). Az alaki jogerő azt jelenti, hogy bírói határozatot perorvoslattal egyáltalában vagy már megtámadni nem lehet ... Bírói határozatoknak alaki jogerőre emelkedését megakadályozza tehát, amennyiben perorvoslatnak helye van: a fellebbezés, a felülvizsgálat és a felfolyamodás. Sommás váltóperben a kifogások, a fizetési meghagyásnál pedig az ellentmondás állítja meg a végzés jogerőre emelkedését. A semmisségi keresetek és a perújítás az alaki jogerőre befolyással nincs.”

Büntetőjogi területen nagyon sokáig nem volt egységes, részletes írott jog, sporadikusan fordultak elő büntetőjogi tartalmú törvények és hiányoztak a jogkönyvek¹⁵², sőt, a szokásjogon túl egyes törvényszékeken belül is ellentmondásos volt a bűncselekmények elbírálásának gyakorlata. A bíróságokra nézve nem is volt hatályban kötelező érvényű törvény, hanem csak rendeleti szintű jogi normák. Ezen visszásságok vezettek az első modern hazai büntetőeljárás törvénykönyv, a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk (Bp.I.) meghozatalához. A törvénycikk célja azon törekvés előmozdítása volt, amely a számos törvénycikkben elszórt és nagyrészt gyakorlaton alapuló hazai jog összegyűjtésére és feljegyzésére irányult. Éppen ezért a törvénycikk általános indokolása nagyon részletesen elemzi a Szent István óta bekövetkezett bűnvádi perrendtartási változásokat, rendelkezéseket.¹⁵³ Megalkotása során tehát vezérszempont („irányeszme”) volt, hogy „a javaslat megfeleljen közjogunk szellemének, a nemzeti jogfelfogásnak és jogfejlődésnek, s kellő összhangzásban álljon hazai viszonyainkkal, különösen nemzetünknek művelődési, nemzetiségi és társadalmi viszonyaival. ... A jelenlegi állapot javításánál a modern kor színvonalán álló tudománynak elismert tételei

¹⁵¹ Szerk: dr. Márkus Dezső, IV. kötet, Budapest, 1903. 452-453. oldal

¹⁵² Nagy Ferenc i.m. 268. oldal

¹⁵³ Lásd Általános Indokolás I-II.

a legkiválóbb külföldi törvényhozások intézkedései és az ezekre vonatkozó gyakorlati tapasztalatok szolgáltak útmutatókul.”¹⁵⁴

A Bp.I. 257. §-a értelmében a megvádolt személy a bűnvádi eljárás megindítását kizáró okok tekintetében kifogást emelhetett. A kifogás folytán eljáró vádtanács a 264. § 1. pontja alapján kötelezően elutasította a vádiratot és az eljárást végzéssel megszüntette, ha a vád tárgyává tett cselekmény bűncselekmény ugyan, de tárgyában korábban jogerős ítélet volt hozva. A fő tárgyaláson a 326. § 1. pont előírása szerint pedig az előbbi okra alapítottan „felmentő-ítélet” hozandó. Amennyiben pedig az ügyben esküdszéki fő tárgyalás volt folyamatban, a 352. § értelmében, ha a fő tárgyalás alatt kiderül, hogy a vád tárgyává tett bűncselekményre vonatkozólag korábban már jogerős ítéletet hoztak, a bíróság a felek meghallgatása után, azonban az esküdtek meghallgatása nélkül felmentő ítéletet hozott.¹⁵⁵

A II. világháború után jelentősen megváltozott társadalmi-politikai környezet ellenére a bűnvádi perrendtartás fenti rendelkezéseit a népbíráskodás tárgyában kibocsátott kormányrendeletek törvényerőre emeléséről szóló 1945. évi VII. törvénycikk I. számú melléklete, az ideiglenes nemzeti kormány 81/1945. M. E. számú rendelete a népbíráskodásról 64. §-a¹⁵⁶ alapján egészen 1952. január 1. napjáig alkalmazták.

A „szovjet szocialista jogrendszer demokratizmusának”¹⁵⁷ alapjain készült a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény (Bp.II.), amely a többszöri eljárás tilalmát

¹⁵⁴ Lásd Általános Indokolás IV. 1.

¹⁵⁵ Az 1896. évi XXXIII. törvénycikk releváns rendelkezéseiről lásd még Gellér Balázs – Kis Norbert – Polt Péter: *Hungarian national report on the principle of the ne bis in idem* Revue Internationale de droit penal 2002/ 3-4. 989-1007. oldal <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2002-3-page-989.htm> 2020. március 4.

A *ne bis in idem* elvének Bp.I-ben való megjelenéséről, különösen megszüntető határozatok e viszonylatban való megítéléséről, illetve az anyagi igazságossággal való összefüggéséről lásd bővebben Heller Erik: *A „ne bis in idem” elve a büntető törvénykezési jogban* Szeged, Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt., 1932.

¹⁵⁶ 64. § Amennyiben a jelen rendeletből más nem következik, az 1896. évi XXXIII. tc. és az azt kiegészítő törvények, illetve rendelkezések megfelelően alkalmazandók.

¹⁵⁷ Általános indokolás az 1951. évi III. törvényhez: „Az itt bemutatott törvényjavaslat azokon a perjogi alapelveken épül fel, amelyek a kulturális fejlődéssel a történelem során kialakultak és tartalmazzák mindazokat az eljárásjogi biztosítékokat, amelyek a büntető eljárásban szereplő személyek, elsősorban a terhelt jogainak gyakorlati érvényesítését szolgálják. Míg azonban a burzsoá államokban az eljárásjogi biztosítékok csupán formális, a jogszabályokban meghirdetett, de gyakorlatilag legfeljebb az uralkodó osztályok privilégiumaként érvényesülő rendelkezések, a biztosítékok népi demokráciánkban valóságosak, tényleg érvényesülnek, azokat a törvény és igazságszolgáltatási gyakorlatunk mindenki számára biztosítja. A javaslat a régi Bp.-nak és különösen a szabadságjogokat korlátozó, felszabadulás előtti, a mindinkább fasizáló, népellenes Horthy-rendszer által alkotott novelláknak rendszere helyett nemcsak valóban

már önálló szakaszban, az alapvető elvek¹⁵⁸ között szabályozta: a 6. § alapján a már jogerősen elbírált bűncselekmény miatt ugyanazon személy ellen újabb büntető eljárásnak - a perújítás és a törvényesség érdekében használt perorvoslat esetét kivéve - nem lehet helye. E törvényhelyhez fűzött indokolás is kiemeli, miszerint „a javaslat kifejezetten az eljárás alapelvévé teszi a többszöri eljárás tilalmát, tehát a - *ne bis in idem* – elvét”. A Bp.II. 180. § c) pontja alapján azon esetkör, hogy a vád tárgyává tett cselekményt már korábban jogerősen elbírálták, felmentési jogcím.

Az újabb eljárási kódex, a büntető eljárásról szóló 1962. évi 8. törvényerejű rendelet a fenti rendelkezést lényegében átvette: a 9. §-a szerint a már jogerősen elbírált büntett miatt ugyanazon személy ellen újabb büntető eljárásnak - a perújítás és a törvényességi óvás esetét kivéve - nincs helye. A törvényerejű rendelet előterjesztésekor a módosítás alábbi indokát jelölték meg: „A Javaslat a hatályos jognak „a terhelt cselekménye nem bűncselekmény” kifejezés helyett „a terhelt nem követett el büntettet” kifejezést használja. A Javaslat szóhasználata azt jelenti, hogy az eljárást nem lehet megindítani, a már megindított büntető eljárást pedig meg kell szüntetni, illetve felmentő ítélettel kell befejezni, ha a terhelt cselekménye nem büntett, vagy ha a cselekmény büntett ugyan, de megállapítást nyert, hogy azt nem a terhelt, hanem más követte el. Ezzel a szabályozással a Javaslat megszünteti a hatályos jog rendezéséből eredő azt a visszásságot, hogy a Bp.II. 180. §-a) alpontja alapján, bizonyítottság hiányában kell felmenteni azt a terheltet is, akiről bizonyítást nyert, hogy nem ő követte el a vád tárgyává tett büntettet.”¹⁵⁹ Ezen eljárási törvény 221. § (2) bekezdés e) pontja alapján a vád tárgyává tett büntett korábbi jogerős elbírálása az eljárás megszüntetését eredményezte.

A mai, később ismertetendő felfogástól eltérően azonban e két utóbbi jogszabályhoz fűzött jogértelmezés egyaránt leszögezte, hogy minthogy a bűncselekmény elbírálására kizárólag a magyar büntetőbírósnak van joghatósága, így nem rendelkezik az anyagi

biztosítja a szabadságjogok érvényesülését, de ezek körét - különösen a szovjet szocialista jogrendszer demokratizmusának példája alapján - ki is bővíti.”

¹⁵⁸ A szocializmus időszakában a büntetőeljárási jogot kezdetben államhatalmi eljárási eszközként használták, amelynek elsődleges feladata az elkövető bíróság elé állítása és megbüntetése volt. Később azonban enyhülés volt megfigyelhető, amelynek hatására a büntetőeljárásban megjelent az alapvető emberi jogok érvényesítése, elsődlegesen a védelem joga keretein belül – lásd részletesebben Nagy Ferenc i.m. 316-317. oldal

¹⁵⁹ Indokolás, Részletes Indokolás, 1. Fejezet, Alapelvek.

jogerő hatályával a külföldi bíróságnak az azonos cselekményt ugyanazon személy vonatkozásában jogerősen elbíráló határozata.¹⁶⁰

Az 1962. évi 8. törvényerejű rendeletet felváltó, a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény a *ne bis in idem* tilalmát immár nem az alapelvek, hanem az alapvető rendelkezések között helyezte el, mint a büntetőeljárás megindításának egyik akadályát: a 13. § d) pont alapján a büntetőeljárást nem lehet indítani, és a már megindult eljárást meg kell szüntetni vagy felmentő ítéletet kell hozni, ha a terhelt cselekményét már jogerősen elbírálták, kivéve a perújítás és a törvényességi óvás esetét. A jogalkotó rögzítette, hogy ezen rendelkezés a büntetőeljárás megindításának és lefolytatásának, valamint a büntetőjogi felelősség megállapításának az eljárás valamennyi szakaszában kötelezően figyelembe veendő akadály.¹⁶¹ A korábbi jogerős elítélés – az 1962. évi 8. tvr. felfogását megtartva – a 213. § (1) bekezdés c) pontja értelmében, mint eljárást megszüntető ok jelenik meg, mind a büntetési, mind a vétségi eljárásban.

A rendszerváltás utáni megváltozott társadalmi-politikai változásokra reflektáló első eljárási törvény¹⁶², a 2003. július 1. napjával hatályba lépett, a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 6. § (3) bekezdés d) pontja akként rendelkezett a hatályba lépéskor, hogy „Büntetőeljárást nem lehet indítani, a már megindult büntetőeljárást meg kell szüntetni, vagy felmentő ítéletet kell hozni, ha a terhelt cselekményét már jogerősen elbírálták, kivéve a Negyedik Részben¹⁶³, valamint a XXVIII. Fejezet II. és III. Címében meghatározott eljárások¹⁶⁴ esetét”. Ugyanezen jogszabályhely (4) bekezdése alapján a Negyedik Részben meghatározott eljárásokat kivéve, a (3) bekezdés d) pontja az irányadó akkor is, ha az elkövető egy cselekménye több bűncselekményt valósít meg, a bíróság azonban - a vád szerinti minősítésnek megfelelően - nem a vádirati tényállás szerint megállapítható valamennyi bűncselekmény miatt állapítja meg a terhelt bűnösségét. Az (5) bekezdés rögzítette, hogy azzal szemben, akinek a felelősségét a bíróság szabálysértési eljárásban hozott határozatával állapította meg, azonos tényállás mellett

¹⁶⁰ Kúria Bfv.III.1.158/2017/4., 2018. január 16. (A Büntető Perrendtartás Kommentárja, Budapest, 1957., 53. oldal; A büntető eljárás kommentárja, Budapest, 1967., 759. oldal)

¹⁶¹ Indokolás, Részletes Indokolás, 13. §

¹⁶² Mivel „a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény - bár az elmúlt közel negyed évszázadban számos alkalommal módosították - szerkezetében és megoldásaiban ma is magán viseli annak a korszaknak a jegyeit, amelyben született.” – Általános Indokolás az 1998. évi Be-hez, első mondat.

¹⁶³ Rendkívüli jogorvoslatok

¹⁶⁴ Különleges eljárások

büntetőeljárás - a szabálysértésekről szóló törvényben meghatározott perújítási eljárás lefolytatása előtt - nem indítható.

A fentiekből jól látható, hogy a kétszeres eljárás tilalmának rendszertani helye változatlan maradt, de alkalmazási köre kiszélesítésre került.

Az 1998. évi Be. fenti, 13. § d) pontjának rendelkezését a Fővárosi Ítéltábla az Alkotmánybíróság előtt megtámadta. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény egyes rendelkezései alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezés elutasításáról szóló 33/2013. (XI. 22.) AB határozat azt vizsgálta, hogy – kifejezett törvényi rendelkezés hiányában – lehetséges-e a törvényes vád hiánya okán történő eljárást megszüntető bírói végzés meghozatalát követően ugyanazon történeti cselekmény miatt azonos gyanúsítottal szemben ismételt vádat emelni.

Az Alkotmánybíróság az összefüggés feltárásához mindenekelőtt értékelte a kétszeres értékelés büntetőjogi tilalmának célját és értelmét. Az Alkotmánybíróság kiindulópontját e körben az jelentette, hogy az állami büntetőigény érvényesítése a jogállamokban kizárólag akkor nyerhet alkotmányos igazolást, ha azt olyan eljárási garanciák megtartása mellett folytatják, amelyek ellensúlyt képeznek az állami hatalommal szemben és elejét veszik az állami büntetőhatalom önkényes, visszaélészerű gyakorlásának. Az állam büntetőhatalmának korlátját jelentő-ilyen eljárási elvnek számít az Alaptörvény XXVIII. cikkében foglalt alkotmányos garanciarendszer¹⁶⁵, valamint a büntetőeljárás törvény alapelvei között nevesített kétszeres értékelés tilalma is. Ezen alkotmányos szabály szerint senki nem vonható büntetőeljárás alá, és nem ítéltethető el olyan bűncselekményért, amely miatt Magyarországon vagy - nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben - más államban törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.

Az alkotmányos rendelkezés a *res iudicata*, valamint a *ne bis in idem* elvek összekapcsolásán keresztül egy relatív eljárási akadályt fogalmaz meg az elbírált, büntetendő cselekmények tekintetében. Az alkotmányos szabály egyfelől alapjogi

¹⁶⁵ Az Alaptörvény – az Alkotmánytól eltérően - kifejezetten rendelkezik a kétszeri (többszöri) eljárás, illetve elítélés tilalmáról. Az Alaptörvény XXVIII. Cikk (6) bekezdése szerint „A jogorvoslat törvényben meghatározott rendkívüli esetei kivételével senki nem vonható büntetőeljárás alá, és nem ítéltethető el olyan bűncselekményért, amely miatt Magyarországon vagy - nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben - más államban törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették, vagy elítélték.”.

rendelkezés az állami büntetőhatalom visszaélészerű gyakorlásával szemben, másfelől pedig a jogbiztonság érvényesülésének érdekében működő szabály, hiszen garantálja az érdemi bírósági döntések végleges jellegét¹⁶⁶.

Az Alkotmánybíróság végül arra a következtetésre jutott¹⁶⁷, miszerint a törvényes vád hiánya miatt történő eljárás megszüntetése a vádról szóló olyan bírói döntés, amely az adott büntetőeljárást befejezi. Hasonlóan a büntetőeljárás bírói megszüntetésének többi jogcíméhez, a törvényes vád hiánya okán történő eljárás megszüntetéséről szóló döntés is ügydöntő.

Mégis, a törvényes vád hiánya okán történő eljárás megszüntetését az különbözteti meg a többi eljárást megszüntető októl, hogy ez utóbbiak esetében valamely véglegesnek tekinthető körülmény, így például a vádlott halála, a bűncselekmény elévülése vagy anyagi jogi feltétel hiánya miatt válik lehetetlenné az eljárás folytatása. A törvényes vád hiánya ezzel szemben önmagában nem tekinthető olyan oknak, amely véglegesen lehetetlenítene el a büntetőeljárás lefolytatását. A törvényes vádról szóló bírói döntés ugyanis a vádban leírt tényeket, a cselekményt mégsem értékeli, vagyis elbírálatlanul hagyja. A bíróság ilyen esetekben ugyanis a tényeket nem vizsgálja, a bűnügy bizonyítékait nem mérlegeli és a büntetőjogi felelősség kérdése felől sem határoz.

A vád törvényességének elbírálásakor a bíróság a tényállás megállapításával összefüggő eljárási cselekmény teljesítésétől tartózkodni köteles, ezért a döntés kialakításakor sem bizonyítást nem vehet fel, sem a tényekből további tényekre nem következtethet. A vád törvényességének vizsgálatakor kizárt a tényállás formálása, vagyis másként fogalmazva a vád megalapozottságának kérdése a vád törvényességének vizsgálatakor érintetlenül marad. Éppen ezért a bíróság ilyen esetekben a vádelvből fakadó és a bíróságra háruló vádkimerítési kötelezettségnek sem tesz eleget.

Ilyen megfontolások alapján az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a törvényes vád hiánya okán történő eljárást megszüntető bírói végzést követően, ugyanazon cselekmény miatti ismételt vádemelés nem sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (6) bekezdésében foglalt *ne bis in idem* alkotmányos elvét.

¹⁶⁶ EJEB, Sergey Zolotukhin kontra Oroszország (14939/03), 2009. február 10., 78. bekezdése – részletesen ismertetve lásd az értekezés VIII.2. fejezete

¹⁶⁷ 33/2013. (XI. 22.) AB határozat [30] 4.

Az eljáró alkotmánybírák közül dr. Lévai Miklós ugyanakkor a különvéleményében kiemelte¹⁶⁸, hogy álláspontja szerint az 1998. évi Be. nem tesz különbséget az eljárás megszüntetésének okai között, a törvényes vád hiányában hozott megszüntető végzés jogereje tekintetében sem állapít meg speciális szabályokat, így az ilyen végzés is végleg irányadó, *erga omnes* hatásúnak tekinthető. Véleménye szerint a büntető anyagi jogi felelősség tekintetében valóban nincs anyagi jogerőhatása az ilyen megszüntető végzésnek, az anyagi jogerőhatás azonban abban a tekintetben érvényesül, hogy a bíróság az eljárást a törvénynek megfelelően szüntette meg. Az tehát, hogy a törvényes vád hiányában történő eljárás megszüntető végzés nem rendelkezik a büntető anyagi jogi felelősségről, nem zárja ki azt, hogy ez a végzés anyagi jogerőhatással rendelkezzen. Más ügydöntő határozatról is elmondható ugyanez, például a vádelejtésről, amely szintén nem dönt a büntetőjogi felelősségről, mégis anyagi jogerő-hatással rendelkezik, és egy újbóli büntetőeljárás megindításának, lefolytatásának akadályát jelenti a kétszeres elbírálás tilalmának elve miatt.

Az 1998. évi Be. releváns 6. § (3) bekezdés d) pontja 2006. július 1. napjával csak technikai módosításon esett át, egészen 2018. július 1. napjáig hatályban volt.¹⁶⁹

A többszöri eljárás tilalmának fenti rendelkezését ugyanakkor 2018. január 1. napjától kiegészítette az európai uniós és a nemzetközi bűnügyi együttműködést szabályozó törvények, és ehhez kapcsolódóan más törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2017. évi XXXIX. törvény 24. §-a, az alábbiak szerint:

„(1) A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 6. § (3) bekezdése a következő e) ponttal egészül ki:

(Büntetőeljárást nem lehet indítani, a már megindult büntetőeljárást meg kell szüntetni, vagy felmentő ítéletet kell hozni, ha)

„e) a terhelt azonos cselekményét az Európai Unió tagállamában (a továbbiakban: tagállam) jogerősen elbírálták, vagy egy tagállamban a cselekmény érdeméről olyan határozatot hoztak, amely azonos cselekmény vonatkozásában - a határozatot hozó tagállam joga alapján - akadályát képezi újabb büntetőeljárás megindításának, vagy annak, hogy a büntetőeljárást hivatalból vagy rendes jogorvoslat alapján tovább folytassák.”

(2) A Be. 6. §-a a következő (6) és (7) bekezdéssel egészül ki:

¹⁶⁸ 33/2013. (XI. 22.) AB határozat [55]-[56]

¹⁶⁹ A 2003. és 2017. közötti szabályozás hatékonyságáról lásd bővebben Geller-Kis-Polt i.m. 990-996. oldal

„(6) A (3) bekezdés e) pontja nem akadályozza a büntetőeljárás megindításának és lefolytatásának, ha

a) a tagállam bírósága által hozott jogerős ítélet (a továbbiakban: tagállami ítélet) nem vehető figyelembe, vagy

b) a cselekményt egészében Magyarország területén követték el, kivéve, ha a terhelt elítélése esetén a tagállami ítélettel kiszabott büntetést végrehajtották, annak végrehajtása folyamatban van, vagy a jogerős ítéletet hozó tagállam joga szerint az nem hajtható végre.

(7) A (6) bekezdésben meghatározott esetben a büntetőeljárás megindításáról a legfőbb ügyész dönt. Az így lefolytatott eljárásban történt elítélés esetén a külföldön végrehajtott büntetést, intézkedést vagy személyi szabadságot elvonó vagy korlátozó kényszerintézkedést a magyar bíróság által kiszabott büntetésbe vagy intézkedésbe be kell számítani.”

A módosító törvény – a külföldi, illetve a tagállami ítéletek érvényének átalakításával párhuzamosan¹⁷⁰ – az egységes jogalkalmazás kialakítása érdekében rendezte a *ne bis in idem* elvét.

A törvényjavaslathoz fűzött indoklás az alábbiakat rögzítette:

A SMVE 54. cikkében megfogalmazott, az Európai Unió Alapjogi Chartájának 50. cikkében és más uniós jogi aktusokban is megjelenő kétszeres eljárás alá vonás és a kétszeres büntetés tilalma, szoros összefüggésben van az Európai Unió szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségének alapelveivel, illetve az unión belüli mozgásszabadsággal, amelyet a jogszabályok és a joggyakorlat is ellentmondásosan kezelt.

A külföldi ítéletek elismerésének hatályos rendszerében nem volt egyértelmű, hogy a büntetőeljárási akadályként meghatározható *ne bis in idem* elve miként érvényesül, hiszen a 1998. évi Be-ben, az Nbjt.-ben és más jogszabályokban is tetten érhetők olyan rendelkezések, amelyek a tagállami ítéletek érvényesülését minden tekintetben az ítélet elismerésének lefolytatásához látszottak kötni. További probléma volt, hogy a büntetést kiszabó ítéletek esetén a *ne bis in idem* elv csak a már végrehajtott vagy végrehajthatatlanná vált döntések tekintetében érvényesülhetett.

¹⁷⁰ Lásd bővebben a disszertáció VII. fejezetében írtakat.

Végezetül az előterjesztéskor hatályos szabályozás kizárólag a tagállami ítéletek tekintetében tartalmazott – az előbb említettek szerint, meglehetősen ellentmondásos és hiányos – szabályozást, ugyanakkor az uniós joggyakorlat a *ne bis in idem* elvét már régóta kiterjesztette az ügy érdemében hozott, nem bírósági (tipikusan a nyomozást megszüntető) határozatokra is. Mindezekre figyelemmel elkerülhetetlen volt, hogy az egységes jogalkalmazás biztosítása végett az uniós jogban egyre fontosabb szerepet betöltő *ne bis in idem* elv a Be. rendelkezései között is egyértelműen megjelenjen.

A külföldi (ideértve a tagállami) ítéletek érvényének, elismerésének átalakítása a harmadik országok ítéletei tekintetében egyértelmű helyzetet teremt.

A harmadik országok bírósága által hozott ítéletek vonatkozásában az új rendszerben kizárólag a külföldi ítélet elismerését követően kerülhet sor annak bármilyen okból történő figyelembevételére.

Az elismerés nélkül tehát a harmadik ország ítélete a magyar jogrendszerre nem lehet hatással. Az elismerést követően ugyanakkor a külföldi ítélet Magyarországon – az elismerésnek megfelelően – teljeskörűen érvényesül, így a harmadik országok vonatkozásában a *ne bis in idem* elv alkalmazása a továbbiakban nem jelenthet gyakorlati problémát. A harmadik országok esetében a nem bírósági határozatok kötő erejének érvényesülésére nincs lehetőség, e körben a *ne bis in idem* elv nem érvényesülhet, egy harmadik országban hozott nyomozást megszüntető határozat nem képezhet eljárási akadályt a magyar büntetőeljárásban.

A jogalkotó egyértelművé tette, hogy főszabály szerint, ide értve például a *ne bis in idem* elv kérdését, a tagállami ítéletek – egyes kizáró okok kivételével – minden további külön eljárás nélkül érvényesülnek és figyelembe vehetők.

Az EUTv. e szabályozással az eljáró bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság feladatává tette, hogy a tagállami ítéleteket figyelembe vegyék.

Az 1998. évi Be. 6. § (3) bekezdés e) pontja biztosítja az uniós jogban szereplő és az uniós joggyakorlatban kidolgozott *ne bis in idem* elv érvényesülését mind a bírósági ítéletek, mind más, az ügyet érdemben elbíró – arra alkalmas – más határozatok tekintetében, vagyis a törvény figyelemmel van arra, hogy a kétszeres eljárás tilalma az ügy érdemében hozott nem bírósági határozatokhoz is kapcsolódhat.

Ezek a magyar jogi terminológiában a feljelentést elutasító, nyomozást megszüntető (ideértve a megrovást alkalmazó, továbbá a közvetítői eljárást vagy a vádemelés elhalasztását követő megszüntetést is) határozatok lehetnek.

A határozatok csak akkor alkalmasak eljárási akadályt képezni, ha azok kizárják az eljárás „egyszerű” – akár hivatalból vagy rendes jogorvoslattal történő – folytatását.

Az 1998. évi Be. 6. §-át kiegészítő (6) és (7) bekezdések a *ne bis in idem* elv alóli kivételeket jelenítik meg.

Nyilvánvalóan nem képezhet eljárási akadályt egy olyan tagállami ítélet, amely a magyar jogszabályok alapján nem vehető figyelembe.

A (6) bekezdés b) pontjában a territorialitás elve jelenik meg, azonban igen korlátozott formában: a Magyarország területén elkövetett cselekmények esetén egy tagállami ítélet vagy más határozat – akár felmentő vagy megszüntető, akár marasztaló rendelkezést tartalmaz – főszabály szerint nem képez eljárási akadályt, jóllehet az eljárás megindítása az új (7) bekezdés alapján legfőbb ügyészi döntéshez kötött.

Amennyiben azonban a (6) bekezdés b) pontjában meghatározott esetben a terhelt elmarasztalására került sor és a kiszabott büntetést már végrehajtották, vagy az végrehajthatatlanná vált, a tagállami ítélet mégis eljárási akadállyá válik, vagyis ez egy kivétel a kivétel alól. Ki kell emelni, hogy a részben Magyarország területén elkövetett - tipikusan a határon átnyúló - cselekmények esetén a b) pontban megjelölt kivétel nem alkalmazható, és a tagállami ítélet eljárási akadályt képez.

Az 1998. évi Be. 6. § (3) bekezdés e) pontjában használt „terhelt azonos cselekményét” fogalom szigorúan értelmezendő, és a *ne bis in idem* elv kizárólag a tagállami ítélet vagy határozat alapján egyértelműen azonosítható terhelt, illetve az abban megjelölt – a cselekmény jogi minősítésétől és a védett jogtárgytól független – történeti tényállás tekintetében érvényesül.

E körben az Európai Unió Bíróságának a C-436/04 számú van Esbroeck ügyben¹⁷¹ kimondott és többször hivatkozott joggyakorlatát kell irányadónak tekinteni, amely a *ne bis in idem* elvben megjelenő tettazonosság kérdésében úgy foglalt állást, hogy „a történeti tényállásnak, azaz az egymáshoz elválaszthatatlanul kötődő körülmények együttesének az azonossága minősül irányadó szempontnak (SMVE 54. cikk) e cikk alkalmazásakor, függetlenül e tényállás jogi minősítésétől és a védett jogi tárgytól”.

¹⁷¹ Lásd részletesebben disszertáció VIII.2. fejezete

A magyar jogi szabályozás sajátossága ellenére ezért nem képez ítélt dolgot az emberölés büntette miatt indult büntetőeljárásban a más sértettet érintő emberölés bűncselekményében hozott marasztaló tagállami ítélet, akkor sem, ha a két cselekmény a magyar jogszabály alapján adott esetben több emberen elkövetett emberölés büntettének minősülne. Ha az ismertetett tartalommal bíró tettazonosság nem állapítható meg, ugyancsak nem lehet helye az eljárás megszüntetésének a kábítószerrel visszaélés, az embercsempészet vagy a hűtlenkezelés esetén pusztán azon az alapon, hogy a magyar joggyakorlat alapján e cselekmények természetes egységet képeznének. A tettazonosság fennállása kérdésében az eljáró bíróságnak, ügyészségnek vagy nyomozó hatóságnak kell érdemben állást foglalnia.

A legújabb büntetőeljárási kódex, a büntetőjogi reform¹⁷² utolsó lépéseként 2018. július 1. napjával hatályba léptetett 2017. évi Be. az alapvető rendelkezések között kizárólag a kétszeri eljárás tilalmát nevesíti: a 4. § (3) bekezdése a korábbi szabályozással egyezően kizárja a büntetőeljárás megindítását, illetve a már megindult büntetőeljárás folytatását, ha az elkövető cselekményét már jogerősen elbírálták. Ez alól kivételt képeznek a rendkívüli jogorvoslati, valamint egyes – jellegüknél fogva az adott ügyben alkalmazható – különleges eljárások, tekintettel arra, hogy utóbbiak nem jelentenek ismételt elbírálást, így nem sérül a kétszeres elbírálás tilalma.

Az új törvény az 1998. évi Be. szabályozásához hasonlóan kiterjeszti a kétszeres eljárás tilalmát arra az esetre is, ha a terhelt cselekménye több bűncselekményt valósít meg (alaki halmazat), de a korábbi eljárás során nem valamennyi bűncselekmény kapcsán állapították meg a terhelt bűnösségét. Ez lényegében téves – hiányos – minősítést jelent. A törvény ezért ilyen esetben is a (3) bekezdés alkalmazását írja elő, ami azt jelenti, hogy a kétszeres eljárás tilalmán túl a rendkívüli jogorvoslati eljárások és egyes különleges eljárások folytatása nem kizárt.

A törvény ugyancsak kizárja a büntetőeljárás megindítását vagy folytatását, ha a terhelt cselekményét nem bűncselekményként, hanem szabálysértési eljárásban, szabálysértésként bírálták el. E tilalom azonban – a büntetőítélet által keletkeztetett *res iudicata*-val szemben – nem abszolút érvényű. A szabálysértésekről, a szabálysértési

¹⁷² Általános Indokolás a 2017. évi XC. törvényhez, I. Bevezetés, első bekezdés <https://uj.jogtar.hu>

eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 127. § (1) bekezdés e) pontja szerint a bíróság jogerős végzésével elbírált cselekmény (alapügy) esetén perújításnak van helye, ha az elkövető által elkövetett bűncselekményt az említett törvény szerinti eljárásban, szabálysértésként bírálták el; amennyiben azonban a (szabálysértési) perújítási eljárást lefolytatták, a büntetőeljárás lefolytatásának ezen akadálya elhárul.¹⁷³

A jogalkotó ismételten eleget tett az európai uniós és a nemzetközi bűnügyi együttműködést szabályozó törvények kapcsán fennálló tagállami jogharmonizációs elvárásoknak¹⁷⁴: a tagállamok egységes jogalkalmazásának biztosítása érdekében egyre sürgetőbb igényként jelentkezett ugyanis, hogy az uniós jogban fokozódó jelentőséggel bíró *ne bis in idem* elv a honi Be. rendelkezései között is egyértelműen megjelenjen. Erre tekintettel – az EU tagállamaiban folytatott büntetőeljárásokkal összefüggésben is – rendelkezik a Be. a *ne bis in idem* elv érvényre juttatásáról.

Megjegyzendő azonban, hogy e rendelkezések – részben a tagállami ítéletek figyelembevételével kapcsolatos új szabályozásra, részben pedig arra a felismerésre tekintettel, hogy a kétszeres eljárás alá vonás és a kétszeres büntetés tilalma a jogszabályokban és az uniós joggyakorlatban is ellentmondásosan érvényesült – már az 1998. évi Be. fentebb részletezett módosításában is helyet kapott.

A Be. 4. § (7) bekezdésében foglalt rendelkezés biztosítja, hogy az uniós jogban szereplő és az uniós joggyakorlatban kidolgozott *ne bis in idem* elv úgy a bírósági ítéletekben, mint más, az ügyet érdemben elbíráló – arra alkalmas – más határozatok tekintetében érvényesüljön. Sőt, a jogalkotó egyértelművé tette, hogy a tagállami ítéletek – a Be. 4. § (7) bekezdésében foglalt kizáró okok kivételével – további külön eljárás nélkül érvényesülnek és figyelembe vehetők.

A *ne bis in idem* elv alóli kivételekről rendelkezve a Be. megállapítja, hogy

¹⁷³ E-kódex Be. elektronikus tananyag, 4. §-hoz fűzött kommentár, Somogyi Gábor, lezárva: 2018. február, <https://coospace-obh.birosag.hu/Folder/Curriculum-86e32c997bcfe81180fd005056849a0a/View?ctx=HwAAAI0RAACDJgAA> – korlátozottan hozzáférhető

¹⁷⁴ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, 4. § főszerkesztő: Polt Péter, <https://uj.jogtar.hu>

- az olyan tagállami ítélet, amely a honi jogszabályok alapján nem vehető figyelembe, nem lehet a büntetőeljárás megindításának és lefolytatásának az akadályá¹⁷⁵;
- nem képezi a büntetőeljárás megindításának vagy lefolytatásának akadályát, ha a cselekményt egészében Magyarország területén követték el (territorialitás elve)¹⁷⁶. Az eljárás megindítása ez esetben a legfőbb ügyész diszkrecionális jogköre. Figyelembe kell venni azonban azt, hogy amennyiben az e pontba tartozó esetben már sor került a terhelt elítélésére és a kiszabott büntetést már végrehajtották, annak végrehajtása folyamatban van, vagy az a jogerős ítéletet hozó tagállam joga szerint nem hajtható végre, akkor a tagállami ítélet mégis csak az eljárás akadályává válik.

A jogalkotó így lényegében implementálta a SMVE 54. cikkében írtakat, annak ellenére, hogy az egyébként közvetlenül is hivatkozható a magyar hatóságok, bíróságok által. Mindenesetre e szabályok hazai jogban való rögzítése nem csak a transznacionális, hanem a belső ügyekben is az uniós jognak való megfelelő jogértelmezést, jogalkalmazást segíti elő.

A Be. rendelkezik arról, amint arra az előzőekben – a *ne bis in idem* elv alóli kivételeknél – már utalás történt, hogy a büntetőeljárás megindításáról a legfőbb ügyész dönt. Az így lefolytatott eljárásban történt elítélés esetén a külföldön végrehajtott büntetést, intézkedést vagy személyi szabadságot érintő kényszerintézkedést a magyar bíróság által kiszabott büntetésbe vagy intézkedésbe be kell számítani¹⁷⁷.

Ezen, a *ne bis in idem* elve alkalmazásának immár államok közötti újabb kiterjesztése a jogalkotáson túl a joggyakorlatban is megjelent: a Kúria elvi élel rögzítette¹⁷⁸, hogy a kétszeri eljárás tilalmának alapja tagállami ítélet esetében kizárólag a terhelt és a tett azonossága. Ehhez képest az újabb eljárás tilalma kapcsán kizárólag az vizsgálendő, hogy az adott cselekmény miatt a terhelttel szemben külföldi hatóság hozott-e már rendes jogorvoslattal nem támadható ügydöntő határozatot.

¹⁷⁵ Be. 4. § (8) bekezdés a) pont

¹⁷⁶ Be. 4. § (8) bekezdés b) pont

¹⁷⁷ Be. 4. § (9) bekezdés

¹⁷⁸ Kúria Bfv.III.1.158/2017/4., 2018. január 16. – részletesebben lásd értekezés VIII.3. fejezet

Nincs jelentősége annak, hogy az ítélet érvényét magyar bíróság elismerte-e, avagy kifejezetten megtagadta, és annak sem, hogy hasonló joghelyzetben a magyar jog alkalmazása más eredményre vezetett volna.

A Kúria azt is hangsúlyozta, ugyanilyen anyagi jogerő-hatása van annak is, amikor nem tárgyaláson, hanem a tárgyalás előkészítése során hoznak eljárást megszüntető határozatot, mint ahogy annak is, amikor magánindítvány hiányában szünteti meg a bíróság a büntetőeljárást és már nem terjeszthető elő szabályos magánindítvány. Ezekhez a határozatokhoz anyagi jogerő-hatás társul és érvényesül a többszöri eljárás tilalma.

A fentiek jól szemléltetik, ahogy a *ne bis in idem* elve a kezdeti magánjogi felfogásból áttevődött a büntető eljárási jogba, először államon belüli, majd államközi alkalmazhatósági értelemben.

A jogalkalmazónak ugyanakkor gyakran kellett értelmeznie ezen elv tartalmi ismérveit, nyilvánvalóan az adott társadalmi-politikai viszonyok mellett.

Utóbb a jogalkotó figyelemmel volt a tágabb társadalmi változásokra, a megváltozott viszonyokra, és a jogegység biztosítását végző legfőbb szerv, a Kúria álláspontját végezetül tételes jogként is rögzítette, ezáltal egyértelmű helyzetet teremtett. Így valósulhat meg a jogbiztonság, ami az állam – elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előre láthatóak legyenek a norma címzettjei által.¹⁷⁹

V. A *ne bis in idem* elvének nemzetközi megjelenése

V.1. Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

A *ne bis in idem* elv első, nemzetközi szintű deklarálására 1966-ban az ENSZ Közgyűlésének égisze alatt született Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában¹⁸⁰ került sor. Az egyezmény 14. cikk 7. pontja kimondta:

¹⁷⁹ Elek Balázs (2012) i.m. 276. oldal

¹⁸⁰ Kihirdetve a 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel

„Senkivel szemben sem lehet büntetőeljárást indítani vagy büntetést kiszabni olyan bűncselekmény miatt, amely miatt az adott ország törvényének és büntetőeljárásának megfelelően jogerős ítélettel már elítélték vagy felmentették.”

Ezzel a definícióval kapcsolatban azonban több kérdés is felmerült, így többek között, hogy az egyezmény ezen rendelkezése nem eredményez nemzetközi szintű érvényességet, csupán az adott tagállamban tiltja meg a kettős elbírálást. Ezen felül, miként arra Geller Balázs is rávilágított¹⁸¹, az egyezmény nem tartalmaz rendelkezést a jogerős határozat végrehajtása körében, illetve ami még talán ennél is lényegesebb, hogy a normaszöveg a bűncselekmény és nem cselekmény, vagy tény fogalmat alkalmazza. Ennél fogva nem zárható ki teljes bizonyossággal az az eset – figyelemmel azon körülményre is, hogy ilyen irányú kategorikus tiltás az Egyezségokmányban nem szerepel –, hogy egy személlyel szemben ugyanazon tények alapján, ám másik bűncselekmény miatt új eljárás lefolytatására kerül sor.¹⁸²

V.2. EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv

Egy másik, kiemelkedő jelentőséggel bíró nemzetközi dokumentum az Emberi Jogok Európai Egyezménye¹⁸³, valamint az ahhoz fűzött Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikke foglalkozik a kétszeres eljárás alá vonás és büntetés tilalmának kérdéskörével, amikor kimondja: „Ha valakit egy állam büntető törvényének és büntető eljárási törvényének megfelelően egy bűncselekmény kapcsán már jogerősen felmentettek vagy elítéltek, e személlyel szemben ugyanennek az államnak az igazságszolgáltatási szervei ugyane bűncselekmény miatt nem folytathatnak büntető eljárást, és vele szemben abban büntetést nem szabhatnak ki.”

Az előző bekezdés rendelkezései nem képezik akadályát annak, hogy az adott állam büntető anyagi és eljárási törvényeinek megfelelően az eljárást újból megindítsák, ha új vagy újólaga feltárt tények, vagy az eljárás alapvető hibái természetüknél fogva kihatással vannak a meghozott ítéletre.

¹⁸¹ Geller Balázs: *A joghatóságok és jogágak ütközése a ne bis in idem elv európai integrációjának fényében (befejezetlen találgatások bizonytalanságról)* in: *350 éves az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara* 2. kötet szerkesztette: Menyhárd Attila – Varga István, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó 2018. 1355. oldal

¹⁸² Geller Balázs i.m. 1355. oldal

¹⁸³ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv (Magyarországon kihirdetve az 1993. évi XXXI. törvénnyel).

A Hetedik kiegészítő jegyzőkönyvhöz fűzött magyarázat szerint az eljárást befejező határozat jogereje abban az esetben állapítható meg, ha további rendes jogorvoslati eszközök nem állnak rendelkezésre, vagy azt kimerítették, illetőleg, ha azok igénybe vételére nyitva álló határidő eredménytelenül telt el.¹⁸⁴

Megjegyzendő, hogy az egyezmény hatálya szintén kizárólag az egyazon részes állam belső joga szerint folytatott büntetőeljárásokra vonatkozik, e körben tehát az Egyezségokmányhoz képest nívumot nem tartalmaz.

Ezen felül az Emberi Jogok Európai Egyezményének hivatkozott rendelkezése nem képezi akadályát annak, hogy az állami szervek a büntetőeljárást ismételten megindítsák, amennyiben új tény vagy bizonyíték merülne fel.¹⁸⁵

Továbbá ismételten csatlakozva az Egyezségokmány kapcsán kifejtett észrevételekhez, jelen esetben is a bűncselekmény terminus szerepel, amely így vitathatatlanul korlátozó hatást eredményez.

Mint ahogy arra már rámutattam, a hivatkozott nemzetközi emberi jogi egyezmények a belső (tagállami) jogi szabályozás vonatkozásában tartalmazznak rendelkezéseket a kétszeres értékelés tilalmáról, ám nem térnek annak nemzetközi (államok közötti) vetületeire, ennél fogva nem nyújtottak igazán megfelelő védelmet a kétszeres eljárással szemben.

V.3. Egyéb nemzetközi jogi egyezmények

Az Európa Tanács égisze alatt 1957-ben megalkotott Európai Kiadatási Egyezmény volt az első olyan jelentős nemzetközi instrumentum, amely a *ne bis in idem* elvet államok közötti jogviszonyokra, konkrétan a kiadatási eljárásokra is kiterjesztette.¹⁸⁶ A Kiadatási Egyezmény 9. cikke szerint „Nem engedélyezik a kiadatást, ha a megkeresett Fél illetékes hatóságai a kiadni kért személlyel szemben már jogerős ítéletet hoztak a kiadatási kérelem tárgyát képező bűncselekmény vagy bűncselekmények miatt. A kiadatást meg lehet

¹⁸⁴ M. Nyitrai i.m. 153. oldal

¹⁸⁵ Jánosi Andrea: *A bűnüldözési célú adatkezelés és a ne bis in idem elv gyakorlati érvényesülésének összefüggései az Európai Unióban* Advocat 2013/1-4., 28. oldal

¹⁸⁶ A Párizsban, 1957. december 13-án kelt, európai kiadatási egyezmény és kiegészítő jegyzőkönyvei (Kihirdetve az 1994. évi XVIII. törvénnyel)

tagadni, ha a megkeresett Fél illetékes hatóságai úgy döntöttek, hogy nem indítanak eljárást ugyanazon bűncselekmény vagy bűncselekmények miatt, vagy hogy a megindított eljárást megszüntetik.”

Az egyezményhez 1975-ben fűzött Első Kiegészítő Jegyzőkönyv¹⁸⁷ 2. és 3. cikke kibővítette a *ne bis in idem* hatókörét, oly módon, hogy – igen szűk kivételektől¹⁸⁸ eltekintve – a kiadatás megtagadásának feltételeként határozta meg azt, ha a kiadatási kérelem alapjául szolgáló bűncselekmény tárgyában már jogerős döntés született az adott államban.

A kétszeres értékelés tilalma körében két további, szintén az Európa Tanács közreműködésével megalkotott nemzetközi egyezményre kell még kitérni. Az 1970. május 28. napjai, a büntető ítéletek nemzetközi érvényességéről szóló európai egyezmény¹⁸⁹, illetőleg a Strasbourgban 1972. május 15-én aláírt büntetőeljárások átadásáról szóló egyezmény.

E két dokumentum lényegében azonos szabályokat tartalmaz a kétszeres eljárás tilalmára vonatkozóan, amikor kimondják, hogy azon személlyel szemben, akinek a büntetőjogi felelőssége körében jogerős döntés született (marasztalás és szankció alkalmazása, vagy felmentő rendelkezés), más szerződő államban nem folytatható eljárás ugyanazon cselekmény miatt és büntetőjogi felelősségre vonására, illetőleg szankció alkalmazására sem kerülhet sor.¹⁹⁰

Emellett a büntető ítéletek nemzetközi érvényességéről szóló európa tanácsi egyezmény felismerte a külföldi ítéletek elismerésének számtalan problematikáját, különösen a nemzeti szuverenitási kérdéssel összefüggésben.

Végül a *ne bis in idem* szupranacionális érvényesülésének elősegítését célozta az ENSZ 1990. december 14-ei 45/116., 117. és 118. számú határozatával megalkotott Kiadatásról szóló modell-egyezménye, a bűnügyi jogsegélyről szóló modell-egyezménye, valamint a

¹⁸⁷ Strasbourgban 1975. október 15-én kelt Kiegészítő Jegyzőkönyv

¹⁸⁸ Ha a bűncselekményt, amelyre vonatkozóan a határozatot hozták, a megkereső államban közfeladatot ellátó személy, intézmény vagy közérdekű jellegű dolog ellen követték el; ha az a személy, akivel szemben a határozatot hozták, közfeladatot lát el a megkereső államban; ha a bűncselekményt, amelyre vonatkozóan a határozatot hozták, egészében vagy részben a megkereső állam területén, vagy ilyen területnek tekintett helyen követték el.

¹⁸⁹ The European Convention on the International Validity of Criminal Judgments of 28 May 1970 [ETS No. 070, entry into force: 26/07/1974] <http://hrlibrary.umn.edu/euro/ets70.html> 2020. július 1.

¹⁹⁰ Jánosi (2013.) i.m. 28-29. old.

büntetőeljárás átadás-átvételéről szóló modellegyezménye. A kiadatási modell-egyezmény kötelező megtagadási okként kezelte azt az esetet, amikor a megkeresett tagállamban jogerős döntést hoztak a megkereséssel érintett bűncselekmény vonatkozásában, továbbá vagylagos megtagadási okként szolt arról, amikor a megkereséssel érintett államban az igazságügyi hatóságok az érintett bűncselekménnyel összefüggésben nem indítottak eljárást, vagy azt megszüntették.

A büntetőeljárás átadás-átvételéről szóló egyezmény kifejezetten tartalmazott rendelkezést a *ne bis in idem*mel összefüggésben: „A megkereső állam további eljárási cselekményeket nem folytathat, amennyiben a megkeresett állam az eljárás átvételéről határoz, kivéve a szükséges nyomozati cselekmények elvégzését, beleértve a jogi segítségnyújtást a megkeresett államnak, amíg a megkeresett állam nem tájékoztatja a megkereső államot, hogy az eljárás véglegesen befejezésre került. Ettől kezdve a megkereső államnak határozottan tartózkodnia kell minden további eljárástól ugyanazon bűncselekmény esetében.”¹⁹¹

Végül pedig a jogsegélyről szóló modell-egyezmény a *ne bis in idem* elvére alapítottan teszi lehetővé a jogsegély végrehajtásának megtagadását, amikor a 4. cikk 1. pont d) alpontjában akként rendelkezik, hogy a jogsegély megtagadásának van helye, amennyiben az olyan bűncselekményre vonatkozik, amely miatt a megkereső államban a büntetőeljárás lefolytatása ellentétes lenne a megkeresett állam joga szerint irányadó kétszeres eljárás tilalmával.

További nóvumként említhető, hogy a modell-egyezmények már a büntetőeljárás kezdeti szakaszában – a nyomozás során – lehetőséget biztosítanak a kétszeres értékelés tilalma érvényesülésének.

Látható tehát, hogy az ENSZ hivatkozott modell-egyezményei a *ne bis in idem* elv tekintetében is a tagállami belső jogon túlmutató nemzetközi szintű alkalmazására törekedtek.^{192 193}

¹⁹¹ Büntetőeljárás átadás-átvételéről szóló modell-egyezmény (Modell Treaty on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters, A/RES/45/118.) 10. cikk

¹⁹² Wiener A. i.m. 65. old.

¹⁹³ Ezen értekezésnek – terjedelmi okokból – nem tárgya a *ne bis in idem* elvének a nemzetközi törvényszékek eljárásaival kapcsolatos alkalmazása, e körben lásd részletesen Wiener A. i.m. 62-64. oldal, Gerard Conway: *Ne Bis in Idem in International Law* International Criminal Law Review, Jul 2003, Vol. 3 Issue 3, pp 217-244., valamint Diane Bernard: *Ne bis in idem-Protector of Defendants? Rights or*

V.2. A *ne bis in idem* elv megjelenése az európai büntetőjogi jogalkotásban¹⁹⁴

V.2.1. Boehringer Mannheim GmbH ügy

A *ne bis in idem* elv az Európai Unióban kezdetben az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatában mutatkozott meg, első megjelenése a 7/72. számú Boehringer Mannheim GmbH kontra az Európai Közöségek Bizottsága ügyben 1972. december 14. napján hozott ítéletre vezethető vissza, ám ekkor még nem a büntetőjogi, sokkal inkább versenyjogi jogvitában felmerülő vetülete jelentkezett.^{195 196}

A konkrét ügy alaptényállása¹⁹⁷ szerint a kérelmezőt az Egyesült Államok egy nemzetközi kartellben való részvétel, így az amerikai versenyjogi szabályok megsértése, nemzetközi kartellben részvétel miatt 1969. július 3. napján 80.000 dollár pénzbírsággal sújtotta, amelyet az eljárás alá vont vállalat 1969. július 11. napján megfizetett. A kérelmezőt ugyanakkor az Európai Közöségek Bizottság az ugyanazon nemzetközi kartellben részvétel miatt 1969. július 16. napján szintén büntető bírsággal sújtotta, 180.000 elszámolási egységgel (EUA)¹⁹⁸. Az érintett vállalat, a felperes az 1969. szeptember 3. napjai levelével kérte, hogy a Bizottság számítsa be a kiszabott bírság összegébe az USA-ban általa már megfizetett bírság összegét, amelyet a Bizottság elutasított.

Jurisdictional Pointsman? Journal of International Criminal Justice, September 2011, Vol. 9 Issue 4, pp 863-880.

¹⁹⁴ Az európai büntetőjog terminológiájáról lásd bővebben különösen Nagy Ferenc: *Az európai büntetőjog fogalmáról*, Európai Jog 2001/1, 5-7. oldal, Farkas Ákos: *Az EU büntetőjog korlátai* Ügyészeti Szemle 2018/2. 74-97. oldal, illetve van Kempen – Bemelmans: *EU protection of the substantive criminal law principle of guilt and ne bis in idem under the Chart of Fundamental Rights: Underdevelopment and overdevelopment in an incomplete criminal framework* New Journal of European Criminal Law 2018. Vol 9 (issue 2) pp 247-264. <https://doi.org/10.1177/2032284418778146>

¹⁹⁵ Karsai (2015.I.) i.m. 116-117. oldal

¹⁹⁶ Az Európai Unió – értekezés szempontjából releváns – versenyjogi szabályainak, azok természetének leírását lásd Willem Bastiaan van Bockel: *The ne bis in idem principle in EU law – A conceptual and jurisprudential analysis* Leiden University on 16 June 2009 Chapter 3.9-3.11. pp. 76-126. <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/13844/000-diss-VanBockel-26-05-2009.pdf?sequence=1> 21/12/20

Évtizedekkel ezen ítéletet követően az EU Bírósága a versenyjogi ügyekben a büntetőjogi ügyekkel azonos kritériumokat vizsgál – lásd C-17/2010 (2012. február 14.) Toshiba Corporation és társai kontra Úrad pro ochranu hospodářské soutěže paragrafus 94-95 [ECLI:EU:C:2012:72], valamint C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P és C-219/00 P (2004. január 7.) Aalborg Portland A/S és társai kontra Bizottság paragrafus 338 [ECLI:EU:C:2004:6].

¹⁹⁷ Az ítélet viszonylag részletesebb ismertetését a hazai hiánypótlás okán tartottam szükségesnek.

¹⁹⁸ Ld. továbbá 45/69. számú ítélet

Az Európai Unió Bírósága előtt folyó perben mindkét fél a *ne bis in idem* elvét elemezte, ekként érdemes a Bíróság igen sommás döntésének ismertetését megelőzően azokat felidézni.

A felperes álláspontja szerint a megtámadott határozat sérti a bírságok kumulálásának tilalmát, mely egyike a közösségi jog részét képező íratlan alapelveknek. A tagállamok jogának összehasonlító vizsgálata alapján fenntartja azt az álláspontját, hogy a kétszeres büntetés tilalma különböző formában, de valamennyi tagállam jogrendszerében megtalálható, a Közösségen kívüli harmadik országok vonatkozásában is alkalmazandó.

Rámutatott, hogy a Bíróság korábban kötelezte a Közösség intézményeit, hogy a bírság meghatározásakor vegyenek figyelembe minden „korábbi büntető jellegű határozatot”, mely a „természetjog általános követelménye”¹⁹⁹. Az itt lefektetett általános elv ekként nem korlátozható kizárólag a Közösségi jog és a tagállamok közötti jogviszonyokra.

Az alperes álláspontja szerint ezen alapelv azonban speciális, a tagállamok és a Közösség közötti, a közös piachoz kapcsolódó hatásköri összeütközés vonatkozásában alkalmazható. Erre figyelemmel nem alapos az a hivatkozás, hogy ez az alapelv alkalmazható lenne harmadik államok vonatkozásában is. Megjegyezte, hogy a német és az olasz jog szerint a külföldi büntető ítéletek nem képezik akadályát a nemzeti büntetőeljárásnak, ugyanakkor újabb bírság kiszabása esetén a külföldi ítéletben kiszabott bírságot be kell számítani. A négy másik tagállamban a jogerős külföldi ítélet a nemzeti eljárás akadályát képezi, amennyiben az eljárás alá vont személy a bírságot kifizette vagy a büntetés elévült. Emellett Franciaországban, Belgiumban és Luxemburgban a *non bis in idem* elve kiegészül a territorialitás elvével: a külföldi ítélet nem képezi akadályát a

¹⁹⁹ Ld. C-14/68. számú ítélet (Walt Wilhelm és társai v. Bundeskartellamt) II.11. A Bíróság e pontban utalt az Európai Szén- és Acélközösség létrehozásáról szóló Párizsi Szerződés (1952-2002) 90. cikk (2) bekezdésére is, amelyben a beszámítási alapelv már rögzítésre került – *a disszertáció szerzőjének fordításában*: „Ha a jelen Szerződésből eredő kötelezettségek társaság által elkövetett megszegése egyben az adott állam vele szemben fennálló jogszabályaiból eredő kötelezettség megszegését is jelenti, és ha az említett jogszabály alapján bírósági vagy közigazgatási eljárást folytatnak le e társaság ellen, az érintett államnak értesítenie kell a Főhatóságot, amely felfüggesztheti az eljárást. Ha a Főhatóság elhalasztja döntését, utóbb tájékoztatást kell kapnia az eljárás előrehaladásáról, és összes vonatkozó dokumentum, szakértői vélemény és tanúvallomás benyújtása mellett. A Főhatóságot tájékoztatni kell a meghozott végleges döntésről is, és a Főhatóságnak ezt a döntést figyelembe kell vennie annak a szankciónak a meghatározása során, amelyet esetleg ki kell hirdetnié. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11951K/TXT&from=EN>

nemzeti eljárásnak, amennyiben a bűncselekményt ott követték el. Ebben az esetben legalábbis kétséges, hogy a külföldi büntetés ellenére kiszabható-e újabb büntetés. Mindenesetre a külföldi bünteteskiszabást követő újabb nemzeti bünteteskiszabás kizárólag a szabadságvesztés büntetés esetén alkalmazandó, és nem bírság esetén. A *non bis in idem* elve a tagállamok jogrendszerében eltérő tehát, ennek fényében az alperesi álláspont szerint a felperes által hivatkozott alapvető jog körében nem beszélhetünk a tagállamok közös alkotmányos hagyományáról. Erre tekintettel nincs értelme a Bíróság alapvető jogokkal kapcsolatos esetjogára hivatkozni, figyelemmel a Bíróság C-11/70. számú ítéletében²⁰⁰ kifejtettekre is.

A felperes ellenkérelmében rámutatott, hogy az alperes által hivatkozott, az olasz és a német jogban alkalmazott *non bis poena in idem* (a büntetések beszámításának elve) és a másik négy tagállamban érvényesülő *non bis in idem* elv tartalma közötti ellentétek azt mutatják, hogy az utóbbi tagállamokban magasabb, míg az előbbieken alacsonyabb szintű jogvédelem érvényesül, ezért az a közösségi jogban általános jogelvként nem rögzült. A Bizottság tévesen értelmezi a felperes által hivatkozottakat, mely szerint ott, ahol a *non bis in idem* elve nem teljes körűen alkalmazott, kiegészítő jelleggel kell érvényesülni a beszámítás lehetősége. Nemzetközi szinten az államok szuverenitása körébe tartozik a *non bis in idem* elvét megelőző jogelvek alkalmazása, ugyanakkor nincs olyan indok, amely a *non bis poena in idem* elvet felülírná, mely a természetjogi elveken és a büntetések arányosságának elvén alapul. Nincs olyan önálló közösségi érdek, amely igazolhatná, hogy miért nem számítható be az ugyanazon cselekményért korábban kiszabott büntetésbe a későbbi büntetés. A Bíróság C-14/68. számú ítéletében megtagadta ugyan a *non bis in idem* elv alkalmazását, ugyanakkor megerősítette a büntetés beszámíthatóságának elvét, mint természetjogi alapelvet, mely nem alkalmazható eltérően az egyes államokban. Az Európa Tanács 1970. május 28. napjai egyezményének²⁰¹ 53. cikke a *non bis in idem* elvét rögzíti, mely egyezményt - mások mellett - négy tagállam már aláírt (Belgium, Olaszország, Hollandia, Németország), és amely igazolja, hogy nemzetközi szinten is létezik ezen közös jogelv. Erre tekintettel el kell fogadni, hogy a közösségi jog legalább az alacsonyabb szintű jogvédelemnek

200 C-11/70. (1970. december 17) Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel [ECLI:EU:C:1970:114] European Court reports 1970 Page 01125 Summary 1-2.

201 A büntető ítéletek nemzetközi érvényességéről szóló európai egyezmény.

megfelelően a büntetések beszámíthatóságát rögzítse. A vizsgált jogi garanciák jelentősége tükrében nem megengedhető, hogy azok elismerését a közösségi jogalkotásban való kifejezett megjelenéstől tegyék függővé.

Az alperes viszontválaszában kifejtette, hogy általános jogelv alkalmazhatóságához azt kell elfogadni, amely a legprogresszívebbnek tűnik, és nem azt, amely a tagállamok jogrendszerének közös minimumát jelenti. Ez a jelen esetben a *non bis in idem* elve kapcsán is alkalmazandó, amely a nagyobb védelmet biztosítja az egyének számára. A felperesnek ezért téves az az álláspontja, hogy a büntetések beszámítása jelenti a közös minimumot. A Bíróság a C-14/68. számú ítéletben elismerte a tagállamokban a párhuzamos eljárások jogszerűségét, mivel az a közösségi jog sajátosságához tartozik; a *ne bis in idem* elvét pedig nem utasította el. Ez az alapelv nem alkalmazható nemzetközi szinten a párhuzamos büntetőeljárás intézménye kapcsán, csupán azt jelenti, hogy a külföldi ítélet *res iudicata* joghatással bír, tehát a külföldi elítélés akadályát képezi az ugyanazon cselekmény miatti újabb nemzeti büntetőeljárás megindításának. Ráadásul az alperes szerint érthetetlen, hogy a közösségi jogot és alkalmazását hogyan érinthetné hátrányosan egy olyan közös alapelv, amelynek létezése a tagállamok jogából nem vonható le.

A felperes továbbá arra hivatkozott, hogy a kérdéses határozat nem vette figyelembe a kartell szerződést, mint az egyező történeti tényállást jelentő „azonos cselekmény” tényét, amikor különválasztotta azokat a szerződéseket, amelyek a kartellt eredményezték. Ez a megközelítés sérti az EGK szerződés 85(1) cikkét, amely szerint a szerződéseket tartalmuk és hatásuk szerint, és nemcsak önmagukban szükséges vizsgálni. Kiemeli továbbá, hogy a német jog az „azonos cselekmény” fogalmát úgy határozza meg, hogy az az azonos történeti egységet jelenti. Amennyiben a cselekmény nem valósít meg természetes egységet, a cselekmények összessége akkor is egyetlen cselekményt képez, ha az egyes különálló cselekményrészek szorosan kapcsolódnak egymáshoz, és azok önálló elbírálása az egységes jelenség természetellenes szétválasztásához vezetne. A korábbi büntetés figyelembevételének kötelezettsége kapcsán az olasz jog vizsgálja az ítélet tárgyát, tehát azt, hogy abban ugyanazon „cselekményt, vagy mulasztást” bírálták-e el. A C-19/685. számú ügyben a Bíróság feltárta, hogy a Közösség és a tagállamok kartell joga a feltételrendszert és a joghatásokat illetően különbözik, ennek ellenére a Bíróság megállapította, hogy a korábbi büntetést figyelembe kell venni. Az érintett

határozatban foglaltakból következik, hogy tévedett a Bizottság, amikor a bírság kiszabásakor kizárólag az olasz és belga export kartell szerződéseket vette figyelembe. Az 1969. július 16. napjai határozatban nincs ilyen korlátozás, és a C-45/69. számú eljárás során az alperes kifejezésre juttatta, hogy a közös piacon kívüli export szerződések alkalmazása jogsértést valósított meg.

Az alperes a különböző tagállamokban uralkodó megközelítés összehasonlító vizsgálata alapján arra a következtetésre jutott, hogy jelentős eltérések mutatkoznak a büntetőjogi szempontból „azonos cselekmény” meghatározása körében. Álláspontja szerint a büntetőjogban ezen a területen kialakult bizonytalan és eltérő elvek fenntartással és körültekintően alkalmazhatók a versenyjogban. A versenyjogi szabályok és korlátozások – amelynek alapja nem olyan egységes, mint a büntetőjogé – kizárólag a versenyjog területére korlátozódnak. Egy nemzetközi szerződés szerződő felei tudatában vannak annak, hogy magatartásuk szükségképpen sérti azon államok jogát, amelyek az ilyen magatartást tiltják. Az alperes álláspontja szerint – figyelemmel a versenyjog területi jellegére – abban az esetben, ha egy nemzetközi kartell résztvevői korlátozzák a versenyt először az USA-ban, majd másodjára a közös piacon, az két különböző cselekménynek minősül a szavak általános jelentése alapján, hiszen ezzel két különböző védett érdeket sértenek. Amennyiben a versenyjogi szabályokat nemzetközi szinten sértik meg, nincs olyan nemzeti bíróság, amely joghatósággal rendelkezne a jogsértés valamennyi nemzetközi hatásának elbírálásával és értékelésével a jogsértés végleges megszüntetésére. Ennélfogva a nemzetközi versenyjogi védelem érdeke, hogy a nemzetközi kartellek résztvevőivel szemben mindenhol büntetést lehessen kiszabni, ahol az adott versenyjogi szabályokat megsértették. A Bizottság a nemzetközi kinin kartell tagjaival szemben azért szabott ki bírságot, mert a közös piacon a versenyt ténylegesen korlátozták. Nem kizárólag a szerződéskötések miatt szabott ki a Bizottság bírságot; jogsértésként értékelte a szerződések megkötését és azok teljesítését is. Azok a cselekmények, amelyek ténylegesen korlátozták a versenyt a közös piacon, nem egyeznek meg azokkal, amelyeket az amerikai bíróság már értékelt az ítéletében.

A felperes mindenekelőtt fenntartotta, hogy az amerikai ítélet szövegezéséből egyértelműen kitűnik, miszerint az ott meghatározott bírság azokra a cselekményekre is vonatkozik, amelyeket a Bizottság büntetni kívánt az általa meghatározott bírsággal. Nem értett egyet a Bizottság „azonos cselekményre” vonatkozó megszorító értelmezésével,

hiszen az ellentétes a Bíróság esetjogával (C-14/68.). Az „azonos cselekmény” meghatározásával kapcsolatos nehézségek nem jelenthetik akadályát annak, hogy a külföldön meghozott ítéleteket a lehető legkiterjesztőbben vegyék figyelembe. Végül kiemelte, hogy kizárólag a bírság azon részének beszámítását kéri, amelyet az amerikai bíróság a közös piacon megvalósított jogsértés miatt szabott ki.

Az alperes kiemelte, hogy a fenti kérdést a Bíróság nem válaszolta meg a C-14/68. számú ügyben. Tény, hogy egy nemzetközi kartell világszerte egyidejűleg korlátozza a versenyt mindaddig, amíg az működik, mivel az ilyen jogsértések elbírálására nemzetközi bíróság nem rendelkezik joghatósággal. Mivel a „cselekmény” büntetőjogi fogalma meglehetősen megszorító – kivéve Németországban –, továbbá mivel az egyes tagállamokban a vonatkozó jogszabályok különbözőek, nem indokolt a büntetőjogi fogalmak alkalmazása a nemzetközi kartellek tagjaival szemben a bírságok kumulálásának elkerülése érdekében.

A Bíróság ítéletében a bizottsági érvelést elfogadva, kissé sommásan, pusztán hivatkozva az érvelésekre, megállapította, hogy a felperes keresete elutasításának van helye.²⁰²

A Bíróság azt sem fejtette ki, hogy miért nem lehet kiterjesztően értelmezni az alapelv alkalmazási hatályát, és nem adta indokát annak sem, hogy miért nem tekinti a két eljárás tényeit azonos cselekménynek. E döntéssel szemben a későbbiekben hivatkozott újabb jogértelmezési irányok már éppen a felperesi érvelés létjogosultságát támasztják alá, de itt az európai integráció (versenyjogi érdek)szempontjai kerültek előtérbe.

V.2.2. Schengeni Megállapodás Végrehajtási Egyezménye

Az Európai Unió felismerve a már hivatkozott transznacionális egyezmények hiányos voltát – azaz a kétszeres eljárás tilalmának a nemzetközi szintésre való kiterjesztésének elmaradását –, az Európai Politikai Együttműködés²⁰³ zászlaja alatt megkíséreltek egy

²⁰² A Bíróság ítéletének versenyjogi területen érvényesülő hatásáról lásd még bővebben Alessandro Rosano: *Ne Bis Interpretatio In Idem? The Two Faces of the Ne Bis In Idem Principle in the Case Law of the European Court of Justice*. German Law Journal, Jan2017, Vol. 18 Issue 1, pp 39-58. 44-45. oldal, illetve Gerard Conway i.m. 230-231. oldal

²⁰³ Az ún. második pillér - az integrációban résztvevő államok kül- és biztonságpolitikájában egy olyan kormányközi, diplomáciai együttműködési keretrendszer, amelyben a közös álláspontok elérésére való törekvés kölcsönös bizalmon, magas szintű kommunikációs rendszeren alapult – ld. részletesebben: Gazdag Ferenc: *Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája* Budapest, 2003, Osiris Kiadó

közösségi szintű megállapodást kialakítani a *ne bis in idem* alkalmazására²⁰⁴. A megállapodás ugyan nem hozott átütő eredményt, tagállamok összességében történő ratifikálása ugyanis elmaradt, de a kezdeményezés rávilágított a probléma jelentőségére.²⁰⁵

Részben ennek hatására, végül a Schengeni Megállapodás Végrehajtási Egyezményében került expressis verbis kodifikálásra a *ne bis in idem* elv. Az Egyezmény 3. fejezet 54-58. cikkei foglalkoznak a kétszeres büntetés, kétszeres értékelés tilalmával. Az Egyezmény 54. cikke kimondja: „Az ellen a személy ellen, akinek a cselekményét a Szerződő Felek egyikében jogerősen elbírálták, ugyanazon cselekmény alapján nem lehet egy másik Szerződő Fél területén büntetőeljárást indítani, amennyiben elítélés esetén a büntetést már végrehajtották, végrehajtása folyamatban van, vagy az ítélet meghozatalának helye szerinti Szerződő Fél jogszabályainak értelmében azt többé nem lehet végrehajtani”.

Érdemes visszaaltni arra, hogy a SMVE hivatkozott 54. cikke megegyezik az Európai Politikai Együttműködés keretében kidolgozott – ám az említettek szerint végül nem ratifikált – a kétszeres eljárás tilalmáról szóló egyezményben kidolgozott definíciónak, így ezen közösségi erőfeszítések sem múltak el nyomtalanul.

A SMVE *erga omnes* jelleggel bíró rendelkezései okán valamennyi tagállamra kiterjedő hatállyal rendelkezik, az abban foglaltak, így a hivatkozott 54. cikkben meghatározottak is alkalmasak a mindenfajta további tagállami aktus nélküli közvetlen joghatás kiváltásra.²⁰⁶

A SMVE kapcsán szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy annak megszövegezése – szemben a korábban hivatkozott nemzetközi egyezményektől – a cselekmény, és nem a bűncselekmény fogalomhasználatot alkalmazza. A megfogalmazásbeli eltérés igen jelentős voltára az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az ahhoz fűzött Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv elemzése körében már utaltam.

²⁰⁴ Az Európai Közösség tagállamai közötti Egyezmény a kettős eljárásokról, Brüsszel, 1987. május 25.

²⁰⁵ Jánosi (2013.) i.m. 29. oldal

²⁰⁶ Karsai (2015.I.) i.m. 119. oldal

Egy további, az Európai Unió működési jellegéből fakadó sajátos – ám a jogalkalmazásra hatást gyakorló – körülményre szükséges még felhívni a figyelmet. A Schengeni Megállapodás Végrehajtási Egyezménye szövege kötelező ugyan, ám annak alkalmazása és értelmezése körében dilemmákat vet fel, hogy a dokumentum egyes hivatalos nyelvekre történő fordításai eltérő tartalommal bírnak.²⁰⁷

Így a normaszöveg egyes tagállamokban – így Magyarországon is – jogerős elbírálást tartalmaz, míg más államokban a végleges terminus szerepel. Ezen felül a jogerős elbírálás helyett néhol a bírói ítélet, máshol csupán a határozat kifejezés szerepel. Ezek a látszólag csekély eltérések valójában igen komoly hatással voltak a tagállamok belső joggyakorlatára, ugyanis a nemzeti bíróságok inkább az egyezmény szűken vett értelmezése felé hajlottak és a jogerős bírósági ítéletek vonatkozásában tekintették irányadónak a *ne bis in idem* elvét.²⁰⁸

Ezzel összefüggésben – különös figyelemmel arra, hogy az egyezményhez nem készült jogalkotói magyarázat, indokolás – hosszú ideig vitatott volt, hogy a „jogerős elbírálás” terminus milyen szintig értelmezhető tágan. Megteremtheti-e a *ne bis in idem* elvére való hivatkozási alapot a bíróságtól eltérő igazságügyi szerv – ügyészség, nyomozó hatóság – vagy éppen közigazgatási szerv eljárást megszüntető határozata?

Érdemes ebben a körben ismételten hivatkozni az Európai Unió Bíróságának Gözütok & Brügge ügyben kifejtett álláspontjára, mely a *ne bis in idem*re való hivatkozási alapot az ügyészség által hozott határozatokra is kiterjesztette, amely körülmény okszerűen a jogerő fogalmának tágabb értelmezését is maga után vonta.

Ezen kérdés jelentőségét emelte ki Wiener A. Imre, amikor arra hivatkozott, hogy nem minden jogrendszer ismeri el, hogy valamennyi felmentő ítélet a *ne bis in idem* elv hatálya alá tartozik. Egyes államokban kizárólag a bizonyíték hiányában történő felmentés esetén nyílik meg a hivatkozási alap ezen elvre, és abban az esetben viszont nem, ha az először eljáró államban az érintett cselekmény nem számít bűncselekménynek. A kétszeres eljárás tilalmára alappal csak abban az esetben lehet hivatkozni, ha a kiszabott szankciót már végrehajtották, vagy az az ítéletet hozó tagállam jogrendszere által meghatározott szabályok szerint már nem hajtható végre. Ezen kitétel alapján – amelyet a nemzeti

²⁰⁷ A SMVE magyar nyelvi változatával kapcsolatban több kritika is megfogalmazódott, ezzel kapcsolatban lásd bővebben Tarr Ágnes: *Gondolatok a kétszeres eljárás tilalmáról az Európai Bíróság esetjoga kapcsán* Collega 10. évfolyam 2006/2-3. 114-118. oldal 117. oldal http://www.kre.hu/portal/doc/collega/10evf_2-3.pdf 2020. július 17.

²⁰⁸ Karsai (2015.II.) i.m. 123. oldal

büntetőjog nem minden esetben követel meg – a *ne bis in idem*re nem hivatkozhatnak alappal azon személyek, akik az először eljáró tagállam büntető igazságszolgáltatása elől sikeresen megszöktek.²⁰⁹

V.2.2.1. Gözütok & Brügge ügy

Az EU Bírósága először a már többször hivatkozott Gözütok & Brügge ügyben²¹⁰ foglalkozott a SMVE 54. cikkével kapcsolatosan. Az ügy alaptényállásai szerint Hüseyin Gözütok Hollandiában lakó török állampolgár, aki ellen ugyanebben az államban illegális kábítószer-kereskedés miatt indult eljárás. A büntetőeljárást ugyanakkor megszüntették, amikor a holland ügyésszel kötött megállapodás alapján kiszabott bizonyos pénzüsszeget megfizette. Ezzel párhuzamosan az egyik bank felhívta a német rendőri- és igazságügyi hatóságok figyelmét arra, hogy Gözütok bankszámláján jelentős pénzmozgások voltak. A német hatóságok kihallgatták és vád alá helyezték Gözütok-ot ugyanazon tények miatt, mint amelyeket a holland hatóságok róttak fel neki. Az aacheni bíróság börtönbüntetésre ítélte, amit később a fellebbviteli bíróság hatályon kívül helyezett.

Klaus Brügge Németországban lakó német állampolgár, aki ellen Belgiumban egy hölgy sérelmére az ország területén elkövetett testi sértés miatt indult ellene eljárás. A bonni ügyész ugyanezen cselekmények miatt indított eljárást ellene, amelyet megszüntettek, miután kifizette a bírság összegét.

Az egyesített ügyekben a Bíróságnak azt vizsgálta, vajon a Schengeni Megállapodás Végrehajtási Egyezménye 54. cikkében foglalt kétszeres büntetés tilalma alkalmazandó-e a közvád megszüntetése esetében is, amikor is az ügyész a gyanúsított ellen indult büntetőeljárást azért szünteti meg, mert a gyanúsított eleget tesz az ügyész által – függetlenül a bíróság bármiféle közbeavatkozásától – megállapított bizonyos kötelezettségeknek.

²⁰⁹ Wiener A. i.m. 67-68. oldal

²¹⁰ 2003. február 11. C-187/01. és C-385/01. [ECLI:EU:C:2003:87]

Részletes elemzésre, az ítélet hatásainak bemutatására lásd John A. E. Vervaele i.m. 110-116. oldal (a jogeset hatásainak ismertetésénél azonban figyelembe kell venni, hogy e tanulmány még a másik jelentős hatású EUB-ítélet, a van Esbroeck ügy előtt született), illetve lásd még Pápai-Tarr Ágnes: *A ne bis in idem elv az Európai Bíróság gyakorlatában* in: Miskolci Jogi Szemle 2. évfolyam (2007) 2. 104-107. oldalak

A Bíróság ítéletében megállapította, hogy az ilyen eljárás keretében a büntetőeljárásban részvételre feljogosított hatóságtól eredő határozat megszünteti a közvádat. Mindezekén túl, midőn a gyanúsított eleget tesz az ügyész által megállapított kötelezettségeknek, a gyanúsítottak felrótt cselekmények szankcionálása már megtörténtnek tekintendő. Következésképpen az érintett személyt „jogerősen elítéltnek” kell tekinteni, még abban az esetben is, ha semmiféle bírósági szerv nem vett részt az eljárásban, és az ennek során hozott határozat nem ítélet formájában jelenik meg.

Valójában a SMVE nem rendeli alá a kétszeres büntetés tilalma elvének alkalmazását semmiféle eljárási feltételnek, avagy bármilyen ehhez hasonló formának.

Mindezekén felül a közvádat megszüntető eljárást illetően ez az elv nem feltételezi a tagállamok büntető törvényhozásának harmonizációját vagy közelítését.

Szükségszerű, hogy a tagállamok között fennálljon a kölcsönös bizalom egymás büntetőeljárási rendszerében, és valamennyi tagállam elfogadja a másik tagállamban hatályban lévő büntetőeljárási törvény alkalmazását, még abban az esetben is, ha a saját nemzeti törvényei alkalmazása más megoldásra vezetne.

A Bíróság határozottan leszögezte, miszerint az SMVE 54. cikke – amelynek célja annak elkerülése, hogy bárki ellen a szabad mozgáshoz való jog gyakorlása következtében ugyanazon cselekmény alapján több tagállamban is büntetőeljárást lehessen indítani – csak abban az esetben képes hatékonyan elősegíteni az említett cél teljes megvalósulását, ha alkalmazást nyer azon határozatok vonatkozásában is, amelyek valamely tagállamban a büntetőeljárást végleges jelleggel szüntetik meg, még ha ezen határozatokat bírósági közreműködés nélkül hozzák is meg, illetve ha ezek nem is öltik bírósági határozat formáját.

Az 54. cikk alkalmazásának a bíróság által hozott vagy a bírósági határozat formáját öltő, büntetőeljárást megszüntető határozatokra történő korlátozása azt eredményezné, hogy a rendelkezésben szereplő *ne bis in idem* elvét és ennek következtében a mozgás szabadságát kizárólag azon eljárás alá vont személyek élvezhetnék, akiknek bűnösségét olyan bűncselekmények elkövetéséért állapítják meg, amelyek tárgyi súlya vagy a kiszabható szankció miatt nem volna lehetőség az egyes büntetőügyekben alkalmazható egyszerűsített eljárás – mint az alapügyekben szereplőkhöz hasonló, további büntetőeljárást kizáró eljárások – lefolytatására.

A Bíróság végezetül megjegyezte, hogy a kétszeres büntetés tilalmának elve nem akadályozza meg azokat a személyeket, akiket a gyanúsított magatartása sértett, hogy az elszenvedett kár miatt polgári peres úton kártérítési eljárást indítsanak.

Az Egyezmény hivatkozott rendelkezése tehát azt eredményezi, hogy ha egy büntetőeljárásban a tagállam bírósága azt észleli, hogy a cselekményt – akár az adott államban, akár más tagállamban – már jogerősen elbírálták, amennyiben az esetleges kizáró feltételek nem állnak fenn, a közösségi jog megsértést eredményezi az eljárás tovább folytatása.

A fenti ügynek azért van jelentősége, mert – mint ahogy korábban már utaltam rá – a hazai jogalkalmazás még adós az ügyészi megszüntető határozatok *ne bis in idem* jellegének megvizsgálásával.

A kizáró feltételek kapcsán fontos annak rögzítése, hogy kétszeres eljárás tilalmára vonatkozó elv a Schengeni Megállapodás Végrehajtási Egyezményében sem érvényesül korlátlanul.

Az Egyezmény 55. cikke kivételt engedélyez bizonyos esetekben: így

1. ha az érintett bűncselekmény valamely tagállam nemzetbiztonságát sérti,
2. amennyiben az elbírált cselekmény részben vagy egészben saját területen történt, továbbá akkor is,
3. ha az érintett bűncselekményt az egyik fél tisztviselője hivatali kötelezettségének megsértésével valósította meg.²¹¹

A kétszeres eljárás tilalma alóli kivételek érvényesítése körében vizsgálat alá kell vonni, hogy az adott tagállam részes-e a schengeni térségnek, amennyiben igen, akkor tett-e kivételt a SMVE 54. cikke alapján és ha igen, abban az esetben tételesen meg kell határoznia ezen bűncselekmény-típusokat.

V.2.3. További európai uniós jogi aktusok

²¹¹ SMVE 55. cikk. (2) bekezdés a) - c) pont

A Schengeni Megállapodás Végrehajtási Egyezményén felül további – a származtatott joganyaghoz tartozó – európai uniós jogi aktusok is kifejezett rendelkezéseket tartalmaznak a kétszeres értékelés tilalma kapcsán.

Így az Európa Tanácshoz hasonlóan, az Európai Közösségek is egy, a büntetés végrehajtás átadásával kapcsolatos egyezménye²¹² foglalkozott igazából elsőként a *ne bis in idem* elvével, szintén felismerve a külföldi ítéletek elismerésének számtalan problematikáját.

E körben továbbá az 1995-ben elfogadott, az Európai Közösségek Pénzügyi Védelméről szóló Egyezményre és annak kiegészítő jegyzőkönyvére kell kitérni.²¹³ Ennek 7. cikke kimondja: „A tagállamok alkalmazzák nemzeti büntetőjogukban a *ne bis in idem* szabályt, amelynek értelmében az a személy, akinek ügyében jogerős ítéletet hoztak az egyik tagállamban, nem vonható büntetőeljárás alá egy másik tagállamban ugyanazon tények alapján, feltéve hogy ha szankció kiszabására került sor, azt végre is hajtották, a végrehajtás folyamatban van, vagy azt az ítéletet hozó állam jogszabályai szerint már nem végrehajtható.” Ezzel lényegében teljesen azonos rendelkezést tartalmaz az 1997-ben elfogadott, az Európai Közösségek tisztségviselőit és az Európai Unió tagállamainak tisztségviselőit érintő korrupció elleni küzdelemről szóló egyezmény²¹⁴ 10. cikke.

Az Európai Unió Állam- és Kormányfői által 2000. december 7. napján elfogadott Európai Unió Alapjogi Chartája az által, hogy önálló rendelkezést tartalmaz a *ne bis in*

²¹² The Convention between the Member States of the European Communities on the Enforcement of Foreign Criminal Sentences of 13 November 1991.

Az 5. cikk értelmében „A végrehajtás átadása a kibocsátó és a végrehajtó tagállam közötti megállapodás függvénye. A végrehajtás átadásánál az alábbi feltételek megléte szükséges: (a) az ítélet jogerős (végleges) és végrehajtható; (b) a határozat vagy a kiszabott ítélet szerint a végrehajtó állam joga alapján az 1. cikkben megjelölt valamely [büntető vagy közigazgatási] határozat vagy olyan cselekmény miatti, amelyet a végrehajtó állam területén követtek el; (c) akár a kibocsátó, akár a végrehajtó állam joga alapján a végrehajtás nem évül el (nincsen időbeli korlátozása); (d) azonos cselekmény miatt a végrehajtó tagállamban nem indult eljárás; (e) ha a jogerős ítéletben foglalt azonos cselekmény miatt a terhelttel szemben harmadik államban indult eljárás, és a végrehajtás átadása nem ellentétes a kétszeres eljárás tilalmával.”

²¹³ Egyezmény az Európai Unióról szóló szerződés K.3. cikke alapján, az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről, valamint az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvek *Hivatalos Lap C 316*, 27/11/1995 o. 0049 - 0057

²¹⁴ Egyezmény az Európai Unióról szóló szerződés K.3. cikke (2) bekezdésének c) pontja alapján, az Európai Közösségek tisztviselőit és az Európai Unió tagállamainak tisztviselőit érintő korrupció elleni küzdelemről *Hivatalos Lap C 195*, 25/06/1997 o. 0001 - 0001

*idem*ről – mint a közösségi jogban jelen lévő általános jogelvről – alapjogi szintre emelte azt.

Ezzel összefüggésben érdemes kiemelni, hogy a Chartát már 2000-ben, illetve némi módosítást követően 2007-ben is kihirdették, azonban csak a Lisszaboni Szerződés 2009. december 1. napjai elfogadását követően bír közvetlen hatállyal.

A Lisszaboni Szerződés keretében eszközölt módosítások alapján ugyanis az Európai Unióról szóló Szerződés 6. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy az Unió elismeri az Európai Unió Alapjogi Chartájának 2000. december 7. napjai, Strasbourgban 2007. december 12. napján kiigazított szövegében foglalt jogokat, szabadságokat és elveket; e Charta ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések. E rendelkezésre figyelemmel a Charta lényegében a közösségi jog elsődleges forrásainak szintjére emelkedett, és kötelező ereje kiterjed az Európai Unió egészére.

A Charta 50. cikke – amely az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez fűzött Hetedik Kiegészítő Jegyzőkönyv, valamint a Schengeni Megállapodás Végrehajtási Egyezménye *ne bis in idem* vonatkozásában már hivatkozott rendelkezésein alapul – kimondja: „Senki sem vonható büntetőeljárás alá és nem büntethető olyan bűncselekményért, amely miatt az Unióban a törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.”

Az Alapjogi Chartánál – bár a SMVE alapul vételével került megalkotásra, mégis szembetűnő eltérés, hogy – a fogalomhasználat terén visszatér a korábbi nemzetközi egyezményekből ismert terminusokhoz, és a tett helyett ismételten a bűncselekményt, az elbírálás helyett pedig az elítélés és felmentés kifejezéseket alkalmazza. Ezen felül a normaszövegből kikerült a végrehajtásra vonatkozó feltétel is. Ennek alapján alappal merült fel a kérdés, hogy a SMVE által kialakított jogértelmezés és esetjog ezen változások fényében továbbra is irányadó-e.²¹⁵

A Chartához fűzött magyarázat²¹⁶ rögzíti, hogy a *ne bis in idem* elve nem csupán egy tagállam nemzeti joghatóságán belül, hanem a tagállamok közötti joghatóság tekintetében is érvényre kell, hogy jusson, ugyanis ez az, ami megfelel a már létrejött közösségi

²¹⁵ Gellér (2018.) i.m. 1362. oldal

²¹⁶ Magyarázatok az Alapjogi Chartához (2007/C 303/02) Az Alapjogi Chartáról lásd összefoglalóan vagy Várnay Ernő – Papp Mónika: *Az Európai Unió joga* Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 214-218. oldal, valamint Varga Zsófia: *Az EU-jog alkalmazása – kézikönyv gyakorló jogászoknak* Budapest, Wolters Kluwer 2017. 243-291. oldal

vívmányoknak²¹⁷. E körben a Chartához kapcsolódó magyarázat többek között a SMVE-t, illetőleg az Európai Unió Bíróságának a már többször hivatkozott és fentebb ismertetett Gözütok & Brügge ügyben hozott ítéletét hívja fel. Ennek alapján az a következtetés vonható le, hogy az európai uniós jogalkotói szándék egyfajta folytonosságot kívánt biztosítani, amelyből az következik, hogy a Schengeni Megállapodás Végrehajtási Egyezményén alapuló jogértelmezés, illetőleg ítélkezési gyakorlat továbbra is irányadó.

A *ne bis in idem* transznacionális érvényesülése azonban az Alapjogi Charta megalkotásával is csak az Európai Unió tagállamai között jut érvényre²¹⁸. Az Európai Unión kívüli tagállamokkal szembeni kölcsönös bizalom hiányára vezethető vissza, hogy a Schengeni Megállapodás Végrehajtási Egyezménye és a Alapjogi Charta sem biztosít hivatkozási alapot – és ez által blokkoló hatást – az egyazon cselekmény miatt harmadik országbeli jogerős elítéléshez, illetve felmentéshez.²¹⁹

A származtatott joganyag további említésre méltó részét képezi a Tanács 2002/584/IB kerethatározata (2002. június 13.) az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról, melynek 3. cikke az európai elfogatóparancs végrehajtása körében foglalkozik a *ne bis in idem* kérdéskörével, amikor kötelező megtagadási okként rögzíti azt az esetet, ha a végrehajtó igazságügyi hatóság rendelkezésére álló információkból az derül ki, hogy a keresett személyt valamely tagállam ugyanazon cselekményért már jogerősen elítélte, feltéve hogy elítélése esetén a büntetést már végrehajtották, végrehajtása folyamatban van, vagy az ítélkező tagállam joga szerint az már nem hajtható végre.²²⁰

Végezetül említést kell tenni az Európai Bizottság által 2005-ben kiadott, a büntetőeljárásokban előforduló joghatósági összeütközésekről és a *ne bis in idem* elvről szóló Zöld Könyvről²²¹, amely jellegét tekintve nem minősül származtatott jogi aktusnak, ám egy adott jogterülettel, jogintézménnyel kapcsolatos helyzetfelmérést tartalmaz, a

²¹⁷ A büntetőeljárások során felmerülő, a tagállamok joghatóságával kapcsolatos összeütközésekről részletesen lásd Blaskó Béla – Budaházi Árpád: *A nemzetközi bűnügyi együttműködés joga* Budapest, Dialóg Campus, Wolters Kluwer 2019., 144. oldal

²¹⁸ A *ne bis in idem* elvének intranacionális, valamint transznacionális érvényesüléséről lásd bővebben Tóth Géza i.m., valamint John A. E. Vervaele i.m. 106-109. oldal,

²¹⁹ Karsai (2015.I.) i.m. 136. oldal

²²⁰ A releváns jogesetokről részletesebb lásd értekezés VIII.1. fejezete.

²²¹ {SEC(2005) 1767} 2005. december 23.

későbbi uniós jogalkotás irányának meghatározása végett, így a vizsgált téma szempontjából kiemelkedő relevanciával bír.

Az Európai Közösségek Bizottsága a Zöld Könyvvel széles körű konzultációt indított a büntetőügyekben előforduló joghatósági összeütközésekről, ideértve a *ne bis in idem* elvét is. Megállapította, hogy a párhuzamosan meginduló büntetőeljárásokkal szemben az egyetlen hatékony jogi korlát – a Zöld Könyv keletkezése időpontjában – a Schengeni Megállapodás Végrehajtási Egyezménye 54-58. cikkében foglalt *ne bis in idem* elve. Ez az elv azonban nem hárítja el a joghatósági összeütközést, ha egy ügyben két vagy több tagállamban is büntetőeljárás zajlik, csak akkor jut szerephez, ha az egyik tagállamban már született a további büntetőeljárást megakadályozó határozat (*res iudicata*), mivel az elv ilyenkor megakadályozza ugyanazon ügyben a második büntetőeljárást.

A Zöld Könyvben a Bizottság a joghatósági kérdésekkel szoros összefüggésben, de három szempont szerint vette górcső alá a *ne bis in idem* elvét.

Először is megfontolást igénylő kérdésnek tekintette, hogy szükséges-e tisztázni bizonyos elemeket és fogalommeghatározásokat a *ne bis in idem* elvével járó határozattípusok esetén, továbbá azt, hogy mi értendő „ugyanazon cselekmény” fogalma alatt.

Másodsorban arra a kérdésre kívánt rávilágítani, hogy büntetőítélet esetén az elv jelenleg csak akkor alkalmazandó, ha a kiszabott büntetést „végrehajtották, jelenleg hajtják végre, vagy már nem lehet végrehajtani (...)”.

A Bizottság ezzel összefüggésben arra mutatott rá, hogy ez a feltétel a kölcsönös jogsegély hagyományos rendszerében még indokolt volt, mivel a büntetés más tagállamokban való végrehajtása időnként nehézkesnek bizonyult. Kérdésként merül fel azonban, hogy a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségben is szükség van-e még erre, hiszen a kölcsönös elismerésre vonatkozó uniós jogi eszközök segítségével valósul meg a határon átnyúló végrehajtás. Harmadrészt kérdéses, hogy szükség van-e még a *ne bis in idem* elve alóli eltérés jelenleg fennálló lehetőségeire. A SMVE 55. cikke előírja, hogy bármely tagállam rendelkezhet kivételekről, amennyiben érdeke fűződik ahhoz, bizonyos ügyekben bizonyos joghatóság folytasson büntetőeljárást.

A Zöld Könyvet egyelőre nem követte uniós jogalkotási aktus, így az (értelmezési) egységesítés továbbra is az EUB feladata.

A tagállami jogi aktusok számbavételénél utalni szükséges még a brit kilépés, az ún. brexit bűnügyi együttműködésre gyakorolt hatásaival, főként, mivel a kilépéskor folyamatban lévő ügyek elbírálása akár még évekig tarthat.

V.3. Az Egyesült Királyság kilépése az Európai Unióból²²²

Mint ismeretes, hogy az Egyesült Királyság a 2016 júniusában megtartott – nem ügydöntő – népszavazást követően, melynek során 51,89%-os aránnyal a távozást támogató szavazók kerültek többségbe a „maradás párti” 48,11% szavazó ellenében, 2017. március 29. napján hivatalosan is bejelentette azon szándékát, miszerint kilép az Európai Unióból, ezzel elindítva az Európai Unióról szóló Szerződés 50. cikke szerinti eljárást.

A tényleges kilépésre, ezen, az Európai Unió életében páratlan eseményre hosszas egyesült királyságbeli belpolitikai csatározást követően végezetül 2020. január 31. napján került sor.

Az Európai Unió történetében először fordult elő, hogy egy tagállam elhagyja a közösséget, és a kilépés nemcsak jelentősen befolyásolja, hanem alapjaiban változtatja meg az Egyesült Királyság és az Európai Unió tagállamainak bűnügyi együttműködését is.

V.3.1. RO ügye – az alapvető jogok garantálása

Már az EUSz. 50. cikke szerinti eljárás megindítása, azaz az Egyesült Királyságnak az Európai Unió elhagyására vonatkozó szándékának hivatalos bejelentése is kérdésessé tette az uniós bűnügyi együttműködés instrumentumainak, különösen a kölcsönös elismerés elvének alkalmazhatóságát a távozni szándékozó tagállam tekintetében.

Az e körben – e kézirat lezárásig – egyetlen előtte folyamatban volt ügyben²²³, az ír High Court (Legfelsőbb Bíróság) által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem alapján az Európai Unió Bírósága a 2018. szeptember 19. napján kelt ítéletében úgy foglalt állást, hogy az EUSz 50. cikkét akként kell értelmezni, hogy ha ez alapján valamely tagállam

²²² Lásd részletesebben Berczeli Sándor: *A Brexit hatása az európai elfogatóparancs intézményére* – EJSZH law working paper 2020. június 10. (korlátozottan hozzáférhető)

²²³ 2018. szeptember 19. C-327/18. PPU. [ECLI:EU:C:2018:733]

bejelenti a kilépésre vonatkozó szándékát, az önmagában nem jár azzal a következménnyel, hogy az ezen tagállam által kibocsátott európai elfogatóparancs végrehajtását a végrehajtó tagállamnak meg kellene tagadnia, vagy annak végrehajtását el kellene halasztania a kibocsátó tagállam Európai Unióból való kilépését követően alkalmazandó jogi szabályozás meghozatalának időpontjáig.

Az alapügyben az Egyesült Királyság bíróságai RO ellen emberölés, szándékos gyújtogatás és erőszakos közöszlész elkövetése miatt összesen két európai elfogatóparancsot bocsátottak ki, melynek eredményeként RO-t Írországból elfogták és előzetes letartóztatásba helyezték. RO a letartóztatásának elrendelését követően az Egyesült Királyságba történő átadásával összefüggésben kifogásokat terjesztett elő. Hivatkozott egyrészt arra, hogy amennyiben az észak-írországi Maghaberry börtönbe kerül, ott embertelen és megalázó bánásmódnak lehet kitéve, illetve azzal is érvelt, hogy az Egyesült Királyság által az EUSZ 50. cikk alapján bejelentett, az Európai Unióból való kilépési szándékára tekintettel felmerül annak veszélye, hogy az Egyesült Királyságban a kilépést követően nem fognak többé tiszteletben tartani számos olyan jogot (például a fogva tartás beszámításához, a specialitás elvének érvényesítéséhez, a további átadás, kiadatás korlátozásához való jog), amely őt a Charta és a kerethatározat alapján megilleti.

A bíróság RO kifogásait nem találta megalapozottnak, egyben leszögezte, hogy abban az esetben, ha a konkrét európai elfogatóparanccsal érintett személy tekintetében nem állnak fenn komoly és bizonyítékokkal alátámasztott okok annak feltételezésére, hogy a kibocsátó tagállam Európai Unióból való kilépését követően ezen személyt megfosztják az Európai Unió Alapjogi Chartájában és a 2002/584/IB kerethatározatban elismert jogaitól, a végrehajtó tagállam az európai elfogatóparancs végrehajtását nem tagadhatja meg, amíg a kibocsátó tagállam az Európai Unió tagja.

A kilépési folyamat egészét illető bizonytalanságot jól mutatja a fenti ügyben Maciej Szpunar 2018. augusztus 7. napján ismertetett főtanácsnoki indítványának²²⁴ bevezetője: „Tudjuk, hogy szinte semmi sem tudható az Európai Unió, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága (a továbbiakban: Egyesült Királyság) közötti jogviszony jövőjéről.”

²²⁴<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=204757&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6216366> 2020. június 27.

V.3.2. Az átmeneti időszak lejárt

A Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának az Európai Unióból és az Európai Atomenergia-közösségből történő kilépéséről rendelkező, 2019. október 17-én született megállapodás (a továbbiakban: Kilépési Megállapodás)²²⁶ 2020. február 1-jén lépett hatályba. A Kilépési Megállapodás elfogadásával a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén is átmeneti időszak lépett életbe, amely alatt az uniós büntetőjogi joganyag továbbra is alkalmazásra került az Egyesült Királyság vonatkozásában is. Ezen átmeneti időszak a Kilépési Megállapodás 126. cikke alapján 2020. december 31-ig tartott.

A véglegesnek tekintett Brexit-megállapodás az utolsó utáni pillanatban, 2020 karácsonyán született meg.

A Kereskedelmi és Együttműködési Megállapodás egyrészről az Európai Unió és az Európai Atomenergia-közösség, és másrészről Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága között (a továbbiakban: TCA)²²⁷ Harmadik része tartalmazza a bűnüldözési együttműködés és a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés szabályait.

A Megállapodásban foglaltakat a Tanács (EU) 2020/2522 Határozatának 12. cikke értelmében kölcsönösségi alapon ideiglenes jelleggel 2021. január 1-jétől alkalmazni kell a hatálybalépésükhöz szükséges eljárások lezárásáig is.

Fontos kiemelni, hogy az átmeneti idő lejártát követően, azaz 2021. január 1-jétől az Egyesült Királyság tekintetében a büntetőjogi uniós eszközök alkalmazhatósága megszűnt.

Ugyanakkor a TCA értelmében a kilépést követően is fennmarad a kapcsolat és az együttműködés az Európai Unió és intézményei, illetve az Egyesült Királyság között a DNS-adatok, ujjnyomatok és gépjármű nyilvántartási adatok kölcsönös hozzáférhetősége, az operatív információk terén, az Europol-t és az Eurojust-ot, az átadási

²²⁶ 2019/C 66 I/01 OJ C 66I , 19.2.2019, p. 1–184

²²⁷ OJ L 444, 31.12.2020, p. 14–1462

eljárásokat, a kölcsönös jogsegélyeket, az elkobzásokat (befagyasztásokat), valamint a bűnügyi nyilvántartásból származó információk cseréjét illetően.

E helyt érdemes még kitérni arra, hogy az angolszász típusú jogrendszerekben a kétszeres értékelés tilalmát a *double jeopardy* klauzula tartalmazza, amely a római jogi alapú *ne bis in idem* elvhez képest nem a történeti tényekhez kapcsolódik, hanem egy konkrét bűncselekményhez.²²⁸ Az amerikai alkotmány ötödik alkotmány-kiegészítésében megjelenő *double jeopardy* klauzula szerint „senkit nem lehet ugyanazon bűncselekményért kétszer életét vagy testi épségét fenyegető eljárás alá vonni”. Az alkotmányos szabadságjog azt garantálja, hogy senkivel szemben ne lehessen kétszer eljárni ugyanazon bűncselekmény miatt. Az alkotmányos szabály megalkotásának indoka pedig az állam visszaélészerű bűnüldözési gyakorlatával szembeni védelem volt.²²⁹

V.4. A *ne bis in idem*, mint a tisztességes eljárás sarokköve

V.4.1. A *fair trial* meghatározása

A *ne bis in idem* elve az egyik legerősebb eljárásjogi garancia²³⁰, a tisztességes eljárás (*fair trial*) része, a hatékony jogvédelem részét képezi. E tekintetben egyetértek Róth Erika azon megállapításával, miszerint az eljárási jogok játszanak meghatározó szerepet az egyéni jogvédelem fejlődésében²³¹ – a büntetőjog újabb kori fejlődése is ebbe az irányba hat.

A *ne bis in idem*, vagy másik oldalról a kétszeres eljárás, büntetés tilalma, mint alkotmányos alapjog, szinte valamennyi tagállam jogrendszerében megtalálható, ekképp a kölcsönös bizalom-kölcsönös elismerés alapelvét is erősíti²³².

²²⁸ A *ne bis in idem* elvének angolszász megközelítésének elemzésével – ideértve az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának gyakorlatának ismertetését is – részletesen foglalkozik többek között Gerard Conway i.m. 221-229. oldal, valamint Mezei Péter: „Not Twice for the Same”: Double Jeopardy Protections Against Multiple Punishments. In: Badó András (szerk.) *Fair Trial and Judicial Independence. Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice*, vol 27. Springer Cham., 2014. Chapter 9. pp. 197-219.

²²⁹ Az angolszász jogi megközelítésről lásd még Wiener A. i.m. 65-66. oldal

²³⁰ Lásd még disszertáció III.7. fejezete

²³¹ Róth Erika: *Eljárási jogok*. In: Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok* Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 669. oldal

²³² Lásd részletesebben értekezés VI. fejezete

A tisztességes eljáráshoz való jog az ún. első generációs emberi jogokhoz tartozik, azokat biztosítja. Az ide tartozó egyéni jogosultságok más elnevezéssel a szabadságjogok csoportját alkotják, mivel az emberek számára azt biztosítják, hogy életük, tevékenységük és társadalmi helyzetük zavartalan legyen, ezt a szabadságukat az állam beavatkozása csak kivételesen és indokolt esetben korlátozhatja.²³³

Más megfogalmazásban, a tisztességes eljárás elvének biztosítása elengedhetetlen a szabadságjogok érvényesüléséhez: az állam kizárólag tisztességes eljárás keretében korlátozhatja az embereket szabadságjogaik gyakorlásában.²³⁴

A tisztességes eljáráshoz való jogot több jelentős nemzetközi emberi jogi egyezmény is deklarálja. Így például az Emberi Jogok Európai Egyezmény 6. cikke rögzíti a tisztességes eljáráshoz való jogot és annak összetevőit, de az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47–50. cikke és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 14. cikke szintén foglalkozik ezzel az alapvető joggal. Hazánkban ezen alapelvet az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése deklarálja.

A tisztességes eljárás elvének meghatározása azonban nem könnyű feladat. Viták tárgyát képezheti, mit értünk a „tisztességes” szó alatt, illetve kérdés lehet, milyen jogokat kell biztosítani az eljárások során ahhoz, hogy azt tisztességesnek nevezhessük.²³⁵ A tisztességes eljárás kereteit garanciák sokasága tölti ki, aminek az eredménye az, hogy az esetek többségében általában nem egyikük betartása vagy be nem tartása fogja eldönteni, hogy az eljáró hatóságok tisztességesen jártak el vagy sem, hanem az eljárás egészét vizsgálva bírálható el, hogy az alapjog sérült-e.^{236 237}

A büntetőjogi emberi jogi garanciák az ún. abszolút jogok második csoportjába tartoznak: itt nem arról van szó, hogy az ebbe a körbe tartozó jogokkal szemben nincsen helye más

²³³ Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila: *Az emberi jogok rendszere* In: Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok* Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 81. oldal

²³⁴ Halmai - Tóth i.m. 82. oldal

²³⁵ Farkas Henrietta Regina: A tisztességes eljárás főbb részjogosítványainak érvényesülése a büntetőperben ujbtk.hu 2019.12.01.

²³⁶ Róth Erika: *A tisztességes eljáráshoz való jog* In: HALMAI Gábor - TÓTH Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok* 2003. 703. oldal

²³⁷ Ezen megállapítást támasztja alá magyar viszonylatban az is, hogy az Alaptörvény hatályba lépése óta egyre több indítvány érkezik az Alkotmánybírósághoz az Alaptörvény XXVIII. cikkének megsértésére hivatkozással – lásd Czine Ágnes i.m. 2. függelék 284-285. oldal

jogok mérlegelésének, hanem arról, hogy ezek a jogok már a mérlegelés utáni helyzetet tükrözik.²³⁸

A nemzeti eljárásban kiemelkedik az alábbi alkotmánybíróági határozat jelentősége, így mellőzhetetlen a megemlítése e dolgozatban.

V.4.1.1. A 6/1998. (III. 11.) AB határozat

A 6/1998. (III. 11.) AB határozatában az Alkotmánybíróság rögzítette, hogy „Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint valamely alapjog lényeges tartalmát az a korlátozás sérti, amely – valamely más alapvető jog vagy alkotmányos cél érdekében – nem elkerülhetetlenül szükséges, továbbá, ha szükséges is, a korlátozás által okozott jogsérelem az elérni kívánt célhoz képest aránytalan.

Emellett a főszabályként alkalmazandó alkotmányossági mérce mellett azonban egyes alapjogok esetében az Alkotmány maga tartalmaz további kritériumokat, amelyek egyrészt ezt az általános mércét az illető jog tartalmához igazítva konkretizálják, másrészt, amelyek konkrét voltukban sokkal inkább állandó és saját tartalmi ismérvekkel határozzák meg az adott alapjog lényeges tartalmát a viszonyítással dolgozó általános szabály helyett.

Ez utóbbi, minden alapjogra alkalmazandó általános mérce szükségképpen elvont, módszertani szabály lehet csak, amely a mindenkori korlátozáshoz való viszonyítást írja elő; ez utóbbi tehát itt a konkrét elem, s az alapjogok védett tartalma ezért esetről esetre eltérően alakul. Ezzel szemben az egyes alapjogoknál szereplő külön mércék a lényeges tartalmat valóban magához a fenyegetett alapjog sajátosságaihoz kötik, s ezért a korlátozás okát és súlyát nem szükségképpen értékelik; bármely korlátozással szemben is ugyanaz a határ áll. Ez a módszer egyes esetekben a korlátozás abszolút határát vonja meg, másutt annak alkotmányosságát saját, külön ismérvek alapján teszi eldönthetővé, akár úgy is, hogy a szükségesség/arányosság mérlegelését csakis az Alkotmányban meghatározott szűkebb és konkrét követelmények tekintetében engedi meg. Így ezeknek

²³⁸ Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila: *Az emberi jogok korlátozása* In: HALMAI Gábor - TÓTH Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok* Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 111. oldal

az alapjogoknak a lényeges tartalma állandóbban és egyértelműbben határozható meg, mint azoké a jogoké, amelyekre az általános szabályt kell alkalmazni.

Ilyen külön mércét tartalmaz az Alkotmány például az élethez és az emberi méltósághoz való jog esetében, ahol az Alkotmánybíróság az „önkéntes” megfosztás tilalmát abszolút tilalomként értelmezte: az élettől és méltóságtól való megfosztás fogalmilag önkéntes, e jogok teljes terjedelme lényeges tartalom (ABH 1990, 92, 106); hasonló tartalmi, nem viszonyításból adódó mércét alkalmaz az Alkotmánybíróság a jogállamiság, továbbá az államcélok, különösen a piacgazdaság, a szociális jogok és a környezetvédelemterületén.

A legnagyobb gyakorisággal azonban a büntetőjogi garanciák tekintetében ír elő maga az Alkotmány ilyen szilárd határokat a korlátozhatóság számára.

Az Alkotmánybíróság ennek megfelelően meg is állapította például az ártatlanság védelme, a *nullum crimen sine lege*, s ezen belül a visszaható hatályú büntető törvényhozás tilalmának abszolút voltát.

Az alkotmányos büntetőjog alapintézményei legtöbb esetben fogalmilag sem relativizálhatók, s nem képzelhető el velük szemben mérlegelhető más alkotmányos jog vagy feladat. A büntetőjogi garanciák ugyanis már egy mérlegelés eredményét tartalmazzák.”²³⁹

Kétségtelen, hogy a fair trial elve leginkább a nemzeti eljárásokban jelenik meg, azonban az európai uniós szintű jogbiztonsághoz elengedhetetlen a másik tagállam által hozott ítélet elismerése vagy legszélesebb körű beszámítása, így tagállami viszonylatban is vizsgálándó.

V.4.2. A joghatósági kérdések feloldása

A fair trial elve és részjogosítványai garanciális megléte tagállami viszonylatban alapvetően a joghatósági kérdésekkel kapcsolatban merülnek fel.

Az Amszterdami Szerződés hatályba lépését követően a *ne bis in idem* elve, mint a tisztességes eljárás részjogosítványának jelentősége megnövekedett – köszönhetően az EU ún. III. pilléres jogalkotási „dömpingjének”, amely a határok nyitásának, a munkavállalók (így a bűnözők) szabad mozgásának volt következménye, a közös

²³⁹ 6/1998. (III.11.) AB határozat 6.b.

fellépést sürgetendő, erősítendő. 2006-ot követően e kérdés a joghatósági összeütközésekkel kapcsolatosan merült fel az Európai Unió szintjén.²⁴⁰

Az Európai Unió Bírósága 2003. évet követően következetesen leszögezte határozataiban, miszerint a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló térségen belül a *ne bis in idem* elve mind alkotmányos, mind védelmi jog.²⁴¹

Mint ilyen, a védekezéshez való jog része, mivel a büntetőügyekben folytatott szorosabb tagállami együttműködés az egyének jogainak erősebb védelmét vonja maga után – ennek ellenére a tagállamok a mai napig nem érezték annak fontosságát, hogy a büntető joghatósági összeütközésekkel kapcsolatos egységes, uniós szintű kötelező mechanizmust vezessenek be.²⁴²

A *ne bis in idem* elvének garanciális jellege több jogállami alapra is visszavezethető, így a jogbiztonságra, az egyelőségre és az igazságosságra egyaránt.²⁴³

A joghatóság gyakorlásával kapcsolatos, a büntetőeljárások során felmerülő összeütközések megelőzéséről és rendezéséről szóló, a Tanács 2009/948/IB (2009. november 30.) kerethatározata a tagállamok önkéntes együttműködésén alapszik.

E kerethatározat célja a hatékony és megfelelő igazságszolgáltatás elősegítése érdekében a két vagy több tagállam büntetőeljárást folytató illetékes hatóságai közötti szorosabb együttműködés előmozdítása, vagyis

- a) az olyan helyzetek megelőzése, amikor ugyanazon személlyel szemben ugyanazon cselekmények miatt különböző tagállamokban párhuzamos büntetőeljárások vannak folyamatban, amely az eljárás két vagy több tagállamban történő jogerős lezárásához vezethet, megsértve ezzel a *ne bis in idem* elvét; és

²⁴⁰ Id. a már hivatkozott Zöld Könyv a büntetőeljárásokban előforduló joghatósági összeütközésekről és a *ne bis in idem* elvéről

²⁴¹ Teresa Bravo: *Ne bis in idem as a defence right and procedural safeguard in the EU* New Journal of European Criminal Law Vol. 2. Issue 4., 2011.393-401. 395. oldal

²⁴² Teresa Bravo i.m. 395. oldal

²⁴³ Tóth Géza: *A kétszeres elítélés alaptörvényi tilalmának nemzetközi érvényességéből fakadó változások* in: Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban III. – Alkotmányjogi panasz – az alapjog-érvényesítés gyakorlata, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2019. 570-627. 573. oldal
A *ne bis in idem* mint az alaptörvényi tilalmat kitöltő szakjogi tartalomról lásd bővebben Tóth (2019) i.m. 76-78. oldal

- b) bármilyen olyan tényleges megoldásra vonatkozó konszenzus elérése, amelynek célja az ilyen párhuzamos eljárások hátrányos következményeinek az elkerülése.²⁴⁴

A Kerethatározat azonban azt is leszögezi, miszerint egyik tagállam sem kötelezhető arra, hogy akarata ellenére lemondjon a joghatóságáról vagy gyakorolja azt.²⁴⁵ Sőt, bár az érintett tagállamok közötti kapcsolatfelvétel, megkeresésre történő válaszadás kötelező, azonban a megállapodás hiányában eljáró Eurojust véleménye sem bír kötelező erővel.²⁴⁶

V.4.3. A Hágai Program célkitűzéseinek megvalósítása

A ne bis in idem elve fentiekben jelzett jelentősége ellenére – ahogy korábban már bemutattam – viszonylag későn jelent meg a szélesen vett európai büntető jogalkalmazásban. Mindezt annak ellenére, hogy a 1990-i keltezésű SMVE-t ratifikáló tagállamok egymás között közvetlenül alkalmazhatták, de sokáig (egészen 2003. évig) nem merült fel jelentős uniós szintű értelmezési vagy alkalmazási kérdés.

A Bizottság 2003. évben kiadott, a büntetőeljárásokban a gyanúsítottak és a vádlottak eljárási jogairól szóló Zöld Könyve²⁴⁷, illetve a 2009-es Stockholmi Program²⁴⁸ nem is említi, kizárólag a tisztességes eljárás tradicionálisnak számító elemeit, úgy, mint a tolmácshoz, hatékony jogi képviselőhöz, kapcsolattartáshoz, tájékoztatáshoz való jogokat.

Mindezt annak ellenére, hogy a 2004-es Hágai Program²⁴⁹ kifejezetten rögzítette - az Európai Unió és tagállamai biztonságának védelme sürgetővé vált, különösen a 2001. szeptember 11. napjai egyesült államokbeli és a 2004. március 11. napjai madridi terrortámadások fényében –, miszerint az Emberi Jogok Európai Egyezményében biztosított alapvető jogokat maradéktalanul tiszteletben kell tartani²⁵⁰; továbbá be kell fejezni a büntetőügyekben hozott bírósági határozatok kölcsönös elismerése elvének

²⁴⁴ 2009/948/IB Kerethatározat 1. cikk

²⁴⁵ 2009/948/IB Kerethatározat (11) preambulumbekkezdés

²⁴⁶ János Andrea: *A szabad mozgás büntető eljárásjogi aspektusai az Európai Unióban, különös tekintettel a bizonyítás kérdésére*, Phd értekezés 2012. 128. oldal <http://phd.lib.uni-miskolc.hu/document/13876/11871.pdf> 2020. június 21.

²⁴⁷ COM(2003) 75

²⁴⁸ 2009/C 295/01 2009. november 30. OJ C 295 p. 1-3.

²⁴⁹ 2005/C 53/01 OJ C 53, 3.3.2005, p. 1–14.

²⁵⁰ Hágai Program II/1.

végrehajtására irányuló intézkedések átfogó programját, amely magában foglalja a büntetőeljárások bármely szakaszában meghozott, vagy ilyen eljárások tekintetében egyéb módon releváns igazságügyi határozatokat, mint például a bizonyítékok összegyűjtését és elfogadhatóságát, a joghatósági ütközést, a *ne bis in idem* elvét és a börtönbüntetést vagy egyéb (alternatív) szankciókat kirovó jogerős ítéleteket, és továbbra is figyelmet kell fordítani az ebben az összefüggésben beterjesztett további javaslatokra.²⁵¹

A Program kiemelte, hogy a kölcsönös elismerésnek, mint az igazságügyi együttműködés sarokkövének a további megvalósítása maga után vonja a büntetőeljárásbeli eljárási jogok – a tagállami biztosítékok jelenlegi szintjére vonatkozó tanulmányokra épülő – egységes szabályainak kidolgozását, a tagállamok jogi hagyományainak kellő tiszteletben tartásával.²⁵²

Alapjogi szempontból, a teljesség igényével egy kis kitérőt „megérdemel” annak megemlítése, miszerint a Hágai Program azt is rögzítette, hogy a kitűzött célok elérése érdekében az EU csatlakozzon az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Európai Egyezményhez, amely által az Unió – intézményeivel együtt, az Alapjogi Chartán túl – jogi kötelezettséget vállal arra, hogy tevékenységének minden területén nem csak tiszteletben tartja az alapvető jogokat, hanem aktívan elő is segíti azok tiszteletben tartását.²⁵³

Mint ismeretes, ez a mai napig nem történt meg.

E körben, 10 év elteltével (!) az Európai Bizottság kezdeményezésére eljáró Európai Unió Bírósága véleményében²⁵⁴ arra a következtetésre jutott, miszerint a csatlakozással az EJEE – az Unió által kötött többi nemzetközi megállapodáshoz hasonlóan – kötné az uniós intézményeket és a tagállamokat, és ezért az uniós jog szerves részévé válna. Ebben az esetben az Unió – az összes többi szerződő félhez hasonlóan – külső ellenőrzés alá kerülne, amelynek tárgya az EJEE-ben foglalt jogok és szabadságok tiszteletben tartása. Így az Unió és intézményei az ezen egyezményben foglalt ellenőrzési mechanizmusok, és különösen az EJEB határozatai és ítéletei alá lennének rendelve.

²⁵¹ Hágai Program III/3.2.

²⁵² Hágai Program III/3.3.1.

²⁵³ Hágai Program II/2.

²⁵⁴ 2/13. számú vélemény (teljes ülés) 2014. december 18. [ECLI:EU:C:2014:2454]

A Bíróság megállapította, hogy kétségtelenül benne rejlik magának a külső ellenőrzésnek a fogalmában, hogy egyrészt az EJEE-nek az EJEB általi értelmezése kötné az Uniót és valamennyi intézményét, másrészt az EJEE-ben elismert valamely jog Bíróság általi értelmezése nem kötné az EJEB-et. Rámutatott arra, hogy ez nem lehet érvényes azon értelmezésre, amelyet maga a Bíróság végez az uniós jog, és különösen a Charta tekintetében.^{255 256}

A Bíróság fenti véleményére reflektálva, egyetértek Villányi József azon megállapításával, miszerint az Európai Unió tagállamai közötti bűnügyi együttműködés területén az Európa Tanács égisze alatt kidolgozott egyezményeknek lényeges, az uniós együttműködés jogi alapjait jelentő szerepe van²⁵⁷ – annak ellenére, hogy az Európa Tanács keretein belül megvalósuló együttműködés néhány sajátos jellemzővel bír.²⁵⁸

A ne bis in idem elvére fókuszálva azonban véleményem szerint irreleváns a csatlakozás, mivel – ahogy a későbbiekben vázolom – a két szupranacionális jogi fórum az eltérő jogi alapok és irányok ellenére egymással kölcsönhatásban vizsgálja, egymásra reflektálva, egymást kiegészítve elemzi a kétszeres értékelés elvét, így garantálva az abban megtestesülő alapjogot. Mindez következik az EUB véleményéből is: a Chartában elismert jogok megfelelnek az EJEE-ben biztosított jogoknak.

VI. A kölcsönös elismerés – kölcsönös bizalom

Az EUMSZ szerint az Unióban a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködésnek az ítéletek és egyéb igazságügyi határozatok kölcsönös elismerésének

²⁵⁵ EUB 180/14. számú sajtóközleménye 2014. december 18.

²⁵⁶ Az uniós jog és az EJEE közötti kölcsönhatásokról lásd bővebben Mohay Ágoston: *A nemzetközi jog érvényesülése az uniós jogban* Pécs, Studia Europaea 2019. IV. fejezet (55-81. oldal), valamint Paul Craig – Grainne de Burca: *EU law – text, cases and materials* Oxford University Press Sixth Edition 2015. 419-423. oldal

²⁵⁷ Villányi József: *Az EU kölcsönös bűnügyi jogsegélyéről szóló egyezményhez kapcsolódó jogalkotási feladatok* http://acta.bibl.u-szeged.hu/7535/1/juridpol_doct_003_209-252.pdf 2020. július 10. 210. oldal

²⁵⁸ Pl. az ET tagállamainak köre jóval szélesebb az EU tagállamainál; az ET mint nemzetközi szervezet nem rendelkezik önálló, a tagállamoktól független jogalkotási képességgel; az ET tagállamai szélesebb körben élnek a ratifikálási eljárás során a fenntartó nyilatkozatok tételével, ekként az ET égisze alatti nemzetközi szerződések eltérő mértékben válnak a tagállamok belső jogának részévé – lásd Villányi i.m. 211-212. oldal

alapelvén²⁵⁹ kell alapulnia, amely – az ún. „tamperei következtetések” óta²⁶⁰ – az együttműködés sarokköve.

A kölcsönös elismerés elve azt jelenti, hogy a jog valamely intézményét az alkotó vagy alkalmazó entitástól független másik elfogadja, úgy és ahogyan az az alkotó vagy alkalmazó entitástól származik²⁶¹.

Érvényesítése azon az elven alapszik, hogy a tagállamok megbíznak egymás büntető igazságszolgáltatási rendszerében.

A kölcsönös elismerés lényege a nemzetközi bűnügyi együttműködésben, hogy valamely tagállam igazságügyi hatósága által elfogadott határozatot a másik tagállam elismeri, és úgy hajtja végre, mintha saját igazságügyi hatóságai hozták volna.²⁶²

Érdemes kiemelni, hogy a Maastrichti Szerződés²⁶³ követően mindössze 6 évvel elfogadott „tamperei következtetések” a bel- és igazságügyi együttműködést tekintve kiemelkedő stratégiai dokumentumnak tekinthető, mivel az addig a közösségi szabályozás számára ismeretlen területre merészkedett az Unió, hiszen addig e körben kizárólag az államok közötti kétoldalú szerződések és az Európa Tanács többoldalú, az Unió által csupán „újrahasznosított”, továbbfejlesztett és adaptált egyezményei léteztek.²⁶⁴

²⁵⁹ EUMSZ 82. Cikk; a kifejezés „Cassis de Dijon” ügyben (120/78.) fogalmazódott meg először. Karsai Krisztina ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy a kölcsönös elismerés elvét nem definiálják az EU szerződései, annak tulajdonképpeni jogi tartalmára az azt megtestesítő jogi instrumentumokból és politikai nyilatkozatokból következtetünk – lásd Karsai Krisztina: *Az alapelvek rendszere az európai büntetőjogban* MTA Doktori Értekezés, Szeged, 2015. 109. oldal (továbbiakban: Karsai (2015.II.) http://real-d.mtak.hu/8877/dc_964_14_doktori_mu.pdf 2020. június 11.

²⁶⁰ 1999. október

²⁶¹ Karsai Krisztina (2008.) i.m. 149. oldal [7-03] – a büntetőjogi kölcsönös elismerés témakörében lásd továbbá pl. Farkas Ákos: *A kölcsönös elismerés elve az európai büntetőjogban* I. Ügyészeti Szemle, 2016/1. szám <http://www.ugyeszsegiszemle.hu/hu/201601/ujzag#88> 2017. október 19.

²⁶² A kölcsönös elismerésnek a nemzetközi bűnügyi együttműködésben betöltött negatív funkciójával részletesen foglalkozik Karsai Krisztina: *The principle of mutual recognition in the international cooperation in criminal matters*

<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/zborrado45&div=57&id=&page=> 2020. július 17.

Ugyanitt kiemeli, hogy a kölcsönös elismerés elve ugyanakkor lehetővé teszi az eljáró hatóságok részére is az ún. forum shoppingot, méghozzá egy közös rendszer, avagy bírósági felülvizsgálati mechanizmus léte nélkül.

A kölcsönös elismerésről, mint a negatív integráció módszeréről lásd még Werner Schroeder: *Limits to European Harmonisation of Criminal Law* Eucrim 2020-008 <https://eucrim.eu/articles/limits-european-harmonisation-criminal-law/> 2020. augusztus 11.

²⁶³ Európai Unióról szóló Szerződés – aláírva: Maastricht (Hollandia), 1992. február 7. hatályba lépés: 1993. november 1.

²⁶⁴ Lorenzo Salazar: *Twenty Years since Tampere The Development of Mutual Recognition in Criminal Matters* EUCRIM Issue 4/2019. II. <https://eucrim.eu/articles/twenty-years-tampere/> 2020. július 2.

Noha az igazságügyi együttműködés sarokkövéként szokás a tamperei következtetésekre hivatkozni, nem szabad elfelejteni, hogy a kölcsönös elismerés gondolata nem előzmények nélküli, hiszen az 1998-ban Cardiffban elfogadott következtetések 39. pontjából származtatható²⁶⁵, így a „tamperei következtetések”-ben az Európai Tanács csupán „jóváhagyta” a kölcsönös elismerés elvét, és előirányozta a kölcsönös elismerés elvének végrehajtására irányuló intézkedési program²⁶⁶ 2000 decemberéig történő kidolgozását.²⁶⁷

A büntetőügyekben a kölcsönös elismerés elve, a bírósági határozatok kölcsönös elismerése az állami büntetőhatalom kiterjesztését is jelenti azzal, hogy a bírósági határozatok szabad mozgása végső soron az egyéni jogok korlátozásához és nem kiteljesedéséhez vezetnek.

Más megfogalmazásban, a külföldi ítélet érvényének elismeréséhez fűződő joghatások e szegmense tehát lényegében a büntető joghatóság önként vállalt korlátozása²⁶⁸, legalábbis azokban az esetekben, amikor egyébként pl. a magyar bíróságnak is lett volna joghatósága az adott cselekménnyel összefüggésben; az elismerés tehát a kétszeres eljárás, kétszeres büntetés tilalmát (*ne bis in idem* elvét) jelenti.

Hangsúlyozandó, hogy a kölcsönös elismerés elve a tagállami szuverenitás előtt is komoly kihívást jelent, hiszen az egységes európai térségben olyan tagállami bírósági határozatok válnak végrehajthatóvá, amelyek nem az Európa szerte általánosan (el)ismert jogszabályokon és ugyanazokon a garanciális rendelkezéseken alapulnak.

A fentiek okán egyetérttek Karsai Krisztinával abban, hogy a kölcsönös bizalom lényegében a kölcsönös elismerés politikai alapja²⁶⁹, lényegében utóbbinak előfeltétele.

²⁶⁵ „The European Council underlines the importance of effective judicial cooperation in the fight against cross-border crime. It recognises the need to enhance the ability of national legal systems to work closely together and asks the Council to identify the scope for greater mutual recognition of decisions of each others’ courts.” https://www.europarl.europa.eu/summits/car1_en.htm 2020. július 1.

²⁶⁶ Programme of measures to implement the principle of mutual recognition of decisions in criminal matters – Official Journal C 012 , 15/01/2001 P. 0010 – 0022. 32001Y0115 (02)

²⁶⁷ A kölcsönös elismerés koncepciójának fejlődéséről lásd bővebben Gellér Balázs: *A kölcsönös elismerés elvén alapuló büntügyi együttműködés* in: Hollán Miklós (szerk.): *Az EU mint a szabadság, a biztonság és a jog térsége. Magyarország az Európai Unióban 2004-2014.* Budapest, NKE Nemzetközi Intézet Budapest, 2014. 91-93. oldal

²⁶⁸ Fejes Péter: *A külföldi ítélet érvényének elismerése – corpus alienum in iure criminali?* Ügyészségi Szemle, 2016/2. szám, 26. oldal

²⁶⁹ Karsai Krisztina (2015.II.) i.m. 102. oldal, valamint Karsai (2015.I.) i.m. 97. oldal

A Bíróság több alkalommal is emlékeztetett arra, hogy a tagállamok közötti kölcsönös bizalom elvének alapvető jelentősége van az uniós jogban, mivel lehetővé teszi egy belső határok nélküli térség létrehozását és fenntartását; márpedig ezen elv, különösen a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség tekintetében, mindegyik államtól megköveteli, hogy – kivételes körülményektől eltekintve – úgy tekintse, hogy az összes többi tagállam tiszteletben tartja az uniós jogot, és különösen az uniós jog által elismert alapvető jogokat.²⁷⁰

Így a tagállamok az uniós jog végrehajtásakor az uniós jog alapján kötelesek lehetnek arra, hogy feltételezzék, a többi tagállam tiszteletben tartja az alapvető jogokat, és így nemcsak az nem lehetséges, hogy valamely másik tagállamtól az alapvető jogok uniós jog által biztosított védelmi szintjénél magasabb nemzeti védelmi szintet követeljenek meg, hanem – a kivételes esetektől eltekintve – azt sem vizsgálhatják meg, hogy ezen másik tagállam a konkrét esetben ténylegesen tiszteletben tartotta-e az Unió által biztosított alapvető jogokat.²⁷¹

De miért is bízzanak egymás igazságügyi rendszereiben a tagállamok és hajtsák végre automatikusan egymás büntetőügyekben hozott határozatait?

A válasz arra a vélelemre vezethető vissza, hogy valamennyi tagállam ugyanazokat az alapvető értékeket és elveket vallja magáénak, mint az EU.²⁷² Itt vissza kell utalni az EUSz 2. cikkére: e szerint az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közősek a tagállamokban, a pluralizmus, a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség társadalmában. A 6. cikk (3) bekezdése rögzíti, miszerint az alapvető jogok „... ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból következnek, az uniós jogrend részét képezik, mint annak általános elvei”.

²⁷⁰ EUB 2/13. számú vélemény 191. pont, hivatkozva a C-411/10. és C-493/10. számú, N.S. és M.E. egyesített ügyek 78-80. pontjára, illetve a Melloni-ítélet 63. pontjára

²⁷¹ EUB 2/13. sz. vélemény 192. pont

²⁷² Éppen ezzel kapcsolatban jegyzi meg Schroeder, hogy jelenleg egy jogállamiság-krízisnek vagyunk a szemtanúi, az EUB ezért korlátozza a kölcsönös elismerés elvének alkalmazását a büntetőeljárások területén, a jogállamisággal és az alapvető jogokkal kapcsolatos implicit fenntartással kezelve az EUMSZ büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés fejezetét – Schroeder i.m. III/3. pont

Egyetértek Bárd Petrával abban, hogy az alapértékek hiányának súlyos következményei vannak az egyénre nézve: a büntetőjogi kontextusban egy hibás ítélet – már csak a büntetőjog jellegénél fogva is – minden esetben egyéni jogsérelemhez vezet²⁷³.

Ehhez képest az uniós büntető igazságszolgáltatás rendszerében semmilyen mechanizmus nincs, amely ellenőrizné, vajon fennáll-e a bizalom alapjául szolgáló vélelem, azaz az egyes tagállamok ténylegesen betartják-e az uniós értékeket, nincs semmiféle központi minőségi ellenőrzés, az ún. minőségbiztosítást egyelőre²⁷⁴ – ahogy ezt a későbbiekben részletesen bemutatom – az Európai Unió Bírósága végzi el.

Mivel a jogbiztonság felől megközelítve a *ne bis in idem* elv a *res iudicata* következménye, ami megkívánja az állami döntések előreláthatóságát és kiszámíthatóságát, ekként a *ne bis in idem* elve teremthet egyensúlyt a jogrendszer egészében a jogbiztonság és az igazságosság követelményei között²⁷⁵, ideértve a teljes európai uniós térséget is.

A határozatok kölcsönös elismerése azonban a megfelelő információáramlást is feltételezi.

E tárgykörben már a 2005. évi ún. Fehér Könyv²⁷⁶ is leszögezte, miszerint a kölcsönös elismerés programja három olyan opciót fogalmazott meg, ami javíthatja a tagállamok között az ítéletekre vonatkozó információcserét:

- a kétoldalú cserék megkönnyítése,
- a nemzeti nyilvántartások hálózatba kötése;
- egy igazi európai nyilvántartás létrehozása.

²⁷³ Bárd Petra: Mentőöv az uniós büntető igazságszolgáltatásnak: A jogállamiság és az emberi jogok érvényesülésének uniós felügyeletére irányuló javaslat Miskolci Jogi Szemle 14. évfolyam (2019) 2. különszám 1. kötet 65. oldal

²⁷⁴ Az ún. 7. cikkelyes eljárás, illetve a 2020 nyarán elfogadott jogállamisági mechanizmus ugyan ebbe az irányba hat, azonban erőteljes politikai vonatkozásai okán – egyetértve e tekintetben is Karsai Krisztinával – egyelőre nem alkalmasak arra, hogy a tisztán jogi vetületüket elemezni lehessen (vö Karsai Krisztina előadása az európai jogi szaktanácsadói hálózat 2020. november 27-i ülésén – korlátozottan hozzáférhető)

²⁷⁵ Ligeti (2008) i.m. 65-66. oldal [2-27]-[2-28],

²⁷⁶ Fehér Könyv az Európai Unió más tagállamaiban hozott ítéleteknek egy új büntetőeljárásban való figyelembe vételéről COM(2005)10 {SEC(2005)63}

Ugyanakkor a vitaanyag megállapította, hogy a büntetőítéletekre vonatkozó információcsere minősége javításának csak akkor van értelme, ha ezeket fel is lehet használni.

Egy ítéletnek a többi tagállam jogrendszerére gyakorolt hatása többféle lehet. Az egyik első hatás, hogy lehetetlenné válik ismételt büntetőeljárást lefolytatni ugyanazon bűncselekmények miatt egy másik tagállamban (*ne bis in idem*). Ezt az elvet az Alapjogi Charta is megerősíti, és szorosan kapcsolódik a joghatóság kérdéséhez is.

Nehézséget jelent azonban, hogy azok a határozatok, amelyekben a bíróság nem állapítja meg a bűnösséget (eljárás megszüntetésére vonatkozó határozat vagy felmentés), a leggyakrabban nincsenek bevezetve a nemzeti büntető nyilvántartásba, ekként külön nyilvántartásukról gondoskodni kell.

Ezen túl, az egyik tagállamban kihirdetett ítélet egy másik tagállamban is hatályos lehet, amennyiben ennek kell végrehajtania.

Már a Fehér Könyv is megállapította, hogy elkészülte időpontjában a nemzeti jog döntheti el, hogy milyen hatályt tulajdonít a külföldi büntetőítéleteknek: befolyásolhatják

- a büntetőeljárási törvényt magát (például az alkalmazható eljárástípus, ideiglenes fogvatartás szabályai);
- az ítélelhozatalkor alkalmazható eljárás típusát (például az illetékes joghatóság megválasztását), a bűncselekmény minősítését és a büntetés megválasztását (nem lehet például felfüggesztett büntetést kiszabni büntetett előéletű személyre);
- a büntetés végrehajtásának módját (az előzetes szabadlábra helyezésre vagy büntetésmódosításra vonatkozó intézkedések másképpen alkalmazhatók a büntetett előéletűekkel szemben), és a büntetések „összesítését”.

Az egyes tagállamok gyakorlata szerint a korábbi büntetőítéletek hatályáról a törvény rendelkezik vagy pedig ez egyszerűen a bíró megítélésére van bízva.

A fentiekkel összhangban a Tanács kerethatározata az Európai Unió más tagállamaiban hozott ítéleteknek egy új büntetőeljárásban való figyelembevételéről szóló bizottsági

javaslat²⁷⁷ indokolása is rögzítette, miszerint a korábbi büntetőítéletek az alábbiak szerint lehetnek hatással egy új büntetőeljárás különböző szakaszaira:

- a büntetőeljárást megelőző szakaszban a korábbi büntetőítéletek befolyásolhatják például az alkalmazandó eljárási szabályokat, a cselekmény büntetőjogi megítélését vagy az előzetes letartóztatásra vonatkozó döntést;
- az eljárás folyamán a korábbi büntetőítéletek következményekkel járhatnak például a hatáskörrel rendelkező bíróság, valamint gyakran a büntetés fajtája és mértéke tekintetében (például a büntetés felfüggesztésének kizárása vagy korlátozása, a büntetés mértékének növelése, egy korábbi büntetéssel való halmozódás vagy összeolvadás);
- új büntetőítélet esetén a korábbi büntetőítéletek hatással lehetnek a büntetés-végrehajtási szabályokra (például egy korábbi büntetéssel való halmozódás vagy összeolvadás, a fogva tartás körülményeinek enyhítése vagy feltételes szabadlábra helyezés).²⁷⁸

Hangsúlyozandó azonban, hogy a *ne bis in idem* elvével kapcsolatos esetek kizárása érdekében a kerethatározat szabályozza egy más cselekmény miatt indult büntetőeljárásban korábban hozott ítélet következményeit: „Minden tagállam biztosítja, hogy a valamely személy ellen folytatott büntetőeljárás folyamán az ugyanazon személy ellen *más* cselekmények miatt más tagállamban hozott olyan büntetőítéleteket, amelyekkel kapcsolatban a kölcsönös jogsegélyről vagy a bűnügyi nyilvántartásból származó információk cseréjéről szóló hatályos eszközök értelmében információkat szereztek, a korábbi nemzeti büntetőítéletekkel azonos mértékben figyelembe veszik, és hogy azokhoz a korábbi nemzeti büntetőítéletekével megegyező hatály fűződik, összhangban a nemzeti jogszabályokkal.”²⁷⁹

Megjegyzendő, hogy az eredeti bizottsági javaslat 4. cikke még így szólt: „Egy másik tagállam által hozott büntetőítélet nem vehető figyelembe a következő esetekben: a) a büntetőítélet ellentétes a „*non bis in idem*” elvével; b) a nemzeti jog értelmében az ítélethozatal időpontjában a büntethetőség elévült, és a cselekmény elbírálására büntetőjoga értelmében e tagállam jogosult lett volna; c) a büntetőítélet alapjául szolgáló bűncselekmény elkövetőjét kegyelemben részesítették, és büntetőjoga értelmében a

²⁷⁷ COM/2005/91

²⁷⁸ Javaslat indokolás a 3. cikkhez

²⁷⁹ 2008/675/IB kerethatározat 3. cikk (1) bekezdés

tagállam a cselekmény elbírálására jogosult volt; d) a nemzeti bünygyi nyilvántartásba való felvételre vonatkozó nemzeti szabályok a büntetőítéletnek a nyilvántartásból való törléséhez vezettek volna.”, az uniós jogalkotási eljárás során elfogadott végleges kerethatározati szöveg viszont már nem tartalmazta e kivételeket.

VII. A külföldi ítélet elismerése, a tagállami ítélet megfeleltetése

Végül a Tanács 2000. november 29. napján, a tamperei Európai Tanács következtetéseinek megfelelően intézkedési programot fogadott el a büntetőügyekben hozott határozatok kölcsönös elismerése elvének megvalósítására vonatkozóan²⁸⁰, amely előírja azon elvet meghatározó egy vagy több eszköz elfogadását, amely szerint egy tagállam bírósága számára lehetővé kell tenni a más tagállamok bíróságai által büntetőeljárásban hozott jogerős ítéletek figyelembevételét az elkövető büntetett előéletének értékelésekor, visszaesői minőségének megállapításakor, valamint a büntetések típusának és végrehajtásuk megfelelő módjának meghatározásakor.

Az Unió ezen célkitűzés érdekében fogadta el a 2008/675/IB (2008. július 24.) Kerethatározatot az Európai Unió más tagállamaiban hozott ítéleteknek egy új büntetőeljárásban való figyelembevételéről.

A Kerethatározat hangsúlyozza, miszerint a tagállamok kötelesek a saját bíróságaik által, a nemzeti jogszabályokkal összhangban hozott büntetőítéletekkel azonos hatályt fűzni a más tagállamokban hozott büntetőítéletekhez, függetlenül attól, hogy a nemzeti jog azokat a hatályokat eljárásjogi, anyagi jogi, vagy ténykérdésnek tekinti-e.

E kerethatározatnak azonban nem célja a nemzeti jogszabályok által a korábbi büntetőítéletekre vonatkozóan meghatározott következmények harmonizálása, és a más tagállamokban hozott korábbi büntetőítéletek figyelembevételére vonatkozó

²⁸⁰ Draft programme of measures for implementation of the principle of mutual recognition of decisions in civil and commercial matters 2001/C 12/01 - angol nyelvű elérhetősége: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2001.012.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2001:012:TOC 2017. október 19.

kötelezettség csak a korábbi nemzeti büntetőítéletek nemzeti jog szerinti figyelembevételének mértékéig él.²⁸¹

VII.1. A külföldi ítéletek érvényének hazai elismerése

A külföldi ítélet érvényének elismerésével kapcsolatos eljárásra az Nbjt. 2013. szeptember hó 1. napjától hatályos 46. § (1a) bekezdése értelmében főszabály szerint annak a törvényszéknek volt hatásköre és illetékessége, amelynek területén a terhelt lakó- vagy tartózkodási helye található.

Ezt megelőzően ezen ügyekben a Fővárosi Törvényszék járt el kizárólagosan, a módosítást az ítélkezés időszerűsége indokolta.^{282 283}

A módosítás a Fővárosi Törvényszék tehermentesítése mellett ugyanakkor azzal is járt, hogy megbomlott a jogegység: az újonnan eljáró bírák a Nbjt. vonatkozó rendelkezéseit önállóan kezdték el értelmezni.

Kétségtelen, hogy e körben több országos szakmai tanácskozásra is sor került²⁸⁴, azonban ekkor a többség által elfogadottak – a jogegységi határozatokhoz képesti – „kötelező erővel” nem bírtak, ekként továbbra is sok volt a nyitott kérdés, számottevően eltérő joggyakorlat(ok) alakult(ak) ki.²⁸⁵ Így többek között problémát jelentett, hogy a megküldő Igazságügyi Minisztérium – viszonylag gyakran – ugyanazt a külföldi ítéletet több törvényszéknek is megküldte az elismeréses eljárás lefolytatása végett, akik egymás eljárásról nem tudtak²⁸⁶.

²⁸¹ Kerethatározat (5)-(6) preabulumbekezdések

²⁸² 2013. évi CXII. törvény a büntetőeljárások időszerűségének javítása érdekében szükséges egyes törvények módosításáról 1. § (2) bekezdés

²⁸³ A 2013. évi módosítást megelőző eljárásról lásd bővebben Tóth Géza (2019) i.m. 580-589. oldal

²⁸⁴ Például a Fővárosi Törvényszéken 2013. szeptember 23. napján, a Fővárosi Ítéletábrán 2014. május 12. napján fovarosiiteloabl.birosag.hu/sites/default/files/.../osszefoglalo_anyag_-_vegleges.doc 2017. október 18. – korlátozottan hozzáférhető

²⁸⁵ A konkrét joggyakorlati problémákra lásd még

- Dr. Czédli-Deák Andrea: *A külföldi ítélet érvényének elismerése – aktuális kérdések a jelen és a jövő határán* 2016. július 12.

<https://mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/136-dr-czedli-deak-andrea-kulfoldi-itelet-ervenyenek-elismerese-aktualis-kerdesek-a-jelen-es-a-jovo-hataran> 2017. október 18.;

- Máziné Szepesi Erzsébet: *A külföldi ítélet érvényének hazai elismerése és annak nehézségei* Ügyvédek Lapja, 2015/2. szám;

- Fejes Péter i.m.

²⁸⁶ A jogsértő helyzetet kiküszöbölésével kapcsolatos eljárásjogi vitára lásd a disszertáció II. fejezetében ismertetett kúriai döntések.

Ennek megfelelően a *ne bis in idem* kifejezett büntetőeljárásjogi rendelkezéseit kellett alkalmaznia a Kúriának az alábbi ügyekben is:

1.²⁸⁷

A Fővárosi Bíróság a 2009. március 20. napján meghozott végzésével az Eisenstadti Tartományi Bíróság ítéletének érvényét a két terhelttel szemben lopás büntette miatt kiszabott 1 év börtönbüntetésként ismerte el, rendelkezve a feltételes szabadságra bocsátás és az előzetes fogvatartás beszámításáról. Ezen végzés a bűnügyi nyilvántartó adatai szerint 2009. november 23. napján emelkedett jogerőre mindkét terhelt vonatkozásában, míg az iratok alapján a végzés jogerőre emelkedésének napja mindkét terhelt tekintetében helyesen 2018. április 26. A bíróság jogerős végzése ellen a legfőbb ügyész terjesztett elő jogorvoslati indítványt a törvényesség érdekében. Álláspontja szerint a külföldi ítélet érvényének ismételt elismerése a terheltek tekintetében törvénysértő, ezért a törvénysértés megállapítását, továbbá a jogerős végzés hatályon kívül helyezését és az eljárás megszüntetését indítványozta. Hivatkozott arra, hogy a Fővárosi Bíróság fenti végzésével elismert külföldi ítélet érvényét szintén a Fővárosi Bíróság már korábban, a 2008. május 26. napján meghozott végzésével ugyanazon két terhelt tekintetében szintén lopás büntette miatt kiszabott 1 év börtönbüntetésként ismerte el, rendelkezve a feltételes szabadságra bocsátás és az előzetes fogvatartás beszámításáról. E korábbi végzés az I. rendű terhelt vonatkozásában 2008. június 9. napján, míg a II. rendű terhelt tekintetében 2008. július 4. napján jogerőre emelkedett. A legfőbb ügyész kifejtette, hogy az Nbjt. a 2009. évi határozat meghozatalakor hatályos 47. § (3) bekezdése értelmében, ha a magyar bíróság a külföldi ítélet érvényét elismerte, úgy kell tekinteni, hogy a cselekményét magyar bíróság jogerősen elbírálta; az Nbjt. 10. §-a szerint – eltérő rendelkezés hiányában – a nemzetközi bűnügyi jogsegélyforgalomban a Büntető Törvénykönyvet és a büntetőeljárásról szóló törvényt is megfelelően alkalmazni kell; a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény – szintén az elsőként hivatkozott végzés meghozatalakor hatályos – 6. § (3) bekezdés d) pontja pedig akként rendelkezik, hogy büntetőeljárást nem lehet indítani, illetve a már megindult büntetőeljárást meg kell szüntetni, ha a terhelt cselekményét már jogerősen elbírálták, kivéve a Negyedik Részben, valamint a XXIX. Fejezet II. és III. Címében meghatározott eljárások esetét – ezért álláspontja szerint a Fővárosi Bíróság a jogorvoslattal támadott

²⁸⁷ Kúria Bt.III.264/2019/5. 2019. április 16.

végzésében törvényt sértett, amikor az eljárás megszüntetése helyett a külföldi ítélet érvényét elismerte. A legfőbb ügyész képviselője a nyilvános ülésen a jogorvoslatot változatlan tartalommal és indokolással tartotta fenn, a terheltek védője a legfőbb ügyész képviselőjével egyezően szólalt fel. A Kúria a legfőbb ügyész törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslatát alaposnak találta arra a következetes ítélkezési gyakorlatra figyelemmel, hogy a cselekmény elbírálásának ideje az arról rendelkező határozat jogerőre emelkedésének napja. A külföldi ítélet elismerésére első ízben a Fővárosi Bíróság 2008. május 26. napján meghozott végzésével az I. rendű terhelt vonatkozásában 2008. június 9. napján, míg a II. rendű terhelt tekintetében 2008. július 4. napján került sor jogerősen. Ezen időponttól a külföldi ítéletben foglalt cselekményeket úgy kell tekinteni, mintha azokat már magyar bíróság elbírálta volna az elismerő végzésben foglalt tartalommal. A Fővárosi Bíróság ugyanazon külföldi ítélet érvényének ugyanazon terheltek tekintetében elismerő ismételt végzésének meghozatalára mindkét terhelt vonatkozásában a korábbi végzés jogerőre emelkedését követően került sor, azaz az újabb jogerős elbírálásra a korábbi - a magyar bíróság ítéletével egyező érvényű - jogerős elbírálás után került sor. Ekként a Kúria megállapította, hogy a Fővárosi Bíróság támadott végzésének a külföldi ítélet érvényét a terheltek tekintetében elismerő rendelkezése törvénysértő, a támadott határozatot hatályon kívül helyezte, az eljárást megszüntette.

2.²⁸⁸

A Budapest Környéki Törvényszék a 2015. szeptember 10. napján meghozott végzésével a Tribunal de Grande Instance de Marseille (Marseille-i Törvényszék) ítéletének érvényét a terhelttel szemben lopás vétsége és orgazdaság miatt kiszabott végrehajtandó szabadságvesztés büntetésként ismerte el. A végzés – fellebbezés hiányában – 2015. december 16. napján jogerőre emelkedett. A bíróság jogerős végzése ellen a legfőbb ügyész terjesztett elő jogorvoslati indítványt a törvényesség érdekében, annak megállapítása végett, hogy a végzésben a külföldi ítélet érvényének megállapítása a terhelt tekintetében törvénysértő, ezért a törvénysértés megállapítására, továbbá a jogerős végzés hatályon kívül helyezésére és az eljárás megszüntetésére tett indítványt. Álláspontja szerint a fenti végzésével elismert külföldi ítélet érvényét a Fővárosi Bíróság a 2006. november 13. napján meghozott végzésével a terhelt tekintetében már elismerte, amely végzés 2007. január 30. napján – fellebbezés hiányában – jogerőre emelkedett.

²⁸⁸ Kúria Bt.III.1.658/2018/20. 2019. március 26.

A Kúria a fentiekkel egyező hivatkozással megállapította, hogy a Budapest Környéki Törvényszék az ugyanazon külföldi ítélet érvényét ugyanazon terhelt tekintetében elismerő ismételt végzését pedig már a korábbi végzésének jogerőre emelkedését követően hozta meg, így az annak tartalmától – azaz a magyar törvénynek való megfeleltetés helyességétől – függetlenül törvénysértő.

VII.1.1. Balogh ügy

A fentiekén túl jogértelmezési kérdésként merült fel – többek között – a fordítási díj, mint bűnügyi költség viselése²⁸⁹; az, hogy csak arra a személyre kell-e a külföldi ítéletet elismerni, akire kérték (vagyis az IM átiratában szerepelt) vagy valamennyi magyar állampolgárságú elítéltre; azonos külföldi tényállás adott esetben eltérő minősítése; az elkövetési érték meghatározása; a külföldi terminológia szerinti bünszervezetben elkövetés magyar értelmezése; a külföldi részben felfüggesztett szabadságvesztés büntetés átalakítása stb. Emellett a Kúria is leszögezte, hogy a külföldi ítélet érvénye nem ismerhető el, ha annak meghozatala során az 1998. évi Be. alapelvi szintű rendelkezései nem érvényesültek, ez esetben ugyanis hiányzik az a feltétel, hogy a külföldön folyamatban levő eljárás összhangban van a magyar joggal.^{290 291}

A külföldi ítélet érvényének elismerésével kapcsolatos nemzeti szabályozást azonban alapjaiban kérdőjelezte meg az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: Bíróság) ún. Balogh ügyben hozott ítélete²⁹².

²⁸⁹ A költségviselési szabályok anomáliáját részletesen elemzi Tóth Géza (2019) i.m. 590-592. oldal

²⁹⁰ EBH2013. B.20.

²⁹¹ Az anomáliákat jól jelzi, hogy a Kúria elnöke 2016. évben a nemzetközi vonatkozású büntető ügyek vizsgálatára joggyakorlat-elemző csoportot állított fel (melyben való részvételre e doktori értekezés szerzője is felkérést kapott a joggyakorlat-elemző csoport vezetőjétől) (2016.El.II.JGY.B.1), és amelynek egyik vizsgálati tárgya volt a külföldi ítéletek érvényével kapcsolatos eljárások gyakorlatának elemzése. A joggyakorlat-elemző csoport azonban e kézirat lezárásig az összefoglaló véleményt nem terjesztette elő, de megjegyzendő e körben, hogy szinte valamennyi problémás vizsgálati területen jelentős jogalkotási lépések történtek, amelyek a párhuzamosságokat, eltérő jogalkalmazási, jogértelmezési gyakorlatokat kiküszöbölték, így e csoport működése lényegében okafogyottá vált.

A joggyakorlat-elemző csoport tevékenységéről lásd bővebben Molnár Gábor Miklós: *Nemzetközi vonatkozású büntetőügyek* Forum Sententiarium Curiae 2016/1. 14-17. oldal https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/fsc_tanulmany/molnar_gabor_miklos.pdf 2020. július 17.

²⁹² Az indítványozó álláspontja szerint a hivatalból induló elismerési eljárásban felmerült fordítási költség az ezen jogkövetkezménnyel nem számoló terhelt terhére nem róható, az akkor hatályos szabályozással szemben, a Be. 555. § (2) bekezdés j) pontjára figyelemmel. Megjegyzést érdemel, miszerint még az Európai Unió Bíróságának eljárása alatt, 2016 tavaszán az Igazságügyi Minisztérium előterjesztést tett az európai uniós és a nemzetközi bűnügyi együttműködést szabályozó törvények, valamint egyes büntetőjogi tárgyú törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló törvény elfogadására, amely az Nbjt. 48. §-át

A C-25/15. számú, Balogh István elleni büntetőeljárás keretében a Budapest Környéki Törvényszék által 2015. január 21-én kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárásban feltett kérdés a különleges eljárásban a külföldi határozat fordításával járó költség viselésére vonatkozott.

Az alapügyben az osztrák Kismartoni Tartományi Bíróság a 2014. május hó 13. napján kelt és 2014. október hó 8. napján jogerőre emelkedett ítéletével Balogh István terheltet üzletszerű, súlyos betöréses lopás büntette miatt 4 év és 6 hónap szabadságvesztés büntetésre ítélte, és kötelezte az eljárás költségeinek viselésére. Az osztrák bíróság a 2014. március hó 03. napjától 2014. május hó 13. napjáig tartó előzetes fogvatartást beszámította.

Az osztrák bíróság fenti ítéletét megküldte Magyarországra az IM Nemzetközi Büntetőjogi Osztályának, az pedig a Budapest Környéki Törvényszéknek, mint illetékes bíróságnak továbbította az érvényének elismerése végett. A külföldi bíróság ítélete német nyelvű, annak lefordításáról a magyar bíróságnak kellett gondoskodnia.

A Budapest Környéki Törvényszék az előtte folyamatban lévő különleges eljárásban²⁹³ arra várt választ, hogy „a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló, 2010. október 20-i 2010/64/EU európai parlament és a tanács irányelv 1. cikkének (1) bekezdése szerinti „Ezen irányelv a büntetőeljárás és az európai elfogatóparancs végrehajtására irányuló eljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogra vonatkozó szabályokat állapít meg.” megfogalmazás alatt érteni kell-e azt is, hogy a magyar bíróságnak a különleges eljárás (1998. évi Be. XXIX. fejezet) során is alkalmazni kell ezen irányelvet, vagyis a magyar jog szerinti különleges eljárás beleértendő-e a „büntetőeljárás” kitételbe vagy e kitételbe csak az az eljárás értendő, amely lezárul a terhelt büntetőjogi felelősségéről való jogerős döntéssel?”

a következő (8) bekezdéssel egészítette ki: „(8) A külföldi ítélet elismerése során felmerült bűnügyi költséget az állam viseli.” (2016. évi CIII. törvény 27. §).

²⁹³ Budapest Környéki Törvényszék Bpk.150/2014. Az ügy bírója jelen dolgozat szerzője volt.

Ítéletében²⁹⁴ az EUB mindenekelőtt emlékeztetett arra, hogy állandó ítélkezési gyakorlata szerint annak érdekében, hogy az előzetes döntéshozatalra kérdést előterjesztő bíróságnak hasznos választ adjon, figyelembe vehet olyan uniós jogi normákat, amelyekre a nemzeti bíróság kérdésében nem hivatkozott. A bíróság abból indult ki, hogy az alapügyben a hatáskörrel rendelkező osztrák hatóságok a Kismartoni Tartományi Bíróság által Balogh Istvánnal szemben meghozott büntetőítéletről az ún. ECRIS-en²⁹⁵ keresztül tájékoztatták az IM-et, annak érdekében, hogy Magyarország az így megküldött információkat megőrizze. Az IM pedig kérte a fenti hatóságtól az e bíróság által meghozott ítélet megküldését, és miután megkapta, a különleges eljárásnak megfelelően továbbította azt a Budapest Környéki Törvényszékhez az ítélet magyarországi elismerésének, valamint a büntetőítéletnek a magyar bűnügyi nyilvántartásba való felvétele érdekében. Az alkalmazandó nemzeti jog értelmében ugyanis ezen eljárás lefolytatása e célból elkerülhetetlen.

Ugyanakkor a 2010/64 irányelv célja, hogy biztosítsa az eljárás nyelvét nem beszélő vagy nem értő gyanúsítottak vagy vádlottak számára a tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogot, megkönnyítve e jog gyakorlását annak biztosítása érdekében, hogy e személyek tisztességes eljárásban részesüljenek. Ennek megfelelően ezen irányelv 3. cikk (1) és (2) bekezdése azt írja elő, hogy a tagállamok biztosítják, hogy e személyek ésszerű időn belül megkapják mindazon iratok – többek között a velük kapcsolatban meghozott ítélet – írásbeli fordítását, amelyek lényegesek annak biztosításához, hogy képesek legyenek gyakorolni védelemhez való jogukat, továbbá a tisztességes eljárás garantálásához.

Az eljárás során megállapítható volt, hogy a terhelt megkapta a Kismartoni Tartományi Bíróság ítéletének fordítását, amelyet 2015 augusztusában közöltek vele. E körülmények között az alapeljárásban szóban forgó, ezen ítélet magyarországi elismerésére, valamint a büntetőítéletnek a magyar bűnügyi nyilvántartásba való felvételére irányuló különleges

²⁹⁴ 2016. június 16. C-25/15. [ECLI:EU:C:2016:423] [28]-[56] bekezdések

²⁹⁵ Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer (decentralizált információtechnológiai rendszer, melynek fő célja, hogy a tagállamok illetékes hatóságai megosszák egymással a bűnügyi nyilvántartásaikból származó információkat)(European Criminal Records Information System) – lásd a Tanács 2009/315/IB kerethatározata (2009. február 26.) a bűnügyi nyilvántartásból származó információk tagállamok közötti cseréjének megszervezéséről és azok tartalmáról, valamint a Tanács 2009/316/IB határozatát (2009. április 6.) a 2009/315/IB kerethatározat 11. cikke alkalmazásában az Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer létrehozásáról – továbbá lásd bővebben Jánosi Andrea: *Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer alkalmazásának eredményei és tapasztalatai* https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6569/39_janosiaandrea_t%C3%B6rdelt.pdf 2020. február 2.

eljárás keretében az ítélet új fordítása nem volt szükséges a terhelt védelemhez való és hatékony bírói jogvédelemhez való jogának érvényesítéséhez, és így az a 2010/64 irányelv által követett célkitűzések szempontjából nem volt indokolt.

Az előbbieken túl, a 2009/315 kerethatározat pontosan megjelöli az ítélelhozatal szerinti tagállam által a személy állampolgársága szerinti tagállamnak megküldendő információk listáját, amely lista egyáltalán nem említi magát az elítélő határozatot. A határozat megküldésére e kerethatározat értelmében kizárólag a személy állampolgársága szerinti tagállam kérésére, egyedi esetben kerülhet sor, annak érdekében, hogy az megvizsgálhassa bármilyen nemzeti szintű intézkedés szükségességét.

Vagyis, a büntetőjogi felelősséget megállapító határozatnak a személy állampolgársága szerinti tagállam központi hatósága számára történő továbbítására csak akkor kerül sor, ha a különleges körülmények azt megkívánják, és az nem követelhető meg szisztematikusan a büntetőítéletnek ezen tagállam bűnügyi nyilvántartásába való felvétele érdekében.

Márpedig a magyar kormány által a Bíróság előtti tárgyalás során felhozott pontosításokból kitűnt, hogy az alapeljárásban szóban forgó különleges eljárást szisztematikusan alkalmazzák, és semmilyen különös körülmény nem igazolta ezen eljárásnak a Kismartoni Tartományi Bíróság által Balogh Istvánnal szemben meghozott ítélet elismerésére való alkalmazását és – ennek keretében – ezen ítélet továbbításának kérelmezését.

Következésképpen e kérelem nem igazolható a 2009/315 kerethatározat alapján.

A Bíróság e körben továbbá kiemelte, hogy a 2009/315 kerethatározat és a 2009/316 kerethatározat értelmében az ítélelhozatal szerinti tagállam bírósága által meghozott büntetőítéletnek a személy állampolgársága szerinti tagállam központi hatósága általi bűnügyi nyilvántartásba való felvételének közvetlenül az e büntetőítéletekre vonatkozó információknak – az ECRIS-en keresztül – kód formájában történő, ez utóbbi állam központi hatósága általi továbbítása alapján kell megtörténnie. E feltételek mellett e bejegyzés nem függhet az említett büntetőítéletek bíróság általi elismerésére vonatkozó olyan eljárás előzetes lefolytatásától, mint amilyen az alapeljárásban szóban forgó különleges eljárás, attól pedig még kevésbé, hogy a büntetőítéletet továbbítják-e elismerés céljából a terhelt állampolgársága szerinti tagállamnak.

Ezen kívül, és általánosabban az ilyen eljárás a 2009/315 kerethatározat és a 2009/316 kerethatározat jogalapját képező EUMSZ 82. cikk (1) bekezdésében előírt, a büntetőügyekben hozott bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének elvébe ütközik: ezen elvvel ellentétes ugyanis, hogy a valamely tagállam bíróságai által hozott határozatok valamely más tagállam általi elismerésének az legyen a feltétele, hogy ez utóbbi tagállamban olyan erre irányuló eljárást kelljen lefolytatni, mint amilyen az alapeljárásban szóban forgó különleges eljárás.

Összefoglalva, a Bíróság kimondta, hogy a hatályos szabályozás szerinti szinte automatikus eljárás a kölcsönös bizalom és elismerés alapelveibe ütközik. Az ítélet leszögezte, miszerint a külföldi elítélésről szóló, a bűnügyi nyilvántartónak címzett, az ECRIS rendszeren keresztül küldött értesítés bejegyzése és elismerése nem függhet egy külön eljárástól, amelyben a magyar bíró a külföldi eljárást garanciális szempontból is vizsgálja (vagyis, ha a külföldi eljárás az érintett jognak megfelelő volt, akkor azt minden további nélkül Magyarországon figyelembe kell venni).

Az ítéletben rögzítettek jogalkotási lépéseket kívántak meg, ez testesül meg a 2018. január 1-vel hatályos új szabályozásban²⁹⁶.

VII.1.2. Lada ügy

A jogalkotásig a Kúria által kialakított azon gyakorlat²⁹⁷ volt irányadó, miszerint a külföldi ítélet érvényének elismerésére akkor kerülhet sor, ha

1. Magyarországtól a büntetés átvételét is indítványozzák;
2. az elismerésnek a terhelttel szemben Magyarországon folyó másik ügyben jelentősége van (a cselekmény minősítése, a visszaesés, a büntetés vagy intézkedés alkalmazása szempontjából);
3. ha a terhelt a külföldi ítéletet vitatja (pl. a személyazonosság vagy a kettős büntethetőség hiánya miatt).

²⁹⁶ 2017. évi XXXIX. törvény

²⁹⁷ 2015.OBH.XX.T.2.7/75. – korlátozottan hozzáférhető. A Balogh-ítélet utáni joggyakorlatról lásd továbbá Fejes Péter: *A külföldi ítélet érvényének elismerése – clausula rebus sic stantibus* Ügyészségi Szemle, 2016/3. szám., Szabó Judit: *A külföldi ítéletek figyelembe vétele a büntetőeljárásban* Ügyvédek Lapja, 57. évf. 1. sz. / 2018.

További jelentős, és a terheltekre kedvező változás volt, hogy a külföldi ítélet érvényének elismerésével kapcsolatos eljárás és az egyes eljárási jogsegélyek végrehajtásával felmerült bűnügyi költséget 2017. január 1-től az állam viseli (ideértve a fordítás és a kirendelt védő díját is).

Kiemelést érdemel, hogy a Balogh-ítélet alapján az egyes folyamatban lévő ügyeket a törvényszékek megszüntették, arra hivatkozással, miszerint a Bíróság előzetes döntéshozatali eljárásban hozott elvi erejű határozatai a nemzeti bíróságokra minden ügyben kötelezőek, és amennyiben a Bíróság döntéséből egyértelmű, hogy a nemzeti jogszabály ellentétes az uniós joggal, a nemzeti bíró alapeljárásában az ellentétes jogszabályt nem alkalmazhatja döntésénél.

Éppen ezért nem értek egyet Tóth Géza azon álláspontjával, miszerint a hazai bíróságok a Balogh-ítéletet követően az előttük folyó eljárások megszüntetése kérdésében az EUB döntésére és a döntésében kimondottakra hivatkoztak, és nem a Bíróság által a döntés során értelmezett irányelvekre,²⁹⁸ mivel az általa is hivatkozott bírói gyakorlat csupán rögzítette a C-25/2015. számú ügyben hozott döntést, de a Kúria által kialakított, e döntés elvi iránymutatását tartalmazó érvelést alkalmazták.

Hogy mindez koránt sem volt egyértelmű a büntető bírák között, támasztja alá az egyik bíró az Alkotmánybírósághoz fordult a nemzeti jogszabály alkalmazhatósága tekintetében²⁹⁹. Az Alkotmánybíróság a felfüggesztett és a nemzeti jogszabály alkalmazhatósága tekintetében kezdeményezett eljárással kapcsolatban kiegészítésre hívta fel a bíróságot, de a Kúriával időközben folytatott, fentebb ismertetett szakmai egyeztetés alapján a Fővárosi Törvényszék a kezdeményezését nem tartotta fent³⁰⁰.

Összegezve, a 2018. január 1-ét megelőzően hatályos magyar szabályozás szerinti, külföldi ítélet érvényének elismerése iránti hazai eljárás, mint jogintézmény lényege a külföldi ítélet honosítása, a magyar bíróság ítéletével azonos érvényűvé tétele, de a külföldi bíróság ítélete kizárólag az elismerési eljárást követően, és csak akkor vált a magyar bíróság ítéletével azonos érvényűvé.

Az azonos érvényhez fűződő joghatások közül az egyik, hogy az elismert érvényű külföldi ítélet Magyarországon is *res iudicatá*t eredményezett, tehát úgy kellett tekinteni,

²⁹⁸ Tóth Géza (2019.) i. m. 596. oldal

²⁹⁹ Fővárosi Törvényszék Beü.876/2015/7.

³⁰⁰ Fővárosi Törvényszék Beü. 1635/2016/4.

mintha az adott cselekményt a magyar bíróság már jogerősen elbírálta volna, de nem feltétlenül a Büntető Törvénykönyvnek *expressis verbis* megfelelően.³⁰¹

A Bíróság a Balogh-ügyben az ítéletét 2016. június 9. napján hozta meg, a főtanácsnoki indítvány ismertetésére 2016. január 20. napján került sor. E két időpontnak amiatt van jelentősége, mivel időközben, 2016. május 19. napján a Szombathelyi Törvényszék előzetes döntéshozatal iránti kérelmet³⁰² terjesztett elő.

Az előzetes döntéshozatalra terjesztett ügy tényállása a Balogh-ítéletben elemzethez hasonló volt. Lada D. B. magyar állampolgárt a Bécsújhelyi Regionális Bíróság a 2016. január 8. napján kelt jogerős ítéletével nagyobb értékű dologra elkövetett betöréses lopás kísérletének vétsége miatt 14 hónap szabadságvesztésre ítélte, egyben megállapította, hogy 11 hónapot a vádlott a büntetésből letölteni köteles, míg a szabadságvesztés 3 hónapnyi részének végrehajtását felfüggesztette. Az osztrák bíróság megküldte a magyar Igazságügyi Minisztériumnak az ítéletét, amely az iratokat ezen esetben is továbbította a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező Szombathelyi Törvényszékre, az Nbjt. 46. §-a szerinti, külföldi ítélet érvényének elismerésére irányuló eljárás lefolytatása végett.

A Balogh ügyben hozott ítélet kihirdetését követően a Bíróság megkeresésére a Szombathelyi Törvényszék fenntartotta az előzetes döntéshozatali eljárás iránti kérelmét arra hivatkozással, miszerint a Bíróság nem foglalt állást a Tanácsnak az Európai Unió más tagállamaiban hozott ítéleteknek egy új büntetőeljárásban való figyelembevételéről szóló 2008/675. (2008. július 24.) kerethatározatával kapcsolatban. A bíróság előtt folyamatban lévő eljárás szempontjából pedig ez a kerethatározat lényeges, mivel Magyarországon a terhelttel szemben valamely más tagállamban hozott korábbi büntetőítéletek csakis akkor vehetők figyelembe az ugyanazon személy ellen más cselekmények miatt indult későbbi büntetőeljárásban, ha azok már a külföldi ítélet hatályának elismerésére irányuló különleges eljárás tárgyát képezték; ezen elismerés hiányában joghatás kiváltására azonban nem alkalmasak. A perbíróság megjegyezte azt is, hogy az elismerésre irányuló különleges eljárás kezdetén meg kell vizsgálni, hogy a külföldi eljárásban az alapvető jogokat és a magyar büntetőeljárásról szóló törvényben előírt alapvető rendelkezéseket betartották-e. Kifejtette azt is, úgy tűnik, hogy az

³⁰¹ Fejes Péter (2016/3.) i.m. 6. oldal

³⁰² Szombathelyi Törvényszék Beü.7/2016/6.

elismerésre irányuló különleges eljárás ugyanazon terhelt ugyanazon cselekményei vonatkozásában újabb büntetőeljárás lefolytatásával jár, ezáltal ezen különleges eljárás nem egyeztethető össze az uniós joggal, különös tekintettel a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés terén irányadó kölcsönös elismerés elvére, valamint az uniós elsődleges jogban meghatározott *ne bis in idem* elvére.

Mindezen érvek alapján a Szombathelyi Törvényszék mindkét eredeti kérdését fenntartotta:

„1. Az Európai Unió működéséről szóló Szerződés 67. és 82. cikkének rendelkezéseit úgy kell-e értelmezni, hogy az kizárja nemzeti jogszabályon nyugvó a külföldi ítélet érvényének hazai „elismerésére”, transzformálására irányuló nemzeti büntető eljárás, vagy más eljárás lefolytatását - amely által a külföldi ítéletet olyannak kell tekinteni, mintha azt a hazai bíróság hozta volna - azon terhelt vonatkozásában, akinek a büntető ügyét a külföldi ítélettel az Európai Unió egy másik tagállamának nemzeti bírósága már jogerősen és véglegesen elbírálta?

2. Az Európai Unió Alapjogi Charta 50. cikkében, a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezmény 54. cikkében megfogalmazott „*ne bis in idem*” elvével – a 2008/675/IB kerethatározata fényében - összeegyeztethető-e egy uniós tagállamban már lefolytatott, és véglegesen lezárt büntető eljárás kapcsán egy olyan, az Nbjt. 46-48. §-aiban írt eljárás, amely ténylegesen nem a határozat végrehajtására, hanem annak jövőbeli büntető eljárásokban való figyelembe vételének megalapozására irányul?”

A Bíróság a 2018. július 5. napján kelt ítéletében³⁰³ mindenekelőtt emlékeztetett saját, 2017. szeptember 21. napján az ún. Beshkov ügyben³⁰⁴ hozott ítéletére. Ezen ügyben a Bíróság kifejtette: a 2008/675 kerethatározat annak biztosítására kötelezi a tagállamokat, hogy a valamely más tagállamban hozott korábbi büntetőítéleteket ugyanolyan mértékben vegyék figyelembe, mint amennyire a nemzeti büntetőítéleteket. Emellett a kerethatározat azon helyzetekre vonatkozik, amelyekben valamely tagállamban korábban elítélt személlyel szemben újabb büntetőeljárás indul egy, a korábitól eltérő tagállamban. Minderre figyelemmel a Bíróság leszögezte, hogy az alapügy (a külföldi ítélet elismerése

³⁰³ C-390/16. [ECLI:EU:C:2018:532]

³⁰⁴ C-171/16, [EU:C:2017:710] – bővebben lásd Rochlitz Zoltán: *A büntetőügyben hozott tagállami ítéletek elismerése összbüntetés esetén az Európai Unió Bíróságának a C-171/16. számú ügyben hozott ítéletében meghatározott követelmények* - <http://ejszh.justice.hu/blog/20180115/bunteto-ugyben-hozott-tagallami-iteletek-elismerese-osszbuntetes-eseten-az-europai-korlatozottan-hozzaférhető>

iránti eljárás) nem minősül újabb büntetőügynek, ellenben egy olyan előzetes elismerésre irányuló különleges eljárásnak, amelynek célja, hogy a tagállami büntetőítéleteket elismerő határozatnak ugyanolyan hatályt biztosítsanak, mint a valamely magyar bíróság által hozott büntetőítéletnek.

Az a körülmény pedig, hogy a magyar jog előírja az arra vonatkozó vizsgálat kötelezettségét, hogy e bíróság tiszteletben tartotta-e az érintett személy alapvető jogait, – kivételes körülményektől eltekintve – kétségesse teheti a kölcsönös bizalom elvét, annak alkalmazását.

Összegezve, a vizsgált kerethatározattal ellentétes az, hogy egy másik tagállamban korábban hozott büntetőítélet figyelembevételének az legyen a feltétele, hogy előzetes nemzeti elismerési eljárást kelljen lefolytatni, és ennek keretében az említett ítéletet felülvizsgálni. Ez azonban nem zárja ki a konkrét esetben elvégzett, eseti jellegű vizsgálatot, amennyiben arra a kerethatározat (13) preambulumbekkezdése³⁰⁵ alkalmazása szempontjából van szükség.

Az ítélet hiányossága azonban, miszerint nem foglalt állást abban a kérdésben, hogy ha egy nemzeti jogszabály nem áll összhangban valamely kerethatározattal, ez alapján a nemzeti bíróság köteles-e ezt a nemzeti szabályt mellőzni – ellentétben a főtanácsnoki indítvánnyal.³⁰⁶

A Lada ügyben hozott ítéletet annak fényében kell vizsgálni, hogy 2018. január 1-jét követően a jogalkotó jelentősen változtatott a külföldi/tagállami ítéletek figyelembevételének, elismerésének gyakorlatán.

Ugyanakkor a Bíróság ítélete a 2013. szeptember 1. és 2017. december 31. közötti magyar jogszabályi előírásokat elemezte; kifejezett kérdés hiányában hatásköre nem is terjedhetett ki az új szabályozás „mérlegre tételére”.

³⁰⁵ „E kerethatározat tiszteletben tartja a más tagállamban korábban hozott büntetőítéletek figyelembevételéhez szükséges nemzeti eljárások és megoldások sokféleségét. A korábbi büntetőítéletek felülvizsgálati lehetőségének kizárása nem gátolja a tagállamokat abban, hogy szükség esetén határozatot hozzanak arról, hogy az ilyen korábbi büntetőítéletekhez ugyanolyan jogi hatály fűződik. Ugyanakkor az ilyen határozat meghozatalához kapcsolódó eljárások – a megkövetelt időre és eljárásokra vagy alaki követelményekre tekintettel – nem tehetik lehetetlenné azt, hogy a másik tagállamban korábban hozott büntetőítéletekhez ugyanolyan jogi hatály fűződjék.”

³⁰⁶ Lásd főtanácsnoki indítvány (98)-(120) bekezdései

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=EB0E781A058C68A84CA5DF6B401C4DA0?text=&docid=199101&pageIndex=0&doclang=hu&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3996914>
4 2020. február 2.

Bár maga az ítélet erre nem tért ki, de Yves Bot főtanácsnok 2018. február 6. napjai indítványa szerint az új szabályozás kiállta a „puding próbáját”: bár a 2008/675 kerethatározat (13) preambulumbekkezdése nem gátolja a tagállamokat abban, hogy szükség esetén határozatot hozzanak arról, hogy a korábbi büntetőítéletekhez ugyanolyan jogi hatály fűződik, erre csak akkor kerülhet sor, ha ez a határozat tiszteletben tartja a kerethatározat 3. cikkének (3) bekezdésében említett szabályt, vagyis hogy ez nem járhat a büntetőítélet felülvizsgálatával; e tekintetben nagy különbség van aközött, hogy a korábbi külföldi ítéletet felülvizsgáló határozatot hoznak, amely ennél fogva a bűncselekmény másként való minősítését és az ezen ítéletben kiszabott büntetés megváltoztatását eredményezheti, vagy pedig a külföldi ítélet újabb büntetőeljárásban való figyelembevételének konkrét módját megállapító, vagy akár azon okokat kifejtő határozatot hoznak, amelyek alapján az adott ügyben nincs lehetőség a figyelembevételre; az első megoldás közvetlenül sérti a kölcsönös elismerés elvét, míg a második megoldás – éppen ellenkezőleg – ezen elv konkrét érvényesítésébe illeszkedik.³⁰⁷

VII.2. A nem hazai ítéletek átalakításának rendszere 2018. január 1. után

A fenti előzmények után, a már említett 2017. évi XXXIX. törvény 2018. január 1. napjától új alapokra helyezte a külföldi ítéletek érvényének elismerését: mindenekelőtt kettéválasztotta az Európai Unió tagállamai bíróságai által kihirdetett ítélet és az ún. harmadik (a továbbiakban: külföldi) államok bíróságai által hozott ítéletek elismerését.

A törvényalkotó a terminológia szétválasztásával is érzékeltette a két jogintézmény között különbséget: tagállami ítélet esetén figyelembe vételről és megfeleltetésről van szó, míg külföldi ítéletnél annak elismeréséről. A tagállami ítéletek esetében főszabállyá vált, hogy azok külön eljárás nélkül érvényesülnek és figyelembe veendők, és csak a törvényben meghatározott konkrét esetekben kerül sor EUtv. önállóan szabályozott ún. megfeleltetési eljárására. A szétválasztás annyira éles, hogy a törvény rögzíti, miszerint az Nbjt. külföldi ítéletre elismerésére vonatkozó rendelkezéseit az EU tagállami ítéletekre nem lehet alkalmazni³⁰⁸.

³⁰⁷ Főtanácsnoki indítvány [81]-[83]

³⁰⁸ Nbjt. 47. § (2) bekezdés

A törvény módosította az Nbjt.-t, a 1998. évi Be.-t, az EÜtv.-t, illetve a bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvényt (Bnyt.).

A külföldi ítéletek elismerése körében az egyik legfontosabb változás volt, miszerint arra újra kizárólag a Fővárosi Törvényszéknek van hatásköre és illetékessége³⁰⁹. Az eljárások ismételt koncentrálását a fentebb már jelzett jogértelmezési problémák, illetőleg az illetékességi összeütközések³¹⁰ nagy száma indokolta.

A módosítás rögzítette, hogy a külföldi bíróság büntetőügyben hozott el nem ismert ítélete a büntetőeljárásban nem vehető figyelembe – a kölcsönös bizalom elve alkalmazásának hiánya miatt³¹¹.

Emellett a külföldi, részben felfüggesztett, részben végrehajtandó szabadságvesztés büntetést a továbbiakban végrehajtásában próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztésként kell elismerni^{312 313 314}. A külföldi bíróság által kiszabott feltételes szabadságra bocsátás megszüntetésére, felfüggesztett szabadságvesztés büntetés végrehajtásának elrendelésére, vagy próbára bocsátás megszüntetésére csak akkor kerülhet sor, ha a büntetés vagy intézkedés végrehajtásának átvétele is megtörtént³¹⁵. Mindemellett a felmerülő költségeket (ideértve a fordítás díját is) az állam viseli.

A tagállami ítéletek magyar büntetőjogi következményeinek alkalmazhatósága tekintetében három, egymásra épülő helyzet van:

1. a tagállami ítélet „puszta” figyelembe vétele;
2. a tagállami ítélet megfeleltetése; valamint
3. a tagállami ítéletben szereplő büntetés vagy intézkedés végrehajtásának átvétele.

³⁰⁹ Nbjt. 46. §

³¹⁰ Amennyiben egy már megindult elismerési eljárás mellett a büntetés vagy intézkedés végrehajtásának átvételét is kezdeményezték.

³¹¹ Nbjt. 47. §

³¹² A korábbi szabályozás alapján a magyar jogrendszerben (már) ismeretlen büntetési nem, a részben felfüggesztett szabadságvesztés büntetés átalakítására végrehajtandó szabadságvesztésként, valamint abból történt feltételes szabadságra bocsátásként kerül sor, ez azonban méltánytalan a terheltekre nézve, indokolatlanul súlyos következményekhez vezetett.

³¹³ Nbjt. 48. § (6) bekezdés

³¹⁴ Megjegyzendő, hogy erre az új rendelkezésre tekintettel „okafogyottá” vált a Kúria 1/2010. Büntető Jogegységi Határozata.

³¹⁵ Nbjt. 48. § (9) bekezdés

A mindhárom helyzetre vonatkozó általános szabályokat az EÜtv. új 108. §-a tartalmazza:

- a büntetőügyben eljáró tagállami bíróság által hozott jogerős, a büntetőjogi felelősséget érdemben elbíráló ítélet vagy határozatokra vonatkozik (pl. a büntetőparancsra³¹⁶ is);
- a Magyarországon felmerült bűnügyi költséget és egyéb költséget az állam viseli;
- ha az a döntéshozatalhoz elkerülhetetlenül szükséges, az eljáró igazságügyi hatóság³¹⁷ – a törvény eltérő rendelkezése hiányában – közvetlenül az érintett tagállami igazságügyi hatóságtól kiegészítő adatok, illetve iratok rendelkezésre bocsátását kérheti.

Kiemelendő továbbá, hogy a tagállami ítélet tekintetében rendkívüli jogorvoslatra (pl. a személyazonosság kétségessé válása miatti perújításra), vagy a tagállami ítélet felülvizsgálatát eredményező más hasonló eljárás lefolytatására csak a határozatot hozó tagállamban, annak nemzeti joga alapján van lehetőség³¹⁸.³¹⁹

A tagállami ítélet figyelembe vétele³²⁰ minden büntetőügyben eljáró hatóságra (nyomozó hatóságra, ügyészségre, bíróságra) vonatkozó kötelezettség³²¹. Lényege, hogy a tagállami ítélet közvetlenül érvényesül az újabb magyar büntetőeljárásban: nincsen külön eljárás, valamint a kölcsönös bizalom elve alapján a magyar Be.-ben írt garanciális szabályok külföldi alkalmazása nem vizsgálható, csak a nemzetközi szerződésben vagy európai uniós jogi aktusban rögzített alapvető jogok megléte. A kölcsönös elismerés, a kölcsönös bizalom elvébe – különösen az utóbbi évek tisztességes eljárást érintő uniós jogalkotási folyamatára figyelemmel – beleértendő az azzal kapcsolatos bizalom is, hogy valamennyi tagállam biztosítja a terheltek alapvető jogait. Ugyanakkor valamennyi uniós jogi aktus külön rendelkezést tartalmaz az Európai Unió Alapjogi Chartájában, és más, e körben

³¹⁶ Büntetővégzés

³¹⁷ Bíróság vagy ügyészség (a nyomozó hatóság nem értendő alatta).

³¹⁸ EÜtv. 110. §

³¹⁹ A felsoroltakon túl a bíróság eljárása hivatalból vagy az ügyészség, a terhelte vagy a védő indítványára indul meg; a bíróság ülnökök közreműködése nélkül, egyesbíróként jár el; a bíróság az iratok alapján dönt, szükség esetén ülésen meghallgatja az ügyészt, a terhelte és a védőt; bizonyítás felvétele esetén tárgyalást tart; a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítélete elleni fellebbezést is tanácsulésen bírálja el és harmadfokú bírósági eljárásnak nincs helye.

³²⁰ EÜtv. 109-110/B. §

³²¹ Be. 498. § (3) bekezdés

már ismertetett nemzetközi alapjogi dokumentumokban³²² biztosított alapvető jogok érvényesülésére.

Általában a jogsegély végrehajtása, így a tagállami ítélet „elismerése” is megtagadható, amennyiben az súlyosan sértené a büntetőeljárás során a terheltet megillető, nemzetközi szerződésben vagy európai uniós jogi aktusban rögzített alapvető jogokat.

A „súlyosan sértené” kifejezés és az „alapvető jogok” fogalmának alkalmazása célja, hogy megtagadásra (figyelembe nem vételre) csak a ténybeli adatokkal alátámasztott, valóban indokolt esetben kerülhet sor. Így nem képezheti a terhelt alapjogainak sérelmére történő hivatkozás tartalmát, ha például egy olyan tagállami büntetőeljárásról van szó, amelyben a terhelt védőhöz, nyelvhasználathoz való joga, vagy jelenlétének biztosítása nem magyar jogszabályoknak megfelelően biztosított.³²³ Ugyan a bevezetett új megtagadási ok a kötelező megtagadási okok között szerepel, azonban a bíróság feladata, hogy a rendelkezésre álló adatokat mérlegelje, és döntsön a súlyos alapjog sérelem fennállásáról. Amennyiben ezt megállapíthatónak véli, úgy a megtagadás kötelező. Egyetlen kivétel, ha az alapjogi sérelem a kibocsátó tagállam által nyújtott garancia vállalásával kiküszöbölhető³²⁴.

Az eljáró bíróság saját hatáskörben, kötelezően értékeli a tagállami ítéletet (közvetlen érvényesülés alapelve); illetőleg a figyelembevétel során a bíróságot, az ügyészt és a nyomozó hatóságot köti a tagállami ítéletben megállapított tényállás – de egy korábban eljárt bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság által történt figyelembe vétel, illetve annak eredménye, tartalma nem rendelkezik kötő erővel³²⁵. A figyelembe vételt az esetleges tagállami perújítás nem akadályozza, emellett a törvény iránymutatást ad a tagállami halmazati büntetés részbeni figyelembe vehetőségére is. A figyelembe vétel lényegében tehát az újabb magyar büntetőeljárásban mint a büntetéskiszabást súlyosbító

³²² Lásd pl. az Emberi Jogok Európai Egyezménye

³²³ Indokolás a 2017. évi XXXIX. törvényhez, 69. §

³²⁴ Például a Bíróság által az Aranyosi ügyben (C-404/15.) kifejtettek szerint ilyen helyzet fordulhat elő, ha az alapjogi sérelem a kibocsátó tagállamban lévő börtönviszonyokkal van összefüggésben, mely esetben a tagállam garanciát vállalhat, hogy a terheltet átadása esetén megfelelő körülmények között tartják fogva.

³²⁵ Éppen emiatt az ügydöntő határozat indokolásában számot kell adni a figyelembe vételről, annak eredményéről, tartalmáról.

körülmény jelenhet meg, valamint következménye lehet a *ne bis in idem* elvének³²⁶ alkalmazása.

A tagállami ítélet megfeleltetése³²⁷ a fentiekkel szemben egy speciális eljárást takar, amelynek célja, hogy az eltérő nemzeti szabályokon, fogalomhasználaton alapuló tagállami ítéletek egy azonos ügyben hozott – a tagállami ítéletnek megfelelő tartalmú – magyar ítélettel azonos joghatást váltsanak ki.

A megfeleltetésre akkor kerülhet sor, ha az újabb magyar büntetőeljárásban pl. visszaesést alapoz meg a tagállami ítélet, próbára bocsátást kell megszüntetni, vagy az elkövetés ideje a tagállami felfüggesztett szabadságvesztés próbaidejére esik.³²⁸

Alapvető szabálya, hogy

- minden figyelembe vehető tagállami ítélet megfeleltethető; de a megfeleltetésre csak a törvényben meghatározott esetekben kerülhet sor;
- a megfeleltetés célhoz kötött (csak azon rendelkezéseket kell megfeleltetni, amelyek relevánsak a megfeleltetés célja miatt)³²⁹;
- a megfeleltetés eredménye a továbbiakban a tagállami ítélet megfeleltetett rendelkezéseire nézve kötőerővel bír;
- a megfeleltetés során a bíróság a bűncselekmény magyar büntető törvény szerinti minősítését meghatározza³³⁰, azonban a büntetésekre, intézkedésre vonatkozó rendelkezések tekintetében a megfeleltetésre csak az azt indukáló döntéshez szükséges mértékben kerül sor;
- a megfeleltetés alapján a tagállami ítélet rendelkezései vagy változatlan

³²⁶ Lásd Be. 4. § Kiemelendő, hogy nem tagállami, azaz külföldi ítéletek esetében azok – elismerésüket követően – „ítélt dolognak” tekintendők, elismerés nélkül a harmadik ország ítélete a magyar jogrendszerre nem lehet hatással.

³²⁷ EÜtv. 111-111/H. §

³²⁸ Tóth Géza megfogalmazásában: „a figyelembevétel generális eljárása főszabály szerint a *ne bis in idem* hatás érvényesülését biztosítja, míg a speciális jellegű megfeleltetési eljárás a külföldi [helyesen: tagállami] határozat joghatásának magyar jog szerinti érvényét kívánja validálni.” – Tóth Géza (2019.) i.m. 619. oldal

³²⁹ Ekként a megfeleltetés céljáról, konkrét okáról az eljáró Fővárosi Törvényszéket tájékoztatni kell.

³³⁰ E körben azonban utalni kell arra, hogy a 2021. január 1. napjától hatályos EÜtv.111/D. § új (1a) bekezdéssel egészül ki: „A megfeleltetés során a bíróság a tagállami ítéletben szereplő bűncselekmény Btk. szerinti minősítését a) nem állapítja meg, ha aa) a tagállami ítélet alapjául szolgáló cselekmény a magyar törvény szerint nem bűncselekmény és a végrehajtási jogsegély nem tagadható meg abból az okból, hogy tagállami határozat a kettős büntethetőség megsértése miatt nem vehető figyelembe, vagy ab) a tagállami ítéletben szereplő bűncselekmény Btk. szerinti minősítésének megállapítása a figyelembevétel céljából nem szükséges és a rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy a figyelembevétel a kettős büntethetőség elvét nem sérti, b) a rendelkezésre álló adatok alapján állapítja meg, ha az a figyelembevétel céljához elégséges.”

tartalommal érvényesülnek, vagy azok átalakítására, illetve kiegészítésére kerül sor.

A tagállami ítélet rendelkezéseinek átalakítása, illetve kiegészítése során két alapelvnek kell érvényesülnie:

1. a terhelt a megfeleltetést követően nem kerülhet hátrányosabb helyzetbe a tagállami ítéletben foglaltaknál, és
2. a terhelt a megfeleltetést követően nem kerülhet hátrányosabb helyzetbe, mint a magyar jogszabályok alapján egy adott rendelkezés tekintetében alkalmazható leghátrányosabb jogkövetkezmény.

A megfeleltetést a konkrét ügyben eljáró bíróság kezdeményezi a Fővárosi Törvényszéknél. A külföldi ítéletekhez hasonlóan a tagállami részben felfüggesztett, részben végrehajtandó szabadságvesztés büntetést is a továbbiakban végrehajtásában próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztésként kell megfeleltetni. Mivel a megfeleltetési eljárásra bíróság vagy az ügyész indítványára kerül sor, így a terhelt és/vagy védője erre irányuló indítványát bizonyítási indítványként kell kezelni.

A megfeleltetési eljárásra (a bünyügyi nyilvántartási hatósági eljárás kivételével) sem a Be., sem az EÜtv. nem ír elő határidőt, ekként minden kezdeményezés esetén vizsgálandó az alapügy felfüggeszthetősége³³¹.

A tagállami ítéletben szereplő büntetés vagy intézkedés végrehajtása átvételének³³² érdemi „előfeltétele” a tagállami ítélet megfeleltetése.

A végrehajtási jogsegély teljesítésére – főszabályként – a terhelt lakóhelye vagy tartózkodási helye szerint illetékes törvényszék székhelyén működő járásbíróság³³³ rendelkezik hatáskörrel és illetékességgel, kivéve a szabadságvesztés büntetés vagy szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtásának átvételét (Fővárosi Törvényszék), valamint a vagyonelkobzást elrendelő tagállami határozat végrehajtását (a vagyonelkobzás vagy elkobzás alá eső vagyon vagy dolog helye szerinti járásbíróság).

³³¹ A Be. 394. § (3) bekezdés c) pontja (ügyészi szakban) és 488. § (1) bekezdés d) pontja (bíróági szakban): „az eljárás lefolytatásához előzetes kérdésben hozott döntést kell beszerezni”.

³³² EÜtv. IX. fejezet

³³³ Budapesten a Budai Központi Kerületi Bíróság.

A végrehajtás átadására irányuló jogsegélyek esetében az alapügyben első fokon eljáró bíróság rendelkezik hatáskörrel és illetékességgel – kivétel a szabadságvesztés büntetés vagy szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtásának átadása (büntetés-végrehajtási bíró).

VII.3. A brexit releváns kihívásai

A még hosszú éveken át tartó hatások okán e helyütt is indokolt kitérni a brexit következményeire.

A jelen értekezés szempontjából releváns, a Kilépési Megállapodás büntetőügyekben folytatott folyamatban lévő rendőrségi és igazságügyi együttműködésről szóló V. cím 62. cikk 1/g pontja úgy rendelkezett, hogy a 2008/675/IB tanácsi kerethatározat (a Tanács 2008/675/IB kerethatározata (2008. július 24.) az Európai Unió más tagállamaiban hozott ítéleteknek egy új büntetőeljárásban való figyelembevételéről) alkalmazandó az átmeneti időszak vége előtt a kerethatározat 3. Cikke szerint megindított új büntetőeljárások tekintetében.

A Kilépési Megállapodás szövegezése speciális problémát okozott a magyar jogalkalmazásban, figyelemmel arra a körülményre, hogy a tagállami ítéletek figyelembevételének és megfeleltetésének rendszere teljes egészében való elkülönül az egyéb külföldi ítéletek elismerésének rendszerétől. A TCA pedig nem tartalmaz rendelkezéseket a büntető ítéletek kölcsönös elismerésével kapcsolatosan, csupán az ítéletekről szóló értesítéseket, az információk átadását és az azok tárolását szabályozza a IX. címben.

Ezzel összhangban az EUtv. 1. §-e értelmében a törvényt a büntetőügyekben az Európai Unió más tagállamával folytatott együttműködés, valamint az európai elfogatóparancs alapján folytatott átadási eljárás során kell alkalmazni. Ha az együttműködés nemzetközi szerződésen alapul, a törvény alkalmazásának feltétele, hogy a végrehajtó tagállam a nemzetközi szerződés kötelező hatályát elismerte.

Az EUtv. hatálya tehát az átmeneti időszak lejártát, 2020. december 31. napját követően nem terjed ki az Egyesült Királyságra, és mint minden más harmadik ország esetén, az Nbj-t kell alkalmazni.

Egyértelmű tehát a jogi helyzet a 2021. január 1-től a bíróságra érkezett brit ítéletek vonatkozásában.

Kérdés „csak” akként merült fel, hogy mi történjen azokkal az ügyekkel, amelyek korábban érkeztek? Meg kell-e küldeni az ilyen folyamatban lévő ügyeket az Igazságügyi Miniszternek, illetve kell-e új ügyész indítványt beszerezni? Esetleg valamennyi ilyen ügyet meg kell szüntetni, és majd, ha van rájuk nézve miniszteri kezdeményezés, akkor újra indulnak? Szükséges-e megkülönböztetni azokat az ügyeket, amelyekben már történt érdemi intézkedés? Mi a jogi lehetőség azokban az esetekben, amikor a megfeleltetés már megtörtént, de a döntés még nem jogerős? És alkalmazható-e az EUtv.111/G. § (6) bekezdés b) pontja³³⁴ olyan ügyekben, ahol a megszüntetési okként megkívánt egy év 2020. december 31. napjáig már eltelt?

És mindez különös nyomatékka merült fel azon eljárásokban, ahol a megfeleltetési eljárást a Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal kezdeményezte³³⁵, figyelemmel arra, hogy a TCA hatálya kiterjed a bűnügyi nyilvántartásból származó információk cseréjére (amely lényegében az ECRIS-rendelkezések speciális alkalmazását jelenti).

Az Egyesült Királyság Belügyminisztérium Központi Hatósága (UKCA) 2021. január 28. napján kelt tájékoztatása³³⁶ alapján a 2020. december 31. napja 23.00 óra előtt beérkezett megkereséseket és kibocsátott európai elfogatóparancsokat még a megelőző szabályok szerint teljesítik. Azonban ez nem valamiféle kölcsönös megállapodás, hanem egyoldalú nyilatkozat, így ennek alapján semmiképpen sem volt következtetés levonható arra, hogy egy EU tagállamnak is azonosan kell(ene) eljárnia.

Az Eurojustnak „Az Igazságügyi együttműködés büntetőügyekben az Európai Unió és az Egyesült Királyság között 2021. január 1-jétől” című tájékoztatója³³⁷ hangsúlyozza, hogy

³³⁴ „A bíróság az eljárást megszünteti, [...] ha a megfeleltetés során az eljáró bíróság a tagállami igazságügyi hatóságtól kiegészítő adatok, illetve iratok rendelkezésre bocsátását kérte, és az egy éven belül nem vezetett eredményre, feltéve, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján a megfeleltetésről nem lehet rendelkezni.

³³⁵ A bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény 33/B. § alapján.

³³⁶ 2021-01-28 UKCA Letter to EU partners on EIOs after TP comms data requests

³³⁷ <https://www.eurojust.europa.eu/judicial-cooperation-criminal-matters-between-european-union-and-united-kingdom-1-january-2021-doc>

az európai uniós jogi eszközök nem használhatóak 2021. január 1-től, hacsak a Kilépési Megállapodás 62. cikke nem jelöli kivételként.

A Kilépési Megállapodás 62. cikk g) pont alapján a 2008/675/IB tanácsi kerethatározat alkalmazandó az átmeneti időszak vége előtt a kerethatározat 3. cikke szerinti, (valamely más tagállamban hozott büntetőítéletnek egy új büntetőeljárásban való figyelembevétele miatt) megindított új büntetőeljárások tekintetében.

E 3. cikk értelmében azonban a megfeleltetési eljárások nem minősülnek új (alap)büntetőeljárásnak.

2020 márciusában szakmai konszenzus³³⁸ alakult ki arról, hogy a 2020. december 31. előtt érkezett brit ítéletek tagállami ítéletként kezelhetők, ezért azok a tagállami ítéletek nyilvántartásába felvehetők (a Kilépési Megállapodás alapján). 2021. január 1. után továbbra is fogadni kell a brit értesítéseket, amelyek azonban a tagállami határozatok nyilvántartásába nem kerülhetnek be, mivel ezek immár harmadik országok beli ítéleteknek minősülnek.

A 2020. december 31. előtt megindult büntetőeljárásokban a Kilépési Megállapodás alapján a tagállami ítéletre vonatkozó szabályok alapján vehetők figyelembe a 2020. december 31-ig megküldött brit ítéletek. A 2021. január 1. után indult magyar büntetőeljárásokban azonban mindig szükséges a külföldi ítéletek elismertetése iránti eljárás ahhoz, hogy egy brit ítéletet figyelembe vehető legyen, akkor is, ha a brit ítélet a tagállami ítéletek nyilvántartásában egyébként már szerepel.

VII.4. A felfüggesztett szabadságvesztés büntetés alatti elkövetés jogkövetkezményei

A Bíróság Balogh és Lada ügyekben hozott ítéletei alapján megállapítható, hogy a külföldi ítélet elismerésével kapcsolatos eljárás nem feltétel nélkül és nem minden esetben ellentétes az Európai Unió jogával.

A Bíróság a külföldi ítélet elismerésével kapcsolatos eljárást az ECRIS-határozatokkal összefüggésben vizsgálta, ezért megkérdőjelezhető az a jogértelmezés, amely szerint a

³³⁸ 2021. március 4. szakmai egyeztetés az Igazságügyi Minisztérium, a Legfőbb Ügyészség, az Országos Bírósági Hivatal és a BM Bünygyi Nyilvántartó Hivatal képviselői részvételével. (XX-BÜNT/44/2021 – korlátozottan hozzáférhető)

tagállami ítéletek vonatkozásában nem lehet helye elismeréssel kapcsolatos eljárás lefolytatásának.

Folyamatban lévő büntetőeljárásban a korábbi elítéléshez fűződő konkrét joghátrányok alkalmazása, vagy büntetés, illetve intézkedés végrehajtásának átvételével kapcsolatos eljárások esetében a nem magyar ítélet elismerésével kapcsolatos eljárás lefolytatása nem mellőzhető, tekintettel arra, hogy jelenleg ez az egyetlen eljárási forma, amely biztosítja, hogy a tagállami ítélet rendelkezései a magyar jogszabályoknak megfeleltethetők, ezért a büntetőjogi jogkövetkezmények alkalmazhatóak, a büntetések, intézkedések végrehajtása átvehető legyenek.

Az Európai Jogi Szaktanácsadó Bírák Hálózata kezdeményezésére az Európai Igazságügyi Hálózat magyar bírósági kontakt pontja megkereste a tagállamok³³⁹ nemzeti levelezőit a külföldi ítéletek érvényének elismerésével kapcsolatos tagállami eljárások ismertetésére vonatkozóan, az alábbi kérdések megválaszolása érdekében:

1. Létezik-e a tagállam nemzeti jogában olyan különleges eljárás, mely valamely más tagállam bírósága által hozott, valamely személyt bűncselekmény elkövetése miatt elítélő jogerős bírósági határozatnak a nemzeti bíróság általi elismerésére irányul?
2. Amennyiben ilyen különleges eljárás a tagállam nemzeti jogában létezik, melyek annak főbb szabályai?
3. Amennyiben a tagállam nemzeti jogában ilyen különleges eljárás nem létezik, hogyan kerülnek a más tagállamokban hozott és az ECRIS rendszerben feltüntetett ítéletek a tagállami bűnügyi nyilvántartásban rögzítésre?
4. Hogyan kerülnek értékelésre azok a más tagállami elítélések, melyek az érintett tagállam büntető anyagi vagy eljárásjogi szabályaival, illetve alkotmányos rendelkezéseivel összeegyeztethetetlenek?

A megkeresésben megadott határidőig, 2016. szeptember 2. napjáig 14 tagállamtól³⁴⁰ érkezett válaszokat összefoglalva megállapítható, hogy bár néhány tagállam ismeri a

³³⁹ 2016. július – a megkereséskor az Egyesült Királyság még az EU részese volt.

³⁴⁰ Belgium, Csehország, Dánia, Németország, Franciaország, Írország, Olaszország, Ciprus, Hollandia, Ausztria, Lengyelország, Románia, Szlovákia, Svédország, Egyesült Királyság

külföldi ítéletek érvényének elismerésére irányuló különleges eljárást, az az ECRIS rendszerben rögzített tagállami elítélésekre egyik tagállamban sem alkalmazandó.

Ahol létezik különleges eljárás, ott kimondható, hogy a külföldi ítéletek érvényének elismerésére és végrehajtására irányuló nemzeti eljárások lényegi szabályai egymáshoz nagyon hasonlóak. Ahol pedig nem volt különleges eljárás, úgy az ECRIS rendszerben rögzített elítélés automatikusan rögzítésre kerül a nemzeti bünygyi nyilvántartásban vagy annak egy speciális részében.

Ezzel szemben 5 tagállamban³⁴¹ egyenként vizsgálják a nemzeti bünygyi nyilvántartásban való rögzítés feltételeit, rendszerint a rendőri szervek bevonásával. Végül Szlovákia rendszerében az automatikus rögzítés és az egyedi vizsgálat egyszerre van jelen.

Az utolsó kérdésre válaszok egységesek voltak abban, hogy azok a más tagállamban hozott büntetőjogi felelősséget megállapító határozatok, melyek a legfontosabb követelményeknek (kettős büntethetőség és egyenértékű jogkövetkezmények) nem feleltethetőek meg, kizárólag információként vehetőek figyelembe, azokhoz nemzeti jogkövetkezmények nem fűződnek.

Néhány tagállamban (pl. Ausztria és az Egyesült Királyság) ezek az ítéletek nem is jelennek meg a nemzeti bünygyi nyilvántartásban, míg máshol (Belgium, Írország, Lengyelország, Szlovákia, Svédország) a nemzeti bünygyi nyilvántartás ugyan ezen elítéléseket is tartalmazza, azonban a bünyyméltléshez fűződő nemzeti büntetőjogi jogkövetkezmények nem alkalmazhatóak.

Említésre érdemes a holland rendszer, ahol a korábbi külföldi elítéléshez fűződő nemzeti jogkövetkezményeket az újabb büntetőügyben eljáró nemzeti büntetőbíróság mérlegeli esetről esetre.

A fentiekből is jól látható, hogy a 2018. január 1-étől hatályos magyar szabályozás nem újdonság az uniós közösségben, hiszen egyes más tagállamok gyakorlata is azt támasztja alá, hogy a tagállamok az ECRIS rendszer alapján végrehajtott közvetlen nyilvántartásba vételt követően nem tudnak eltekinteni a kérdéses tagállami ítélet bekérésétől és nemzeti jogszabályoknak történő megfeleltetésétől („elismerésétől”), amennyiben egyedi ügyben a más tagállami elítélés konkrét büntetőjogi relevanciával bír.

³⁴¹ Dánia, Németország, Ciprus, Ausztria, Egyesült Királyság

Ehhez kapcsolódóan mind az Nbjt.³⁴², mind az EÜtv.³⁴³ rögzíti, hogy a külföldi bíróság által kiszabott feltételes szabadságra bocsátás megszüntetésére, felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának elrendelésére, továbbá a külföldi ítéletben alkalmazott javítóintézeti nevelésből történő ideiglenes elbocsátás vagy próbára bocsátás megszüntetésére csak a büntetés vagy intézkedés végrehajtásának átvétele esetén kerülhet sor.

Ezt azonban – ahogy arra már többször utaltam – megelőzi a külföldi ítélet elismerése vagy a tagállami ítélet megfeleltetése, vagyis utóbbi esetében a pusztán figyelembe vétel sem elegendő.³⁴⁴

Ezen, a büntetés végrehajtását érintő kitétel annak jogalkotó általi egyértelműsítéséhez kapcsolódik, hogy az elismert külföldi/tagállami ítélet az elismerés során nem válik magyar ítéletté, az megőrzi külföldi/tagállami ítélet jellegét, azonban érvényét tekintve – az elismerést követően – osztja a magyar bíróság ítéletének érvényét.

Vagyis, a Balogh ítélet utáni új szabályozás arra az alapelvre épült, hogy a külföldi, illetve tagállami ítéletek az abból fakadó jogkövetkezményeket magukban hordozzák, azaz sem az elismeréses eljárás, sem a megfeleltetés nem eredményez minőség változást, az ítélet külföldi, illetve tagállami jellege megmarad, ezen külön eljárások csupán az ítéletek magyarországi érvényesülését biztosítják.³⁴⁵

Ezt támasztja alá azon tény is, miszerint egy nem magyar ítélet elismerését követően sem lehet azt Magyarországon rendkívüli jogorvoslattal támadni, illetve az elismert külföldi ítéletben kiszabott büntetés, vagy alkalmazott intézkedés végrehajtására is csak annak átvételét követően kerülhet sor.

A külföldi, illetve tagállami ítéletek érvényének új szabályozása arra az alapelvre épül, hogy a külföldi, illetve tagállami ítéletek az abból fakadó jogkövetkezményeket magukban hordozzák, azaz sem az elismeréses eljárás, sem a megfeleltetés nem

³⁴² Nbjt. 48. § (9) bekezdés

³⁴³ EÜtv. 111/B. § (1) bekezdés

³⁴⁴ EÜtv. 111/A. § (2) bekezdés b) pont

³⁴⁵ Indokolás az EÜtv. 110. §-ához

eredményez minőség változást, az ítélet külföldi, illetve tagállami jellege megmarad, ezen külön eljárások, csupán az ítéletek magyarországi érvényesülését biztosítják.

Megjegyzendő, hogy a régi szabályozás sem adott arra lehetőséget, hogy önmagában a külföldi ítélet érvényének elismerése – végrehajtási jogsegély hiányában – megalapozza a külföldi ítélettel kiszabott szabadságvesztés végrehajtását.

Az ilyen külföldi/tagállami rendelkezés elismerése, megfeleltetése pedig önmagában, végrehajtási jogsegély nélkül, csupán azt eredményez(het)i, hogy az újabb magyar büntetőeljárásban a terhelttel szemben nem szabható ki végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés büntetés³⁴⁶ ³⁴⁷.

Ennek ellenére, a mai napig számtalan hazai ítélet rendelkezik a külföldön/más tagállamban kiszabott, végrehajtásában próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés büntetés újabb magyar büntetőeljárásban való végrehajtásának elrendelésekor.

A tapasztalatok szerint a büntetés-végrehajtási intézetek jelzik a helytelen jogalkalmazást a más ítélettel kiszabott szabadságvesztés büntetések végrehajtása során, de sokszor már csak az elítélt által kezdeményezett összbüntetési eljárásban derül ki.

Ez utóbbi esetkörrel jól szemléltetik az alábbi jogesetek:

1.

A Német Szövetségi Köztársaság Tiergarten-i Járásbírósága 2011. augusztus 23. napján kelt és ugyanazon a napon jogerőre emelkedett ítéletével a terheltet 2 rb. üzletszerű lopás büntette miatt 7 hónap – végrehajtásában próbaidőre felfüggesztett – szabadságvesztés büntetésre ítélte. Ezen ítélet érvényét a Fővárosi Törvényszék a 2013. február 5. napján jogerőre emelkedett végzésével a 2 rb. lopás vétsége miatt, halmazati büntetésül kiszabott – végrehajtásában 3 évi próbaidőre felfüggesztett – 7 hónap fogházbüntetésként ismerte el. Ezen szabadságvesztés büntetés végrehajtása folyamatban van, arra 2020. második félévében kerül sor.

Időközben a Győri Járásbíróság – a Győri Törvényszék ítélete által – 2015. október 22. napján jogerőre emelkedett ítéletével a terheltet kifosztás büntette, valamint társtettesként elkövetett lopás vétsége miatt mint többszörös visszaesőt – halmazati büntetésül – 3 év

³⁴⁶ Btk. 86. § (1) bekezdés c) pont

³⁴⁷ Amennyiben pedig a végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés büntetést kiszabó tagállami ítélet megfeleltetésére sem került sor, a magyar Btk. szerinti jogkövetkezmények sem alkalmazhatók.

fegyházbüntetésre és 3 év közügyektől eltiltásra ítélte azzal, hogy az elítélt feltételes szabadságra nem bocsátható, egyben elrendelte a fentebb külföldi ítélettel kiszabott szabadságvesztés végrehajtását. Az elítélt jelenleg ezen szabadságvesztés büntetését tölti. A végrehajtás során maga a terhelt indítványozta a fenti ítélet végrehajtásának átvételét az összbüntetési eljárás lefolytatása érdekében. Ennek az indítványnak azonban a Fővárosi Törvényszék az alábbiak érveléssel nem adott helyt³⁴⁸: az EUtv. alapján a jogerős szabadságvesztés büntetés végrehajtásának átvételére vonatkozó kezdeményezést a tagállami hatóság küldi meg, az iratokat a magyar igazságügyi miniszter fogadja és továbbítja a kizárólagosan illetékes Fővárosi Törvényszéknek. A törvényszék rendelkezésére álló adatok alapján a felfüggesztett büntetés végrehajtását a német bíróság ugyanakkor nem rendelte el, és nem kezdeményezte a szabadságvesztés büntetés végrehajtásának átvételét sem. Mivel a megfeleltetett tagállami ítéletben kiszabott felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának elrendelésére csak a büntetés végrehajtásának átvétele esetén kerülhet(ne) sor, önmagában a Győri Járásbíróságnak ezzel ellentétes döntése nem alapozza meg a szabadságvesztés végrehajtás átvételének törvényességét.

2.

Egy másik esetben az Osztrák Köztársaság Neustadt-i Tartományi Bíróság a 2011. december 27. napján jogerős határozatával a terheltet minősített lopás büntette miatt 6 hó szabadságvesztésre ítélte, melynek végrehajtását 3 évi próbaidőre felfüggesztette. Ezen ítélet érvényét a Fővárosi Törvényszék a 2013. április 23. napján jogerős végzésével 4 rb. lopás büntette miatt kiszabott 6 hó börtönbüntetésként ismerte el.

Egy újabb magyar büntetőeljárásban szintén a Győri Járásbíróság – a Győri Törvényszék ítélete által – 2014. december 10. napján jogerőre emelkedett ítéletével a terheltet lopás büntette és más bűncselekmények miatt 2 év szabadságvesztésre és 2 év közügyektől eltiltásra ítélte azzal, hogy a szabadságvesztés végrehajtási fokozata börtön, az elítélt a szabadságvesztés kétharmad részének kitöltését követően bocsátható feltételes szabadságra, egyúttal elrendelte az osztrák elismert határozat végrehajtását is.

A végrehajtás során maga az elítélt kezdeményezte az osztrák elismert ítélettel és egy további magyar ítélettel kiszabott szabadságvesztés büntetések összbüntetésbe foglalását.

³⁴⁸ Fővárosi Törvényszék Beü.731/2019/8., Fővárosi Ítéltábla Beüf.10.939/2019/4.

Indítványának a Fővárosi Törvényszék – a Fővárosi Ítéltábla által is jóváhagyottan – az osztrák ítélet tekintetében helyt adott, azt összbüntetésbe foglalta.

Az összbüntetésbe foglalás jogerőre emelkedését követően az ügyészség észlelte a helytelen jogalkalmazást, és indítványozta az akkor hatályos Be. szerinti különleges eljárás lefolytatását arra hivatkozással, hogy az osztrák ítélettel kiszabott szabadságvesztés nem minősül Magyarországon végrehajtandó szabadságvesztésnek, mivel a szabadságvesztés végrehajtásának átvétele nem történt meg, így az összbüntetésbe foglalás törvényi előfeltételei nem állnak fenn. Az ügyészi indítvány lényegében a fenti jogesetben bemutatott érvelés mentén alapos volt, ezen indokok alapján a Fővárosi Törvényszék az utólagos eljárás keretében a korábbi összbüntetési ítéletét hatályon kívül helyezte, és az összbüntetésbe foglalást célzó indítványt elutasította, megjegyezve, hogy a hatályon kívül helyezett összbüntetési ítélet kapcsán fogvatartásban töltött idő beszámítása a büntetésvégrehajtásról szóló törvény alapján történhet.³⁴⁹

A téves jogalkalmazás számosságát jól jelzi, hogy a tavalyi évben két felsőbb bírósági eseti döntés is közzétételre került e témakörben.

Így a Pécsi Ítéltábla az ÍH2019. 113. számon közzétett döntésében³⁵⁰ elvi élel leszögezte, hogy amennyiben a külföldi ítélettel kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának az átvétele nem történik meg, ezen elítélés tekintetében nincs helye összbüntetésbe foglalásnak.

Az irányadó tényállás szerint a törvényszék a 2019. július 19. napján kelt végzésével H. M. elítelt védője útján előterjesztett összbüntetésbe foglalás iránti indítványát elutasította. A határozat ellen a védő jelentett be fellebbezést az összbüntetési eljárás lefolytatása érdekében. A fellebbviteli főügyészség átiratában az elsőfokú bíróság határozatának a helybenhagyását indítványozta. Az ítéltábla a védelmi fellebbezést nem látta megalapozottnak és határozatában a következőkre mutatott rá: az elsőfokú bíróság helytállóan rögzítette az ügy elbírálása szempontjából lényeges előzményi adatokat, így az alapítéletek jogerőre emelkedéséhez, illetve a bűncselekmények elkövetéséhez kapcsolódó időpontokat. Köztük azt is, hogy az egyik kvázi halmazati viszonyban álló

³⁴⁹ Fővárosi Törvényszék Beü.247/2018/12.

³⁵⁰ Pécsi Ítéltábla Bpkf.II.250/2019/6.

alapítéletben az elítéltet az Eisenstadt-i Tartományi Bíróság marasztalta el. Ezzel kapcsolatosan utóbb mindössze annyi történt, hogy annak érvényét az illetékes törvényszék – erre irányuló eljárás keretében – elismerte, anélkül azonban, hogy a külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának az átvétele bármikor megtörtént volna.

Az Nbjt. 47. § (3) bekezdése szerint, ha a magyar bíróság a külföldi ítélet érvényét elismerte, úgy kell tekinteni, hogy a cselekményt a magyar bíróság jogerősen elbírálta.

Ettől a jogi helyzettől élesen meg kell különböztetni a végrehajtási jogsegélynek azt a formáját, amikor a külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtását az Nbjt. 49. § (1) bekezdésében meghatározott feltételek teljesülése esetén az igazságügyért felelős miniszter átveszi.

A külföldi ítélettel kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának az átvétele feltételezi a külföldi ítélet érvényének az elismerését, fordítva azonban ez már nincs így: a külföldi ítélet érvényének az elismeréséhez automatikusan nem kapcsolódik a kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának az átvétele. Márpedig ez utóbbi hiányában összbüntetésbe foglalásnak nincs helye.

Az Nbjt. 53. § (3) bekezdése értelmében a büntetés végrehajtásának az – igazságügyért felelős miniszter általi – átvételét követően az ügyész indítványára a bíróság tárgyaláson, a külföldi ítélet alapján megállapítja a Magyarországon végrehajtásra kerülő büntetést. Ezzel válik a külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés „végrehajtandóvá”, és teljesülhet az a feltétel, hogy az elítélttel szemben az egymással kvázi halmazati viszonyban lévő büntetéseket még nem hajtottak teljesen végre, vagy azok végrehajtása folyamatosan történik. Erről azonban az elbírált ügyben szó sem volt, így az elsőfokú bíróság törvényesen járt el, amikor az összbüntetésbe foglalás iránti indítványt elutasította.

A kérdéssel nem csak a Pécsi Ítéltábla, hanem a Kúria is foglalkozott: a BH2019. 153.³⁵¹ számú eseti döntés alapjául az alábbi tényállás szolgált:

A törvényszék a 2017. május 17. napján kihirdetett ítéletével az I. r. terheltet bűnösnek mondta ki kábítószer-kereskedelem büntetében és új pszichoaktív anyaggal visszaélés büntetében, ezért halmazati büntetésül, mint különös és többszörös visszaesőt, tíz év

³⁵¹ Kúria Bfv.1467/2018/8.

fegyházban végrehajtandó szabadságvesztésre és tíz év közügyektől eltiltásra ítélte, továbbá vagyonekobzást rendelt el a terhelttől lefoglalt összeg erejéig, egyben megállapította, hogy a terhelt nem bocsátható feltételes szabadságra. Az ellentétes irányú fellebbezések alapján eljárva az ítélőtábla a 2018. január 18. napján meghozott ítéletével az elsőfokú határozatot az I. r. terhelt tekintetében megváltoztatta, a terhelt különös visszaesőkénti megjelölését mellőzte, emellett elrendelte a törvényszék korábbi ítéletével elismert, az Olasz Köztársaság Veronai Polgári és Büntető Bíróságának ítéletével kiszabott, egy év négy hónap felfüggesztett fogházbüntetés végrehajtását, és pontosította a vagyonekobzásra vonatkozó rendelkezést. Egyebekben e terheltre nézve az elsőfokú ítéletet helybenhagyta.

A terhelt által indítványozott felülvizsgálati eljárásban a Kúria rögzítette, hogy amennyiben a bíróság az Európai Unió valamely tagállama által hozott és a magyar bíróság által megfelleltetett ítéletben kiszabott, felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásáról a büntetés végrehajtásának átvétele hiányában rendelkezett, a törvénysértés kiküszöbölésére egyszerűsített felülvizsgálati eljárásnak van helye.³⁵²

A fenti jogesetek is rámutatnak arra, hogy bár a tagállami ítéletekkel kiszabott, végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés büntetések végrehajtásának újabb, immár hazai büntetőeljárásban való elrendelése, a büntetőjogi felelősség szempontjából marginálisnak tűnik, azonban jelentős számban történő helytelen alkalmazása a terheltek szempontjából nem csak egyénileg, de összességében is súlyos hátrányokhoz vezethet, a jogalkalmazók figyelmét (ez sem) kerülheti el.³⁵³

VII.5. Védői részvétel a külföldi, tagállami ítéletek figyelembe vételével kapcsolatos eljárásokban

Az előzőekben jeleztem, miszerint jogértelmezési kérdésként merült fel – többek között – a fordítási díj, mint bűnügyi költség viselése.

³⁵² Megjegyzem, itt nem irányadó a 6 hónapos határidő, mivel az utólagos elrendelés mellőzése (hatályon kívül helyezése) nem a terhelt terhére esik.

³⁵³ A témában lásd még Szabó Judit: *A külföldi ítéletek végrehajtása, avagy a végrehajtásában felfüggesztett külföldi szabadságvesztés büntetés hazai sorsa* Európai Jog, 2020/5. 9-15. oldal

A jogalkotói egyértelmű válasz után, annak ellenére azonban ezen eljárásokban a bűnügyi költség megállapítása továbbra is nehézséget okoz.

Az újabb jogértelmezési viták fókuszában a kirendelt védő intézménye áll.

Mint fentebb hivatkoztam, ezen értekezés lezárásakor hatályos EUtv. 108. § (1) bekezdés b) pontja értelmében a tagállami ítélet megfeleltetése során a Magyarországon felmerült bűnügyi költséget és egyéb költséget az állam viseli. A külföldi ítélet elismerésével kapcsolatos szabályozás azonos tartalmú.³⁵⁴ Az Nbjt. 10. §-a, illetve az EUtv. 2. §-a értelmében a nemzetközi és az európai uniós bűnügyi jogsegélyforgalomban a büntetőeljárás törvényt is megfelelően alkalmazni kell. A Be. 145. § (1) bekezdés c) pontja alapján a kirendelt védő díja bűnügyi költségnek minősül.

Nehézséget okoz azonban az olyan eljárásokban, ahol a bírósági szakban nincsen a terhelti oldalról személyes jelenlét – mint például a külföldi ítélet elismerése vagy a tagállami ítélet megfeleltetése iránti eljárásokban, vagy a büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárásokban –, hogy a pártfogó ügyvéd, az ügygondnok és a kirendelt védő részére megállapítható díjról szóló, utoljára a 18/2018. (VI. 28.) IM rendelettel módosított 32/2017. (XII. 27.) IM rendelet (a továbbiakban: Rendelet) 7. §-a³⁵⁵ értelmében a kirendelt védő részére megállapítható költséget az eljárási cselekményen részvételhez

³⁵⁴ Lásd Nbjt. 48. § (8) bekezdése

³⁵⁵ Rendelet 7. § (1) A kirendelt védőt az eljárási cselekményen való részvételért az eljárási cselekmény - idézésben vagy értesítésben megjelölt - kezdő időpontja és a kirendelt védő jelenlétének befejező időpontja között eltelt időtartamra, megkezdett óránként a kirendelt ügyvédi óradíj összege illeti meg. (2) A kirendelt védőt felkészülési díjként az eljárási cselekményen való részvételért eljárási cselekményenként az (1) bekezdés alapján kiszámított díj húsz százalékának megfelelő összeg illeti meg. (3) A felkészülési díj ügynként legalább a kirendelt ügyvédi óradíj háromszorosának, legfeljebb a kirendelt ügyvédi óradíj harmincszorosának megfelelő összeg. Ha a büntetőeljárás során a terhelt érdekében több kirendelt védő járt el, az egyes kirendelt védőket a felkészülési díj e bekezdésben meghatározott legkisebb összegeként a kirendelt ügyvédi óradíjnak megfelelő összeg illeti meg. A helyettes védőként kirendelt védőre e bekezdést nem kell alkalmazni. (4) Ha az eljárási cselekményt valamilyen okból nem lehetett megtartani, a kirendelt védőt az eljárási cselekmény - idézésben vagy értesítésben megjelölt - kezdő időpontja és az eljárási cselekmény megtartásának akadályát képező körülmény megállapításának időpontja között eltelt időtartamra, megkezdett óránként a kirendelt ügyvédi óradíj ötven százalékának megfelelő összeg illeti meg. (5) A kirendelt védőt a fogva tartásban lévő terhelttel folytatott megbeszélésért a fogva tartást végrehajtó intézetbe történő belépéstől a kilépésig eltelt időtartamra, megkezdett óránként a kirendelt ügyvédi óradíj hetven százalékának megfelelő összeg illeti meg. Több fogvatartottal folytatott megbeszélés esetén a kirendelt védő egy fogvatartott vonatkozásában a fogva tartást végrehajtó intézetben töltött időtartamra járó díj fogvatartottak számának megfelelő hányadára jogosult. (6) A kirendelt védőt a felülvizsgálati eljárásban a felülvizsgálati indítvány elkészítéséért a bíróság rendelkezése szerint legalább a kirendelt ügyvédi óradíj összege, legfeljebb a kirendelt ügyvédi óradíj tízszeresének megfelelő összeg illeti meg. (7) Ha a kirendelt védő ugyanabban az ügyben több terhelt védelmét látja el, az (1) bekezdés alapján a kirendelt védőnek járó díj a felével emelendő.

köti. A Rendelet lezárta az a korábbi jogalkalmazói jogvitát is, miszerint a díjazás jár az eljárási cselekményen megtartott szünet, illetve a várakozás idejére is. A jogalkotó a sikertelen eljárási cselekmény esetén járó díjazás esetkörét is rendezte.

A Rendelet azonban nem tér ki az olyan eljárásokra, amelyek – a bírósági szint okán – védőkötelesek, azonban a bíróság iratok alapján dönt.

2020. december 31-ig tipikusan ilyen eljárás volt a külföldi ítélet elismerése, illetve a tagállami ítélet megfeleltetése iránti eljárás, amelyekben jelenleg kizárólagosan a Fővárosi Törvényszék jár el.³⁵⁶

Vagyis a védő részvétele kötelező volt azokban az esetekben, ha elsőfokú bírósággént a Fővárosi Törvényszék jár el a megfeleltetés tárgyában folyó eljárásokban. Ez vonatkozott arra az esetre is, ha a törvényszék döntését az iratok alapján hozza meg, ami a megfeleltetési eljárásban főszabályszerű.

Az egyértelmű jogszabályi útmutatás hiánya okán a felkészülési díj³⁵⁹ megítélése tekintetében országosan két álláspont alakult ki:

Az egyik³⁶⁰ szerint a felkészülési díj minimum összege nem eljárási cselekményhez kötődik, hanem ügyhöz. És minden olyan cselekmény, amely joghatást vált ki egy büntetőeljárás során, az eljárási cselekménynek minősül. Ekként a nem magyar ítélet elismerése, megfeleltetése körében hozott határozat meghozatala, és annak kirendelt védő részére kézbesítése minősül eljárási cselekménynek.

A másik álláspont³⁶¹ érvelői szerint felkészülési díj eljárási cselekményen való részvételért állapítható meg, amely eljárási cselekmény a Rendelet 7. § (1) bekezdése értelmében olyan, amelyen a védő idézésre vagy értesítésre megjelent. Ennél tágabb értelmezés, vagyis, hogy minden olyan cselekmény számít, amely joghatás kiváltására alkalmas, azzal járna, hogy minden ilyen – védői közreműködéstől független – aktus (idézés, kényszerintézkedés tárgyában döntés, szakértő kirendelés, egyesítés, tárgyalás kitűzése stb.) után a kirendelt védőt felkészülési díj illetné meg. Ezen túl a rendeleti

³⁵⁶ Nbjt. 46. § (1) bekezdése és (2) bekezdés c) pont, EÜtv. 108. § (1) ac) alpont és 111. §. (3) bekezdése, Be. 427. §. (5) bekezdése, Be. 46. § (1) és (9) bekezdései

³⁵⁹ Mértéke: Az eljárási cselekményen való jelenlétért megállapított díj 20%-a, azaz 1 terhelt esetén 1.000 forint/óra, több terhelt esetén 1.500 forint/óra. A felkészülési díj legkisebb összege ügynként a kirendelt ügyvédi díj háromszorososa (15.000 forint), legmagasabb összege ügynként a kirendelt ügyvédi díj harmincszorososa (150.000 forint).

³⁶⁰ Fővárosi Törvényszék Bpkf.6525/2019/2.

³⁶¹ Fővárosi Törvényszék Beüf.12.084/2018/2.

szabályozás – amely alapja a Be. 604. § (2) bekezdés b) pontja, valamint az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény 206. § b) pontja – a védői jogokat nem szűkíti azzal, hogy a védői közreműködést konkretizálva, a felkészülési díj megállapítását meghatározott feltételhez kötötten állapította meg. Kiemelendő, hogy utóbbi megállapítás az ügyészi érvelésre³⁶² reflektált, amely álláspont azt képviselte, hogy bár a védő valóban nem vett részt eljárási cselekményen, de közreműködött az ügyben, így a Be. 46. § (9) bekezdése alapján díjazásra jogosult. A védőnek a Be. 42. §-ban meghatározott jogait és kötelezettségeit így indokolatlanul szűkíti le az az értelmezés, amely kizárólag az eljárási cselekményeken való részvételtől tenné függővé a felkészülési díj megállapítását. Ezen álláspont képviselői leszögezték azt is, hogy egy, az iratok alapján hozott határozat kézbesítése nem tekinthető eljárási cselekménynek, sem a teljes irat elektronikus úton való megküldése.

A Kúria³⁶³ hangsúlyozta, hogy a felkészülési díj a korábbi irattanulmányozási díj helyébe lépett, de objektív elem, nem függ a bíróság mérlegelésétől. Rögzítette, hogy mivel a felkészülési díj legkisebb és legmagasabb összegét „ügyenként” határozza meg a Rendelet, így azt az eljárás megindításától a befejezéséig (ide értve a rendes és rendkívüli jogorvoslati eljárásokat is) kell számítani azzal a megszorítással, hogy a Rendelet záró rendelkezéseire tekintettel a Rendeletnek a kirendelt védő részére megállapítható díjról szóló rendelkezéseit a 2018. július 1-je után elvégzett eljárási cselekmények esetén kell alkalmazni. A Kúria megállapítása azonban nem bír jogegységi határozathoz hasonló kötelező erővel.³⁶⁴

A kérdéskör egyik megvitatásakor³⁶⁵ jelen volt az IM képviselője is, aki leszögezte, miszerint tudatos jogalkotói döntés volt a felkészülési díj eljárási cselekményhez kötése. Ezzel azonban a vita nem jutott nyugvópontra.

Időközben közzétételre került a BH2020. 137. számú eseti döntés, amellyel szemben azonban szinte megjelenését követően több kritika merült fel.

³⁶² Fővárosi Főügyészség Bfel.8556/2018/1.

³⁶³ Kúria, Tanácselnöki Értekezlet, 2018. szeptember 17. (korlátozottan hozzáférhető)

³⁶⁴ Mivel a tanácselnöki értekezlet egy informális tanácskozó fórum, amelyet sem jogszabály, sem a Kúria elnöke belső szervezet-szabályozó aktusával döntés hozatalára nem jogosít fel, döntés-előkészítő konzultatív tanácskozásként működik.

³⁶⁵ Büntető Kollégiumvezetők Országos Értekezlete, 2019. április 9. Magyar Igazságügyi Akadémia, Budapest

Összefoglalóan, a kritikusok³⁶⁶ álláspontja szerint kétségtelen, hogy a Be. 46. § (9) bekezdése alapján a kirendelt védő a közreműködéséért díjra és költségeinek megtérítésére is jogosult, a törvényhozó azonban ezt csupán általánosságban fejtette ki, nem részletezte, hogy a védő a büntetőeljárásban, illetve a bírósági eljárásban végzett valamennyi védői tevékenységéért díjra, illetve felkészülési díjra jogosult. Ellenkezőleg, a Be. 866. § (2) bekezdés 7.) pontja alapján az igazságügyért felelős minisztert hatalmazta fel, hogy az államháztartásért felelős miniszterrel egyetértésben meghatározza a büntetőeljárásban a pártfogó ügyvéd és a kirendelt védő díjára és költségeire vonatkozó szabályokat. A felhatalmazás alapján került megalkotásra és kihirdetésre a 32/2017. (XII. 27.) IM rendelet, ami egyértelműen meghatározza, hogy a kirendelt védő az eljárási cselekményen való részvételéért jogosult jelenléti díjra. Ugyanakkor megválaszolást igényel azon kérdés, hogy a rendelet alapján a tevékenységért, avagy az eljárási cselekményen való jelenlétért illeti meg díj a kirendelt védőt. A Rendelet alapján egyértelműen az eljárási cselekményen való jelenlétért jár a díj, nem pedig azon tevékenységért, amelyet eljárási cselekményen, avagy eljárási cselekményen kívül végez a kirendelt védő. Amennyiben a Rendelet 1. § (1) bekezdésében írt tevékenységet lenne az irányadó, és nem az eljárási cselekményen való jelenlét időtartama, az eljárásban teljes passzívításban lévő védő esetében jelenléti díjról nem lehetne szó. A jogalkotó tehát a védő díját azon eljárási cselekményhez köti, amelyen jelen volt, eljárási cselekmény nélkül jelenléti díjra a védő nem jogosult, így – bár kétségtelenül ügyvédi tevékenységet végez a védő – nem jár munkadíj, jelenléti díj és felkészülési díj a védőnek azon tevékenységre, amikor eljárási cselekményen kívül végez védői munkát, így például az ügydöntő határozat kihirdetését követően 3 munkanap gondolkodási időt tartanak fenn, majd az ügyvédi irodában 1 óra alatt megtanácskozza a védencével az ítéletet és azt tudomásul veszi. Kétségtelen, hogy ilyenkor a védő tevékenységet végez, a Rendelet 7. § (1) bekezdésére figyelemmel azonban e tevékenységet külön díjazás nélkül végzi³⁶⁷.

A Rendelet szabályait összességében vizsgálva a kritikusok szerint – akikkel jómagam is egyetértek – látható, hogy a jogalkotó mindenhol meghatározza azon kivételes eseteket, ahol eljárási cselekményen való jelenlét nélkül illeti meg a kirendelt védőt munkadíj. Amennyiben tehát a jogalkotó ügyvédi és munkadíjat rendel fizetni eljárási cselekmény

³⁶⁶ Pl. Nyíregyházi Törvényszék 4.Bpkf.479/2020/4. 2020. július 6.

³⁶⁷ Pontosabban ezen tevékenységének díja benne van az eljárási cselekményen (tárgyaláson) részvétel ellentételezésében.

nélkül, azt minden esetben tételesen meghatározza, ebből – az Alaptörvény 28. cikke³⁶⁸ alapján – arra lehet következtetni, hogy egyéb esetben jelenléti díj kifizetésére nem kerülhet sor, mivel azt a jogalkotó nem teszi lehetővé.

A jogalkotó végül a fenti „vitát” nem a Rendelet oldaláról oldotta meg: 2021. január 1. napjától a büntetőügyben eljáró tagállami bíróság által hozott jogerős, a büntetőjogi felelősséget érdemben elbíráló ítélet vagy határozat megfeleltetése, a végrehajtási jogsegély és az európai védelmi határozat végrehajtására irányuló jogsegély során a védő részvétele nem kötelező önmagában attól a körülménytől, hogy az eljárás törvényszék, mint elsőfokú bíróság előtt van folyamatban³⁶⁹. Ennek megfelelően a vitát csak részben oldotta fel, mivel a kötelező védelem folytán való kirendelés egyéb eseteiben a jogalkalmazói kétség továbbra is fennállt.

Minderre reflektálva, az Alkotmánybíróság legfrissebb döntésében kifejezetten rögzítette, miszerint a kirendelt védőt díjazás illeti meg az eljárási cselekményen való részvételért és az ehhez kapcsolódó felkészülésért, továbbá díjazás illeti meg a felkészülésért abban az esetben is, ha nem vett részt egyetlen eljárási cselekményen sem.³⁷⁰

VII.6. Konklúzió

2018-at megelőzően az elismerési eljárások rendező elve az volt, miszerint mindig vizsgálni kellett, hogy a külföldön lefolytatott eljárás összhangban áll-e a magyar joggal. Ez nem jelentette a büntetőeljárás rendelkezéseinek teljes egyezőségét, de nem lehetett ellentétes Magyarország Alaptörvényében lefektetett jogokkal és kötelezettségekkel³⁷¹. E körben a magyar bíróság azt vizsgálta, hogy a büntetőeljárási törvény garanciális jellegű rendelkezései érvényesültek-e a külföldi eljárás során. Így a külföldön elítélt magyar állampolgárok elítélésének ténye és a kiszabott büntetések nem automatikusan kerültek

³⁶⁸ „A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambuláját, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

³⁶⁹ 2020. évi XLIII. törvény 65. § - EÜtv. 108. § (1) d) pont.

³⁷⁰ 3041/2021. (II. 19.) AB határozat, Indokolás [28] ABH 2021/5. szám 311. oldal

³⁷¹ Máziné Szepesi Erzsébet i.m. 24. oldal

be a magyar bűnügyi nyilvántartásba: a külföldi jogerős elítéléseknek csak abban az esetben lehettek a magyar jog szerinti jogkövetkezményei, amennyiben a magyar bíróságokon a külföldi állam a magyar igazságügyért felelős miniszteren keresztül kezdeményezte a külföldi ítélet érvényének elismerését.³⁷²

A Balogh-ítélet egyik következtetése, miszerint ez az eljárás nem volt uniókonform³⁷³.

Ugyanakkor a Bíróság ítélete alapján az is megállapítható, hogy a külföldi ítélet elismerésével kapcsolatos eljárás nem feltétel nélkül és nem minden esetben ellentétes az Európai Unió jogával. Ezt a következtetést erősíti a Lada ügyben hozott luxembourgi ítélet indokolása is.³⁷⁴

Sőt, ki kell emelni azt is, hogy a nem hazai ítéletek elismerésének kérdése máshol is vet fel jogértelmezési problémákat: például egy bolgár bíróság arra keresett választ³⁷⁵, hogy a Kerethatározatot úgy kell-e értelmezni, hogy az kizárólag a terhelt esetleges bűnösségének megállapításával összefüggő eljárásokra alkalmazandó, vagy pedig arra a nemzeti eljárásra is, amelynek tárgya olyan összbüntetésbe foglalt szabadságvesztés-büntetés végrehajtás céljából történő kiszabása, amely figyelembe veszi az e személlyel szemben a nemzeti bíróság által kiszabott büntetést, valamint a valamely másik tagállam bírósága által ugyanezen személlyel szemben eltérő cselekmények miatt hozott korábbi büntetőítéletben kiszabott büntetést is.

A Bíróság ezen ügyben kimondta, hogy a Kerethatározat nemcsak a terhelt esetleges bűnösségének meghatározásával és megállapításával összefüggő eljárásokra alkalmazandó, hanem az olyan büntetés végrehajtásával kapcsolatos eljárásokra is, amelyekhez figyelembe kell venni a valamely másik tagállamban korábban hozott büntetőítéletben kiszabott büntetést is.

Ugyanebben az ügyben az is felmerült, hogy egyáltalán kell-e egy előzetes (elismeréses) eljárás.

Erre az EUB – a Balogh-ítéletre is hivatkozva – határozottan leszögezte, hogy a kölcsönös elismerés elvével ellentétes, miszerint valamely másik tagállamban korábban hozott

³⁷² Várhegyi Éva: *Mégis, ki fizeti a fordítási költséget?* Ügyvédek Lapja, 2015/2. szám

³⁷³ Ismételtlen ki kell azonban hangsúlyozni, hogy a Balogh-ítéletben a Bíróság a külföldi ítélet elismerésével kapcsolatos eljárást az ECRIS kerethatározatokkal összefüggésben vizsgálta.

³⁷⁴ C-390/16. számú ítélet [44] bekezdés

³⁷⁵ 2017. szeptember 12. C-171/16. (Beshkov) [ECLI:EU:C:2017:710]

büntetőítélet figyelembevételének az legyen a feltétele, egyrészt, hogy olyan előzetes nemzeti elismerési eljárást kelljen lefolytatni, mint amilyen az alapügyben szóban forgó eljárás, és másrészt, hogy az említett ítéletet ezen az alapon felülvizsgálják.

Továbbra is³⁷⁶ egyetérttek Fejes Péter azon megállapításával, hogy a kölcsönös elismerés elvének automatikus érvényesülése nálunk nehezen képzelhető el: egyfelől a nemzeti anyagi jogi szankciók eltéréseinek ténye és az arra való konstans hivatkozás, ám inkább a zsigeri idegenkedés miatt³⁷⁷.

Emellett – bár a kölcsönös bizalom az EU tagállamok együttműködésének alapja – a másik állam alkotmányos felépítésébe, jogállami működésébe vetett bizalom közel sem teljes³⁷⁸.

Maga a Kerethatározat is rögzítette, hogy tiszteletben tartja a más tagállamban korábban hozott büntetőítéletek figyelembevételéhez szükséges nemzeti eljárások és megoldások sokféleségét³⁷⁹.

De a Kerethatározat alapja a Tanács 2000. november 29-i intézkedési programja³⁸⁰ a büntetőügyekben hozott határozatok kölcsönös elismerése elvének megvalósítására vonatkozóan, amely előírja az „azon elvet meghatározó egy vagy több eszköz elfogadását, amely szerint egy tagállam bírósága számára lehetővé kell tenni a más tagállamok bíróságai által büntetőeljárásban hozott jogerős ítéletek figyelembevételét az elkövető büntetett előéletének értékelésekor, visszaesői minőségének megállapításakor, valamint a büntetések típusának és végrehajtásuk megfelelő módjának meghatározásakor.”³⁸¹

Másik oldalról tehát a kölcsönös elismerés elve azt is jelenti, hogy az egyik tagállami bíróság nem vizsgálhatja a másik tagállami bíróság által hozott ítélet törvényességét, az

³⁷⁶ Szabó Judit i.m. 14. oldal

³⁷⁷ Fejes Péter (2016/3.) i.m. 27. o.

³⁷⁸ Farkas Ákos: *Az Európai Bíróság és a kölcsönös elismerés elvének hatása az európai büntetőjog fejlődésére* 75. o. http://www.mjsz.uni-miskolc.hu/201102/7_farkasakos.pdf 2017. október 19.

³⁷⁹ Kerethatározat (13) preambulumbekzdés

³⁸⁰ Draft programme of measures for implementation of the principle of mutual recognition of decisions in civil and commercial matters

³⁸¹ Kerethatározat (2) preambulumbekzdés

eljárási garanciák (pl. tolmács, védő jelenléte) meglétét, kivéve – alapos hivatkozás esetén –, ha a tagállami ítélet alapjául szolgáló eljárás súlyosan sértette a büntetőeljárás során a terheltet megillető, nemzetközi szerződésben vagy európai uniós jogi aktusban rögzített alapvető jogokat³⁸². A büntetőügyekben a kölcsönös elismerés elve a bírósági határozatok kölcsönös elismerését, ezáltal az állami büntetőhatalom kiterjesztését, „szabad mozgását segíti elő”, amely azonban nem szolgálhatja a bűnelkövetés megkönnyítését.³⁸³

VIII. A *ne bis in idem* a hazai és az európai jogalkalmazásban

VIII.1. A *ne bis in idem* elve az európai elfogatóparancs végrehajtásával összefüggésben

Az Európai Unió Bírósága a kölcsönös elismerés első jogi instrumentuma, az európai elfogatóparancs jogintézménye³⁸⁴ és a *ne bis in idem* garanciális alapelve kapcsolatával is mélyrehatóan foglalkozott³⁸⁵.

A konkrét jogesetek bemutatását megelőzően utalok arra, hogy a Bíróság egyfelől rögzítette, hogy a tettazonosság mint fogalmi ismérv azonos értelemben jelenik meg a SMVE 54. cikkében, illetve az európai elfogatóparancsról szóló kerethatározat³⁸⁶ 3. cikk (2) bekezdésében.

Megerősítette továbbá, hogy a „jogerősen elbírált” kitételt az ítéletet meghozó tagállam belső joga szerint kell megítélni.³⁸⁷

Egy alább részletezett magyar vonatkozású ügyben³⁸⁸ pedig kimondta, hogy az ügyészség ismeretlen személy elleni nyomozást megszüntető határozatára hivatkozással nem lehet

³⁸² EUTv.109. § (3) bekezdés a) pontja

³⁸³ Farkas Ákos (2011) i.m. 73. oldal

³⁸⁴ Az európai elfogatóparancsról és tagállami fogadtatásáról lásd többek között Bárd Petra: *A kölcsönös bizalom elvével szembeni alkotmányos aggályok az európai elfogatóparancs példáján keresztül* Kriminológiai Tanulmányok 45. 2008. 175-192. oldal http://www.okri.hu/images/stories/KT/KT45_2008/007_kt45_eu%20elfogatoparancs.pdf 2020. március 4.

³⁸⁵ A kölcsönös elismerés, illetve speciális esetének, a *ne bis in idem* elvének büntetőjogon belüli alkalmazását a szakirodalommal egyezően először az európai elfogatóparancs intézményén keresztül mutatom be – lásd pl. Craig-de Burca i. m. 990-994., Gellér balázs i.m.

³⁸⁶ Ld. részletesebben értekezés V.1. fejezete

³⁸⁷ Ld. Mantello ügy

³⁸⁸ C-268/17. lásd ugyanezen fejezetben a későbbiekben

az európai elfogatóparancs végrehajtását megtagadni, amennyiben az adott nyomozásban az európai elfogatóparanccsal érintett személyt csupán tanúként hallgatták meg.

VIII.1.1. Mantello ügy – az „azonos cselekmény” fogalma

A Mantello-ügyben³⁸⁹ 2010. november 16. napján hozott ítéletével a Bíróság az „azonos cselekmény” fogalmát járta körül.

Az alapügy tényei szerint a stuttgarti főügyészség megtagadta az olasz állampolgár G. Mantello ellen az olaszországi Tribunale di Catania 2008. november 7. napján kibocsátott európai elfogatóparancsának végrehajtását, amelyet drogkereskedelem és bűnszervezetben részvétel miatt bocsátottak ki. A terhelt egyfelől 2004 januárja és 2005 novembere között az olaszországi Vittoriában, más olasz városokban, valamint Németországban egy – legalább tíz további személy részvételével tevékenykedő – bűnszervezet keretében kokainkereskedelemben vett részt. G. Mantello nem csupán a futár és a közvetítő szerepét töltötte be, hanem a kokain beszerzésének és forgalmazásának feladatát is ellátta. Másfelől ezen időszak folyamán és ugyanezen a helyeken, G. Mantello egyedül, vagy másokkal közösen eljárva társtettesként tiltott módon jutott kokainhoz, illetve kokaint birtokában tartott, szállított, eladott vagy harmadik feleknek átadott. A hálózat közvetítésével kiskorú személy is kokainhoz jutott. A nyomozások során többek között nagyszabású telefon-lehallgatásokat hajtottak végre, amelyek lévén fény derülhetett a két bűnszervezetet magában foglaló, szervezett hálózat létre, illetve alátámasztották Mantello hálózatban való részvételét. Emellett a nyomozók állandó megfigyelés alatt tartották a terheltet. Az egyik megfigyelt útja alatt Mantello 150 g kokaint vásárolt Esslingenben, majd visszatértekor, 2005. szeptember 13. napján este a cataniai vasútállomás kijáratánál a vasúti rendőrség igazoltatta, és az átvizsgálás során két 599-719 egyéni adagnak megfelelő 9,5 g, illetve 145,96 g kokaint tartalmazó zacskót találtak nála.

A vádemelést követően a Tribunale di Catania 2005. november 30. napjai ítéletével G. Mantellot 3 év 6 hó 20 nap szabadságvesztés büntetésre, valamint 13.000 euró pénzbüntetésre ítélte. A cataniai fellebbviteli bíróság 2006. április 18. napjai ítéletével helybenhagyta ezt az ítéletet. Ezt követően a Tribunale di Catania G. Mantello büntetését

³⁸⁹ 2010. november 16. C-261/09. [ECLI:EU:C:2010:683]

csökkentette, és ekképpen az elítélt ténylegesen csupán 10 hó 20 napot töltött le a szabadságvesztés büntetéséből, és a pénzbüntetésének összegét is csökkentették.

A stuttgarti főügyészség, miután a Schengeni Információs Rendszerből (SIS) tudomást szerzett az európai elfogatóparancsról, 2008. december 29. napján lakásán letartóztatta Mantellot, és az Amtsgericht Stuttgart (városi bíróság) elé állította. Előállítása folyamán a terhelt nem egyezett bele a kibocsátó igazságügyi hatóságnak történő átadásába, és nem mondott le a specialitás szabályára való hivatkozás lehetőségéről. A vonatkozó német jog értelmében szervezetten elkövetett bűncselekmények miatt főszabály szerint csak akkor lehet valakivel szemben utólagosan eljárást indítani, ha egyfelől korábban az ilyen szervezet tagjának csak az egyénileg elkövetett cselekménye volt a korábbi vád és bírósági eljárás tárgya, és másfelől a vádlott nem bízhatott jogosan abban, hogy a korábbi eljárás a szervezet minden bűncselekményére kiterjedt. Ennek azért volt jelentősége, mivel az Oberlandesgericht Stuttgart (törvényszék) szerint az olasz nyomozók már a G. Mantelloval szemben kokain-továbbértékesítés céljából történő birtoklása miatt kiszabott ítélethez vezető nyomozás időpontjában rendelkeztek elegendő bizonyítékkal ahhoz, hogy bíróság elé állítsák, és az elfogatóparancsban megjelölt vádpontok, nevezetesen bűnszervezet tagjaként elkövetett kábítószer-kereskedelem miatt büntetőeljárást indítsanak ellene. A nyomozók azonban a nyomozás érdekében, e kereskedelem leleplezése és a többi résztvevő letartóztatása céljából visszatartották ezeket az információkat és a rendelkezésükre álló bizonyítékokat a vizsgálóbíró elől, és nem kérték e cselekmények tekintetében a büntetőeljárás megindítását.

Az ügyészség kérésére az olasz alapügyben eljáró bíróság közölte, hogy a 2005. évi ítélet nem akadályozza az európai elfogatóparancs végrehajtásának, nem a *ne bis in idem* elvének hatálya alá tartozó esetről van szó.

Az eljáró német bíróság azonban rámutatott arra, hogy egyfelől az alapeljárásban nem volt határokon átnyúló elem, mivel a lehetséges *idem* a kibocsátó tagállamból, nem pedig más tagállamból származó igazságügyi hatósági határozat. Másfelől megállapította, hogy az európai elfogatóparancs keretében az „ugyanazon cselekmény” fogalmát az Európai Unió Bírósága eddig még nem értelmezte.

A Bíróság ítéletében elsődlegesen emlékeztetett arra, hogy a kerethatározat célja – az 1. cikkének (1) és (2) bekezdéséből, valamint ötödik és hetedik preambulumbekzdéséből következően –, hogy a tagállamok közötti többoldalú kiadatási rendszert az igazságügyi hatóságok közötti, az elítéltek vagy gyanúsítottak büntetőítélet végrehajtása vagy büntetőeljárás lefolytatása céljából történő, a kölcsönös elismerés elvén nyugvó átadásának rendszerével váltsa fel.

E kerethatározat rendszerének alapjául szolgáló kölcsönös elismerés elve pedig magában foglalja, hogy a tagállamok főszabály szerint kötelesek végrehajtani az európai elfogatóparancsot.

A tagállamok ugyanis egy ilyen elfogatóparancs végrehajtását kizárólag a kerethatározat 3. cikkében meghatározott kötelező megtagadási okok esetén, illetve a 4. cikkben felsorolt esetekben tagadhatják meg. E tekintetben tehát az „ugyanazon cselekmények” kerethatározat 3. cikk 2. pontjában szereplő fogalma nem bízható a tagállamok igazságügyi hatóságainak nemzeti joguk szerinti értékelésére.

Az uniós jog egységes alkalmazásának követelményéből ugyanis az következik, hogy amennyiben e rendelkezés nem utal a tagállamok jogára e fogalmat illetően, az Unió egész területén önállóan és egységesen kell értelmezni.

E fogalom tehát az uniós jog önálló fogalmának minősül, és mint ilyen, előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyát képezheti bármely olyan bíróság részéről, amely előtt erre vonatkozó jogvita van folyamatban.

A Bíróság azt is rögzítette ezen ítéletében, hogy az „ugyanazon cselekmények” kitétel azonos értelemmel bír a tárgybani kerethatározatban és a SMVE 54. cikkében.

VIII.1.2. AY ügye – az eljárás megszüntetésének *res iudicata* jellege

Az Európai Unió Bíróságának magyar vonatkozású, fentebb már hivatkozott C-268/17. számú ítéletének³⁹⁰ jelentőségét az adja, hogy az európai elfogatóparancs végrehajtásának megtagadásával összefüggésben tovább pontosította a *ne bis in idem* elv tartalmát.

Vagyis, ha az elítélten a vele szemben alkalmazott szankciót végrehajtották, vagy végrehajthatósága megszűnt, tudnia kell, hogy további eljárástól nem kell tartania. Akit felmentettek az ellene emelt vád alól, ugyancsak számolhat azzal, hogy a jövőben nem vonják felelősségre a már elbírált cselekményért.

³⁹⁰ 2018. július 25. [ECLI:EU:C:2018:602]

Fentebb hivatkoztam, miszerint EUMSZ 82. cikk (1) bekezdése utal arra, hogy az Unióban a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés a büntetőügyekben hozott bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének elvén alapul. Sőt, Karsai Krisztina találóan úgy fogalmaz, hogy a jogerős határozatok EU-n belüli transznacionális érvényesülése (*ne bis in idem* elv) is a kölcsönös elismerés elvének a kicsúcsosodása.³⁹¹

A *ne bis in idem* értelmezése kapcsán az EUB rámutatott arra, hogy egyes esetekben ki lehet, és kell terjeszteni a tágabb értelemben vett igazságügyi hatóságok, mint például Magyarországon az ügyészség határozataira is, így az eljárás megszüntetésére az ügyész által a közvetítői eljárás eredményeként, eredményes vádelhalasztás után, vagy megrovás alkalmazásával.

Ezzel kapcsolatban azonban nehézséget okoz az ügyészség általi nyomozás megszüntetés, különösen megrovás alkalmazása mellett, mert míg az a fenti, uniós értelmezés szerint lezárja az adott ügyet, addig a magyar jog szerint ehhez nem fűződik *res iudicata* hatás, és utóbb nincs akadálya a nyomozás folytatásának³⁹².

Az sem igazán tisztázott, hogy a bírósági útról például a mediáció szellemiségében elterelt ügyekben hozott határozat releváns lehet-e a *ne bis in idem* hivatkozása szempontjából, valamint abban sem egyeznek meg az álláspontok, hogy például a koronatanúzást vállaló, és ezért egy adott bűncselekmény miatt lefolytatandó eljárás tekintetében immunitást nyert személy a mentesség tárgyát képező bűncselekmény miatt egy külföldi államban eljárás alá vonható-e.³⁹³

Az Európai Bíróság esetjoga ezen kérdések sorában éppen a magyar érdekeltségű, de horvát bíróság kezdeményezésére indított eljárásban szűkítette, de egyben növelte is a nyitott kérdések sorát.

³⁹¹ Karsai Krisztina: Hatásköri megoszlás a tagállam és az Európai Unió között a büntető eljárásjog területén *Fontes Iuris* 2016/1. 22-28. oldal

³⁹² Elek Balázs: *A kétszeres eljárás tilalmának értelmezése az európai elfogatóparancs tükrében* EJSZH blog <http://ejszh.justice.hu/blog/20181110/elek-balazs-ketszeres-eljaras-tilalmanak-ertelmezese-az-europai-elfogatoparancs-korlatozottan-hozzaférhető>

³⁹³ Eurojust News. Marion Abels (ed.): *Principle of ne bis in idem*. Issue No. 14 January 2016

A kutatás fókuszát tekintve azért is jelentős ez az eljárás, mert – ahogy korábban már említettem – a magyar ügyészi megszüntető határozatok res iudicata hatásával még nem foglalkozott a hazai jogtudomány, éppen ezért is szükséges álláspontom szerint az ügy pontos tényeinek közlése.

Az alapügy tényei szerint AY magyar állampolgár ellen Horvátországban vesztegetés miatt indult büntetőeljárás. AY-t mint egy magyarországi vállalat igazgatóságának elnökét Horvátországban azzal vádolták meg, hogy jelentős pénzüsszeget fizetett jogellenesen egy magas rangú horvátországi politikus részére annak fejében, hogy elérje egy szerződés megkötését. Az AY elleni nyomozás Horvátországban 2011. június 10. napján indult meg. Az e nyomozás megindításáról szóló határozat elfogadásakor nemzetközi jogsegély keretében kérték az illetékes magyar hatóságot, hogy AY-t hallgassa ki gyanúsítottként, és kézbesítsen számára egy idézést. A horvát hatóságok által megküldött adatok alapján Magyarország Legfőbb Ügyésze 2011. július 14. napján nyomozást indított annak megalapozott gyanúja miatt, hogy a magyar Büntető Törvénykönyv szerinti vesztegetés nemzetközi kapcsolatban bűncselekményt követtek el. Ezen nyomozást a magyar Központi Nyomozó Főügyészség 2012. január 20. napján megszüntette azon a jogcímen, miszerint az elkövetett cselekmény a magyar jog alapján nem bűncselekmény. A magyarországi nyomozás azonban nem AY mint gyanúsított ellen, hanem ismeretlen személy ellen indult meg, AY-t csak tanúként hallgatták ki. Ezenkívül nem került sor a magyar nyomozás során azon magas rangú horvátországi politikus kihallgatására sem, akinek a pénzt állítólag átadták.

A Horvát Köztársaság Európai Unióhoz történő csatlakozását követően és a büntetőeljárás horvátországi megindítását megelőzően a korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelemért felelős hivatal 2013. október 1. napján európai elfogatóparancsot bocsátott ki AY ellen. Ezen európai elfogatóparancs végrehajtását a Fővárosi Törvényszék megtagadta³⁹⁴.

³⁹⁴ Fővárosi Törvényszék Bk.2109/2013/5. 2013. október 7. – E határozat indokolása szerint a rendelkezésre álló információk alapján megállapítható volt, hogy ugyanazon tényállás mellett az elfogatóparancs alapjául szolgáló cselekmény miatt Magyarországon korábban már volt folyamatban büntetőeljárás, amelyet a magyar igazságügyi hatóság megszüntetett, így a nemzetközi elfogatóparancs végrehajtást meg kell tagadni.

Miután AY-nal szemben Horvátországban vádat emeltek, 2015. december 15. napján újabb európai elfogatóparancs került kibocsátásra, ezúttal a kérdést előterjesztő bíróság európai elfogatóparancsokért felelős tanácsa által, de a Fővárosi Törvényszék ismételten megtagadta a végrehajtást.

A horvátországi Zágráb megyei bíróság előzetes döntéshozatali eljárás keretében terjesztette elő kérdéseit, melyben kifejtett álláspontja szerint az európai elfogatóparancs középpontjában a keresett személy áll, vagyis annak a határozatnak, amelyre az európai elfogatóparancs végrehajtása megtagadásának indokaként hivatkoznak, a keresett személyre gyanúsított vagy terhelti minőségében kell vonatkoznia. Ha a keresett személyt az e határozat alapjául szolgáló eljárás során tanúként hallgatták ki, e határozat nem szolgálhat az európai elfogatóparancs végrehajtása megtagadásának alapjául. Következésképpen a nyomozást Magyarországon megszüntető azon határozat, amely nem AY ellen irányult, nem igazolhatja az átadás megtagadását a kétszeres eljárás tilalmára alapítottnak.³⁹⁵

A Bíróság döntésében rámutatott arra, hogy a *ne bis in idem* értelmezését egyes esetekben ki lehet, és ki kell terjeszteni a tágabb értelemben vett igazságügyi hatóságoknak a büntetőeljárást jogerősen megszüntető határozataira is, abban az esetben is, ha e határozatokat bírósági közreműködés nélkül hozzák is meg.

A Kerethatározat 3. cikk 2. pontjában rögzített „jogerős elítélés” előfeltétele egy olyan büntetőeljárás lefolytatása, amelyet a keresett személy ellen indítottak, és ebből fakadóan nem vonatkoztatható azon a személyekre, akiket valamely büntetőeljárás keretében csupán tanúként hallgattak ki. A hivatkozott rendelkezés célja ugyanis annak elkerülése, hogy az adott személy ellen ugyanazon cselekmény miatt újabb büntetőeljárás induljon, vagy vele szemben újabb büntetőítéletet hozzanak.³⁹⁶

Mínthogy a büntetőeljárásban a tanú büntetőjogi felelősségéről – tanúi minőségében – döntés nem születhet, értelemszerűen a *ne bis in idem* elvének sérelme ezekben az esetekben fel sem merülhet.

³⁹⁵ Kiemelendő, hogy az EUB történetében egyedülálló, hogy az európai elfogatóparancs végrehajtásával kapcsolatos kérdést a kibocsátó hatóság teszi fel.

³⁹⁶ Vö. 2010. november 16-i Mantello ítélet 40. pont.

Erre tekintettel az EUB arra vont le következtetést, hogy az európai elfogatóparancs végrehajtásának megtagadására ezen nyomozást megszüntető határozatra figyelemmel, a *ne bis in idem* elve alapján nem kerülhet sor.

Bár nem a szorosan vett doktori értekezés tárgya, de érdemes ismertetni ezen európai uniós bírósági döntés „utóéletét”, mivel a Fővárosi Törvényszék ismételt döntése³⁹⁷ már a *ne bis in idem*hez kapcsolódóan alapjogi kérdéseket is feszeget a kölcsönös elismerés fényében.

Elöljáróban a Fővárosi Törvényszék rögzítette, hogy a jelen eljárás alapját képező második európai elfogatóparancs ugyanazon tényálláson és minősítésen alapul, mint a 2013. október 1. napján kibocsátott, és amelynek végrehajthatósága felől a Fővárosi Törvényszék már jogerős döntést hozott: a Zágráb Megyei Bíróság újabb európai elfogatóparancsa azon alapul, hogy AY-nal szemben távollétében vádat emeltek.

Rögzítette azt is, hogy az Európai Unió Bíróságának ítélete közvetlen hatállyal bír a tagállami bíróságra. A kerethatározat 22. cikkére utalással a törvényszék kimondta, hogy az olyan végrehajtó igazságügyi hatóság, amely az európai elfogatóparancs kibocsátását követően nem tesz intézkedést és így nem továbbít semmilyen határozatot a kibocsátó igazságügyi hatóságnak, nem tesz eleget a 2002/584 kerethatározat hivatkozott rendelkezése alapján fennálló kötelezettségeinek.

A Fővárosi Törvényszék álláspontja szerint az eljárás alapját képező újabb európai elfogatóparancs végrehajthatósága tárgyában döntenı köteles, ezért érdemben vizsgálta az európai elfogatóparancs végrehajtásának feltételeit.

Az európai elfogatóparancsot kibocsátó horvát igazságügyi hatóság az EÜtv. 1. számú mellékletében felsorolt, úgynevezett katalogizált bűncselekménynek jelölte meg az elkövetett cselekményt „korruptió” jogcímén, a büntetési tétel felső határa eléri a háromévi szabadságvesztést, ezért a cselekmény kettős büntethetőségét a bíróság nem vizsgálta az EÜtv. 3. § (2) bekezdése alapján.

³⁹⁷ Fővárosi Törvényszék Beü.954/2018/3. 2018. augusztus 23.

A bíróság azonban joghatósága következtében vizsgálta a terhelt büntethetőségének elévülését az EÜtv. 5. § (2) bekezdés c) pontja értelmében, mivel a keresett személy magyar állampolgár. E körben megállapította, hogy – figyelemmel a Fővárosi Törvényszéken folyamatban volt pótmagánvádas eljárásra is – az elévülést a magyar ügyészség és bíróság által az elkövető ellen a bűncselekmény miatt fogatosított büntetőeljárás cselekménye félbeszakította, a félbeszakítás napján az elévülés határideje ismét elkezdődött, így az a magyar szabályozás szerint nem következett be.

A bíróság azt is megállapította, hogy keresett személy ellen Magyarországon sem az európai elfogatóparancsban közölt tényállás, sem más bűncselekmény miatt nincs folyamatban büntető eljárás, így összességében az átadásnak a feltételei az EÜtv. 3. § (1) és (2) bekezdésben foglaltak szerint formailag fennállnak. Az átadási eljárásban a bíróságnak az átadás feltételeinek vizsgálata során azonban a kötelező vagy mérlegelhető megtagadási okok feltárását is el kell végeznie.

A Fővárosi Törvényszék az európai elfogatóparancs végrehajthatósága iránti átadási eljárásban az átadás feltételeinek vizsgálatára rendelkezik joghatósággal, az ügy érdemi elbírálására nem terjedhet ki, a bizonyítékokat nem mérlegelheti, a bűnösség kérdésében nem foglalhat állást.

A keresett személlyel és vádlott-társával szemben folyamatban lévő eljárások tekintetében a bíróság kizárólag azt elemezte – az ügyészi és védői hivatkozás alapján – hogy a terhelt személyes helyzetére, az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény jellegére és az európai elfogatóparancs ténybeli háttérére tekintettel valóban veszélyben van-e ügyének pártatlan és elfogulatlan elbírálása.

A tagállamok minden európai elfogatóparancsot a kölcsönös elismerés elve alapján és a kerethatározat rendelkezéseinek megfelelően hajtanak végre. A Kerethatározat 3-4. és 4a. cikkében az európai elfogatóparancs végrehajtása kötelező, illetve mérlegelhető megtagadási okai szerepelnek.

A Kerethatározat az 1. cikk (3) bekezdése szerint ugyanakkor nem érinti az Európai Unióról szóló szerződés 6. cikkében biztosított alapvető jogok és alapvető jogelvek tiszteletben tartásának a kötelezettségét. A Kerethatározat végrehajtása érdekében született magyar nemzeti szabályozás az 1. cikk (3) bekezdése szerinti jogelvek megfeleltetését az EÜtv. 5. § (1) bekezdés f) pontjában helyezte el. E szerint a bíróság az európai elfogatóparancs végrehajtását megtagadja, ha az európai elfogatóparancs

végrehajtása súlyosan sértené a büntetőeljárás során a terheltet megillető, nemzetközi szerződésben vagy európai uniós jogi aktusban rögzített alapvető jogokat. A törvény az európai uniós tagállamok közötti alapvető jogelvek sérelmét kötelező megtagadási okként szabályozza.

Figyelemmel azonban arra, hogy az európai elfogatóparancs végrehajtása a tagállamok közötti kölcsönös elismerés elvén alapul, a bűnüldözés közös nemzetközi érdekei mentén, annak megtagadása csak kivételes és kellően alátámasztott lehet.³⁹⁸

A továbbiakban a törvényszék hivatkozott az EUMSZ 6. cikk (1) bekezdésére, amely értelmében „Az Unió elismeri az Európai Unió Alapjogi Chartájának 2000. december 7-i, Strasbourgban 2007. december 12-én kiigazított szövegében foglalt jogokat, szabadságokat és elveket, e Charta ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések.”

Ennek megfelelően a magyar bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az európai elfogatóparancs ténybeli helyzetének feltárásához nem hagyható figyelmen kívül a horvát tagállamban folyamatban lévő nemzeti büntető eljárás, valamint az ügyben eljáró nemzetközi jogi fórumok által folytatott eljárások ténye, és az azok eredményeként született ténymegállapítások, így vizsgálta az európai elfogatóparancs kibocsátásnak szolgáló ügyek tényeit.

E körben utalt a Horváth Köztársaság Alkotmánybíróságának alapügyet hatályon kívül helyező döntésére, az eljáró horvát bírói tanács vezetőjének kizárására, az Interpol Főtitkárságának 2015 novemberi határozatára³⁹⁹, az ENSZ Állandó Választottbírósága (UNCITRAL) ítéletére⁴⁰⁰.

A Fővárosi Törvényszék az európai elfogatóparancs ténybeli hátterének vizsgálata körében a lefolytatott tárgyalás eredménye és rendelkezésre álló hiteles dokumentumok

³⁹⁸ Lásd még 2018. július 25. C-216/18. PPU [ECLI:EU:C:2018:586]

³⁹⁹ E szerint az Interpol törli az AY ellen kiadott nemzetközi körözési felhívást, továbbá, hogy a *ne bis in idem* elvének megsértésével kapcsolatos kockázat fennállása miatt, valamint a Magyarország által felvetett nemzetbiztonsági okokból adódóan a Horvát Köztársaság AY-nal összefüggésben nem jogosult az Interpol csatornáit igénybe venni. – ld. C-268/2017. számú ítélet 14. pont. A magyar bíróság e körben az Interpol Alapító Okiratára is utalt, amely szerint a nemzetközi elfogatóparancs nem szolgálhat eszközként politikai célok felhasználására.

⁴⁰⁰ Azt is rögzítve, hogy a polgári és kereskedelmi ügyekben eljáró UNCITRAL Választottbírósági Tanácsa a szerződések érvénytelenségének vizsgálata során AY. bűnösségének megállapítására nem terjedhetett ki, azonban a vesztegetés tényállásának minden elemére és körülményére kiterjedő részletes vizsgálati eljárás során olyan megállapításokat tett, amelyek komolyságához és tényszerűségéhez nem férhet kétség.

alapján az eset összes körülményét alaposan mérlegelve végül arra az álláspontra jutott, hogy a horvát nemzeti hatóságok saját állampolgárukkal szemben hozott jogi aktusai és a nemzetközi jogi fórumok által jelen ügyben tett állítások komolysága miatt a keresett AY magyar állampolgárságú személlyel szemben azonos tényállás alapján lefolytatandó eljárást tekintve nagyfokú valószínűséggel vonható le az a következtetés, hogy személyére, valamint az ügy horvát nemzetpolitikai érdekeire is figyelemmel, nem várható el ügyének pártatlan és független megítélése. Ezért a bíróság a Horvát Köztársaság Zágráb Kerületi Bíróság 2015. december 15. napján kibocsátott európai elfogatóparancs végrehajtását a Kerethatározat 1. cikkének (3) bekezdésére, az Európai Unióról szóló szerződés 6. cikke szerint érvényesülő Alapjogi Charta 47. cikkének (2) bekezdésére, valamint az Európai Bíróság C-268/17. PPU és C-216/18. PPU ítéleteire is figyelemmel az EÜtv. 5. § (1) bekezdés f) pontjára hivatkozással az EÜtv. 13. § (2) bekezdés alapján megtagadta.

Az átadási ügyben előterjesztett magyar ügyészi indítvány másodlagos megtagadási okként jelölte meg a terhelt ellen az európai elfogatóparanccsal azonos tényállás miatt folyamatban volt büntető eljárás jogerős megszüntetésének tényét. E tekintetben a törvényszék a magyar jogszabályi rendelkezést⁴⁰¹ együtt értelmezve az Európai Bíróság C-268/17. számú ítéletében megfogalmazott feltételekkel, azt állapította meg, hogy az AY vádlott ellen a Fővárosi Törvényszéken már folyamatban volt pótmagánvádas eljárás⁴⁰² már megfelel az Európai Bíróság C-268/17. számú ügyében megfogalmazott követelményeknek: ezen büntető eljárás a keresett személy, mint terhelt ellen volt folyamatban, az első fokon eljáró bíróság érdemi bizonyítási eljárást folytatott le, mely eljárást – a Fővárosi Ítéltábla végzésével helyben hagyva – jogerős ítélettel szüntetett meg. Ennek következtében az EÜtv. 5. § (2) bekezdés b) pontja alapján is helye volt az európai elfogatóparancs végrehajtása megtagadásának.

VIII.2. A ne bis idem elve az Alapjogi Charta 50. cikk, az SMVE 54. cikke és az EJEE fényében

⁴⁰¹ EÜtv. 5. § (2) bekezdés b) pontja

⁴⁰² Fővárosi Törvényszék B.2044/2013/7., Fővárosi Ítéltábla Bf.275/2014/7.

A *ne bis in idem* elvének európai bűnügyi együttműködés területén való érvényesülésének követelményét az EUB joggyakorlatában először a már hivatkozott ún. *Gözütok és Brügge ügyben*⁴⁰³ vizsgálta.

Mint feljebb már bemutattam⁴⁰⁴, az uniós jogban az Alapjogi Charta emelte alapjogi szintre a *ne bis in idem* elvét. Az EUB a Charta 50. cikkének alapvető értelmezését 2013 februárjában adta a nagy hatású C-617/10. számú Fransson ügyben⁴⁰⁵, ítéletében kimondva, hogy az Alapjogi Charta 50. cikkében szabályozott *ne bis in idem* elve nem zárja ki, hogy valamely tagállam a hozzáadott-érték-adóval összefüggő bevallási kötelezettségek teljesítésének elmulasztásában megnyilvánuló ugyanazon tényállásra egymást követően alkalmazzon adójogi és büntetőjogi szankciót, amennyiben a közigazgatási szankció nem büntető jellegű. A szankció vizsgálata a nemzeti bíróság feladata, mindez nemcsak lehetősége, hanem kötelezettsége is a bíróságnak.⁴⁰⁶

VIII.2.1. Gradiner kontra Ausztria ügy – a közigazgatási szerv bírósági jellege

Az európai büntetőjogi fejlődésre nagy hatással bíró másik bíróság, a strasbourgi székhelyű EJEB az EJEE-hez csatolt Hetedik Jegyzőkönyv 4. cikkében foglalt ugyanazon ügy kétszeri elbírálásának tilalmával elsőként a *Gradiner kontra Ausztria* ügyben⁴⁰⁷ foglalkozott, de alapvetően nem az Engel-kritériumok, az alkalmazott szankciók mentén, hanem az EJEE 6. cikkére⁴⁰⁸ fókuszálva, egyben vizsgálva Ausztria Hetedik jegyzőkönyv 4. cikkéhez tett nyilatkozatának elfogadhatóságát.

Az alapügy tényei szerint 1987. január 1. napján Josef Gradinger személygépkocsiját vezetve közlekedési balesetet okozott, amely egy kerékpáros halálához vezetett. A véralkoholszint-vizsgálat a gépjármű vezetőjének vérében 0,8 g/l alkoholt mutatott ki. A Sankt-pölteni tartományi bíróság 1987. május 15. napján a panaszost gondatlan emberölés miatt napi 160 ATS összegű 200 napi pénzbüntetésre ítélte. A tartományi bíróság álláspontja szerint a terhelt bizonyíthatóan fogyasztott szeszes italt a balesetet

⁴⁰³ Lásd disszertáció V.1. fejezete

⁴⁰⁴ Lásd értekezés V.1. fejezete

⁴⁰⁵ Lásd értekezés III. 4. fejezete

⁴⁰⁶ Elek Balázs: A közigazgatási eljárás – büntető eljárás viszonya a *ne bis in idem* elvének tükrében. JURA, 2016/2. 234-236. p.

⁴⁰⁷ No. 15963/90, 1995. október 23.

⁴⁰⁸ a független és pártatlan bírósághoz való jogra

megelőzően, ez a mennyiség azonban nem haladta meg az előírt súlyosabb büntetés kiszabásához szükséges mértéket. 1987. július 16. napján St. Pölten kerület közigazgatási hatóságai ittas vezetés miatt 12.000 ATS bírságot, annak meg nem fizetése esetén pedig két hét elzárást szabtak ki Gradingerre. A panaszos fellebbezését, amelyben a szakértői vélemény hitelét vonta kétségbe, Alsó-Ausztria tartomány kormánya 1988. július 27. napján elutasította. Gradinger ezután az Alkotmánybírósághoz fordult, amely 1988. október 11. napján úgy határozott, hogy nem vizsgálja a panaszt. A terhelt közigazgatási bírósághoz benyújtott kérelmét pedig 1989. március 29. napján utasították el tárgyalás nélkül.

A strasbourgi kérelmében Gradinger az EJEE 6. cikkére hivatkozott, panaszában előadta, hogy a *non bis in idem* elvnek ellentmondóan egy közigazgatási hatóság ítélte el, amely ráadásul még „független és pártatlan bíróságnak” sem minősülhetett és saját szakértőitől kért véleményt⁴⁰⁹.

Az EJEB ítéletében elsődlegesen kiemelte, hogy ha a kérdéses cselekmény és az eljárás szabálysértési jellegű, akkor legalább annyira büntetőjogi is, ráadásul az érintettre kiszabott bírság a megfizetés elmulasztása esetén, szabadságelvonó büntetésre volt átváltoztatható – vagyis az EJEE a 6. cikk 1. bekezdését alkalmazni kell.

A bírósághoz való jog tárgyában a Bíróság emlékeztetett arra, hogy ami a közigazgatási bíróság hatáskörét, valamint a 6. cikk 1. bekezdésével való összeegyeztethetőségét illeti, ezeket a büntetőjogi ügyekben felhozott jogsérelmek, valamint a „teljes jogú bírói fórum” lényegi jellemzőinek tükrében kell vizsgálni. Ez utóbbi jellemzők között szerepel az a kritérium, miszerint rendelkeznie kell az alacsonyabb fokú bíróságok határozatainak mind jogi, mind ténykérdésben való megváltoztatásának jogával. Mivel a közigazgatási bíróság e területen nem rendelkezik hatáskörrel, ezért az Egyezmény értelmében nem minősül bíróságnak, a 6. cikk 1. bekezdését e pontban tehát megsértette Ausztria.

Összességében az EJEB azt a következtetést vont le, miszerint a sank-pölteni tartományi bíróságnak nem volt joga, hogy a törvényi súlyosító körülményt, vagyis a 0,8 g/l-t eltérő

⁴⁰⁹ A Bizottság az 1994. május 19-i jelentésében egyhangúlag megállapította az EJEE 6. Cikk 1. bekezdés, valamint a Hetedik Jegyzőkönyv 4. Cikkének megsértését, továbbá úgy vélte, hogy a 6. Cikk 1. bekezdésével kapcsolatban nem merül fel egyetlen, a közigazgatási bíróság előtti tárgyalás hiányát érintő külön kérdés sem.

vagy meghaladó véralkoholszintet a panaszos terhére megállapítsa, de ezzel szemben a közigazgatási hatóságok megállapították ezt az alkoholos befolyásoltsági szintet az érintettnél. A kérdéses jogszabályok tényállásai pedig nem csak elnevezésükben, hanem alapvető természetükben és céljaikban is különböznek, de mivel a két vitatott döntés ugyanarra a magatartásra vonatkozik, Ausztria hatóságai megsértették a Hetedik Jegyzőkönyv 4. Cikkét.^{410 411}, egyben megállapítva Ausztria Hetedik jegyzőkönyv 4. cikkéhez tett nyilatkozata érvénytelenségét.

VIII.2.2. Az európai bíróságok párhuzamos jogfejlődése

Az európai büntetőjogot meghatározó szupranacionális igazságszolgáltatási fórumok – az értekezés szorosan vett tárgyát illető – kiemelkedő döntéseinek ismertetését követően a *ne bis in idem* alapelv megfelelő elemzéséhez elengedhetetlen e bíróságok további jelentős és párhuzamos joggyakorlatának ismertetése és értékelése.

Azzal együtt is, hogy bár e két jogi fórum alapvetően eltérő anyagi és eljárásjogi vetületekkel bír, döntéseinek következménye is eltérő, a *ne bis in idem* elve értelmezését egymással kölcsönhatásban alakították, alakítják, sőt, mivel az elv alkalmazása akár államon belüli, akár államközi értelemben azonos ismérvek meglétét feltételezi, talán nem öncélú joggyakorlatuk egységes tárgyalása.

A releváns döntések ismertetése során a szakirodalom „szokásos” felosztását kívánom alkalmazni az alábbi táblázatban, e csoportosítást annyival egészítettem ki, hogy az EJEB és az EUB ítélkezési gyakorlatát párhuzamosan vázolom, e két bíróság egymásra való kölcsönhatását kiemelve, a hazai szakirodalomban elsőként időrendi sorrendben.

A táblázat vázlatosan tartalmazza az egyes döntésekkel kimunkált nemzetközi gyakorlat kulcsszavait, az érintett nemzetközi egyezményeket és azok releváns jogszabályhelyeit, illetve az e jogkérdéssel kapcsolatban – e kézirat lezárásáig – született valamennyi releváns döntést.⁴¹²

⁴¹⁰ Az Egyezmény 50. Cikke alapján a Bíróság 150.000 ATS-t ítelt meg Gradinger Ausztriában és Strasbourgban felmerült költségei címén.

⁴¹¹ Lásd részletesebben Vincent Berger: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata* Külügyminisztérium, 1999. 335-337. oldal

⁴¹² E táblázat alapjai:

- ECHR Guide on Article 4 of Protocol No. 7. to the European Convention on Human Rights – *Right not to be punished twice*, updated on 30 April 2020 https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_Protocol_7_ENG.pdf 2020. május 10. – megjegyzem, a strasbourgi esetjog e disszertációban bemutatottnál lényegesebb nagyobb számú

A táblázatban szereplő jogeseteket a disszertáció e fejezetének későbbi részében részletesen ismeretem és elemzem.⁴¹³

Kulcsszavak	Releváns jogszabályhelyek	EUB és az EJEB releváns gyakorlata ⁴¹⁴
1. Az eljárás büntetőjogi természete ⁴¹⁵	Európai Unió Alapjogi Chartája 50. cikk Emberi Jogok Európai Egyezménye Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikk	Engel and others v. The Netherlands No. 5100/71., 5101/71. 5102/71.; 5354/72.; 5370/72. 1976.06.08. ⁴¹⁶ <i>Ruotsalainen v. Finland</i> no. 13079/03. 2009.06.16. <i>Akerberg Fransson</i> C-617/10. 2013.02.26. ⁴¹⁷ <i>A and B. v. Norway</i> no. 24130/11. and 29758/11. 2016.11.15. <i>Johannesson and Others v. Iceland</i> no. 22007/11. 2017.05.17. <i>Menci</i> C-524/15. 2018.03.20. ⁴¹⁸ <i>Garlsson Real Estate SA</i> C-537/16. 2018.03.20.

ügyet tartalmaz, azonban – terjedelmi okok miatt – a kevésbé feldolgozott, ámde jelentőséggel bíró ügyekre fókuszáltam;

- Eurojust *Case law by the Court of Justice of the European Union on the principle of the ne bis in idem in criminal matters* April 2020 [http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/caselawanalysis/Case%20law%20by%20the%20Court%20of%20Justice%20of%20the%20European%20Union%20on%20the%20principle%20of%20ne%20bis%20in%20idem%20in%20criminal%20matters%20\(April%202020\)/2020-04_Case-law-by-CJEU-on-NeBisInIdem_EN.pdf](http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/caselawanalysis/Case%20law%20by%20the%20Court%20of%20Justice%20of%20the%20European%20Union%20on%20the%20principle%20of%20ne%20bis%20in%20idem%20in%20criminal%20matters%20(April%202020)/2020-04_Case-law-by-CJEU-on-NeBisInIdem_EN.pdf) 2020. május 10.

⁴¹³ Terjedelmi korlátok miatt az európai uniós döntéseknél azokat ismertetem részletesen, amelyek a már hivatkozott szakirodalmi források kevésbé, vagy a megjelenésük után születtek.

⁴¹⁴ Időrendi sorrendbe állítva.

⁴¹⁵ Lásd még az értekezés III.4. fejezetében írtak.

⁴¹⁶ Ismertetve az értekezés III.4. fejezetében.

⁴¹⁷ Ismertetve az értekezés III.4. fejezetében.

⁴¹⁸ Ismertetve az értekezés III.4. fejezetében.

2. Szabálysértési/közi gazgatási és büntetőeljárások egyidejű lefolytatása	Európai Unió Alapjogi Chartája 50. cikk Emberi Jogok Európai Egyezménye Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikk	<i>Sergey Zolotukhin v. Russia</i> no. 14939/03. 2008.12.30. <i>Ruotsalainen v. Finland</i> no. 13079/03. 2009.06.16. <i>Akerberg Fransson</i> C-617/10. 2013.02.26. <i>Grande Stevens and others v. Italy</i> nos. 18.640/10., 18.647/10., 18.663/10. 2014.03.04. <i>A and B. v. Norway</i> no. 24130/11. and 29758/11. 2016.11.25. <i>Johannesson and Others v. Iceland</i> no. 22007/11. 2017.05.18. <i>Šimkus v. Lithuania</i> no. 41788/11. 2017.06.19. <i>Menci</i> C-524/15. 2018.03.20. <i>Garlsson Real Estate SA</i> C-537/16. 2018.03.20. <i>Di Puma and Zecca</i> C-596/16. and C-597/16. 2018.03.20.
3. Alkalmazási feltételek: - harmonizáció az Alapjogi Chartával	Európai Unió Alapjogi Chartája 50. cikk Schengeni Megállapodás	<i>Gözütök and Brügge</i> C-187/01. and C-385/01. 2003.02.11.⁴¹⁹ <i>Kretzinger</i> C-288/05. 2007.07.18. <i>Bourquain</i> C-297/07. 2008.12.11.

⁴¹⁹ Ismertette az értekezés V.1. fejezetében.

- bíróságon kívüli egyezségek - felfüggesztett büntetések, szankciók - részleges végrehajtás - nem előrelátható büntetések	végrehajtásáról szóló Egyezmény 54. cikke Emberi Jogok Európai Egyezménye Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikk	<i>Spasic</i> C-129/14. 2014.05.27. <i>Kadusic v. Switzerland</i> no. 43977/13 2018.01.09.
4. „Bis” (jogerős/végleges döntés) - döntés a további eljárás lefolytathatóságának tilalma vagy megengedhetősége kérdésében - döntés az ügy érdemében - az ügyészség döntése	Európai Unió Alapjogi Chartája 50. cikk Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezmény 54. cikke Emberi Jogok Európai Egyezménye Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikk	<i>Gözütök and Brügge</i> C-187/01. and C-385/01. 2003.02.11. <i>Miraglia</i> C-469/03. 2005.03.10. <i>Van Straaten</i> C-150/05. 2006.09.28. <i>Turansky</i> C-491/07. 2008.12.22. <i>Sergey Zolotukhin v. Russia</i> no. 14939/03. 2008.12.30. <i>Mantello</i> C-261/09. 2010.11.16. <i>M.</i> C-398/12. 2014.06.05. <i>Kossowski</i> C-486/14. 2016.06.29. <i>Ramda v. France</i> no. 78477/11. 2017.12.19. <i>AY</i> C-268/17. 2018.07.25. <i>Mihalache v. Romania</i> no. 54012/10. 2019.07.08.

5. „Idem” ugyanazon tények	Európai Unió Alapjogi Chartája 50. cikk Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezmény 54. cikke Emberi Jogok Európai Egyezménye Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikk	<i>Gradiner v. Austria</i> no. 15963/90. 1995.10.23. <i>Oliveira v. Switzerland</i> no. 25711/94. 1998.07.30. <i>Franz Fisher v. Austria</i> no. 38275/97. 2002.05.30. <i>Van Esbroeck</i> C-436/04. 2006.03.09. <i>Van Strateen</i> C-150/05. 2006.09.28. <i>Gasparini</i> C-467/04. 2006.09.28. <i>Kretzinger</i> C-288/05. 2007.07.18. <i>Kraaijenbrink</i> C-367/05. 2007.07.18. <i>Ruotsalainen v. Finland</i> no. 13079/03. 2009.06.16. <i>Sergey Zolotukhin v. Russia</i> no. 14939/03. 2009.12.30. <i>A and B. v. Norway</i> no. 24130/11. and 29758/11. 2016.11.25. <i>Johannesson and Others v. Iceland</i> no. 22007/11. 2017.05.18. <i>Ramda v. France</i> no. 78477/11. 2017.12.19. <i>Mihalache v. Romania</i> no. 54012/10. 2019.07.08. <i>Korneyeva v. Russia</i> no. 72051/17. 2019.10.08.
---	--	--

6. Nemzeti jogorvoslati lehetőségek	Európai Unió Alapjogi Chartája 50. cikk Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény 54. cikke	<i>XC and Others</i> C-234/17. 2018.10.24.
7. „Ugyanazon személy”	Európai Unió Alapjogi Chartája 50. cikk	<i>Orsi and Baldetti</i> C-217/15. and C-350/15. 2017.04.15. <i>AY</i> C-268/17. 2018.07.25.

VIII.2.2.1. Az eljárás büntetőjogi természete

A Charta 50. cikkében meghatározott *ne bis in idem* elv alkalmazása feltételezi, hogy a vádlottakkal szemben jogerősen alkalmazott intézkedések büntető jellegűek. Az esetjogból azonban jól látható, hogy míg a *ne bis in idem* elve „büntetőjogi követelményével” az EUB ítélkezési gyakorlatában viszonylag későn foglalkozott, elsőként a már ismertetett Åkerberg Fransson ügyben, addigra az EJEB számos olyan ítéletet hozott, amelyekben az EJEE Hetedik Kiegészítő jegyzőkönyv 4. Cikkére hivatkoztak.

Az EUB megállapításai az EJEB álláspontjával összhangban állt, amikor az Åkerberg Fransson ügyben kijelentette, miszerint a Charta 50. cikke nem zárja ki ugyanazon cselekmények miatti adminisztratív és büntetőjogi szankciók kombinációját, feltéve, hogy a közigazgatási szankció nem büntető jellegű.⁴²⁰

Annak ellenére, hogy az Åkerberg Fransson ügy a *ne bis in idem* alkalmazásának nemzeti aspektusát érinti, nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a Charta 50. cikke viszont (tag)államközi hatállyal rendelkezik. Ennélfogva a tagállamok szembesülhetnek a *ne bis in idem* transznacionális alkalmazásával a más tagállamokban bevezetett büntető

⁴²⁰ C-617/10. 37. bekezdés

szankciók vonatkozásában. E körben az EUB szintén az EJEB által kidolgozott Engel-kritériumok fókuszba állításának követelményét rögzítette.

Az alábbi jogesetek ezen jogfejlődési irányt szemléltetik:

*Ruotsalainen v. Finland*⁴²¹

A finn állampolgárságú panaszost 2001-ben közúti ellenőrzés alá vontak, majd az intézkedő rendőrök észlelték, hogy a panaszos az autóját olyan üzemanyaggal működtette, amely enyhébben adózott, mint az egyébként általa bejelentett diesel, azonban az ezzel összefüggő adó nem került megfizetésre. A panaszossal szemben 2001. évben büntetőeljárást indítottak adócsalás miatt, majd 720 FIM (körülbelül 121 EUR) mértékű pénzbüntetést szabtak ki vele szemben. Ezzel egyidejűleg a panaszossal szemben közigazgatási eljárás is indult, amelynek következtében 90.000 FIM (körülbelül 15 ezer EUR) díjat (bírságot) róttak ki rá.

A panaszos sérelmezte, hogy a büntetőeljárás lefolytatását és a pénzbüntetés kiszabását követően ismét eljárás indult vele szemben ugyanazokon a ténybeli alapokon és ugyanazon cselekmény miatt. Álláspontja szerint a finn hatóság eljárásaival megsértette az EJEH Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikke szerinti *ne bis in idem* alapelvet.

Az EJEB az eset körülményeiből egyértelműen megállapíthatónak látta, hogy a közigazgatási eljárás keretében kiszabott bírsággal a panaszosnak tulajdonképpen háromszoros értékben kellett visszafizetnie azt az adót, amelyet éveken keresztül elmulasztott és befizetési kötelezettségét nem jelentette előre a hatóságnak. Az, hogy a két eljárás lefolytatása sérti-e a *ne bis in idem* elvét, az ügyek jellegének vizsgálatával állapítható meg. A finn hatóságok álláspontja szerint a két eljárás különböző természetű, a büntetőeljárás nyilvánvalóan büntetőjogi, míg az azt követő eljárás adminisztratív, közigazgatási jellegű. Az EJEB szerint – szemben a finn hatóságok álláspontjával – az adóhatóság (közlekedési hatóság) eljárásának közigazgatási jellege mellett megállapítható annak a büntetőjogi természete is, legalábbis büntetőjogi vonások fellelhetők benne. Az EJEB álláspontja szerint az ügyben kiszabott adó (üzemanyag) bírságnak nem pusztán kiegészítő, helyreállító szerepe van a nemzeti jogban. A helyreállító szerep ugyanis gyakorlatilag azt jelentené, hogy a panaszos fizesse meg az

⁴²¹ 2009. június 16. no. 13079/03.

elmaradt adó- és járulékbefizetések összegét, de legfeljebb azoknak a kamatokkal megemelt összegét. Éppen ebből kifolyólag egy háromszorosára megemelt befizetési kötelezettség a helyreállítás mellett büntetésként is funkcionál, hiszen háromszor annyit kell visszafizetni, mint amennyi az eredetileg kellett volna, ez pedig nem fér bele a „közigazgatási-adminisztratív” természetbe, sokkal inkább büntetőjogi jellegű.

Az EJEB a fentiek alapján tehát megállapította, hogy a két eljárás ugyanazon a jogalapon nyugszik, mindkettő punitív jellegű, így az egyidejű lefolytatásuk és külön joghátrányok alkalmazása az EJEB szerint sérti az EJE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkében meghatározott *ne bis in idem* elvét.

*A and B v. Norway*⁴²²

A norvég állampolgárságú panaszosok külföldi illetőségű (gibraltári és szamoai/luxemburgi) gazdasági társaságokat tulajdonoltak, amelyek 2001. év folyamán jelentős mértékű, adóköteles tranzakciókat hajtottak végre, amelyek következtében körülbelül 114,5 millió NOK (12,6 millió EUR) bevételre tettek szert. A panaszosok a bevételt nem vallották be a norvég adóhatóságok részére, amellyel a norvég államháztartás részére körülbelül 32,5 millió NOK (3,6 millió EUR) adóhiányt okoztak. 2005-ben az adóhatóság adóellenőrzést tartott az egyik panaszos által tulajdonolt gazdasági társaságnál. Az ellenőrzés eredményei alapján 2007-ben feljelentést tettek, majd ezzel összefüggésben vádemelésre került sor a panaszosokkal szemben adócsalás minősített esete miatt, a büntetőeljárás lefolytatását követően szabadságvesztésre ítélték őket. A büntetőeljárást követően adóhatósági eljárás indult és a panaszosokat adóbírság megfizetésére is kötelezték.

A panaszosok sérelmezték, hogy adócsalás miatt büntetőeljárás keretében szabadságvesztésre ítélték őket, emellett közigazgatási (adóhatóság általi) eljárás keretében adóbírságot is kiszabtak rájuk. Álláspontjuk szerint ugyanazon cselekmény vonatkozásában kétszeres eljárás – büntetőeljárás és az adóhatóság eljárása – volt folyamatban ellenük, illetve kétszeres büntetést – szabadságvesztést és adóbírságot – szabtak ki velük szemben.

⁴²² 2016. november 15. nos. 24130/11 and 29758/11.

Az EJEB tárgyalta ügyben hozott döntése azért kimondottan jelentős, mert korábban az EJEB esetjoga értelmében egyértelműen az EJEE 7. számú jegyzőkönyvének 4. cikke szerinti kétszeres értékelés tilalmába ütközött, hogy ugyanazon cselekmény miatt büntető („criminal”) és közigazgatási („administrative”) eljárás is lefolytatásra került. Jelen ügyben azonban az EJEB jelentősen eltért a korábbi gyakorlatától és tulajdonképpen szűkítette azt a „védelmet”, amit a kétszeres értékelés tilalmának alapelve biztosított. A Nagykamara fenti számú döntése alapján bizonyos esetekben a közigazgatási és büntetőeljárások egyidejű lefolytatása nem szükségképpen jelenti az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikke szerinti *ne bis in idem* elvének sérelmét és ezáltal a tiltott kétszeres eljárást („duplication of proceedings”) sem. Azon esetekben, ahol az A and B v. Norway ügghöz hasonló jellegű kétszeres eljárások jelennek meg, ott kimondottan szükségesek is ezek a kiegészítő reakciók. Adott esetben ugyanis az egymás mellett lévő büntető és közigazgatási eljárások együtt adják azt a „koherens eljárást”, amelyek képesek válaszolni az elkövetett (bűn)cselekmények különböző aspektusaira, azaz szükséges figyelembe venni a jogtárgyak különbözőségét. Az EJEB álláspontja szerint az eljárások efféle „megosztottságát” nem is észszerű két eljárásnak tekinteni, hanem összességében egy „koherens egésznek” és annak egyes részeljárásaként. Az előbbieket tükrében tehát ezek az eljárások egymás immanens részei, szükségszerűen kapcsolódnak egymáshoz, éppen ebből kifolyólag nem lehet őket a tárgyak tekintetében, térben és időben elválasztani („connection in substance”). Az EJEB azt is kimondta, hogy természetesen az időbeli tényező is releváns, illetve az összefüggések ebben az aspektusban is vizsgálhatók, azonban az egyáltalán nem lényegi követelmény, hogy az eljárások párhuzamosan folyjanak, illetve azok sorrendisége sem releváns.

Az ítélet talán legjelentősebb novuma, hogy az EJEB felsorolja azokat a tényezőket és körülményeket, amelyek meghatározzák, hogy a konkrét ügyekben fellelhető-e a korábbiakban kifejtett a szoros kapcsolat. A négy feltétel a következő:

1. A cselekménnyel összefüggésben *in abstracto* és *in concreto* eltérő jogtárgysérelem következett be, ennek megfelelően a különböző eljárások céljai egymást kiegészítik.
2. A jogbiztonság sérelme nélkül folytathatók le a különböző eljárások, azaz minden esetben kizárólag jogszabályilag és a gyakorlatban is előrelátható jogkövetkezmények alkalmazhatók.

3. Szükséges lehetőség szerint elkerülni a bizonyítékok duplikálódását, ideértve az azok összegyűjtését és az értékelésüket is.
4. A proporcionalitás elvét szem előtt kell tartani, azaz a később lefolytatott eljárásban figyelembe kell venni a korábbi eljárásban alkalmazott szankciót, joghátrányt. A szankciók tehát összességében kell, hogy igazodjanak a cselekmény súlyához.

A fenti négy feltételen túl további iránymutatást nem adott az EJEB, pusztán deklarálta, hogy az ítéletben rögzített feltételek szem előtt tartása mellett sem vethetők az egyének bizonytalan és indokolatlanul elhúzódó eljárások alá.

E döntést számos kritika érte, mivel bizonyos esetekben kvázi „lerontja” a *ne bis in idem* elvét, illetve a további iránymutatások hiánya és a lefektetett feltételek általános megfogalmazása okán világossági problémák merülnek fel.

*Johannesson and Others v. Iceland*⁴²³

Két izlandi állampolgár és egy izlandi illetőségű gazdasági társaság panaszosok tekintetében az adóhatóság vizsgálódása alapozta meg az eljárásokat, először a közigazgatási, majd a büntetőeljárás lefolytatását. Az izlandi adóhatóság az I. rendű panaszos vonatkozásában 2004. évben adóhatósági ellenőrzést folytatott le, e körben vizsgálta a panaszos adóbevallásait és könyvelését is. Az adóhatóság megállapította, hogy 1998. évben a panaszos egy jelentős adóköteles bevételét elmulasztotta bejelenteni, ezért 25%-os pótdíj (adóbírság) megfizetésére hívta fel. További vizsgálatok alapján megállapításra került, hogy a panaszos 1999. és 2002. között további jelentős adóköteles bevételek bejelentését is elmulasztotta; ezért szintén 25%-os pótdíj megfizetésére kötelezték. A másodrendű panaszos vonatkozásában is adóhatósági ellenőrzésre került sor 2005. évben, ahol szintén megállapításra került, hogy a panaszos 1999. és 2002. között számos jelentős adóköteles bevételének bejelentését elmulasztotta. 2004. évben (adó)eljárás alá vonták a harmadrendű panaszos gazdasági társaságot is. A vizsgálat során megállapításra került, hogy a gazdasági társaság nem számolt el és nem jelentett be bizonyos költségeket (pl. az I. rendű panaszos autó- és lakáshasználata), nem tartotta vissza az ehhez kapcsolódó illetéket, illetve az államnak történő megfizetését is

⁴²³ 2017. május 18. no. 22007/11.

elmulasztotta. A vizsgálat során az is kiderült, hogy egy részvény adásvételi tranzakció kapcsán nem megfelelően jelentették be a profitot és a veszteséget, illetve 2000. és 2002. között a valósnál több költséget jelentettek be. Mindezek alapján 25% és 10%-os pótdíj megfizetésére hívták fel a gazdasági társaságot.

Az adóhatósági eljárásokat követően 2008. évben az I. rendű panaszost minősített adócsalással vádolták meg, figyelemmel arra, hogy 1998. és 2002. között kevesebb bevételt jelentett be az adóhatóság részére, ideértve az 1998. és 2002. közötti jelentős adóköteles bevételek és egyéb jövedelem bejelentésének elmulasztását. A II. rendű panaszost szintén adócsalással vádolták az 1999. és 2003. közötti bejelentési kötelezettségeinek elmulasztása miatt. A III. rendű panaszos gazdasági társaságot és képviselőjét minősített adócsalással vádolták 2001. és 2003. közötti bejelentési kötelezettségeinek elmulasztása miatt.

A Reykjavíki Kerületi Bíróság 2010-ben hozott ítéletet az ügyben, amelyben megállapította, hogy a bűncselekmények, amelyekkel a panaszosokat megvádolták, ugyanazonokon a ténybeli alapokon nyugszanak, amelyek alapján az adóhatóság adóbírságot szabott ki. A bíróság álláspontja szerint – figyelembe véve az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkét és az EJEB korábbi 2009-es döntését⁴²⁴ – a panaszosokkal szemben korábban ugyanazon cselekmény már folyt miatt eljárás és joghátrányt is alkalmaztak velük szemben, így ebben a körben az eljárást megszüntette.

Az eljáró ügyész fellebbezett a döntés ellen a Legfelsőbb Bírósághoz, amely 2010-ben hatályon kívül helyezte a kerületi bíróság döntését és az eljárás lefolytatására utasította. A Legfelsőbb Bíróság döntése alapjául az EJEE 2. Fejezetére hivatkozott, illetve arra, hogy a nemzeti bíróságoknak – jelen esetben a kerületi bíróság – nincs hatásköre arra, hogy eldöntse, a jogrendszerben alkalmazott adóeljárások (közigazgatási eljárások) és az azt követő büntetőeljárások sértik-e az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikke szerinti ne bis in idem elvét. A nemzeti bíróságoknak arra van hatásköre, hogy megvizsgálja a vonatkozó EJEB esetjogot, illetve az esetleges egyezményellenességet jelezze. A szükséges jogszabályi környezet harmonizálása a nemzeti jogalkotás, illetve az esetleges egyezményesértő ítéletek orvosolása az EJEB hatáskörébe tartozik. Tekintettel arra, hogy az akkor hatályos izlandi jogszabályok lehetővé tették, hogy az adókkal összefüggő cselekményeket két külön eljárásban bírálják el – függetlenül attól, hogy azonos ténybeli alapon nyugszik mindkettő – a nemzeti bíróság nem szüntetheti

⁴²⁴ Sergey Zolotukhin v. Russia [GC] no. 14939/03 – lásd ugyanezen fejezet későbbi részében

meg az eljárást az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikke, illetve az EJEB esetjogára hivatkozással. Végül a kerületi bíróság 2011-es ítéletében megállapította a panaszosok büntetőjogi felelősségét. Tekintettel arra, hogy az adójogi szabályok megsértésére gondatlanságból került sor, illetve, hogy a három panaszossal szemben az adóeljárás során adóbírság kiszabására került sor, a kiszabott büntetések végrehajtását 1 évi próbaidőre felfüggesztette.

A panaszosok azt sérelmezték, hogy ugyanazért a cselekményért kétszer vonták őket eljárás alá, nevezetesen először az adóhatóság folytatott le eljárást és pótdíjat szabott ki velük szemben, majd azt követően azonos ténybeli alapokon egy további büntetőeljárás is lefolytatásra került, amely során adócsalás miatt büntetőjogi felelősségüket megállapították és büntetést szabtak ki velük szemben.

Az ügyben releváns elvi kérdések a következők voltak: 1. Az ugyanazon cselekmény vonatkozásában egyidejűleg vagy egymást követően lefolytatott büntető- és közigazgatási eljárások az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikke szerinti *ne bis in idem* elvének sérelmét jelenti-e? 2. Lényeges-e, hogy a két eljárás azonos ténybeli alapon nyugszik?

Az EJEB álláspontja szerint az ügyben megsértették az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikke szerinti *ne bis in idem* elvét, alaposnak tartotta az I. és II. rendű panaszosok kérelmét, tekintettel arra, hogy kétszer büntették meg őket ugyanazon cselekmény miatt. A bíróság szerint a probléma abban a körben merült fel, hogy mindkét eljárás „büntetőjogi természetű volt”. Az eljárások ugyanazokon a ténybeli alapokon nyugodtak, noha egymást valamelyest kiegészítő jellegűek voltak, mégsem voltak kellően és szükségszerűen összefüggők és összekapcsolódók, figyelemmel az időbeli eltérésekre, illetve a bizonyítékok összegyűjtése és értékelése egymástól függetlenül történt a két eljárásban.

Mindezek alapján nem lehetséges akként értékelni, hogy a hatóságok elkerülték az eljárások megkettőzését.

Annak ellenére, hogy az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikke nem zárja ki a párhuzamos közigazgatási és büntetőeljárásokat⁴²⁵, azonban ez inkább kivételes és

⁴²⁵ lásd A and B v. Norway [GC], nos. 24130/11 and 29758/11, 15. November 2016

minden esetben az EJB gyakorlata által kidolgozott feltételek megfelelő teljesülése szükséges hozzá.

Ilyen feltétel – többek között – a közeli kapcsolat a tárgy/tartalom és időbeli tényező tekintetében, amely a fentiek szerint ebben az ügyben nem teljesült.

*Garlsson Real Estate SA*⁴²⁶

Az olaszországi nemzeti tőzsde és értékpapír felügyeleti bizottság (továbbiakban: Consob) a 2007. szeptember 9. napjai határozatával 10,2 millió euró összegű pénzbírságot szabott ki S. Ricuccival, a Magiste Internationallal és a Garlsson Real Estate-tel szemben, amely összeg megfizetéséért egyetemleges felelősséggel tartoztak. E határozat szerint S. Ricucci az alapügy tárgyát képező időszakban manipulatív magatartást tanúsított annak érdekében, hogy felhívja a nyilvánosság figyelmét az RCS MediaGroup SpA értékpapírjaira, és ily módon személyes céljainak elérése érdekében fenntartsa azok jegyzését. A Consob megállapította, hogy e magatartás következtében ezen értékpapírok ára rendellenesen alakult, következésképpen e magatartás piaci manipulációnak minősült. Az alapügyben szóban forgó pénzbírságot S. Ricucci, illetve a Magiste International és a Garlsson Real Estate megtámadta a Corte d'appello di Roma (római fellebbviteli bíróság) előtt. Ez a bíróság a 2009. január 2. napjai ítéletében részben helyt adott a keresetnek, és az említett pénzbírság összegét 5 millió euróra csökkentette. Ezen ítélettel szemben az alapeljárásban részt vevő valamennyi fél felülvizsgálati kérelmet terjesztett a Corte suprema di cassazione (semmitőszék) elé.

A fentiekben megjelölt magatartás miatt S. Ricuccival szemben büntetőeljárás is indult, amely a 2008. december 10. napján, vádalku nyomán hozott büntetőítélettel zárult. A Tribunale di Roma vele szemben jogerősen 4 év 6 hónap szabadságvesztést szabott ki. Ezt a büntetést később három évre csökkentették, majd közkegyelem alapján elengedték.

Az EUB ítéletében abból indult ki, hogy az egyes közigazgatási jellegű eljárások és szankciók büntető jellegének értékelését illetően három kritérium releváns. Az első a jogsértés belső jog szerinti jogi minősítése, a második a jogsértés jellege, a harmadik pedig az érintett személlyel szemben kiszabható szankció súlya. Az EUB hangsúlyozta, hogy az e kérdésben való állásfoglalás a tagállami bíróság feladata, ugyanakkor

⁴²⁶ 2018. március 20. C-537/16. [ECLI:EU:C:2018:193]

megállapítható, hogy jelen ügyben e feltételek teljesülésére megalapozott következtetés vonható.

Ezt követően az EUB arra vont következtetést, hogy az olasz szabályozás lehetővé teszi, hogy a Charta 50. cikke értelmében vett büntető jelleget öltő pénzbírság kiszabására irányuló eljárást folytassanak le egy olyan személlyel szemben, akivel szemben már jogerős büntetőítéletet hoztak. Ezen eljárások és szankciók ilyen jellegű halmozása a Charta 50. cikkében biztosított jog korlátozásának minősül. Az EUB ebben az ítéletében is vizsgálta a korlátozás szükségességének kérdését, és azt a jelen ügyben sem tartotta indokoltnak, figyelemmel arra, hogy S. Ricucci büntetőjogi felelősségét ugyanezen cselekmény miatt már megállapították, és a büntetőeljárásban kiszabott szankció kellően alkalmas az uniós jog által meghatározott védelmi cél eléréséhez.

Az EUB ítélete alapján tehát az Európai Unió Alapjogi Chartájának 50. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely piaci manipulációt megvalósító jogellenes magatartás miatt büntető jellegű pénzbírság kiszabására irányuló eljárás lefolytatását teszi lehetővé egy olyan személlyel szemben, akivel szemben e magatartás miatt jogerős büntetőítéletet hoztak, amennyiben ez az elítélés – az elkövetett bűncselekménnyel a társadalomnak okozott kárra tekintettel – alkalmas az elkövetett bűncselekmény hatékony, arányos és visszatartó erejű megtorlására.

VIII.2.2.2. Szabálysértési/közigazgatási és büntetőeljárások egyidejű lefolytatása

A disszertáció korábbi fejezetében már érintettem a nemzeti szabálysértési és közigazgatási eljárások párhuzamosságát.

Jelen alcímben ismertetett jogesetek az alábbiakat erősítik:

Az EUB – többek között a fentebb hivatkozott Menci és a Garlsson Real Estate SA ügyekben is – az EJE B A and B v. Norway ítéletére hivatkozott, amelyben az EJE B lényegében megváltoztatta a *ne bis in idem* elvére vonatkozó korábbi ítélkezési gyakorlatát. Ezen ítéletében az EJE B megállapította, hogy az adószankciók és a büntetőjogi szankciók kombinációja ugyanazon adócselekmények büntetéseként nem sérti a *ne bis in idem* elvét, tekintettel arra, hogy a kettős eljárás lefolytatása, a különböző kumulált büntetések lehetősége a panaszos számára előrelátható volt, akinek már a kezdetektől fogva tudnia kellett, hogy a büntetőeljárás folytatása, valamint az

adószankciók kiszabása lehetséges, sőt valószínű. Emellett az érintett bíróságok éltek a beszámítás elvével.⁴²⁷

Az EUB minderre figyelemmel megállapította, hogy a büntetőeljárások és büntetések, valamint az ugyanazon cselekmény miatti büntető jellegű eljárások és büntetések megkettőzése a *ne bis in idem* elv korlátozását jelenti, amelyet a Charta 52. cikke⁴²⁸ igazolhat.⁴²⁹

*Šimkus v. Lithuania*⁴³⁰

A panaszos 2006. évben a Litván Nemzeti Határőrséget felhívta, és azzal fenyegetőzött, hogy megkeresi és lelövi azt a határőrt, aki korábban a nap folyamán egy csempészzel vádolt személyt lelőtt. A panaszos még aznap este megjelent a kórházban, ahol ismerőseit – a korábban rendőri intézkedés közben meglőtt személyt – ápolták, káromkodott, sértegette a határőröket, azt követelte, hogy engedjék szabadon a sérültet, ezt követően azt mondta, hogy megveri és megöli az őroket.

A panaszos kórházban tanúsított garázda jellegű cselekményét közigazgatási – szabálysértési – eljárás keretében vizsgálták szankcionálták, majd megállapították a felelősségét. A panaszossal szemben a szabálysértési eljárással egyidejűleg büntetőeljárást is indítottak, amelynek alapjául a kórházi magatartása és az azt megelőző telefonhívás szolgált. E körben a felelőssége nem a garázda jellegű magatartás miatt merült fel, hanem a hivatalos személyekkel szembeni fenyegetések miatt. A büntetőeljárást végül elévülés miatt megszüntették.

A panaszos sérelmezte, hogy szerint kétszer vonták eljárás alá ugyanazon cselekmény miatt, amely sérti az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikk szerinti *ne bis in idem* elvét.

Az EJEB álláspontja szerint a nemzeti hatóságok nem tettek meg mindent annak érdekében, hogy a kétszeres eljárást elkerüljék. Elsődlegesen megállapításra került, hogy a garázda jellegű magatartás vonatkozásában lefolytatott eljárás büntetőjogi jellegűnek tekinthető, ezt a nemzeti hatóságok sem vitatták. A Bíróság megállapította, hogy nem

⁴²⁷ A and B v. Norway ítélet 146. bekezdés

⁴²⁸ Alapjogi Charta 52. Cikk (1) bekezdés 1. tétele: „Az e Chartában elismert jogok és szabadságok gyakorlása csak a törvény által, és e jogok lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

⁴²⁹ Lásd Menci-ítélet 41. pont

⁴³⁰ 2017. június 13. no. 41788/11.

valósultak meg az A and B v. Norway ügyben lefektetett feltételek sem, így az egymást követő eljárások megvalósították a kétszeres eljárást.

*Di Puma & Zecca*⁴³¹

E. Di Puma és A. Zecca 2008. október 14. és 17. napjai 2375 db Permasteelisa SpA részvényt vásároltak az e társaság feletti irányítás megszerzésével kapcsolatos tervekre vonatkozó bennfentes információ felhasználásával, amely információra A. Zecca a Deloitte Financial Advisory Services SpA-nál betöltött beosztása és feladatköre révén tett szert, és amelynek bennfentes jellegéről E. Di Pumának tudnia kellett. Az olaszországi Consob 2012. november 7. napjai határozatában E. Di Pumával és A. Zeccával szemben bennfentes kereskedelem okán pénzbírságot szabott ki.

E. Di Puma és A. Zecca e határozatot megtámadta a Corte d'appello di Milano (milánói fellebbviteli bíróság) előtt. Ez a bíróság a 2013. április 4-i és augusztus 23-i ítéletében elutasította E. Di Puma fellebbezését, illetve A. Zecca kérelmének helyt adott. E. Di Puma az előbbi, míg a Consob az utóbbi ítélettel szemben felülvizsgálati kérelmet terjesztett a Corte suprema di cassazione (semmitőszék) elé.

E. Di Puma azzal érvelt, hogy vele szemben ugyanezen cselekmény miatt büntetőeljárást folytattak le, és őt a büntető bíróság a bűncselekmény tényállási elemeinek bizonyítottsága hiányában felmentette. A Consob által előterjesztett felülvizsgálati kérelem alapján indult eljárásban ellenérdekű fél, A. Zecca, szintén a felmentő ítéletre hivatkozott.

Az EUB ítéletében hangsúlyozta, hogy a Charta 50. cikke alapján a *ne bis in idem* elve által biztosított védelem nemcsak arra az esetre terjed ki, ha az érintett személyt elítélik, hanem arra az esetre is, ha jogerősen felmentik. Erre figyelemmel megállapította, hogy a büntető jellegű pénzbírság kiszabására irányuló, ugyanazon tényállás miatt indított eljárás lefolytatása a Charta 50. cikkében biztosított alapvető jog korlátozásának minősül.⁴³² Hozzátette, hogy a *ne bis in idem* elve ilyen korlátozása azonban a Charta 52. cikkének

⁴³¹ 2018. március 20. C-596/16. és C-597/16. egyesített ügyek [ECLI:EU:C:2018:192]

⁴³² Lásd Menci-ítélet 39. pont

(1) bekezdése⁴³³ alapján igazolható lehet, és akár ennek alapjául az uniós pénzügyi piacok integritása és a pénzügyi eszközök iránti közbizalom védelmére irányuló cél is szolgálhat.

Az EUB azonban összességében arra vont következtetést, hogy a büntető jellegű pénzbírság kiszabására irányuló eljárás lefolytatása jelen esetben nyilvánvalóan meghaladná az említett korlátozási cél eléréséhez szükséges mértéket, mivel létezik egy jogerős felmentő büntetőítélet, amely az uniós jog által büntetni rendelt bűncselekmény tényállási elemei bizonyítottságának hiányát állapítja meg.

Az EUB döntése értelmében nem ellentétes a bennfentes kereskedelemről és a piaci manipulációról (piaci visszaélés) szóló, 2003. január 28-i 2003/6/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel azon nemzeti szabályozás, amely szerint a büntető jellegű pénzbírság kiszabására irányuló eljárás nem folytatható le olyan jogerős felmentő büntetőítélet meghozatalát követően, amely azt állapítja meg, hogy a bennfentes kereskedelemre vonatkozó szabályok megsértésének minősíthető azon cselekmények elkövetése, amelyek miatt a büntetőeljárás is indult, nem bizonyított.

VIII.2.2.3. Alkalmazási feltételek

A *ne bis in idem* elve alkalmazási feltételei tekintetében a két vizsgált bírói fórum többek között az Alapjogi Chartával való megfelelést, a bíróságon kívüli egyezségek megítélését, a felfüggesztett szankciókat és a részleges végrehajtást, valamint a nem előrelátható büntetéseket helyezte fókuszba.

A SMVE 54. cikke a *ne bis in idem* elv nemzetközi alkalmazásához – a „véglegesség” és az „ugyanazon cselekmények” követelményével ellentétben, amelyeket az összes vonatkozó európai *ne bis in idem* rendelkezés tartalmaz – megköveteli az ún. végrehajtási elem meglétét is.⁴³⁴ A végrehajtási elem megkövetelésének indoka az államközi alkalmazásban, hogy amennyiben a terhelt sikeresen kivonja magát az elsőként eljárt

⁴³³ „Az e Chartában elismert jogok és szabadságok gyakorlása csak a törvény által, és e jogok lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. Az arányosság elvére figyelemmel, korlátozásokra csak akkor és annyiban kerülhet sor, ha és amennyiben az elengedhetetlen és ténylegesen az Unió által elismert általános érdekű célkitűzéseket vagy mások jogainak és szabadságainak védelmét szolgálja.”

⁴³⁴ „...amennyiben elítélés esetén a büntetést már végrehajtották, végrehajtása folyamatban van, vagy az ítélet meghozatalának helye szerinti Szerződő Fél jogszabályainak értelmében azt többé nem lehet végrehajtani.”

állam büntetésvégrehajtása alól, nem hivatkozhat a kétszeres értékelés tilalmára a második államban.⁴³⁵

E végrehajtási kritérium szerepel az SMVE 54. cikkében, de az Alapjogi Charta 50. cikkében, illetve az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkében nem.

Az alábbi jogesetekben rögzült, hogy az egységesség e hiánya ellenére az EUB elismerte a *ne bis in idem* elvre vonatkozó végrehajtási követelmény relevanciáját az EU szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségében, és hangsúlyozta annak Chartával való összeegyeztethetőségét. A peren kívüli egyezségeket és a felfüggesztett büntetéseket pedig olyan szankcióknak kell tekinteni, amelyek végrehajtása folyamatban van, vagy amelyeket végre is hajtottak, illetve a végrehajtási feltétel akkor is teljesül, amennyiben a büntetést már nem lehet végrehajtani, függetlenül attól, hogy a büntetést valaha is végre tudták volna hajtani. Ezzel szemben az EUB elutasította a végrehajtási kritérium teljesítését abban az esetben, ha rövid időn belül egy gyanúsított őrizetben és/vagy előzetes letartóztatásban volt.

*Kretzinger*⁴³⁶

Jürgen Kretzinger terhelt két alkalommal, elsőként 1999 májusában, majd ezt követően 2000 áprilisában Unión kívüli országból becsempészett – összesen közel 50.000 karton – cigarettát szállított Görögországból Olaszországon és Németországon keresztül az Egyesült Királyság felé. A cigarettákat nem vetették alá vámkezelésnek. Az első csempészett szállítmány 34.500 karton cigarettát tartalmazott, az árut az olasz rendőrség feltartóztatta. A velencei fellebbviteli bíróság 2001. február 22 napján kelt és jogerős ítéletével Kretzinger a távollétében lefolytatott eljárásban egy év nyolc hónap szabadságvesztésre ítélte, amelynek végrehajtását felfüggesztette. A terhelt büntetőjogi felelősségét 6 900 kilogramm csempészett külföldi dohányáru Olaszországba való behozatala és birtoklása, valamint az azután esedékes vám megfizetésének elmulasztása miatt állapította meg. Kretzinger elítélése és büntetése bekerült a bűnügyi nyilvántartásba. A második szállítmány 14 927 karton csempészett cigarettából állt, ezt is feltartóztatta az olasz rendőrség. Kretzinger rövid ideig Olaszországban volt előzetes fogvatartásban,

⁴³⁵ A végrehajtási elemmel kapcsolatban lásd bővebben M. Nyitrai i.m. 156. oldal és Ligeti Katalin: Büntetőjog és bűnügyi együttműködés az Európai Unióban, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004. 73. oldal

⁴³⁶ 2007. július 18. C-288/05. [ECLI:EU:C:2007:441]

majd hazatért Németországba. Az anconai bíróság 2001. január 25. napján kelt és jogerős ítéletében a terhelt távollétében, és ugyanazon olasz jogszabályok alkalmazásával, 2 évi szabadságvesztésre ítélte, a végrehajtását azonban nem függesztette fel. A kiszabott büntetés – amelynek végrehajtására nem került sor – bekerült a bűnügyi nyilvántartásba. A terhelt nem értett egyet az augsburgi bíróság érvelésével és a szövetségi legfelső bírósághoz fordult.

Az ügyben az EUB elsődlegesen a van Esbroeck ügyet hívta segítségül. Hivatkozott arra, hogy abban az esetben, ha cselekmény jogi minősítése és a védett jogi tárgy lenne az alapja az azonos cselekmény meghatározásának, az akadályozná a szabad mozgás és tartózkodás jogát.

A végrehajtással összefüggő kérdések tekintetében a Bíróság ezen ítélete mérföldkő volt: az EUB szerint figyelemmel arra, hogy minden részes állam belső (büntető)joga ismeri a kiszabott büntetés végrehajtásának próbaidőre felfüggesztését, a nemzeti jog pusztán a részletszabályokban eltérő, ezért az ilyen jellegű büntetést tartalmazó ítélet a SMVE 54. cikk szerinti végrehajtási elemmel rendelkezik. A próbaidőre felfüggesztett szankciók – így a szabadságvesztés is – a terhelt büntetendő magatartását, bűncselekményét szankcionálja, ekként az a SMVE 54. cikke értelmében büntetésnek minősül, függetlenül a próbaidőtől.

A Bíróság álláspontja szerint a terhelt büntetését a próbaidő alatt úgy kell tekinteni, mintha annak végrehajtása folyamatban lenne, a próbaidő sikeres eltelte után pedig a büntetés végrehajtottnak tekintendő.

Azzal a kérdéssel összefüggésben, hogy végrehajtás folyamatban van-e akkor, amikor a terheltet előzetes fogvatartásba kerül, és ez a részes állam joga szerint később beszámításra kerül a kiszabott büntetésbe/intézkedésbe, a Bíróság úgy foglalt állást, hogy a terheltek előzetes fogvatartása nem hozható kapcsolatba a *ne bis in idem* elvével, hiszen a SMVE 54. cikk csak a jogerősen elbírált ügyek vonatkozásában alkalmazandó. Nyilvánvaló, hogy az előzetes fogvatartás (örizet, letartóztatás) esetén jogerős elbírálásról még nincs szó, sőt a jogintézmények célja sem büntető, punitív jellegű, hanem egyéb, büntetőeljárási célokat szolgál, így a terhelt jelenlétét biztosítja, esetleg a bizonyítási eljárást könnyíti.

Mindezek alapján tehát a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a terhelt által előzetes fogvatartásban töltött időt, amelyet később beszámítottak a büntetésbe, nem lehet olyan büntetésként figyelembe venni, amely megfelelne a SMVE 54. cikknek („végrehajtottak” vagy „végrehajtása folyamatban van”).

Elvi kérdés volt továbbá, hogy befolyásolja-e a SMVE 54. cikk szerinti végrehajtás fogalmát az a körülmény, hogy az ítéletet meghozó részes államban az európai elfogatóparancs belső jogba történő átültetésével a jogerős ítélet végrehajtására bármikor lehetőség van.

Tulajdonképpen úgy is feltehető lett volna a kérdés, hogy amennyiben egy részes állam európai elfogatóparancsot bocsát ki „szabadságvesztés büntetés, illetve a szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtása érdekében,” az bármilyen formában hatással van-e a SMVE 54. cikkének értelmezésére.

E tekintetben a Bíróság kifejtette, hogy az elfogatóparancsot pontosan azért bocsátják ki, mert egy adott büntetést/intézkedést végre szeretne hajtani, így a végrehajtási elem itt nem jelenik meg.

*Bourquain*⁴³⁷

A német állampolgárságú terhelt az idegenlégióban szolgált. 1961. évben, Algériában egy francia katonai bíróság bűnösnek mondta ki dezertálás és szándékos emberölés büntette miatt és távollétében halálbüntetésre ítélte. A francia bíróság bizonyítottnak tekintette azt, hogy a terhelt dezertálás közben meglőtt egy másik német állampolgárságú idegenlégióst, aki meg akarta akadályozni a szökést. A terhelt a Német Demokratikus Köztársaságba menekült. A francia jogszabályok alapján a terhelt előkerülése esetén a büntetés nem lett volna végrehajtható, hanem új eljárást kellett volna lefolytatni, amelyen ő is részt vesz. A büntetőjogi felelősségének megállapítása esetén ebben az eljárásban szabtak volna ki ismét büntetést. 2002. évben a regensburgi ügyészség kezdeményezte, hogy a terheltet az Algériában elkövetett bűncselekményei miatt Németországban is elítéljék. Az ügyészség kezdeményezése folytán a terhelttel szemben Németországban új eljárás indult. Az 1961-ben kiszabott büntetés már nyilvánvalóan nem volt végrehajtható Franciaországban, egy

⁴³⁷ 2008. december 11. C-297/07. [ECLI:EU:C:2008:708]

oldalról azért, mert a kiszabott büntetés elévült, másrészt Franciaország az algériai eseményekkel kapcsolatban amnesztiát biztosító törvényt hozott.

Az új ügyben eljáró német bíróságnak azonban kétségei voltak azzal összefüggésben, hogy az újabb büntetőeljárás jogszerűen lefolytatható-e, ezért előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatását kérte a Bíróságtól.

Az EUB azt a következtetést vonta le, hogy ugyanazon cselekmény miatti kétszeres elítélés tilalma abban az esetben is alkalmazandó, ha az ítélettel kiszabott büntetés vagy intézkedés eljárásjogi problémák okán egyáltalán nem volt közvetlenül végrehajtható. Rögzítette a Bíróság, hogy a terhelt távollétében történő elítélése is jogerős elítélésnek tekintendő (az egyéb feltételek teljesülése mellett természetesen) és képezheti az újabb büntetőeljárás lefolytatásának eljárásjogi akadályát. Kifejtette a Bíróság azt is, hogy a terhelt távollétében kihirdetett ítélet annak ellenére jogerős elítélésnek tekintendő, hogy az abban foglalt büntetést nem lehetett közvetlenül végrehajtani. Ezen túl az EUB elutasította azon értelmezést, mely szerint a *ne bis in idem* elve értelmében a büntetésnek a kihirdetése időpontjában közvetlenül végrehajthatónak kell lennie; a Bíróság szerint csakis annak van jelentősége, hogy a büntetést az újabb büntetőeljárások megindításának időpontjában ne lehessen többé végrehajtani. A vizsgált ügyben pedig megállapítható volt, hogy amikor Németországban megindították a büntetőeljárást, a kiszabott büntetést már nem lehetett többé végrehajtani, így a *ne bis in idem* elvével teljesen ellentétes lenne kizárólag egy nemzeti belső jog (itt a francia büntetőeljárásjog) bizonyos sajátosságai miatt kizárni az alkalmazását.

*Spasic*⁴³⁸

Zoran Spasic terhelt szerb állampolgár 2009. évben Milánóban csalást követett el úgy, hogy egy magánszemélytől 40 000 értékű, kisebb címletű eurót vett át, és azokat hamis 500 eurós címletekre váltotta fel. E cselekménye miatt Németországban eljárást indítottak vele szemben. Párhuzamosan, ugyanezen cselekmény miatt Olaszországban 1 év szabadságvesztésre és 800 euró pénzbüntetésre ítélték. Az ítélet meghozatalakor a terhelt éppen más ügyben töltött szabadságvesztést Ausztriában, így a rá kiszabott pénzbüntetést

⁴³⁸ 2014. május 27. C-129/14. PPU [ECLI:EU:C:2014:586]

megfizette, a szabadságvesztés végrehajtását azonban nem kezdte meg. Németország európai elfogatóparancsot bocsátott ki a terhelttel szemben, így Ausztria átadta a német hatóságoknak. A terhelt 2013. óta előzetes fogvatartásban volt Németországban az Olaszországban elkövetett cselekménye miatt.

A védelem álláspontja szerint ugyanakkor a *ne bis in idem* elve értelmében ugyanazon tények alapján újból már nem vonható eljárás alá, ugyanis Olaszországban már hoztak e cselekmény vonatkozásában egy jogerős és végrehajtható határozatot. A német hatóságok szerint a SMVE-re tekintettel a *ne bis in idem* elve nem alkalmazandó, hiszen a szabadságvesztését még nem hajtották végre. A terhelt ekkor arra hivatkozott, hogy a SMVE-ben meghatározott végrehajtási feltétel jogszerűen nem korlátozhatja az Alapjogi Charta hatályát, és hogy szabadlábra kell helyezni, hiszen a 800 euró pénzbüntetést kifizette, így a kiszabott büntetés végrehajtottnak tekintendő.

Az előzetes döntéshozatali eljárásban az EUB megállapította, hogy a SMVE-ben meghatározott végrehajtási feltétel kiegészítő jellegű és a *ne bis in idem* elve olyan korlátozásának minősül, amely összeegyeztethető az Alapjogi Chartával. Kifejtette a Bíróság, hogy a *ne bis in idem* elvével kapcsolatosan a Charta szabályai és az ahhoz fűzött magyarázatok hivatkoznak a SMVE-re, tehát a SMVE jogszerűen korlátozza a Charta szerinti *ne bis in idem*-et. Azt is megállapította a Bíróság, hogy a SMVE szerinti végrehajtási feltétel nem rontja le a *ne bis in idem* elvét, e feltétel célja csupán annak elkerülése, hogy a valamely tagállamban már jogerősen elítélt személyek kitérjenek a büntetés végrehajtása alól. A Bíróság szerint a végrehajtási feltétel a kitűzött céllal arányos, és nem haladja meg az elítélt személyek büntetlenségének elkerüléséhez szükséges mértéket.

Az ítéletében arra is kitért az EUB, hogy amennyiben főbüntetésként szabadságvesztést és pénzbüntetést szabnak ki, nem elégséges pusztán az egyik – jelen esetben a pénzbüntetés – végrehajtása ahhoz, hogy a szankció a SMVE szerint is végrehajtottnak legyen tekinthető. Noha a SMVE alapján a büntetésnek végrehajtottnak kell lenni, vagy végrehajtásának folyamatban kell lenni, ez nem más abban az esetben sem, amikor több főbüntetésről rendelkezik a határozat. A Bíróság szerint a jogszabályhelyek ettől eltérő értelmezése a *ne bis in idem* SMVE szerinti értelmének kiüresedéséhez vezetne, illetve megakadályozná az egyezmény megfelelő és hatékony alkalmazását. A fentiek tükrében tehát, mivel a terhelt csak a reá kiszabott a pénzbüntetést fizette meg, a szabadságvesztést

viszont még nem töltötte le, a Bíróság megállapította, hogy vonatkozásában a SMVE szerinti végrehajtási feltétel nem teljesült.

*Kadusic v. Switzerland*⁴³⁹

A panaszos egy börtönbüntetését töltő elítélt, aki 2005. évben 8 év szabadságvesztésre ítélték. Az elítélt komoly mentális zavarokkal küzdött, majd a szabadulása előtt néhány hónappal tulajdonképpen „kényszergyógykezelésre” („institutional therapeutic measure”) utalták, ennek okán a közeljövőben esedékes szabadulása helyett a továbbiakban bent kellett maradnia a büntetés-végrehajtási intézetben, ahol ezt a kezelést végrehajtották. A panaszos folyamatosan ellenállt, és nem követte a kényszergyógykezelés alatt meghatározott előírásokat.

Szükséges megjegyezni, hogy ez nem egy új elítélés volt, hanem kvázi „megváltoztatták” az eredeti ítélet szerinti szankciót. A 2005. évi eredeti ítélet nem tartalmazott semmiféle gyógykezelés jellegű büntetést vagy intézkedést, azonban a szabadságra bocsátás megengedhetőségét szolgáló felülvizsgálat során megállapították ennek a szükségességét. A svájci jog lehetővé teszi, hogy az eredeti ítéletben meghatározott szankciót megváltoztassák, ha annak feltételei fennállnak. Jelen ügyben a svájci nemzeti jog szerinti törvényi követelmények teljesültek, így a nemzeti jognak megfelelően alkalmazták a panaszos gyógykezelését.

A panaszos sérelmezte a kényszergyógykezelés elrendelését, álláspontja szerint az ítélettel sérült az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikke szerinti *ne bis in idem* alapelve, illetve a az EJEE 5. cikke szerinti szabadsághoz és biztonsághoz való joga, valamint a 7. cikk szerinti legalitás elve (*nulla poena sine lege*) is.

Az EJEB szerint nem sérült az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikke szerinti *ne bis in idem* alapelve, illetve a 7. cikk szerinti legalitás elve, sérült azonban az 5. cikk szerinti szabadsághoz és biztonsághoz való jog. Az EJEB ezen döntésében deklarálta, hogy a kényszergyógykezelés ezen formája egyértelműen szabadságelvonásnak számít. Ezt a szabadságelvonást néhány hónappal a panaszos szabadulása előtt rendelték el, annak ellenére, hogy az alapjául szolgáló pszichiátriai dokumentáció nem volt kellően friss, illetve azt is megjegyezte, hogy az orvosi dokumentáció és az elrendelt

⁴³⁹ 2018. január 9. no. 43977/13.

kényszergyógykezelés ellenére az elítéltet még mindig nem szállították át egy olyan intézménybe, ahol a mentális zavarainak megfelelő elhelyezést tudnak neki biztosítani.

Azt is megjegyezte a bíróság, hogy a kényszergyógykezelés elrendelése után az elítélt elhelyezése és elzárása nem kompatibilis az eredetileg kiszabott büntetés céljával. Mindezek alapján az EJEB megállapította az EJEE 5. cikkének megsértését. Az EJEB szerint azonban nem történt visszaható hatályú jogalkalmazás, és kétszeres eljárás vagy elítélés sem, így az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkének, illetve az EJEE 7. cikkének megsértésére a nemzeti bíróság eljárásával nem került sor.

Vagyis, a nemzeti hatóságok jogszerűen rendelték el az elítélt mentális állapotának ismételt vizsgálatát, mivel az egy újonnan feltárt körülmény volt, ebből kifolyólag jogszerűen módosították az eredeti ítéletet, ez pedig a hatályos nemzeti büntetőeljárás szabályoknak megfelelő volt.

VIII.2.2.4. „Bis”

Az SMVE 54. cikke szerint egy személy cselekményét „jogerősen” kell elbírálni. Mindennek pontos jelentése sok kérdést vetett fel, így az EUB ítélkezési gyakorlatára hárult a pontosítás.

A „jogerős elbírálás” feltétele két viszonylatban is megjelenik a *ne bis in idem* elve tekintetében: milyen típusú eljárás során született jogerős határozatokról van szó (vagyis az eljárás jogi természetének kérdése), valamint milyen tartalmú eljárást lezáró határozatok a vizsgálat tárgyai.⁴⁴⁰

Általánosan elfogadott, hogy a felmentő ítélet egy újabb eljárás akadályát képezi⁴⁴¹, de az már bizonytalan, hogy minden felmentő ítélet, vagy csak azok, amelyek bizonyíték hiányában kerülnek kihirdetésre.⁴⁴²

Az alábbi esetjogi példák rámutatnak arra, hogy az EUB „véglegesen eldöntött döntésként” elfogadta az ügyészséggel folytatott peren kívüli egyezséget, a bizonyítékok hiányában hozott bírósági felmentést, a bűncselekmény vádemelésének elévülése miatt felmerült felmentést. Másrészt az EUB elutasította az SMVE 54. cikkének alkalmazását

⁴⁴⁰ M. Nyitrai i.m. 150. oldal

⁴⁴¹ Ligeti i.m. 71. oldal

⁴⁴² M. Nyitrai i.m. 154. oldal

azokban az esetekben, amikor az igazságügyi hatóság az alperest terhelő jogellenes magatartás értékelése nélkül lezárta az eljárást, olyan esetekben, amikor a rendőrség a szüntette meg a büntetőeljárást, illetőleg nem fogadta el az ügyészség büntetőeljárást jogerősen, szankció kiszabása nélkül lezáró határozatát sem.

Az EJEB ítélkezési gyakorlata további útmutatást nyújt a „véglegesség” követelményének értelmezéséhez. A Zolotukhin ítéletben⁴⁴³ a strasbourgi jogi fórum kimondta, hogy egy határozat akkor jogerős, ha a hagyományos értelemben megszerezte a *res judicata* erejét, amely akkor áll fenn, amikor visszavonhatatlan, vagyis amikor további rendes jogorvoslati lehetőség nem áll rendelkezésre, vagy ha a felek kimerítették az ilyen jogorvoslati lehetőségeket, vagy megengedték, hogy a határidő lejárjon anélkül, hogy élnek velük.

E megkülönböztetés további kifejtésekor az EUB úgy ítélte meg, hogy a nemzeti jog szerint a bűnügyi nyomozás újbóli megindításának lehetősége új tények, bizonyítékok rendelkezésre állása esetén sem zárja ki, hogy a határozatot „végleges” határozatnak tekintsek. A *ne bis in idem* elv véglegességi követelményének értékelése szempontjából pedig kulcsfontosságú tényező, hogy a szóban forgó határozat egyértelműen megakadályozza-e a további nemzeti szintű büntetőeljárást annak az államnak a joga szerint, amely büntetőeljárást indított a személy ellen. Az EUB azt is hangsúlyozta, hogy a büntető ítélet „végleges” jellegének értékelését annak a tagállamnak a joga alapján kell elvégezni, amelyben a határozatot meghozták. Ezen értékelés keretében egy igazságügyi hatóság jogi információt kérhet annak a tagállamnak az igazságügyi hatóságától, amelynek területén a határozatot meghozták. Az első tagállam által adott értelmezés azonban nem abszolút, így félretehető, ha nem felel meg az SMVE 54. cikkének, vagy az EUSz célkitűzéseinek, amelyek nemcsak a személyek szabad mozgásának biztosítását tartalmazzák, hanem a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségben is elő kell mozdítani a bűnözés megelőzését és leküzdését.⁴⁴⁴

*Miraglia*⁴⁴⁵

⁴⁴³ Lásd disszertáció VIII.2.2.8. fejezete

⁴⁴⁴ A „jogerős elbírálás” követelményéről lásd még M. Nyitrai i.m. 150-156. oldalak és Ligeti i.m. 71-73. oldalak.

⁴⁴⁵ 2005. március 10. no. C-469/03. [ECLI:EU:C:2005:156] A *Miraglia* ügyről és hatásairól lásd bővebben Pápai-Tarr Ágnes i.m. 107-109. oldal

Filomeno Mario Miraglia terhelttel szemben az olasz és a holland hatóságok együttműködve nyomozást folytattak, melynek keretében 2001. február 1. napján Olaszországban őrizetbe vették. Miragliát azzal gyanúsították, hogy több társával együtt nagyobb mennyiségű – körülbelül 20 kilogrammnyi – heroin Hollandiából Bolognába szállítását szervezte meg. Ez a cselekmény az olasz büntető törvénykönyv szerint bűncselekménynek minősült, ezért a bolognai bíróság vizsgálóbírója az ügyet tárgyalásra utalta, illetve döntött a terhelt előzetes fogvatartásáról is.

Az olasz hatóságok eljárásával egyidejűleg, ugyanazon cselekmény vonatkozásában Miraglia ellen a holland hatóságok előtt is büntetőeljárás indult. A holland hatóságok terhelttel szemben az eljárást 2001. február 13. napján mindennemű joghátrány alkalmazása nélkül megszüntették arra hivatkozással, hogy ugyanazon cselekmények tekintetében a terhelttel szemben már indult büntetőeljárás Olaszországban. Időközben az olasz hatóságok jogsegély iránti kérelmet nyújtottak be a holland hatóságokhoz, azonban a hollandok megtagadták annak teljesítését. Álláspontjuk szerint, mivel a holland bíróság „büntetés kiszabása nélkül zárta le az ügyet”, nem teljesíthetik a jogsegély iránti kérelmet. A holland hatóságok mindössze arról tájékoztatták az olasz hatóságokat, hogy esetükben az ügy ilyen jellegű befejezése egy úgynevezett „végleges bírói határozat”, amely a holland büntető törvénykönyv 255. cikke alapján tiltja ugyanazon cselekmény vonatkozásában, bármilyen további (büntető)eljárást, illetve együttműködést külföldi hatóságokkal. Ez csak abban az esetben lehetséges, ha a terhelttel szemben az ügyben új bizonyítékok merülnének fel. Olaszország azzal érvelt, hogy Hollandia pontosan azért szüntette meg az eljárást, mert Olaszországban is ugyanezen cselekmény miatt eljárás indult és van folyamatban, amely tulajdonképpen a *ne bis in idem* „megelőző” alkalmazásával magyarázható. Olaszország álláspontja szerint a SMVE 54. cikk ilyen értelmezése kizárná a bűnelkövetőkkel szembeni hatékony fellépést, továbbá megfosztja az államokat annak a lehetőségétől, hogy az eljárás alá vont személyek büntetőjogi felelősségét megfelelően kivizsgálhassák.

A Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a *ne bis in idem* semmilyen esetre sem alkalmazható az ilyen tartalmú határozatokra. Megállapítható ugyanis, hogy a SMVE 54. cikk megfogalmazásából az tűnik ki, hogy a részes államokban nem indítható büntetőeljárás olyan cselekmény miatt, amelyet már jogerősen elbíráltak. Az a bírósági határozat azonban, amely tartalma szerint érdemi értékelést nem tartalmaz, és pusztán arra hivatkozással szünteti meg a büntetőeljárást, hogy egy másik részes államban azonos

személlyel szemben, azonos cselekmény miatt korábban már büntetőeljárás indult, nem minősül a SMVE 54. cikk szerinti jogerős elbírálásának. A Bíróság döntésében kiemelte, hogy a SMVE 54. cikket is – más jogi instrumentumokhoz hasonlóan – a célja és tárgya szerint kell értelmezni.

A SMVE 54. cikk célja pedig egyértelműen annak elkerülése, hogy egy személy szabad mozgásához és tartózkodásához való jogának gyakorlása miatt azonos cselekmény alapján több részes államban is eljárás legyen lefolytatható.

A SMVE 54. cikk és a *ne bis in idem* elv eljárást érdemi vizsgálat nélkül megszüntető határozatra történő alkalmazása olyan következményekkel járna, melyek megnehezítenék, vagy kizárnák az érintett tagállamokban a joghátrány kiszabásának lehetőségét és a hatékony bűnüldözést, ez a felfogás pedig nyilvánvalóan ellentétes az Unióról szóló szerződés VI. címében foglalt alapvető célkitűzésekkel.

A Miraglia ügy tulajdonképpen azt határoolja körül, hogy mely esetek, illetve mely határozatok azok, amelyek már nem meríthetik ki a *res iudicata* kategóriáját. Ebben az ügyben kirajzolódik a Bíróság szupranacionalitás felé tendáló gyakorlata, ugyanis a részes államoknak – jelen esetben Hollandiának – bizonyos körülmények fennállása során nemzeti jogukkal ellentétesen kell értelmezniük a nemzetközi, egyezményben foglalt szabályokat, nevezetesen a holland bíróság nem tekintheti jogerős döntésnek azt az eljárást megszüntető határozatot, amely első joga alapján egyértelműen az.

*Van Strateen*⁴⁴⁶

Jean Leon Van Straaten holland állampolgár terhelt 1983 márciusában – körülbelül 5 kilogramm súlyú – heroin csomagot szerzett meg, melyet Olaszországból Hollandiába vitt. Hollandiában körülbelül 1 kilogramm heroint magánál tartott. A terhelttel szemben először Hollandiában indítottak büntetőeljárást a kábítószer Olaszországból Hollandiába történő behozatala, a kábítószer tartása, illetve lőfegyver és lőszer tartása miatt. A holland bíróság a terheltet a kábítószer behozatala vonatkozásában eljárási okok alapján – bizonyítottság hiányában – felmentette, a két további bűncselekményre tekintettel 20 hónap szabadságvesztésre ítélte. Olaszországban a terhelt és társai ellen büntetőeljárást indítottak jelentős mennyiségű – összesen mintegy 5 kilogramm – kábítószer tartásáért és

⁴⁴⁶ 2006. szeptember 28. C-150/05. [ECLI:EU:C:2006:614]

több alkalommal Hollandiába történt kiviteléért. Az olasz bíróság a terheltet és két társát, valamint két másik személyt a fenti bűncselekmények miatt – távollétükben – 10 év börtönbüntetésre, 50 millió ITL pénzbüntetésre ítélte. A terhelt szerint a SMVE 54. cikke értelmében az olasz állam nem indíthatott volna büntetőeljárást ellene, így ezzel kapcsolatos összes büntetőeljárás cselekmény törvénysértő. Olaszország szerint a holland bíróság ítéletében a terhelt kábítószer behozatalában való bűnösségéről nem döntött, csupán eljárási okokra hivatkozva a büntetőeljárást megszüntette és felmentette a terheltet. Mindezekre figyelemmel a terheltet e cselekmény miatt az SMVE 54. cikke szerint nem ítélték el. Hollandia – egyebek mellett – előadta, hogy a terhelt vonatkozásában ugyanazon cselekmények miatt jogerős döntést hozott a holland bíróság, amely határozattal kiszabott büntetést a terhelt letöltött.

A Bíróság szerint ebben az esetben elsődlegesen azt szükséges meghatározni, hogy mely szempont az irányadó az SMVE 54. cikkében szereplő „ugyanazon cselekmény” fogalmának alkalmazásakor.

Az első kérdés tekintetében a Bíróság számos pontban hivatkozott a Van Esbroeck-ítélet megállapításaira is, így különösen az annak 27. pontja szerint meghatározottakra, mely szerint az SMVE 54. cikkének „ugyanazon cselekmény” terminusából egyértelmű következtetés vonható le arra, hogy a rendelkezés magára a kérdéses történeti tényállásra vonatkozik, tekintet nélkül annak jogi minősítésére.⁴⁴⁷ A Bíróság szerint a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények vonatkozásában nem követelmény, hogy a kérdéses kábítószer-mennyiségek a két érintett tagállamban, vagy a két államban a cselekmény elkövetésében állítólag részt vevő személyek azonosak legyenek. Nem kizárt tehát, hogy az olyan helyzet, amelyben az ilyen azonosság hiányzik, természetüknél fogva egymáshoz elválaszthatatlanul kötődő körülmények együttesének minősül. Itt kell megjegyezni azt, hogy a Bíróság korábban kimondta, hogy az ugyanazon kábítószer kivitelében és behozatalában megnyilvánuló büntetendő és az SMVE valamely részes államában büntetőeljárás alapját képező cselekmény főszabály szerint az 54. cikk értelmében vett „ugyanazon cselekménynek” minősül.⁴⁴⁸ Nyilvánvalóan itt is igaz, hogy a fentiek mérlegelés a nemzeti hatóságok feladata, e körben döntenüik kell tehát arról,

⁴⁴⁷ A van Esbroeck-ítélet részletes elemzésére a későbbiekben sor kerül, így az ott leírtak idézése nem indokolt.

⁴⁴⁸ Lásd van Esbroeck-ítélet 42. pont

hogya a történeti tényállás egymáshoz időben, térben és tárgyuk szerint elválaszthatatlanul kötődő cselekmények együttesének minősül-e.⁴⁴⁹

A Bíróság álláspontja összegezve tehát az, hogy az SMVE 54. cikkét a fentiek szerint kell értelmezni, a történeti tényállás azonosságát tekintjük releváns szempontnak a *ne bis in idem* alkalmazásakor, amely független a tényállás jogi minősítésétől vagy a védett jogi tárgytól, illetve a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények vonatkozásában nem követelmény, hogy a kérdéses kábítószer-mennyiségek a két érintett tagállamban, vagy a két államban a cselekmény elkövetésében állítólag részt vevő személyek azonosak legyenek. Ugyanazon kábítószereknek az SMVE valamely részes államából való kivitelében és más részes állam területére való behozatalában megnyilvánuló büntetendő és büntetőeljárás alapját képező cselekmény főszabály szerint az 54. cikk szerinti „ugyanazon cselekménynek” minősül, ám ennek mérlegelése minden esetben a nemzeti hatóságok feladata.

A második kérdés tekintetében a Bíróság azt válaszolta meg, hogy az SMVE 54. cikk szerinti *ne bis in idem* alkalmazandó-e valamely részes állam igazságügyi hatóságainak a terheltet bizonyítékok hiányában felmentő határozatára. A Bíróság kiemelte, hogy a SMVE 54. cikk nem tesz utalást a jogerőre emelkedett határozat tartalmára. Ha e cikket nem lehetne alkalmazni a bizonyítékok hiányában felmentő jogerős határozatra, annak következménye a szabad mozgáshoz való jog gyakorlásának veszélyeztetése lenne.⁴⁵⁰

Sértené továbbá a jogbiztonság és a bizalomvédelem elvét is, ha bizonyítékok hiányában történő felmentés esetén ugyanazon cselekmény miatt egy másik részes államban büntetőeljárást indítanak, hiszen a cselekményt már jogerősen érdemben elbírálták, függetlenül az elbíráló határozatban foglaltaktól. Itt tért ki a Bíróság a Miraglia-ítélet 35. pontjában foglaltakra.⁴⁵¹

⁴⁴⁹ Lásd van Esbroeck-ítélet 38. pont

⁴⁵⁰ Lásd van Esbroeck-ítélet 34. pont

⁴⁵¹ „az SMVE 54. cikkében rögzített *ne bis in idem* elve nem alkalmazható valamely tagállam igazságügyi hatóságainak az ügy befejezését azután megállapító határozatára, hogy az ügyészség – bármiféle érdemi értékelés nélkül – pusztán azon az alapon szüntette meg a büntetőeljárást, mert egy másik tagállamban ugyanazon terhelt ellen ugyanazon cselekmények alapján büntetőeljárás indult.”

A Bíróság megállapította azt is, hogy a bizonyítékok hiányában történő felmentés érdemi értékelésen alapul, így jogerős érdemi elbírálásnak tekintendő.

A Bíróság végkövetkeztetése tehát az, hogy a SMVE 54. cikkében rögzített *ne bis in idem* elvét alkalmazni kell valamely részes állam igazságügyi hatóságainak a terheltet bizonyítékok hiányában felmentő jogerős határozatára is.

*Turansky*⁴⁵²

A szlovák állampolgárságú terheltet azzal gyanúsították, hogy 2000. október 5. napján két társával együtt kirabolt valakit Bécsben található lakásában és súlyos testi sértést okozott neki. 2000. november 23. napján a bécsi ügyészség ezért előzetes nyomozást megindítását és ezzel egyidejűleg elfogatóparancs kibocsátását kérte rablás alapos gyanúja miatt. Utóbb kiderült, hogy Turanský Szlovákiában tartózkodik, ezért Ausztria 2003. április 15. napján a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény 21. cikke a büntetőeljárás átvételére kérte a Szlovák Köztársaságot, ami eleget tett a kérésnek. A szlovák rendőrség a feljelentésben szereplő tényállás alapján ismeretlen elkövető ellen büntetőeljárást indított. A nyomozás során Turanskýt tanúként hallgatták ki. 2006. évben a Szlovák Köztársaság legfőbb ügyésze megküldte az osztrák hatóságoknak a prievizai körzeti rendőrkapitányság határozatát, amellyel a szlovák büntetőeljárás törvény vonatkozó rendelkezései alapján megszüntette a büntetőeljárást. A nyomozást azért szüntették meg, mert álláspontjuk szerint a cselekmény nem minősül bűncselekménynek, ezért nem indokolt az eljárás folytatása (a bűncselekmény hiányát a sértett és Turanský vallomásai is alátámasztották). Hivatkoztak továbbá arra is, hogy akkor sem emelhetnének vádat a terhelttel szemben, ha megállapítható lenne a bűncselekmény elkövetése, ugyanis a bűncselekmény elévült.

A büntetőügyekben eljáró bécsi tartományi bíróság szerint kérdés, hogy a szlovák rendőrség megszüntető határozata, amelyet ugyanazon tényállásra vonatkozó nyomozás során hozott, mint amely az előttük folyamatban lévő eljárás alapjául szolgál, maga után vonja-e az SMVE 54. cikkének alkalmazását, és így akadályát képezheti-e a folyamatban lévő eljárás folytatásának.

⁴⁵² 2008. december 22. C-491/07. [ECLI:EU:C:2008:768]

A Bíróság először is rögzítette, hogy a SMVE 54. cikkéből az következik, hogy valamely részes államban senki ellen nem indítható büntetőeljárás olyan cselekmény miatt, amelyet már „jogerősen elbíráltak”.⁴⁵³ Ez azt jelenti, hogy egy határozat/ítélet akkor minősül az SMVE 54. cikke értelmében jogerősnek és elbírálnak, ha az véglegesen lezárja a büntetőeljárást, és ezáltal a büntetőjogi felelősségre vonhatóság is megszűnik.

Annak a kérdésnek a megválaszolásakor, hogy egy adott határozat az SMVE 54. cikk értelmében „jogerősnek” tekinthető-e, elsődlegesen vizsgálni kell, hogy a határozatot meghozó állam belső joga jogerősnek (véglegesek, végrehajthatóak, kötelező erejűnek) tekinti-e a határozatot. Előfordulhat az is, hogy egy adott határozat nem szünteti meg még nemzeti szinten sem a büntethetőséget, kvázi nem képezi eljárási akadályát annak, hogy a terhelt ismét felelősségre vonható legyen. Ilyenkor a határozat nem tekinthető a SMVE értelmében jogerősnek, azaz nem képezheti annak akadályát sem, hogy egy másik részes államban ismét büntetőeljárás induljon, vagy egy már folyamatban lévő folytatódjon.

A konkrét ügyben arról a körülményről, hogy a szlovák jog szerint végleges hatályú-e az alapeljárásban szereplő határozat, a szlovák hatóságok állásfoglalása kérhető. Az ügyben azonban ilyen jellegű állásfoglalás kérése, vagy bármilyen jellegű nemzetközi együttműködés, megkeresés nem történt. Utóbb a szlovák kormány által előterjesztett észrevételekből állapítható meg, hogy a büntetőeljárást vádemelést megelőző – nyomozati – szakban megszüntető határozat nem képezi akadályát annak, hogy a nemzeti hatóságok ugyanazon cselekmény miatt újabb büntetőeljárást folytassanak.

A Bíróság megállapította tehát, hogy a szóban forgó rendőrségi megszüntető határozat, amely ugyan az adott büntetőeljárást igen, de a büntetőjogi felelősségre vonhatóságot véglegesen nem szünteti meg, nem tekinthető jogerősen elbírálnak. Az ilyen jellegű döntések „jogerősen elbírálnak” tekintése azzal a következménnyel járna, hogy esetlegesen másik állam, ahol például több bizonyíték áll rendelkezésre, nem folytathatna

⁴⁵³ A „jogerősen elbírált” fogalmát a Bíróság már korábbi ítéleteiben is elemezte – lásd a Gözütok & Brügge egyesített ügyekben született ítélet 30. pontját és a van Straaten ítélet 61. pontját („az SVE 54. cikkét alkalmazni kell valamely szerződő állam igazságügyi hatóságainak a terheltet bizonyítékok hiányában felmentő jogerős határozatára.”).

le büntetőeljárást az adott személlyel szemben, miközben ennek lehetősége nem lenne kizárt az abban az államban, ahol egyébként a terhelt cselekménye a nemzeti jog szerint nem is minősül jogerősen elbíráltnak.

M.⁴⁵⁴

A terhelt egy Belgiumban élő olasz állampolgár, akivel szemben a hozzátartozójának – menyének – feljelentése alapján több szexuális bűncselekmény vonatkozásában nyomoztak 2004. évben. A cselekményeket 2001. és 2004. között követte el, Belgium területén unokája sérelmére, melyben a terhelt fia, a sértett édesapja segédkezett. A nyomozást követően a belga bíróság a tárgyalás elrendelhetősége körében döntött, és jogerősen úgy határozott, hogy a büntetőeljárást – vádemelés nélkül – megszünteti, hivatkozva a bizonyítékok hiányára. A belga büntetőeljárás mellett ugyanazon személy feljelentése alapján, azonos cselekmények miatt Olaszországban is nyomozás indult, ahol a belga döntéssel szemben vádemelésről határozott az olasz bíróság.

A terhelt az olasz bíróság előtt a korábban meghozott belga ítéletre és a *ne bis in idem* elvére hivatkozott. A terhelt védői és az olasz ügyészség egyetértett abban, hogy a Belgiumban korábban lefolytatott büntetőeljárás alapján azonos cselekmények vonatkozásában már létezik *res iudicata* hatállyal bíró érdemi ítélet, azonban ez nem képezi akadályát az új eljárás lefolytatásának. Az olasz bíróság megvizsgálta, hogy az eljárást megszüntető végzés főszabály szerint kizárja a terhelttel szembeni vádemelést, azzal a kivétellel, amikor a törvényben meghatározott új bizonyíték kerül feltárással vele szemben. A belga jog alapján új eljárást a törvényben meghatározott új bizonyítékok feltárása esetén is csak az ügyész kérelmére lehetne megindítani.

Az olasz bíróság által kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárásban az EUB döntésében hivatkozott saját esetjogára, így a Miraglia-ítélet 30. pontjára, a van Strateen-ítélet 60. pontjára, a Turansky-ítélet 32. és 35. pontjára és a Bourquain-ítélet 40. pontjára. A Bíróság kiemelte tehát, hogy meg kell győződni arról, hogy a határozatot az ügy érdemére vonatkozó értékelést követően hozták, ilyennek minősül a bizonyítékok hiányában jogerős felmentő határozat is.

⁴⁵⁴ 2014. június 5., C-398/12. [ECLI:EU:C:2014:1057]

Megállapította a Bíróság, hogy az a büntetőeljárást megszüntető végzés, amely egy olyan nyomozást követően születik meg, ahol számos bizonyítékot szereztek be, vizsgáltak meg és értékelték, úgy kell tekinteni, mint amely az ügy érdemére vonatkozó értékelést tartalmaz. Jelen esetben a határozat döntést tartalmaz a bizonyítékok elégtelen jellegéről, egyúttal kizárja ugyanezen bizonyítékok alapján újabb büntetőeljárás lefolytatását.

Kitért arra is a Bíróság, miszerint a jogerős elbíráláshoz szükséges az is, hogy a büntetőjogi felelősségre vonhatóságnak véglegesen meg kell szűnnie. Ahol a határozat nemzeti szinten sem szünteti meg az érintettel szembeni büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségét, nem lehet akadálya annak, hogy másik részes államban új büntetőeljárás induljon meg.

A SMVE 54. cikk alapján, hogy az olyan büntetőeljárást megszüntető végzéseket, amelyek a határozatot meghozó részes államban – amennyiben új bizonyítékot nem tárnak fel – akadályát képezi a terhelt vonatkozásában azonos cselekmények miatti új büntetőeljárásnak, jogerős döntést tartalmazó határozatnak kell tekinteni, így más részes államban is akadályát képezi új büntetőeljárás lefolytatásának. A Bíróság szerint M. ügyében ez megállapítható, ugyanis az eljárást megszüntető végzés *res iudicata* hatállyal bírt.

A büntetőjogi felelősségre vonhatóságot megszüntnek kell tekinteni abban az esetben, amikor ugyanazon cselekményekért és ugyanolyan eljárás keretében, azonos bizonyítékok alapján újabb eljárás nem folytatható le. A belga szabályok szerint kizárólag új, a megszüntető határozat módosítására alkalmas bizonyítékok alapján lehet ismét büntetőeljárást megindítani.

Az új bizonyítékok feltárásával történő ismételt eljárás lehetősége nem érinti az alapügyben meghozott eljárás megszüntető végzés jogerős jellegét, ez az eljárás nem tekinthető a Bíróság gyakorlata szerinti rendkívüli jogorvoslati eljárásnak, sokkal inkább egy eltérő, új bizonyítékokon alapuló külön eljárásról van szó, nem a korábban lezárt eljárás folytatásáról.

Piotr Kossowski 2005. évben, Hamburgban a német jog szerint súlyos erőszakkal elkövetett zsarolásnak minősülő cselekményt követett el, amelyet követően a sértett személyautójával elmenekült a helyszínről. A terhelttel szemben Németországban nyomozás indult. Néhány héttel a német nyomozás megindulását követően a terheltet Lengyelországban közúti ellenőrzés alá vonták, majd őrizetbe vették, vele szemben más ügyben meghozott lengyel ítélettel kiszabott szabadságvesztés büntetés végrehajtása érdekében. Miután a lengyel rendőrség ellenőrizte a terhelt által vezetett gépjárművet, nyomozást indított vele szemben a korábban Hamburgban elkövetett zsarolási cselekménye miatt, amely a lengyel büntetőjog szerint is bűncselekménynek minősült. Az eljárás lefolytatása érdekében jogsegély útján bekérte a hamburgi ügyészségtől a nyomozati iratok másolatát, amelyet 2006-ban a német hatóságok megküldtek. A lengyel ügyészség 2006 decemberében a terhelttel szemben megalapozott gyanú hiányában megszüntette a nyomozást, az erről szóló határozatot megküldte a német hatóságok részére is. A határozat indokolása szerint a megszüntetésre azért került sor, mert a terhelt a vallomástételt megtagadta, illetve az alapügy sértettje és egy másik tanú Németországban él, a nyomozás során nem hallgathatók ki, így nem ellenőrizhetők a sértett egymásnak ellentmondó állításai sem. A megszüntető határozattal szemben fellebbezésnek volt helye, amely jogukkal az érintettek nem éltek. 2009-ben a hamburgi ügyészség európai elfogatóparancsot bocsátott ki a terhelttel szemben, és kérelmezte Lengyelországtól a terhelt átadását. Lengyelország az európai elfogatóparancs végrehajtását megtagadta, hivatkozva a korábbi eljárást megszüntető jogerős végzésére. A terhelt még 2014-ben is körözés alatt állt, ezért Németországban letartóztatták, majd vádat emeltek vele szemben a 2005-ben elkövetett zsarolási cselekmény miatt. A hamburgi területi bíróság nem indított bírósági eljárást arra hivatkozással, hogy a lengyel ügyészség nyomozást megszüntető határozatával a SMVE 54. cikke értelmében megszűnt a terhelt büntetőjogi felelősségre vonhatósága, egyben erre tekintettel visszavonta az európai elfogatóparancsot és a terheltet szabadlábra helyezte. A hamburgi ügyészség fellebbezett a döntéssel szemben.

⁴⁵⁵ 2016. június 29. C-486/14. [ECLI:EU:C:2016:483]

A fellebbezési eljárást a hamburgi tartományi legfelsőbb bíróság folytatta le, amely az eljárást felfüggesztette és előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatását kérte a Bíróságtól.⁴⁵⁶

Az EUB hivatkozott az M. ítélet 35. pontjában⁴⁵⁷ foglaltakra, egyben ekként fogalmazta át a kérdést: „az SMVE 54. cikkében rögzített *ne bis in idem* elvét a Charta 50. cikkével összhangban úgy kell-e értelmezni, hogy az ügyészség büntetőeljárást megszüntető, vagy valamely személy ellen folytatott nyomozást – a nyomozás folytatása vagy a megszüntető végzés hatályon kívül helyezése lehetőségének fenntartásával – jogerősen, szankció kiszabása nélkül lezáró határozata az e cikkek értelmében vett jogerős határozatnak tekinthető, amennyiben az említett eljárást részletes nyomozás lefolytatása nélkül szüntették meg.”⁴⁵⁸

A „jogerős elbírálás” vizsgálata körében utalt a Bíróság az M-ítélet 31. pontjára, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatra, azaz arra, hogy „jogerősen elbírálnak” tekinthetőséghez a büntetőjogi felelősségre vonhatóságnak véglegesen meg kell szűnnie, amelyet a részes állam joga alapján kell értékelni.⁴⁵⁹ Rögzítette, hogy a tárgybani ügyben a lengyel nemzeti jogban a kerületi ügyészség eljárást megszüntető határozata véglegesen megszünteti a büntetőjogi felelősségre vonhatóságot Lengyelországban.

Megjegyezte a Bíróság, hogy a lengyel jogban fennálló azon lehetőség, hogy a nyomozás folytatható akkor, ha a korábbi eljárásban ismeretlen, lényeges körülményekre derül fény, vagy az a körülmény, hogy a főügyész hatályon kívül helyezheti a nyomozást megszüntető jogerős végzést (ha megállapítja, hogy nem jogszerűen került megszüntetésre), nem érinti a büntetőjogi felelősségre vonhatóság megszűnésének véglegességét. Az sem bír jelentőséggel, hogy a büntetőjogi felelősségre vonhatóság

⁴⁵⁶ Kossowski-ítélet 23. pont

⁴⁵⁷ „[m]ivel az ahhoz való jogot, hogy senki sem vonható büntetőeljárás alá és nem büntethető kétszer ugyanazon bűncselekményért, mind az SVE 54. cikke, mind pedig a Charta 50. cikke rögzíti, az SVE 54. cikkét ez utóbbi fényében kell értelmezni.”

⁴⁵⁸ Kossowski-ítélet 32. pont

⁴⁵⁹ Vö. Turanský-ítélet 36. pont: „Az olyan határozat ugyanis, amely az érintett személlyel szemben elsőként büntetőeljárást indító szerződő állam joga szerint nem szünteti meg nemzeti szinten a büntetőjogi felelősségre vonhatóságot, főszabályként nem képezheti eljárásjogi akadályát annak, hogy egy másik szerződő államban ugyanazon cselekmények miatt e személy ellen adott esetben büntetőeljárás induljon vagy folytatódjon”

végleges megszüntetése körében, hogy a megszüntető határozatot vádhatóság hozta meg.⁴⁶⁰

Ugyanakkor meg kellett bizonyosodni arról is, hogy a megszüntető határozatot az ügy érdemére vonatkozó értékelést követően hozták-e meg.⁴⁶¹ A tárgybani ügyben úgy hozták meg a megszüntető határozatot, hogy az ügyészség azzal az indokkal nem folytatta az eljárást, hogy a vádlott megtagadta a vallomástételt, a sértett, valamint egy közvetett tanú pedig Németországban lakik, ezért a nyomozás során nem hallgathatók ki, és ezért nem ellenőrizhetők a sértett állításai anélkül, hogy részletesebb nyomozást folytattak volna a bizonyítékok beszerzése és megvizsgálása érdekében, nem minősül az ügy érdemére vonatkozó értékelést követően meghozott határozatnak.⁴⁶²

Hivatkozott még a bíróság a Bourquain-ítéletre is, amelyben rögzíti, az SMVE 54. cikke szükségképpen feltételezi a szerződő államok egymás büntető igazságszolgáltatási rendszerébe vetett kölcsönös bizalmának meglétét és azt, hogy mindegyikük elismeri a többi szerződő államban hatályos büntetőjog alkalmazását, még akkor is, ha saját nemzeti jogának alkalmazása eltérő eredményre vezetne.⁴⁶³

Az EUB a hamburgi tartományi legfelsőbb bíróság második kérdésére tehát a fentiek tükrében azt a választ adta, hogy „az SMVE 54. cikkében rögzített *ne bis in idem* elvét a Charta 50. cikkével összhangban úgy kell értelmezni, hogy az ügyészség büntetőeljárást megszüntető, vagy valamely személy ellen folytatott nyomozást – a nyomozás folytatása vagy a megszüntető végzés hatályon kívül helyezése lehetőségének fenntartásával – jogerősen, szankció kiszabása nélkül lezáró határozata nem tekinthető az e cikkek értelmében vett jogerős határozatnak, amennyiben e határozat indokolásából kitűnik, hogy ezen eljárást részletes nyomozás lefolytatása nélkül szüntették meg; a sértett és egy

⁴⁶⁰ Vö. Gözütok és Brügge ítélet, amely alapján a SMVE 54. cikke az adott nemzeti jogrendszerben a büntető igazságszolgáltatásban részt vevő hatóság által hozott, a tagállamban a büntetőeljárást jogerősen megszüntető határozatokra is alkalmazandó, még ha az ilyen határozatokat bírósági közreműködés nélkül hozzák is meg, és nem is öltik bírósági határozat formáját.

⁴⁶¹ Lásd e körben még Miraglia-ítélet, M.-ítélet, Gasparini-ítélet, Spasic-ítélet

⁴⁶² Vö. Miraglia-ítélet: 33-34. pont: „Az SMVE 54. cikknek egy ilyen határozatra való alkalmazása azzal a következménnyel járna, hogy az érintett tagállamokban megnehezítené, vagy akár megakadályozná bármiféle joghátrány kiszabásának konkrét lehetőségét a terheltnek felrótt jogellenes magatartás alapján. Egyrészt az említett megszüntető határozatot a tagállam igazságügyi hatóságai a terheltnek felrótt jogellenes magatartás bármiféle részletes elbírálásának hiányában hozták. Másrészt, egy másik tagállamban az ugyanazon cselekmények miatt lefolytatandó büntetőeljárás megindítása akadályba ütközne.”

⁴⁶³ Vö. Bourquain-ítélet 37. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

esetleges tanú kihallgatásának hiánya pedig azt valószínűsíti, hogy nem folytattak részletes nyomozást.”⁴⁶⁴

Az első kérdésre a második kérdésre adott válaszra tekintettel a Bíróság nem válaszolt.

*Ramda v. France*⁴⁶⁵

Az algériai származású panaszos 1995. évben 8 különböző terrortámadást hajtott végre Franciaországban, pontosabban Párizs területén. A francia hatóságok szerint a cselekmények a GIA-hoz terrorszervezethez voltak köthetők, annak ellenére, hogy az nem vállalta fel a merényletek elkövetését. A támadásokat követő nyomozás során a francia hatóságok azonosították az elkövetőket, közöttük a panaszost is. A panaszossal szemben két büntetőeljárás volt folyamatban. 2006. évben rendes büntetőbíróság előtt, majd ezt követően 2007. évben az úgynevezett Assize Court előtt is, amely egy speciális, 7 professzionális bíróból álló tanács volt. A két bíróság előtt különböző – de nyilvánvalóan azonos cselekményből fakadó – bűncselekmények miatt folytak az eljárások.

A rendes büntetőbíróság előtti eljárásra és a panaszos elítélésére 2006. évben került sor. A Párizsi Büntetőbíróság ítéletével megállapította, hogy a panaszosnak számos kötődése van a GIA⁴⁶⁶ terrorszervezethez, megállapításra került az is, hogy korábban GIA vezető volt az Egyesült Királyságban, jelentős szerepet játszott a GIA fejlődésében és működésében. A panaszos tulajdonképpen a terrorszervezet „szóvivője” és propagandáért felelős tagja volt Európában, és stratégiai szerepe volt a GIA külső szervezeteiben. E cselekmények a nemzeti jog szerint bűncselekménynek – terrorszervezetben részvételnek – minősülnek, ezért a panaszost 10 év szabadságvesztésre ítélték, valamint végleges hatállyal kiutasították Franciaország területéről. A Párizsi Fellebbviteli Büntetőbíróság helybenhagyta a fenti ítéletet.

A rendes büntetőbíróság előtti eljárást követően, 2007. évben az 1995-ben elkövetett terrorcselekményekkel összefüggésben megvalósult számos súlyos, élet-, testi épség elleni bűncselekmény, vagyon elleni bűncselekmény és robbanószerekkel összefüggő bűncselekmény miatt az Assize Court bűnösnek mondta ki a panaszost, és életfogytig

⁴⁶⁴ Kossowski-ítélet 54. pont

⁴⁶⁵ 2017. december 19. no. 78477/11.

⁴⁶⁶ Eredetileg algériai származásúakból álló Fegyveres Iszlám Csoport

tartó szabadságvesztésre ítélte, feltételes szabadságra legkorábban 22 év után bocsátható, illetve végleges hatállyal kiutasították Franciaország területéről.

Szükséges megjegyezni, hogy ezen ügyben egyik eljárás kvázi alapja volt a másiknak. Ez azt jelenti, hogy miután a rendes büntetőbíróság eljárása alapján megállapították, hogy a panaszos részt vett a terrorszervezetben, az Assize Court csak ezt követően döntött a terrorszervezetben részvétel alatt elkövetett további bűncselekményekről és az azokkal összefüggésben alkalmazható szankciókról.

A panaszos sérelmezte, hogy korábban már a rendes büntetőbíróság előtt jogerősen elítélték terrorszervezetben részvétel miatt, így ugyanezen cselekménnyel (cselekményekkel) összefüggésben nem indulhatott volna eljárás az Assize Court előtt is, a francia bíróságok eljárása tehát – álláspontja szerint – az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikkében meghatározott kétszeres értékelés tilalmába ütközik. Ezen túlmenően a panaszos szerint sérült az EJEE 6. cikke szerinti tisztességes eljáráshoz való joga, tekintettel arra, hogy az Assize Court ítéletének indokolásában hibákat vélt felfedezni.

Az EJEB nem állapított meg egyezményisértést, álláspontja szerint nem sérült sem az EJEE 6. cikke szerinti tisztességes eljáráshoz való jog, sem az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikk szerinti *ne bis in idem* alapelv. Az EJEB szerint a francia bíróságok teljes mértékben jogszerűen jártak el, tulajdonképpen az első eljárás, amely a rendes büntetőbíróság előtt volt folyamatban, egy „megelőző, összegző” eljárás volt (prior, summary proceeding), így az ezt követő eljárásokban már bizonyított tényként, *res iudicata*ként lehetett figyelembe venni, hogy az elkövető részt vett a terrorszervezetben és köze volt a cselekményekhez, amelyek következtében azok a bűncselekmények valósultak meg, amelyeket később az Assize Court bíralt el. Az Assize Court előtti eljárás során az egyes terrorcselekményekkel összefüggő magatartásokat kellett értékelni, hiszen önmagában a szervezetben részvétel nem nyelheti el azokat a súlyos következményeket, amelyeket a konkrét terrortámadások okoztak, ideértve például emberöléseket, maradandó fogyatékoságot okozó testi sértéseket stb. Azt nem vitatta az EJEB sem, hogy az ítéletek és az azok alapjául szolgáló cselekmények abból eredeztethetők, hogy az elkövető részt vett a terrorszervezetben, ez azonban önmagában nem elegendő. Minden egyes terrortámadást vissza lehetett vezetni személy szerint az elkövetőhöz – a panaszoshoz –, így nem mentesülhet az azáltal okozott súlyos következmények miatti büntetőjogi felelősségre vonástól.

Az EJEB összességében megállapította, hogy az egyes eljárások minden tekintetben jogszerűek voltak, a francia hatóságok a perrendi és anyagi jogi szabályokat maradéktalanul betartották, minden bűncselekmény vonatkozásában megfelelő bizonyítékok álltak rendelkezésre, amelyek elegendőek voltak a büntetőjogi felelősségre vonás megállapításához.

VIII.2.2.5. „Idem”

Az „ugyanazon cselekmény” az egyik legvitatott pont a *ne bis in idem* elve értelmezési körében. Központi jelentőségű a dilemma⁴⁶⁷, hogy az *idem* a jogi minősítés vagy a történeti tények azonosságát jelenti-e. Az *idem factum*, a történeti tények azonossága az elv tágabb alkalmazásához vezet, míg az *idem crimen*, a jogi értékelés azonossága szerinti értelmezés csak akkor teszi lehetővé a kétszeres eljárás tilalmának érvényesülését, ha a vád tárgyává tett történeti tények azonosságán túl azok jogi értékelése is azonos.⁴⁶⁸ Felmerült még a jogtárgy-azonosság követelményének figyelembe vehetősége is, amely értelmezés tekintettel lehet a bűnüldözés hatékonyságának igényére is, az alapvető eljárási garanciák mellett.⁴⁶⁹

A jogi értékelés azonosságának kérdése az EUB joggyakorlatában elsődlegesen a kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatos ügyekben merült fel (a ki- és behozatal azonos történeti tényei tekintetében), ahogyan az alábbi példák is szemléltetik.

Az EUB végül azt rögzítette, és ezt a későbbi döntéseiben is megerősítette, miszerint „ugyanazon cselekmények” alatt az anyagi cselekmények azonosságát kell érteni, vagyis olyan konkrét körülmények halmazát, amelyek időben és térben szétválaszthatatlanul összekapcsolódnak. Az „*idem*” követelményének végső értékelése azonban az illetékes nemzeti bíróság kezében van.

Ezzel szemben az EJEB a párhuzamos, de eltérő jogágbeli eljárások tekintetében vizsgálódott, de azonos eredményre jutva: hivatkozott döntéseiben úgy ítélte meg, hogy a vizsgálatnak azokra a tényekre kell összpontosítania, amelyek ugyanazon vádlottat érintő, időben és térben elválaszthatatlanul összekapcsolódó konkrét tényállások

⁴⁶⁷ M. Nyitrai i.m. 147. oldal

⁴⁶⁸ M. Nyitrai i.m. 147-148. oldal

⁴⁶⁹ M. Nyitrai i.m. 149. oldal

összességét képezik, és amelyek fennállását bizonyítani kell az elítélés vagy büntetőeljárás indítása érdekében.

*van Esbroeck*⁴⁷⁰

Van Esbroeck belga állampolgár 1999. június 1. napján Norvégia területén kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményt (kábitószer tiltott bevitelét) követett el, amely miatt 2000. október 2. napján a norvégiai bíróság 5 év szabadságvesztésre ítélte. A terhelt a büntetésének bizonyos részét letöltötte, majd feltételes szabadságra bocsátották, és visszatérhetett Belgiumba. A belga hatóságok 2002. november 27. napján eljárást indítottak Van Esbroeck-vel szemben; ugyancsak az 1999. május 31. napján elkövetett cselekmény vonatkozásában, a fent említetthez képest annyi különbséggel, hogy a vád tárgyává tett cselekmény a kábítószer Belgium területéről való kivitele volt. Az antwerpeni bíróság elsőfokon 2003. március 19. napján 1 év szabadságvesztésre ítélte a terheltet kábítószer tiltott kivitele miatt.

A másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet 2004. január 9. napján helybenhagyta.

Az ítélet ellen a terhelt rendkívüli jogorvoslattal élt, a rendkívüli jogorvoslati eljárás a Hof van Cassatie előtt indult meg. A felsőbíróság az eljárást felfüggesztette, és előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordult az EK Bíróságához.

A probléma a körben merült fel, hogy a norvég ítélet meghozatalakor SMVE még nem – csak 2001. március 25. napjától – vonatkozott Norvégiára.

Az EUB álláspontja szerint abban az esetben is alkalmazni kell az 54. cikket, amelyben a korábbi ítéletet hozó államban még az SMVE nem volt hatályban. Ennek indokaként kifejtette az EUB, hogy a későbbi (új) eljárásban az alkalmazó állam köteles az elv alkalmazásának valamennyi feltételét megvizsgálni, az 54. cikk alkalmazásához pedig az szükséges, hogy az SMVE ebben az időpontban a második részes államban legyen hatályos. Annak nincs relevanciája, hogy az SMVE nem kötelezte az első államot abban az időpontban, amikor az érintett cselekményét az adott állam hatóságai jogerősen elbírálták.

⁴⁷⁰ 2006. március 9. C-436/04. [ECLI:EU:C:2006:165] A van Esbroeck ügyről és hatásairól lásd bővebben Pápai-Tarr Ágnes i.m. 109-111. oldal

Az „azonos cselekmény” államonként eltérő tartalommal bír. Bizonyos államokban a cselekmények azonossága a jogi minősítés és a védett jogi tárgy azonosságához köthető. A Bíróság szerint az SMVE 54. cikkében az „ugyanazon cselekmény” szóhasználatból kitűnik, hogy ez magára a történeti tényállásra vonatkozik, figyelmen kívül hagyva annak jogi minősítését. Kiemelte ugyanakkor, hogy az SMVE „ugyanazon cselekmény” fogalma eltér más nemzetközi jogi instrumentumokban deklarált fogalomtól, például a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 14. cikk (7) bekezdése, illetve az Emberi Jogok és az Alapvető Szabadságok Védelméről Szóló Európai Egyezmény Hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikke a „bűncselekmény” terminust használja, így e körben természetesen jelentőséggel bír az adott cselekmények jogi minősítése is.

Kitért a Bíróság a Gözütok & Brügge ügyekben⁴⁷¹hozott ítéletek megállapításaira is: a SMVE 54. cikkében meghatározott *ne bis in idem* elve feltételezi ugyanis az államok egymás igazságszolgáltatási rendszerébe vetett bizalmát, amely szükségképpen jelenti azt, hogy minden részes állam elismeri a más részes államban hatályos (büntető)jog alkalmazását, abban az esetben is, ha az eltér a saját szabályozásától.⁴⁷²

A fentiekből adódóan tehát az esetleges eltérő jogi minősítés, vagy a védett jogi tárgy eltérősége nem gátolhatja a SMVE 54. cikkének alkalmazhatóságát.

Damaso Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok az indítványában⁴⁷³ előadta, hogy a szabad mozgáshoz való jog gyakorlását csak úgy lehet hatékonyan biztosítani, ha elkövetője alappal bízhat abban, hogy amennyiben egy részes államban jogerősen elítélték (felmentették), majd ezen ítéletnek megfelelően a büntetését végrehajtották, mozoghat a schengeni térségben, és nem kell attól tartania, hogy egy másik részes állam azonos cselekménye miatt újabb eljárást indít vele szemben azon az alapon, hogy az adott bűncselekményt eltérően minősítette.

⁴⁷¹ 22. pont

⁴⁷² Vö. kölcsönös elismerés elve

⁴⁷³

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=60662&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=13824292> 2020. július 1. 45. pont

A Bíróság a fenti indokolás alapján megállapította, hogy azonos cselekmény tekintetében csak az bír relevanciával, hogy mit tekintünk „az egymáshoz elválaszthatatlanul kötődő konkrét körülmények együttesének”, azaz a konkrét történeti tényállásnak.

A Bíróság kifejezésre juttatta azt is, hogy a részes államok autonómiája e körben sem sérülhet – különösen büntető területen nem –, ezért deklarálja, hogy a nemzeti bíróságok a fenti kérdést mindig az eset összes körülményeit értékelve és mérlegelve dönthetik el azáltal, hogy megvizsgálják azt, hogy a történeti tényállás egymáshoz időben, térben és tárgyuk szerint elválaszthatatlanul kötődő cselekmények együttesének minősül-e.

A Bíróság ezen ítéletében a fenti állásfoglalás mellett *expressis verbis* kimondta, hogy ugyanannak a kábítószernek egy részes országból történő kivitele és egy másik részes államba történő bevitele, a SMVE 54. cikk szerinti „ugyanazon cselekménynek” minősül.

*Gasparini és társai*⁴⁷⁴

A Giuseppe Francesco Gasparini és társai ügyben a spanyol bíróság szerint megalapozottan gyanúsíthatók voltak a terheltek (a Minerva társaság részvényesei és vezetői), hogy 1993. évben azt határozták el, hogy Portugália kikötőjén keresztül, Tunéziából és Törökországból származó finomított olívaolajat hoznak be, amelyet nem jelentettek be a vámhatóságnál. Az olajat ezt követően Portugáliából Spanyolországba, Malagára szállították. A terheltek kialakítottak egy hamis számlázási rendszert abból a célból, hogy azt a látszatot keltsék, az olívaolaj Svájcban származik.

Az ügyben elsőként a portugál bíróság járt el, amely egyéb rendelkezések mellett jogerős ítéletében két terhelte felmentett, elévülésre hivatkozással.

A spanyol bíróságnak arról kellett döntenie, hogy megállapítható-e a terheltek bűnössége csempészet bűncselekményében, vagy esetleg ez nem állapítható meg figyelemmel a portugál ítélet anyagi jogerejére, vagy arra tekintettel, hogy az áruk a Közösség területén szabad forgalomban lévőknek minősülnek.

⁴⁷⁴ 2006. szeptember 28. no. C-467/04. [ECLI:EU:C:2006:406]

A malagai bíróság által kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárásban a Bíróság az elévülés esetében is alkalmazandónak tartotta a kölcsönös elismerés elvét, ezáltal itt is kimondta a *ne bis in idem* alkalmazását.

Megjegyezte ugyanakkor azt is, hogy minden esetben a nemzeti bíróság feladata az, hogy megvizsgálja az elbírált cselekmények – azaz a tényállások – azonosságát.⁴⁷⁵

*Kraajenbrink*⁴⁷⁶

Ebben az ügyben a holland állampolgárságú terheltet a middleburgi (holland) elsőfokú bíróság 1998. december 11. napján 6 hónap – végrehajtásában felfüggesztett – szabadságvesztésre ítélte a holland büntető törvénykönyvbe ütköző kábítószer-kereskedelemből származó pénzüsszegek megszerzése és kezelése miatt.

A terhelt a bűncselekményt Hollandiában követte el 1994 októbere és 1995 májusa között.

A genti (belga) elsőfokú bíróság 2001. április 20. napján két év szabadságvesztésre ítélte a terheltet a belga büntető törvénykönyvbe ütköző kábítószer-kereskedelemből származó pénzüsszegek átváltása miatt, amelyet Hollandiában követett el 1994 novembere és 1996 februárja között.

Mind a belga, mind a holland bíróság álláspontja szerint a terhelt nem hivatkozhat a SMVE 54. cikke szerinti *ne bis in idem*-re, ugyanis a kábítószer-kereskedelemből származó pénzüsszegek Hollandia területén történő megszerzése/kezelése, illetve a Belgium területén elkövetett átváltására irányuló cselekmények Belgiumban önálló bűncselekménynek minősülnek, függetlenül attól, hogy a holland és belga területeken elkövetett pénzmosási/orgazda jellegű cselekményeket egységes szándékkal követték el. A terhelt fellebbezést jelentett be a belga döntéssel szemben és hivatkozott SMVE 54. cikke szerinti *ne bis in idem* elvének megsértésére.

A Hof van Cassie (semmitőszék) előtt indult meg az eljárás, aki elsődlegesen azt deklarálta, hogy a Hollandiában elkövetett bűncselekmények, illetve a Belgiumban elkövetett pénzmosás közötti egységes szándék nem feltétlenül jelenti annak megállapítását, hogy azok az összegek, amelyekre a belgiumi pénzmosási

⁴⁷⁵ A Gasparini ügyben kelt főtanácsnoki indítványt és a végső bírósági döntést részletesen elemzi Robin Löff: 54 CISA and the Principles of *ne bis in idem* European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice , 2007, Vol. 15 Issue 3/4, pp 309-334. 315-316. és 323-324. oldal

⁴⁷⁶ 2007. július 18. C-367/05. [ECLI:EU:C:2007:444]

cselekményeket elkövették, azonosak lennének azzal, amelyeket miatt Hollandiában már elítélték a terheltet.

A Semmítőszék végül felfüggesztette eljárását és az EK Bíróságához fordult előzetes döntéshozatali eljárást kérve.⁴⁷⁷

A Bíróság döntésében megállapította, hogy a SMVE 54. cikke szerinti „azonos cselekmény” megállapítását nem a szándékegység határozza meg.

A részes államokban lefolytatott eljárások jogalapjául szolgáló (bűn)cselekmények közötti szubjektív kapcsolat nem automatikusan biztosítja a cselekmények objektív kapcsolatát és összefüggését, amelyek ezért jellegüket tekintve, térben, illetve időben is különbözőek lehetnek.

Amennyiben a cselekmények közötti összefüggés nem kellően szoros, illetve a cselekmények nem kötődnek elválaszthatatlanul egymáshoz, az elkövető(k) egységes/azonos szándéka nem elégséges a cselekmények azonosságának megállapításához.

*Mihalache v. Romania*⁴⁷⁸

A román állampolgárságú panaszos 2008. évben személygépjárművével közlekedett az autópályán, ahol rendőrségi ellenőrzés alá vonták, majd alkoholszondát alkalmaztak vele szemben. A panaszos légalkohol-koncentrációja pozitív eredményt mutatott, ezért vérévétel céljából elő kívánták állítani. A panaszos megtagadta a vérévételt, és nem egyezett bele abba, hogy mintavételre kerüljön sor, az intézkedő rendőrök felhívása ellenére nem ment be a kórházba sem.

Először az ügyészség úgy döntött, hogy az ügy nem tekinthető bűncselekménynek, ezért közigazgatási (szabálysértési) eljárás keretében bírságot szabtak ki vele szemben, körülbelül 250 EUR értékben. A panaszos a bírságot megfizette. A főügyészség hivatalból úgy döntött, hogy a szabálysértési eljárás keretében kiszabott bírság nem elegendő, figyelembe véve a speciális és generális prevenciót, illetve a cselekmény társadalomra veszélyességét. Erre tekintettel visszaadták az ügyet az ügyészségnek, nyomozást indítottak, majd büntetőeljárás indult a panaszossal szemben. Végül 1 év

⁴⁷⁷ Vö. folytatólagos elkövetés

⁴⁷⁸ 2019. július 8. no. 54012/10.

felfüggesztett szabadságvesztés büntetést kapott, mivel nem vetette magát alá a vérvizsgálatnak, amely a román büntetőjogi szabályok alapján bűncselekménynek minősül.

Az EJEB megállapította az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikk szerinti *ne bis in idem* elvének megsértését. Ítéletében rögzítette, hogy a panaszos vonatkozásában ugyanazon bűncselekmény miatt kétféle eljárás – egy kvázi „ügyészi” szabálysértési és egy büntetőeljárás – is lefolytatásra került.

Az EJEB álláspontja szerint nem volt jogszerű a főügyészség eljárása, ugyanis nem nyithatta volna újra az ügyet – annak ellenére, hogy a román büntetőeljárási szabályok bizonyos körben törvényi lehetőséget biztosítanak a felsőbb ügyészségek részére, hogy felülbírálják és utóbb módosítsák az alsóbb ügyészségek döntéseit, erre azonban lejárt a büntetőeljárási törvényük szerinti határidő.

*Korneyeva v. Russia*⁴⁷⁹

Az orosz állampolgárságú panaszos 2017. évben jelen volt egy szentpétervári parkban, ahol éppen tüntetések zajlottak. A panaszos állítása szerint a tüntetésben nem vett részt. A rendőrség körül vette a tüntetőket – köztük a panaszost –, és előállították a rendőrségen. A panaszost másnap szabadon bocsátották, azonban két szabálysértés elkövetésével „vádolták meg”. Három nappal később a nemzeti kerületi bíróság megvizsgálta a szabálysértéseket, majd két külön tárgyalásra választotta szét őket. A panaszos mindkét tárgyaláson védő jelenlétében vett részt, és kérték, hogy az ügyészség képviselője legyen jelen. Ezt bíróság nem tartotta szükségesnek, így visszautasította az indítványt, és két különböző ítéletben állapította meg a panaszos felelősségét, illetve alkalmazott joghátrányt vele szemben.

A nemzeti hatóságok álláspontja szerint a különböző eljárások két különböző cselekmény miatt indultak, egyrészt abból az okból, hogy a panaszos egyáltalán részt vett ebben a nem megengedett demonstrációban, másrészt, hogy nem engedelmeskedett a rendőrségnek, nem követte az utasításukat, amikor felhívták arra, hogy hagyja el a demonstráció helyszínét. Mindezek alapján két különböző ítéletben állapították meg a

⁴⁷⁹ 2019. október 8. no. 72051/17.

panaszos szabálysértési felelősségét és mindkét cselekményért különböző mértékű – néhány száz eurónak megfelelő rubel – pénzbüntetést kapott.

A panaszos fellebbezett az ítéletekkel szemben, melyben sérelmezte, hogy egyazon cselekmény miatt két eljárást is lefolytattak vele szemben, kétszeres büntetést kapott, emellett indítványozta, hogy a vele szemben intézkedő rendőröket is idézze és hallgassa meg a bíróság, az eljárás során ugyanis csak egy írásos vallomást nyújtottak be. A másodfokú bíróság helybenhagyta mindkét ítéletet, így azok jogerőre emelkedtek. A másodfokú bíróság álláspontja szerint egyrészről a *ne bis in idem* elve nem sérült az elsőfokú eljárás során, illetve az intézkedő rendőrök meghallgatása sem volt szükséges, hiszen elegendő bizonyíték állt rendelkezésre.

Az ítéletek jogerőre emelkedését követően a panaszos az EJEB előtt sérelmezte azt a körülményt, hogy a rendőrségen előállították, álláspontja szerint ez sérti az EJEE 5. cikke szerinti szabadsághoz és biztonsághoz való jogát. Sérelmezte továbbá, hogy az eljárás során az ügyészség képviselője nem vett részt, illetve az intézkedő rendőrök meghallgatására sem került sor.

A panaszos álláspontja szerint az erre irányuló indítványai megtagadásával sérült az EJEE 6. cikk (1) és (3) bekezdés d) pontja szerinti tisztességes eljáráshoz való joga. Hivatkozott továbbá az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkének sérelmére is azáltal, hogy ugyanazon cselekmény tekintetében különböző eljárások kerültek lefolytatásra, amelyeknek ugyanazok a körülményei, kvázi ugyanabból a „jogosulatlan gyülekezésből” származik mindkettő.

Az EJEB – a disszertáció témájául szolgáló *ne bis in idem* elvének sérelmén kívül is – több egyezményértést állapított meg: megállapításra került az EJEE 5. cikkének, 6. cikkének, illetve a Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkének megsértése is.

A *ne bis in idem* elv megsértésének körében Oroszország azzal védekezett, hogy azért került két eljárás lefolytatásra, mert különböző területeken és különböző cselekmények formájában valósultak meg az egyes cselekmények/szabálysértések, ezáltal a két különböző eljárás és a két elítélés is szükséges volt.

Az EJEB nem fogadta el Oroszország védekezését, ugyanis álláspontja szerint jelentős és a cselekmények értékelése körében releváns átfedések voltak az eljárások és elítélések

alapjául szolgáló tények között, ennek megfelelően semmilyen formában sem lehet azokat két cselekményként értékelni.

Sőt, kijelenthető, hogy tulajdonképpen mindkét cselekmény abból indul ki, és lényegében abban merül ki, hogy Koneyeva pusztán részt vett a demonstráción.

VIII.2.2.6. Nemzeti jogorvoslati lehetőségek

Az alábbi jogeset által – bővítve a „bis” értelmezése körében a jogorvoslatokkal kapcsolatosan tett nemzetközi bírói megállapításokat – a nemzeti jogorvoslati előírások egyenértékűsége és tényleges érvényesülése került fókuszba:

*X. C. és társai*⁴⁸⁰

2012-ben St. Gallen kanton (Svájc) ügyészsége nyomozást indított X. C.-vel, Y. B.-vel és Z. A.-val szemben adókijátszás elkövetésének gyanúja miatt. Azzal gyanúsították őket, hogy téves adatoknak a svájci adóhivatal részére történő megadásával összesen 716 000 euró összegű HÉA-visszatérítéshez jutottak.

Ez az ügyészség kölcsönös bűnügyi jogsegély iránti megkereséssel fordult az osztrák igazságügyi hatóságokhoz annak érdekében, hogy a Staatsanwaltschaft Feldkirch (feldkirchi ügyészség) hallgassa ki az érintetteket.

X. C., Y. B. és Z. A. több alkalommal is panasszal élt Ausztriában a kért kihallgatással szemben, lényegében azzal az indokkal, hogy az, hogy Németországban 2011-ben, illetve Liechtensteinben 2012-ben megszüntették a büntetőeljárást, a *ne bis in idem* elve okán akadályát képezi annak, hogy a svájci adóhivatal kárára elkövetett bűncselekmények gyanúja alapján velük szemben újabb büntetőeljárást indítsanak.

A végső fokon eljáró Oberlandesgericht Innsbruck (innsbrucki regionális felsőbíróság, Ausztria) a 2015. október 9. napjai végzésével megállapította, hogy nincs bizonyíték arra, hogy a *ne bis in idem* elvét megsértették volna.

Bár ez a végzés jogerőre emelkedett, X. C., Y. B. és Z. A. az Oberster Gerichtshof-tól (osztrák legfelsőbb bíróság) a büntetőeljárás megismétlését kérték, és arra hivatkoztak, hogy a vitatott, kölcsönös bűnügyi jogsegély iránti megkeresések nem csupán az EJEE, hanem a Chartában rögzített egyes jogait sem tartották tiszteletben.

⁴⁸⁰ 2018. október 24. C-234/17. [ECLI:EU:C:2018:853]

A kérdést előterjesztő bíróság megjegyezte, hogy a nemzeti jog szerint a büntetőeljárás megismétlésére csakis akkor van lehetőség, ha az Emberi Jogok Európai Bírósága által vagy pedig még az Emberi Jogok Európai Bíróságának jogsértést megállapító határozatát megelőzően az Oberster Gerichtshof által megállapítottak szerint sérültek az EJEE-ben biztosított jogok. Felmerül a kérdés, hogy a lojális együttműködés, az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvéből fakadóan a büntetőeljárás megismétlését akkor is el kell-e rendelni, ha az uniós jog által rögzített alapvető jogok sérülnek, annak ellenére, hogy ezt az esetet a jogorvoslatot szabályozó jogszöveg nem írja elő kifejezetten.

Az EUB rögzítette, miszerint az egyenértékűség elve tiltja, hogy valamely tagállam a jogalanyok uniós jogból eredő jogainak védelmét célzó kérelmek esetében kevésbé kedvező eljárási szabályokat állapítson meg, mint a belső jellegű, hasonló jogvitákra alkalmazandó szabályok.

Ezzel összefüggésben a Bíróság azt állapította meg, hogy az egyenértékűség elve nem kötelezi arra a nemzeti bíróságot, hogy az uniós jog, különösen pedig a Charta által biztosított alapvető jogok megsértésének esetére kiterjessze a nemzeti jog által biztosított azon jogorvoslati lehetőséget, amely az EJEE vagy valamely kiegészítő jegyzőkönyve megsértése esetén lehetőséget ad a jogerős nemzeti határozattal lezárt büntetőeljárás megismétlésére.

A tényleges érvényesülés követelményével összefüggésben pedig azt rögzítette határozatában, hogy semmi nem enged arra következtetni, hogy az osztrák jogrendben ne létezne olyan jogorvoslati lehetőség, amely hatékonyan biztosítaná a jogalanyoknak a Charta 50. cikkéből eredő jogainak védelmét.

VIII.2.2.7. „Ugyanazon személy”

A *ne bis in idem* elv alkalmazása mindenekelőtt azt feltételezi, hogy ugyanazon személy ellen folyik a szóban forgó büntetőeljárás vagy került kiszabásra a büntető szankció.

E kézirat lezárásáig az EUB csak egy ítéletben értelmezte az „ugyanazon személy” követelmény jelentését a természetes személy és a jogi személy viszonya tekintetében, és arra a következtetésre jutott, hogy ez a követelmény nem teljesül, ha az adóbírságot jogi társasággal szemben szabták ki, míg a büntetőeljárást természetes személy ellen

indították, pedig a természetes személy volt az adószankcióval sújtott társaság törvényes képviselője.

Az EJEB ezzel a kérdéssel még nem foglalkozott.

*Orsi & Baldetti*⁴⁸¹

M. Orsi és L. Baldetti terheltek két különböző gazdasági társaság törvényes képviselői voltak, akikkel szemben amiatt indult eljárás egy olaszországi bíróság előtt, mert a gazdasági társaságok törvényes képviselőiként elmulasztották a vád tárgyává tett adómegállapítási időszakokra vonatkozó éves adóbevallás alapján fizetendő HÉA megfizetését. A meg nem fizetett HÉA összege mindkét terhelt esetében meghaladta az egymillió eurót. A büntetőeljárások az olasz adóhatóság ügyészségnél tett feljelentése alapján indultak. A büntetőeljárás során mindkét terhelt vonatkozásában vagyontárgyaik lefoglalását rendelték el. Mindketten felülvizsgálati kérelmet terjesztettek elő.

Az adóhatóság még a büntetőeljárások megindítását megelőzően az elmaradt adók behajtását elrendelte, illetve az adótartozáson felül 30%-os adóbírságot is kiszabott a gazdasági társaságokkal szemben. Az adóeljárásban a terheltek és az adóhatóság között egyezség született, így az adóbehajtásra és az adóbírságra irányuló határozatok is jogerőre emelkedtek.

Az előzetes döntéshozatali eljárásban az EUB ítéletében – hivatkozva az általa kialakított esetjogra – kissé sommásan rögzítette, miszerint a Charta 50. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az alapügyben szereplőhöz hasonló nemzeti szabályozás, amely a HÉA megfizetésének elmulasztása miatt büntetőeljárás lefolytatását teszi lehetővé azt követően, hogy ugyanezen tényállás miatt jogerősen adóbírságot szabtak ki, amennyiben ezen adóbírságot valamely jogi személyiséggel rendelkező társasággal szemben alkalmazták, míg az említett büntetőeljárások valamely természetes személlyel szemben indultak.

VIII.2.2.8. Egyéb jelentős jogesetek

⁴⁸¹ 2017. április 15. C-217/15. és C-350/15. egyesített ügyek [ECLI:EU:C:2017:264]

Oliveira kontra Svájc

A fentiekén túl, az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatából további – a szakirodalom által már jelentős részben feldolgozott és hivatkozott – ítéletek között kiemelkedik az Oliveira kontra Svájc ügy⁴⁸², amelyben az EJEB döntése az volt, hogy nem sérti az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikkét, így nem tekinthető kétszeres elítélésnek sem, ha a kérelmező tetteivel két büntetendő cselekmény törvényi tényállását valósította meg alaki halmazatban, és e két cselekményt nem azonos eljárásban bírálják el. Az EJEB megjegyezte, hogy célszerűbb lett volna a két jogsértést egy eljárásban elbírálni, ám abból, hogy ez nem történt meg, még nem vonható le következtetés az Egyezmény megsértésére. Ez különösen azért nem állapítható meg, mert a másodikként eljáró bíróság a büntetésbe beszámította a szabálysértési bírságot, így a büntetések nem halmozódtak.

Fischer kontra Ausztria

A Fischer kontra Ausztria⁴⁸³ ügyben viszont az volt a bíróság álláspontja, hogy az osztrák hatóságok megsértették az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikkét azzal, hogy a kérelmezőt ittas vezetés miatt – két, lényegében azonos elemeket tartalmazó bűncselekmény alapján – kétszer vonták eljárás alá, és kétszer büntették meg.

Sergey Zolotukhin kontra Oroszország

A Sergey Zolotukhin kontra Oroszország⁴⁸⁴ ügyben az orosz állampolgárságú panaszos katonaként szolgált. 2002. évben előállították a rendőrkapitányságra, mivel a lezárt katonai táborba bevitte a barátnőjét. A panaszos ittas állapotban volt, folyamatosan szitkozódott és verbális agressziót tanúsított a rendőrségi dolgozókkal szemben. A panaszos figyelmen kívül hagyta az utasításokat és felszólításokat, majd megpróbált eltávozni, ezért megbilincseltek. A panaszost a rendőrkapitányság vezetőjének irodájába vezették, majd a vezető jelentést írt a panaszos magatartásáról, rendbontás miatt. Az irodában a rendőrkapitányság vezetőjén kívül két másik magasabb beosztású rendőr is

⁴⁸² 1998. július 30. no. 25711/94.

⁴⁸³ 2002. május 30. no. 38275/97.

⁴⁸⁴ 2009. február 10. no. 14939/03.

jelen volt. A jelentés kiállításának ideje alatt a panaszos agresszív kijelentéseket tett a rendőrkapitányság vezetőjének, megpróbált elmenekülni, majd felrúgott egy széket. A jelentés kiállítását követően a panaszost átszállították egy másik rendőrkapitányságra. Az autóban a panaszos továbbra is szitkozódott, illetve megfenyegette az egyik vezető beosztású rendőrtisztet, hogy megöli a jelentés elkészítése miatt. A panaszos cselekménye miatt szabálysértési eljárás indult, ahol a kerületi bíróság megállapította szabálysértési felelősségét a nemzeti jog szerinti rendbontás szabálysértésében, emiatt 3 nap szabálysértési elzárást szabott ki vele szemben. A döntés nem volt fellebbezhető és azonnal végrehajthatóvá vált. Néhány héttel a szabálysértési felelősség megállapítását követően a panaszossal szemben büntetőeljárást indítottak rendbontás/garázdaság miatt, majd a panaszost őrizetbe vették. Utóbb két további cselekménnyel vádolták meg. 2002. év decemberben ugyanazon kerületi bíróság, amely a panaszos szabálysértési felelőssége körében döntött, felmentette a panaszost az ellene rendbontás/garázdaság miatt emelt vád alól, megállapította azonban büntetőjogi felelősségét hivatalos személy zaklatása/sértegetése, illetve hivatalos személy sérelmére elkövetett életveszélyes fenyegetés miatt.

A kerületi bíróság döntését a másodfokú bíróság helybenhagyta.

Szükséges megjegyezni, hogy a rendbontáson/garázdaságon felüli, hivatalos személyek sérelmére elkövetett cselekmények jogi szempontból külön megítélés alá esnek, illetve a panaszos ezekkel csak utóbb lett megvádolva, így a *ne bis in idem* megsértésével és az EJEB eljárásával összefüggésben nem bírnak relevanciával.

A panaszos sérelmezte, hogy ugyanazon cselekmény – rendbontás szabálysértése, illetve rendbontás/garázdaság büncselekménye – miatt már lefolytatták vele szemben az eljárást, szankciót alkalmaztak vele szemben és letöltötte a 3 nap szabálysértési elzárást. Mindezek alapján a panaszos álláspontja szerint ugyanazon cselekmény miatt kétszer vonták eljárás alá, amely sérti az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkében foglalt *ne bis in idem* elvét.

Az EJEB álláspontja szerint a panaszossal szemben lefolytatott szabálysértési eljárás EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikke szerinti büntetőjogi természete megállapítható volt, így a panaszos szabálysértési elzárásai is büntetőjogi jellegű szankciónak tekintendő.

Az EJEK megállapította, hogy a panaszos mind a büntetőeljárás, mind a szabálysértési eljárás során ugyanazon – és nem pusztán hasonló – rendbontó/garázda magatartása miatt került eljárás alá.

Kiemelte az EJEK, hogy mindkét eljárás ugyanazon nyomozó hatóság, ügyészség, illetve bíróság előtt volt folyamatban, így ezen hatóságok teljes mértékben tisztában voltak a panaszossal szemben lefolytatott eljárásokkal.

Megjegyezte azt is, hogy a panaszos felmentésére bizonyítottság hiányában, és nem az EJEK Hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikke miatti *ne bis in idem* elve miatt került sor. Az EJEK ezen döntésében a *ne bis in idem* elvét az alábbiak szerint értelmezte:⁴⁸⁵ Az elv alkalmazásához szükség van egy végleges (jogerős) döntésre, amely azt jelenti, hogy az ítélet a nemzeti jog szerint „véglegesen lezár”. Akkor tekinthetünk ilyennek egy döntést, ha annak *res iudicata* hatálya van, azaz a döntés nem visszavonható, azzal szemben további rendes jogorvoslatnak nincs helye, illetve a felek kimerítették a jogorvoslati lehetőségeiket, vagy nem éltek vele határidőben.

A konkrét ügyben a döntés véglegesnek, *res iudicata* hatályúnak tekinthető, ugyanis nem fellebbezhető döntésről volt szó, illetve amennyiben rendelkezésre állt volna jogorvoslati jog, a nemzeti jog szabályai szerinti 10 napos határidő lejárt.

Az EJEK hangsúlyozta döntésében, hogy a *ne bis in idem* elve nem csak arra irányul, hogy a terheltet nem lehet kétszeres büntetés alá vetni (*right not to be punished twice*), hanem arra is, hogy ne lehessen ugyanazon cselekmények tekintetében kétszeresen eljárás alá vonni (*right not to be tried or prosecuted twice*).

Éppen ebből kifolyólag nem lényeges az a körülmény, hogy – az EJEK Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkén kívül eső okból – felmentették a panaszost, hiszen az eljárás ettől függetlenül lefolytatásra került.

E körben az EJEK felsorolta és kibontotta az EJEK Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikk által biztosított 3 garanciát, amelyek a következők:

⁴⁸⁵ Hivatkozott a döntésben az ún. Engel-kritériumokra is (lásd Engel and Others v. the Netherlands, 1976. június 8.)

1. jog ahhoz, hogy a terheltet az újratárgyalásért ne lehessen felelőssé tenni;
2. jog az ismételt tárgyalással szemben; illetve
3. jog az ugyanazon bűncselekmény miatti többes büntetés kiszabásával szemben.⁴⁸⁶

A fentiek értelmében tehát az EJEB megállapította a *ne bis in idem* elv sérelmét.

Grande Stevens és társai kontra Olaszország

A Grande Stevens és társai kontra Olaszország^{487 488} ügyben az olasz Consob három természetes személlyel és két gazdasági társasággal szemben alkalmazott piacfelügyeleti szankció büntetőjogi jellegének vizsgálatáról szólt.

Ezen eljárásban tette az EJEB alkalmazhatóvá a Consob, mint közigazgatási szerv eljárására az Egyezményt, megerősítve a közigazgatási jog büntetőjogi jellegének Egyezmény szerinti vizsgálatának a lehetőségét.⁴⁸⁹

A Consob pénzbírságot alkalmazott, de a közigazgatási szankció kiszabását követően feljelentést is tett, amely alapján az ügyészség vádat emelt a torinói bíróság előtt azonos tényállás alapján. A védők hiába hivatkoztak a *ne bis in idem* elvre, azt az olasz fellebbviteli bíróság nem fogadta el.

A kérelmezők a Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkére hivatkozva nyújtottak be kérelmet Olaszországgal szemben a *ne bis in idem* elv megsértésére hivatkozással.

Az EJEB emlékeztetett arra, hogy a közigazgatási eljárás büntetőjogi jellegének megállapítása az ún. Engel-kritériumok⁴⁹⁰ alapján történhet.

Eszerint egy jogsértés miatti hatósági eljárás akkor büntetőjogi jellegű, amennyiben a jogsértés a belső jog szerinti minősítése bűncselekmény, a jogsértés jellege, a kiszabható

⁴⁸⁶ lásd még 33/2013. (XI.22.) AB határozat [41]

⁴⁸⁷ 2014. március 4. nos. 18.640/10., 18.647/10., 18.663/10.

⁴⁸⁸ A jogeset hatásairól lásd még Francesca Petronio, Marilena Hyeraci & Massimo Contesso: The „Ne Bis in Idem” Principle among International Treaties and Domestic Rules: The Recent Case Law of the European Court of Human Rights on Italy June 05, 2014 <https://www.paulhastings.com/publications-items/details/?id=1943e169-2334-6428-811c-ff00004cbded> 2020. július 24.

⁴⁸⁹ Vö. Di Puma & Zecca ügy

⁴⁹⁰ Lásd értekezés III. 4. fejezete

szankció súlya alapján is lehet következtetni, hogy a közigazgatási jelleget meghaladó büntetőjogi szankcionálásról van szó.

Ezen szempontok nem konjunktívak, így önálló fennállása esetén is fennállhat a büntetőeljárás jelleg.

A Bíróság ezen kritériumok mérlegelése alapján úgy foglalt állást, hogy az állam belső joga szerinti közigazgatási eljárás ugyan nem volt büntetőeljárás, azonban a kiszabott szankció (lényegében maximálisan kiszabott pénzbírság) olyan mértékű volt, amely az Engel kritériumoknak szankciókra vonatkozó részét kimeríti.

Az alkalmazott eljárás és a pénzbírság sem reparációs célú volt, hanem speciális prevenció célját szolgált, így az EJEB így alkalmazta az EJEE 6. cikkét, valamint a Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkét, vagyis a tisztességes eljárás sérelme mellett a Bíróság az olasz államot a *ne bis in idem* elv sérelme miatt is marasztalta.

VIII.3. A *ne bis in idem* elve a hazai jogalkalmazásban

A *ne bis in idem* elve alkalmazásának lehetőségét a magyar bíróságok, elsődlegesen a Kúria is több alkalommal vizsgálta.⁴⁹¹

VIII.3.1. A külföldi ítélet anyagi jogerő-hatásának vizsgálata

⁴⁹² A Makói Járásbíróság a 2014. november 19. napján kelt végzésével a terhelttel szemben folytatólagosan, társtettesként, vagyoni haszonszerzés végett, az államhatár átlépéséhez több embernek segítséget nyújtva elkövetett embercsempészés büntette miatt indított büntetőeljárást megszüntette. Rögzítette, hogy a terheltet az Iasi Törvényszék (Románia) a 2009. december 24. napján kelt szervezett bűnözői csoport létrehozása, emberkereskedelem, továbbá hamis személyazonossággal visszaélés miatt 6 évi szabadságvesztésre ítélte.

⁴⁹¹ Az értekezés szorosan vett tárgyát tekintve, a fejezetben kizárólag a *ne bis in idem* elvének büntetőjogon belüli alkalmazásával foglalkozó bírósági határozatok ismertetésére, elemzésére szorítkozom.

⁴⁹² Kúria Bfv.III.1.085/2015/18. 2016. január 26.

Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a román elítélés tartalmában megegyezik a Makói Városi Ügyészség vádiratának tartalmával akként, hogy a román elítélés tényállása jóval szélesebb a magyar vádiratban foglaltaknál.

A román elítélés alapjául szolgáló tényállás lényege, hogy a terhelt társaival 2007. december és 2008. május hónapja között szervezett bűnözői csoportot hozott létre abból a célból, hogy moldáv állampolgárokat a Moldovai Köztársaságból Románia területén keresztül az Európai Unióba csempésszen, és ehhez hamis személyi igazolványokat szerzett meg és használt fel. Az ítéletek – a járásbíróság végzése szerint – magukban foglalják két személy tiltott határátlépésének megszervezésében való részvételt is.

A járásbíróság utalt az alábbiakra is: az EUSz. 6. Cikke előírja, hogy az Európai Unió elismeri az Alapjogi Chartában foglalt jogokat. Ennek 50. Cikke pedig előírja, hogy senki nem vonható büntetőeljárás alá és nem büntethető olyan bűncselekményért, amely miatt valamely tagállamban a törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték. Utalt a járásbíróság arra is, mely szerint a *ne bis in idem* elvének érvényesülése nem függ a külföldi ítélet magyarországi elismerésétől, a külföldi elítélés ténye és az azonos tényállás megállapítása nem igényel külön bírói aktust - mivel az Európai Igazságügyi Térség sarokköve a büntetőügyekben hozott tagállami határozatok kölcsönös elismerése, a tagállamok egymás jogi aktusait minden külön eljárás nélkül érvényesnek és végrehajthatónak ismerik el az EUMSZ Igazságügyi Együttműködés Büntetőügyekben című 4. fejezetében, a 82. cikk (1) bekezdésében⁴⁹³ foglaltak szerint.⁴⁹⁴

⁴⁹³ „Az Unióban a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés a büntetőügyekben hozott bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének elvén alapul, és magában foglalja a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek közelítését a (2) bekezdésben és a 83. cikkben említett területeken.

Az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében intézkedéseket állapít meg, amelyek célja:

a) a bírósági ítéletek és határozatok minden formájának az Unió egészén belüli kölcsönös elismerését biztosító szabályok és eljárások megállapítása,
b) a tagállamok közötti joghatósági összeütközések megelőzése és rendezése,
c) a bírák, ügyészek és az igazságügyi alkalmazottak képzésének támogatása,
d) a tagállamok igazságügyi vagy annak megfelelő hatóságai közötti együttműködés megkönnyítése a büntetőeljárások keretében és a határozatok végrehajtása terén.”

⁴⁹⁴ A megszüntető határozat meghozatalát megelőzően a Makói Járásbíróság az akkor hatályos szabályozás alapján megkereste a Fővárosi Törvényszéket a román határozat elismerése érdekében. A Fővárosi Törvényszék válaszában arról tájékoztatta a megkereső bíróságot, miszerint a külföldi ítélet érvényének elismerését az igazságügyi miniszter kezdeményezi. Ezen túl különbséget kell tenni azon eljárások tekintetében, ahol a külföldi elítélés a magyar joghatóság alapján bekerül a magyar büntetői nyilvántartásba, illetve az elítélésnek jogkövetkezményei lehetnek. Ezekben az esetekben szükséges a külföldi jog magyar joggal való összeegyeztethetőségének megállapítása. Ettől meg kell különböztetni azokat az eseteket, ahol csupán a külföldi elítélés tényét és a tényállás magyar büntetőeljárásban való azonosságát kell

A jogerős végzés ellen a Legfőbb Ügyészség terjesztett elő az eljárás folytatása érdekében felülvizsgálati indítványt, amelyet – többek között azzal indokolt –, hogy az Európai Unió Alapjogi Chartájának címzettjei az Európai Unió intézményei, a tagállamok csupán annyiban, amennyiben az Unió jogát hajtják végre. Jelen esetben pedig erről van szó, ezért az akkor hatályos Nbjt. alkalmazása nem mellőzhető. Kitért arra is, hogy az SMVE 54. cikke nem tekinthető közvetlenül hatályosuló és alkalmazható rendelkezésnek, nem tartozik az Európai Unió Szerződésének 288. cikke alá; az Alaptörvény Q cikkének (3) bekezdése szerinti kihirdetése ugyanis nem történt meg.

A Kúria álláspontja szerint a felülvizsgálati indítvány nem volt alapos. Indokolásában rámutatott arra, hogy az adott ügyben az az eldöntendő kérdés, mi a *res iudicata* hatása, és ez eltérő-e akkor, ha a korábbi ítélet külföldi. A jogerő kérdésnek kifejtését követően⁴⁹⁵ az eljáró kúriai tanács megállapította, hogy az adott ügyben az anyagi jogerő joghatása (tehát a *ne bis in idem* és a *res iudicata*) szempontjából közömbös, hogy a korábbi (elítélő) ítélet más joghatóság alatt keletkezett-e.

E körben hivatkozott az Európai Bíróság Gözütok & Brügge ügyben hozott döntésére, miszerint a kétszeres büntetés tilalmának elve nem feltételezi a tagállamok büntető törvényhozásának harmonizációját vagy közelítését, továbbá a van Esbroeck ügyben hozott döntésre, amely szerint sem az Európai Unió működéséről szóló Szerződés „A szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség”-ről szóló V.

megállapítani. A Fővárosi Törvényszék – hivatkozva az EUSz. 6. cikkére és az Alapjogi Charta 50. cikkére – arra is rámutatott, miszerint a *ne bis in idem* elvének érvényesülése nem függ a külföldi ítélet érvényének elismerésétől. Abban az esetben ugyanis, ha a külföldi elítélés bármely okból nem feleltethető meg a magyar jognak, a *ne bis in idem* elvét akkor is alkalmazni kell. A külföldi ítélet érvényének megtagadása sem eredményezheti azt, hogy egy másik tagállami bíróság ugyanazért a cselekményért ismételt büntetőeljárást lefolytathasson és ismételt elítélje a vádlottat, csupán azt jelenti, hogy a külföldi elítélés nem kerül be a magyar bűnügyi nyilvántartásba. A *ne bis in idem* elvének érvényesülése, és így a külföldi elítélés ténye és az alapjául szolgáló azonos tényállás megállapítása nem igényel külön bírói jogi aktust. Ezeket az Alapjogi Charta-ban foglalt elv alkalmazásának nem feltétele a külföldi ítélet magyar jogba transzformálása, nem feltétele a magyar joggal összeegyeztethetőség. Az uniós jog érvényre juttatása a tagállami bíróság feladata, az EUSz és az Alapjogi Charta alkalmazásának kötelezettsége közvetlenül „terheli” az eljáró bíróságot. Összegezve, abban az esetben, ha a folyamatban lévő büntetőeljárásban az eljáró bíróság előtt nyilvánvalóvá válik, hogy ugyanazon tényállás alapján a terheltet külföldi bíróság már jogerősen elítélte, az eljáró bíróság kötelezettsége ezen tények megállapítása és ennek megfelelően döntéshozatal a magyar büntetőeljárás tekintetében figyelemmel az Alapjogi Charta 50. Cikkére, az Alaptörvény XXVIII. cikk (6) bekezdésre, továbbá a hatályos büntetőeljárásjogi rendelkezések alapján. A fentiekre tekintettel a Fővárosi Törvényszék álláspontja szerint adott ügyben nem indokolt a külföldi ítélet érvénye elismerésére vonatkozó külön eljárás lefolytatása. (Fővárosi Törvényszék Bpk.1099/2014/2.)

⁴⁹⁵ Részletesen bemutatva az értekezés II. fejezetében.

Címének, sem a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezménynek nincs olyan rendelkezése, mely az utóbbi egyezmény 54. cikke szerinti *ne bis in idem* elv alkalmazását harmonizációtól, vagy akár csak a tagállamok büntetőjogi szabályainak közelítésétől tenné függővé. Ez az elv tehát szükségképpen feltételezi a nemzeti jogszabályok harmonizációjának hiányában is azt, hogy minden részes állam elismeri a más részes államban hatályos büntetőjog alkalmazását, még akkor is, ha saját nemzeti jogának alkalmazása eltérő eredményre vezetne.

Ugyanakkor leszögezte – éppen ezen határozatok alapján – azt is, hogy a *ne bis in idem* elv esetében, eltérően a Polgári Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 14. cikkének (7) bekezdésétől és az EJEE Hetedik kiegészítő jegyzőkönyvének 4. cikkétől, nem a bűncselekmény-fogalom használatos, hanem az adott történeti tényállásnak, azaz az egymáshoz elválaszthatatlanul kötődő körülmények együttesének az azonossága minősül irányadó szempontnak, függetlenül a tényállás jogi minősítésétől és a védett jogi tárgytól. Ehhez képest a történeti tényállás azonosságának végérvényes mérlegelése a hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóság feladata, amelynek arról kell határoznia, hogy a történeti tényállás egymáshoz időben, térben és tárgyuk szerint elválaszthatatlanul kötődő cselekmények együttesének minősül-e.

Mindezek alapján rámutatott a Kúria arra, hogy egyfelől más, amikor a külföldi ítélet érvényét ismeri el a nemzeti joghatóság és más, amikor a nemzeti joghatóság a külföldi ítélet anyagi jogerő-hatásának érvényét állapítja meg.

A külföldi ítélet érvényének elismerése a külföldi ítélet hazai végrehajtásának, végrehajthatóságának a lehetőségét teremti meg.

A külföldi ítélet anyagi jogerő-hatása érvénye megállapítása viszont az újabb büntetőeljárás, ismételt elítélés akadálya.

Ekként teremthető összhang abban, hogy a felmentő ítélet érvényének elismerésére nincs mód, viszont a felmentő ítélet is alapja a *ne bis in idem* elvnek, a kettő nem feltételezi egymást⁴⁹⁶.

⁴⁹⁶ A külföldi felmentő ítéletek figyelembe vétele nem csak a legutóbbi kori jogalkalmazásban okoz nehézséget – lásd Szondy Viktor: *A külföldi felmentő ítélet belföldi joghatálya* In: Heller Erik – vitéz Moór Gyula – Ráczy György (szerk.): *Büntetőjogi tanulmányok Angyal Pál 60-ik és jogtanári működése 35-ik évfordulójának emlékére* Pallas Rt. 1933. 311-318. oldal

VIII.3.2. Külföldi magánindítvány visszavonása

⁴⁹⁷ A Szegedi Járásbíróság a 2016. szeptember 23. napján meghozott végzésével a terhelttel szemben sikkasztás büntette és magánokirat-hamisítás vétsége miatt indult büntetőeljárást megszüntette. A terhelt terhére bejelentett ügyészi fellebbezés alapján eljárva a Szegedi Törvényszék az elsőfokú határozatot érdemben helybenhagyta.

A vád szerinti tényállás lényege a következő volt: 2003. december 30. napján a terhelt külföldön lízingszerződést kötött egy lízingtársasággal a külföldi honosságú BMW típusú személygépkocsira 65.000 eurós vételáron, 48 hónapos futamidővel. A szerződés szerint a lízingszerződés tartama alatt a jármű tulajdonjoga a lízingtársaságot illette, és az autó okmányain bérlokként került feltüntetésre a terhelt, aki a lízingelt személygépkocsi tulajdonjogát a futamidő lejártakor esedékes 541 euró + áfa befizetésével szerezte volna meg. A terhelt 2007. április 1. napjától nem tett eleget a lízingszerződésben vállalt fizetési kötelezettségének, ezért a lízingtársaság a lízingszerződést 2007. december 18. napján felmondta, egyben felszólította a terheltet a személygépkocsi szerződés szerinti visszaszolgáltatására. A terhelt azonban a lízingelt gépjárművet nem szolgáltatta vissza, helyette Magyarországra hozta és 2008. szeptember 10. napján kelt adásvételi szerződéssel sajátjaként értékesítette olyannak, aki nem tudott róla, hogy a személygépkocsi valójában a lízingtársaság tulajdona. A terhelt a tulajdonjog tekintetében valótlan tartalmú magánokiratot készített és használt fel tulajdonjogának igazolására. A terhelt a személygépkocsi jogtalan eltulajdonításával 5.190.000,- forint kárt okozott, amelyből a lízingelt gépkocsi lefoglalásával és a sértettnek történt kiadásával 4.550.000,- forint megtérült.

A Padovai Bíróság 2011. április 1. napján tartott nyilvános tárgyalás alapján meghozott és kihirdetett határozatával – a sértett által 2007. december 28. napján, a Lombardia Tartomány Csendőrsége, Brescia San Faustino Csendőrőrs előtt tett feljelentés nyomán indult és a bíróság előtt az ügyész által képviselt vád alapján folyamatban volt ügyben – az olasz büntetőjogi törvények alapján kimondta, hogy „a terhelt ellen nem kell eljárni a felrótt bűncselekménnyel kapcsolatban, mivel a bűncselekmény megszűnt, mivel a

⁴⁹⁷ Kúria Bfv.III.1.158/2017/4. 2018. január 16. – utóbb az eseti döntés megjelent a Bírósági Határozatok között is (BH2018. 245.)

panaszt időközben visszavonták. Továbbá a vádlottat az eljárási költségek megfizetésére kötelezi.”.

Az olasz bíróság végzése 2011. június 23. napján jogerőre emelkedett.

Az olasz bíróság határozatában megállapított tényállás szerint „a vádlott az olasz Büntető Törvénykönyv 646. §, 61. § és 7.§-ai szerint maga és mások számára történő alaptalan haszon szerzése céljából eltulajdonította a BMW X5 3,0 full optional típusú, XX000XX rendszámú, 65 000 euró értékű személygépkocsit. A jármű a 2003. december 30. napján a lízingtársasággal kötött leasing szerződés tárgyát képezi. A vádlott nem teljesítette a 2007. január 4. napjai számlán és a 2007. április 4. napjai számlán szereplő leasing díjak kifizetését, sem pedig a jelenleg lejárt díjakat, összesen 30 089,15 euró értékben. Továbbá minden olyan próbálkozást lehetetlenné tett, melyekkel a társaság a vagyontárgyat vissza próbálta szerezni, súlyosbítva a helyzetet azzal, hogy jelentős kárt is okozott.”.

Az olasz bíróság határozatának indokolása szerint „a bíró előzetesen figyelembe vette, hogy a vád alapja egy olyan tényállás, mely kizárólag az egyik fél panasza alapján üldözhető büntetőjogilag (olasz Büntető Törvénykönyv 646. §). A Brescia S. Faustino-i Csendőrállomáson 2010. április 26-án tett nyilatkozattal a panaszt tevő sértett fél, a lízingtársaság kifejezte tényleges szándékát, hogy visszavonja a vádlottal szembeni panaszát, aki a 2011. április 1. napjai tárgyaláson az ügyben megbízott ügyvédje által nyilatkozatot tett, hogy elfogadja a visszavonást. Ebből következik, hogy a bűncselekmény megszűnt, és olyan végzést kell kiadni, hogy a vonatkozó további eljárásra nincs szükség.”

A Szegedi Járásbíróság megküldte az olasz bíróság iratait a Fővárosi Törvényszéknek a külföldi ítélet érvényének elismerése végett.

A Fővárosi Törvényszék pedig megtagadta az Olasz Köztársaság Padovai Bíróság fenti végzése érvényének elismerését.

Indokai szerint ugyanis „az olasz büntetőeljárás alapját képező tényállási cselekmény az 1978. évi IV. törvény szerinti Btk. 317. §-a alapján sikkasztás büntetnének megállapítására alkalmas, mely a magyar büntetőjogi szabályozás szerint közvadra üldözendő cselekmény. A Btk. 331. § értelmében csak a személyi vagyont károsító sikkasztás miatt követeli meg a törvény a magánindítvány létét, így az elkövető csak magánindítványra büntethető, ha a sértett a hozzátartozója, egyebekben az eljárás

lefolytatásának a magánindítvány hiánya vagy a panasztól elállás nem feltétele, illetve akadálya. Ennek következtében az olasz büntetőeljárás a magyar eljárással e tekintetben nem egyeztethető össze, ezért a külföldi eljárás megszüntetéséről rendelkező olasz bírósági végzés nem ismerhető el. E végzés szerint továbbá „az elismerés megtagadása azt jelenti, hogy az olasz bíróság ügydöntő határozata nem kerül be a magyar bűnügyi nyilvántartásba, tehát nem tekinthető úgy, hogy a cselekményt a magyar bíróság jogerősen elbírált, azonban ettől az olasz bíróság jogerős végzése nem veszti érvényét.”. Mindemellett a végzés felhívta a figyelmet a SMVE 3. fejezet 54. cikkében foglaltakra is.

Időközben a Szegedi Járásbíróság – a Fővárosi Törvényszék eljárására is tekintettel – az alapügyben az eljárást felfüggesztette, mivel a terhelt külföldön tartózkodik, és az eljárás távollétében nem volt folytatható.

Az alapügyben eljáró járásbíróság jogi értékelése szerint az olasz bíróság határozatával elbírált tényállás és a vád tárgyává tett sikkasztás büntette a tettazonosság körébe vonható, ehhez képest a vád tárgyává tett cselekmény vonatkozásában az olasz bíróság jogerős határozatot hozott. Az EUMSZ elbíráláskor hatályos 67. cikk (1), illetve (3) bekezdése⁴⁹⁸ alapján a tagállamok tiszteletben tartják egymás eltérő jogrendszereit és jogi hagyományait, továbbá kölcsönösen elismerik a büntetőügyekben hozott bírósági határozatokat (érdemben azonos rendelkezést tartalmaz a szerződés 82. cikk (1) bekezdése). Bár a Fővárosi Törvényszék az olasz bíróság határozatának elismerését, mint a magyar eljárásjoggal összeegyeztethetlenségét megtagadta, ugyanakkor az Európai Bíróság Balogh-ítéletében arra mutatott rá, hogy az Nbjt. 47. § (1) bekezdése szerinti eljárás – az Európai Unió tagállamainak egymás közti viszonyaiban – nem összeegyeztethető az európai bűnügyi nyilvántartási információs rendszer létrehozásáról szóló 2009/315/IB tanácsi kerethatározattal, mivel az EUMSZ 82. cikk (1) bekezdésében foglalt, a büntetőügyekben hozott bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének elvével ellentétes, hogy bármely tagállam bírósága által hozott határozat

⁴⁹⁸ „(1) Az Unió egy, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséget alkot, amelyben tiszteletben tartják az alapvető jogokat és a tagállamok eltérő jogrendszereit és jogi hagyományait.”

„(3) Az Unió a bűncselekmények, a rasszizmus és az idegengyűlölet megelőzésére és leküzdésére irányuló intézkedésekkel, valamint a rendőri, az igazságügyi és az egyéb, hatáskörrel rendelkező hatóságok koordinációjára és együttműködésére irányuló intézkedésekkel, továbbá a büntetőügyekben hozott bírósági határozatok kölcsönös elismerése és - amennyiben szükséges - a büntető jogszabályok közelítése révén a biztonság magas szintjének garantálásán munkálkodik.”

valamely más tagállam általi elismerésének az legyen a feltétele, hogy erre irányuló további eljárást kelljen lefolytatni. Az Európai Bíróság a van Esbroeck ítéletében rámutatott továbbá arra is, hogy a kétszeres eljárás tilalmának alkalmazhatósága nem függ az egyes tagállamok büntetőeljárási szabályainak harmonizációjától; minden részes állam elismeri a más részes államban hatályos büntetőjog alkalmazását még akkor is, ha saját nemzeti jogának alkalmazása eltérő eredményre vezetett volna.

A járásbíróóság a Kúria – fentebb már bemutatott – Bfv.III.1.085/2015/18. számú eseti döntésében kifejtett álláspontra is utalt, miszerint a felmentő ítélet érvénye elismerésére nincs mód, de ennek ellenére a tagállami felmentő ítélet is alapja a kétszeres eljárás tilalmának.

A járásbíróóság szerint ez megfelelően irányadó az eljárást megszüntető határozatra is, attól függően, hogy az eljárás milyen törvényi okból került megszüntetésre. Ekként a felülvizsgálattal érintett ügyben az olasz eljárásban büntethetőségi akadály merült fel, ami az eljárás végleges megszüntetését eredményezte; hasonlóan ahhoz a helyzethez, amikor magyar bíróság szünteti meg a büntetőeljárást magányindítvány hiányában.

Az alapügyben másodfokon eljáró Szegedi Törvényszék – az ügyészi fellebbezésben foglaltaktól eltérően – nem tartotta indokoltnak az olasz határozathoz fűződő *res iudicata* hatás kereteinek tisztázása érdekében előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését, és helybenhagyta a járásbíróóság határozatát.

Álláspontja szerint nem tévedett az elsőfokú bíróság, amikor az olasz és a magyar hatóságok előtt ugyanazon tényállás alapján megvalósulni látszó sikkasztás bűncselekménye vonatkozásában akként foglalt állást, hogy azt a Padovai Bíróság már jogerősen elbírált, annak ellenére is, hogy a magyar büntetőjog alkalmazása esetlegesen eltérő eredményre vezetett volna.

A Legfőbb Ügyészség felülvizsgálati indítványában arra hivatkozott, hogy az Európai Unió Bírósága ítélezési gyakorlata szerint (Miraglia és van Esbroeck ügyek) a *ne bis in idem* elve nem alkalmazható valamely tagállam igazságügyi hatóságainak nem érdemi értékelésen nyugvó, az eljárást részletes bizonyítás lefolytatása nélkül megszüntető határozataira. A Mantello-ítéletben adott indokolás szerint pedig az olyan határozat, amely az adott személy ellen büntetőeljárást megindító tagállam joga szerint bizonyos cselekmények vonatkozásában nem szünteti meg véglegesen nemzeti szinten a

büntetőjogi felelősségre vonhatóságot, főszabályként nem képezheti eljárásjogi akadályát annak, hogy az Unió egy másik tagállamában ugyanazon cselekmény miatt, ugyanazon személy ellen büntetőeljárás induljon vagy folytatódjon.

Mivel a padovai bíróság határozatából megállapítható, hogy annak alapja kizárólag az az eljárásjogi körülmény volt, hogy a sértett a panaszát (feljelentését) a terhelt által elfogadott módon visszavonta, így a döntés sem a bizonyítékok értékelését, sem az anyagi jogi bűnösség érdemi vizsgálatát nem jelentette.

Az sem nyert tisztázást, hogy az olasz határozat véglegesen megszüntette-e a terhelt büntetőjogi felelősségre vonhatóságát, miként az sem, hogy a sértett képviselőjét feljelentésének visszavonásában mennyire befolyásolta, hogy az elsikkasztott járművet visszakapta.

Mindezek alapján az eljáró bíróságok ítélt dolog címén tévesen szüntették meg a terhelttel szemben sikkasztás büntette miatt indult eljárást.

A Kúria határozatában először rámutatott arra, miszerint az Alaptörvény – az Alkotmánytól eltérően – kifejezetten rendelkezik a kétszeri (avagy többszöri) eljárás, illetve elítélés tilalmáról.⁴⁹⁹

A Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezmény 54. cikkében megfogalmazott, az Európai Unió Alapjogi Chartájának 50. cikkében és más uniós jogi aktusokban is megjelenő kétszeres eljárás alá vonás és a kétszeres büntetés tilalma szoros összefüggésben van az Európai Unió szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségének alapelveivel, illetve az unión belüli mozgásszabadsággal.

A többszöri eljárás tilalmának egyik alapja tehát az új és a régi eljárásban a terhelt azonossága, a másik pedig a két eljárás tárgyának azonossága; vagyis az elkövető és a magatartása által meghatározott azonos eljárástárgy. A kizáró hatás olyan tényekre érvényesül, amelyeket a bíróság a korábbi ítéletben ténylegesen elbírált.

Mindemellett megállapítása szerint kétségtelen az is, hogy ugyanilyen anyagi jogerő-hatása van annak is, amikor nem tárgyaláson, hanem a tárgyalás előkészítése során hoznak eljárást megszüntető határozatot, mint ahogy annak is, amikor magánindítvány

⁴⁹⁹ Lásd Alaptörvény XXVIII. cikk (6) bekezdése: „A jogorvoslat törvényben meghatározott rendkívüli esetei kivételével senki nem vonható büntetőeljárás alá, és nem ítéltethető el olyan bűncselekményért, amely miatt Magyarországon vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más államban törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették, vagy elítélték.”

hiányában szünteti meg a bíróság a büntetőeljárást, és már nem terjeszthető elő szabályos magánindítvány. Ezekhez a határozatokhoz anyagi jogerő-hatás társul, és érvényesül a többszöri eljárás tilalma.

A Kúria rámutatott arra is, hogy a többszöri eljárás tilalmával kapcsolatban a külföldi ítélet jogerő-hatását eleve kizáró, illetve közömbösítő korábbi – már hivatkozott – felfogás időközben elenyészett, helyébe lépett a többszöri eljárás tilalmából fakadó elvárás a hazai és nemzetközi jogi környezet összhangján alapulva érvényesítő jogalkalmazás.

A tettazonosság körében tett jogi érvelés⁵⁰⁰ alapján, a büntetőjog ultima ratio jellegére tekintettel a Kúria az adott ügyben arra a következtetésre jutott, miszerint a személyi szabadságjogok alkotmányos védelme jelentős mértékben a büntetőeljárás által biztosított, vagyis senkit nem szabad újból felelősségre vonni, ha a (korábbi) jogerős ítélet tárgya ugyanaz, mint ami miatt az újabb büntetőeljárás indulna. Alapvető érdek fűződik tehát ahhoz, hogy a büntetőjog alkalmazása a véglegesség igényével történjen. A büntetőjog alkalmazásának igényét a vád, a büntetőjog alkalmazásának véglegessége iránti igényt pedig az anyagi jogerő juttatja kifejezésre, miáltal érvényesül a *ne bis in idem* tilalmának, valamint a *res iudicata* érvényének joghatása.

A *ne bis in idem* tilalma tehát nem önmagában való, hanem a vádelvvel összefüggő, azaz a vádigényre adott válasz esetére szóló.

Következésképpen a kétszeri (többszöri) elítélés tilalma valójában feltételezi az egyszeri elbíráltság követelményét, ezek egymást feltételező követelmények. A vádelv, az elbírálás és a *ne bis in idem* között a tettazonosság teremt kapcsolatot, annak mentén követhetők nyomon a vádelv, valamint a *ne bis in idem* tilalma által az elbírálás iránt támasztott követelmények, elvárások, illetve azok betartása. A törvényes vád normatív követelménye mindennek az elvárásnak a gyakorlati érvényesülését biztosító rendelkezés. Mindez pedig kifejezésre juttatja, hogy a büntetőjog alkalmazásának véglegessége a tények elbírálásától függ, értelemszerűen egyazon személy vonatkozásában.

⁵⁰⁰ Kúria Bfv.III.1.158/2017/4. [40]-[51] bekezdések

A kúriai határozat kiemelendő előremutató rendelkezése, hogy vizsgálta a 2018. január 1. napjától hatályos releváns jogszabályi környezetnek való megfelelést is⁵⁰¹, annak ellenére, hogy a felülvizsgálati indítványt a megtámadott határozat meghozatala idején hatályos jogszabályok alapján kell elbírálni⁵⁰².

E körben arra a megállapításra jutott, hogy a Kúria irányadó ítélkezési gyakorlata nem csupán a korábbi ítélkezési gyakorlat szerinti, hanem lényeges elemeiben – a tagállami ítéletek szempontjából – a 2018. január 1-től hatályos szabályozással is egybevághó.

A következőkben bemutatott ügy kuriózum az újabb magyar büntető jogalkalmazásban, mivel a kétszeres eljárás azonosságának megállapításához külföldi egyetemi jogi szakvéleményt használtak fel a hazai felsőbb bíróságok.

VIII.3.3. A francia vizsgálóbírói eljárás megítélése

Az elsőfokú bíróság⁵⁰³ C.G. vádlottat bűnösnek mondta ki társtettesként, folytatólagosan elkövetett, különösen jelentős vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés büntetében és folytatólagosan elkövetett, jelentős vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés büntetében, ezért őt halmazati büntetésül 3 év börtönbüntetésre ítélte. Beszámította a szabadságvesztésbe a vádlott által kiadatási és előzetes fogvatartásban töltött időt, kötelezte a felmerült bűnügyi költség egy részének megfizetésére.

Az ügyben irányadó tényállás szerint a vádlott – többek között – egy francia székhelyű cégnél állt munkaviszonyban, a magyarországi tevékenység ellátására a központból kirendelték, Magyarországon munkaköri leírással nem rendelkezett.

A vádlott – az anyavállaltnál betöltött igen magas pozíciójára is tekintettel – a magyar leányvállalat hierarchiájának a csúcsán állt, az igazgatóság tagjaként a cég nevében aláírási joga volt, beszámolási kötelezettséggel tartozott felé minden más tisztségviselő. A vádlott részére a magyar leányvállalat 1993. év során egy dolláralapú hitelkártyát rendelt, amelynek havi terhelését a cég volt köteles a kártyatársaság felé kiegyenlíteni. A hitelkártya lejáratát követően a kártyatársaság az új kártyát külön megrendelés nélkül kiállította és megküldte, ennek révén a vádlott 2000 júniusáig rendelkezett érvényes

⁵⁰¹ Kúria Bfv.III.1.158/2017/4. [59]-[63] bekezdések

⁵⁰² A határozat meghozatalakor hatályos Be. 423. § (2) bekezdése

⁵⁰³ Pesti Központi Kerületi Bíróság B.80.193/2005/61. 2007. december 21.

hitelkártyával, amelyet a munkaköri feladatainak ellátásával összefüggésben keletkezett utazási, szállás, ételmezési kiadások fedezésére használhatott.

Nem volt jogosult a vádlott a hitelkártyával magánjellegű költségei kiegyenlítésére, így különösen ismerősei repülőjegyének kifizetésére vagy ékszerek, ajándékok vásárlására, tilalmazott volt ajándékok üzleti célú vásárlása is.

A vádlott ennek ellenére – bár mint az igazgatóság tagja tisztában volt a belső szabályokkal – a kezelésében lévő hitelkártyával 1995. és 2000. között különböző országokban különféle szállodai, repülő, taxi, bérelt autó és éttermi kiadások rendezése mellett több esetben ismerősei repülőjegyeinek árát is kiegyenlítette, illetve ékszer- és ajándékuzletekben vásárolt, továbbá a fenti időszakban a hitelkártyájával kapcsolatban soha nem adott le havi elszámolást annak ellenére, hogy a havi elszámolások leadására többször felhívták.

A fenti összegeket a havi terhelési értesítő alapján a magyar cég a kártyatársaságnak kifizette. A kifizetésre a vádlott beosztottja, a pénzügyi igazgató intézkedett azáltal, hogy a kifizetendő számlakivonatokról a jogcímeket nélkülöző kitakart másolatokat készített és azokat utalványozta, majd a pénzügyi osztály felé továbbította. A kifizetett összegek könyvelése – a pénzügyi igazgató erre vonatkozóan adott engedélye alapján – a tiszta nyereség terhére történt, mivel bizonylatok hiányában költségként nem volt elszámolható. A vádlottnak a hitelkártyával a fentieket meghaladóan eszközölt kiadásairól nem volt megállapítható, hogy azok a munkavégzésével nem álltak indokolt összefüggésben, és így azok vállalati hitelkártyával történő kiegyenlítésével a vádlott vagyonkezelői kötelezettségét megszegte.

A fentiekén túl a vádlott fele tulajdoni részesedéssel egy új céget alapított azért, hogy a valós tulajdoni viszonyokat elleplezve e cég nevében fiktív szerződéseket köthessenek az általa vezetett fenti magyar gazdasági társasággal és erre hivatkozva pénzt utaljanak át e cég számlája terhére az általuk alapított társaságnak, amelyhez végül maguk jutnak hozzá. Tette ezt annak ellenére, hogy a francia anyavállalat alkalmazottainak tilos volt munkáltatójuk tevékenységi körében működő konkurens gazdasági társaságot alapítani, tevékenységi körében eljárni.

A vádlott és társa azonban a fenti, őket, mint a magyar leányvállalat igazgatóit terhelő vagyonkezelői kötelezettségüket megszegették.

A védelem a másodfokú eljárásban – többek között – arra hivatkozott, miszerint a vádlottal szemben azonos cselekmény miatt Franciaországban is volt eljárás, amelyet az elsőfokú bíróság nem vett figyelembe.

A másodfokú bíróság⁵⁰⁴ az ügyben bizonyítást rendelt el, és megkereste az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Nemzetközi Büntetőjogi Osztályát a védői indítványnak megfelelően a vádlottal szemben hozott határozatok beszerzése végett, illetve abban kért tájékoztatást, hogy

1. a határozatokban írt tényállás mellett a vádlottal szemben Franciaországban indítható-e ismételten eljárás, amely a vádlott büntetőjogi felelősségét érinti;
2. a vizsgálóbírói határozat érdemi határozatnak minősül-e, a későbbi határozatban írt tények megegyeznek-e a vizsgálóbírói határozatban írtakkal, így megalapozzák-e a többszörös eljárás tilalmát;
3. a 2003. március 5. napján kelt határozat érdemi, jogerős határozatnak minősül-e, figyelemmel a bíróság azon nyilatkozatára, hogy ellene nem érkezett fellebbezés.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Nemzetközi Büntetőjogi Osztálya tájékoztatásában a beszerzett francia határozatok alapján közölte, hogy a 2002. július 29. napján a francia vizsgálóbíró megszüntette a büntetőeljárást.

Indokolása szerint nem került elő elegendő bizonyíték a feljelentésben leírt bűncselekmények elkövetője ellen.

Ugyanakkor a határozatban szerepel az is, hogy amennyiben újabb bizonyítékok merülnek fel, az eljárás folytatható.

A Párizsi Bíróság 2003. március 5. napján kelt határozata az ügyet ítélt dolognak minősítette. Álláspontja szerint a francia és a magyar bíróság által megállapított tényállást összevetve megállapítható, hogy azok nem fedik egymást teljes mértékben, ugyanis a magyar bíróság a vádlott kezelésében lévő hitelkártyával elkövetett hűtlen kezelést az 1995-2000. közötti időszakban, míg a francia hatóság az 1999-2000. közöttit vizsgálta, ekként a *ne bis in idem* kérdése fel sem merül az 1995-1999 közötti időszakban. Ami a tényállás többi, a magyar és a francia bíróság által is elbírált cselekményre vonatkozik, ezzel kapcsolatban viszont felmerülhet a *ne bis in idem* problémája.

⁵⁰⁴ Fővárosi Törvényszék Bf.6479/2008/22. 2009. október 1.

A minisztérium hivatkozott arra, hogy az Európai Közösségek Bírósága a SMVE 54. cikkét több ügyben értelmezte (lásd Gözütk & Brügge Van Straaten és Miraglia ügyek), azonban egyik értelmezés sem feleltethető meg tökéletesen a jelen ügynek, ekként minisztérium megfontolandónak tartotta, hogy a másodfokú bíróság az esetet előzetes döntéshozatali eljárásra terjessze az Európai Közösségek Bírósága elé.

A védő és az ügyész a fellebbezési tárgyaláson felvett bizonyítás adataira figyelemmel az eljárás felfüggesztése mellett szintén az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését indítványozták.

A másodfokú bíróság azonban ezt nem tartotta szükségesnek⁵⁰⁵, egyben megállapította, hogy az elsőfokú bíróság a büntetőeljárási szabályok megsértésével folytatta le az eljárást, amikor elmulasztotta beszerezni a vádlottal szemben Franciaországban hozott határozatokat és enélkül döntött arról, hogy a kettős eljárás tilalmába ütközik-e a vádlottal szemben folytatott büntetőeljárás. A másodfokú bíróság a felvett bizonyítás adataira figyelemmel azt is rögzítette, hogy a vádlottal szemben hozott franciaországi határozatok érdemi határozatoknak minősülnek.

A másodfokú bíróság e körben határozatát a Pantheon-Assas (Párizs II.) Egyetem tanára által kibocsátott jogi szakvéleményre alapította. A jogi szakvélemény⁵⁰⁶ mindenekelőtt tényként rögzítette, miszerint a francia anyacég és a magyar leányvállalat 2000. október 25-én magánindítványt nyújtott be Franciaországban. Megjegyezte, hogy a francia büntetőeljárásban a sértett is megindíthatja a büntető eljárást (magánváddal élhet), vagyis a sértettnek lehetőséget nyújtanak a törvénysértés megállapításának indítványozására abban az esetben, amikor az ügyészség tartózkodik ettől.

⁵⁰⁵ Arra hivatkozott, hogy az EUB által hivatkozott döntések a tárgybani ügynek nem feleltethetőek meg. Bár nem ezen doktori értekezés tárgya, azonban ki kell emelni, hogy Tóth Géza – támogatható – álláspontja szerint a magyar bíróságok, legalábbis a SMVE 54. cikk értelmezését illetően, nem kellő mértékben nyúlnak az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésének lehetőségéhez. Ez – véleménye szerint – az individuális jogvédelem szempontjából nem abban az esetben jelentkezik problémaként, ha az eljárást a magyar bíróság az SMVE 54. cikkét alkalmazva megszünteti, hanem elítélés esetén, amennyiben ennek alapja téves jogalkalmazás mellett az elmulasztott előzetes döntéshozatali eljárásra történő előterjesztés. – lásd Tóth Géza i.m. 341. oldal

Megjegyzem, a Fővárosi Ítéltábla egy ízben kezdeményezett az Alapjogi Charta 50. cikkével, illetve a törvényes váddal kapcsolatban előzetes döntéshozatali eljárást, amelyben azonban az EUB megállapította hatásköre hiányát, így érdemben nem vizsgálta a feltett kérdést – C-45/14. 2014. június 19. [ECLI:EU:C:2014:2021] (Balázs István és Papp Dániel ügye)(Fővárosi Ítéltábla Bf.448/2013/2.)

⁵⁰⁶ A jogi szakvélemény, mint eljárásjogi kategória a magyar büntetőeljárásban nem létezik önálló bizonyítási eszközként, az abban foglaltak az előterjesztő fél előadásaként veendőek figyelembe.

A magánindítványnak az a következménye, hogy megindítja az eljárást, amely egy vizsgálóbíróhoz kerül.

Az ügyészségnek nem áll módjában meggátolni az eljárás megindítását. Vádiratot kell készítenie, kivéve, ha vitathatatlan, hogy az eljárást nem lehet lefolytatni olyan okból, mely kihat a vádra, vagy vitathatatlan, hogy a cselekmények nem valósítanak meg törvénysértést. Ebben az esetben a vizsgálóbíró az ügyészi oppozíció ellenére eldöntheti, hogy vizsgálatot indít-e a magánindítvány alapján, hogy a büntetőeljárás folyamatban maradjon.

A tárgybani ügyben az ügyészség nem helyezkedett szembe a sértettek által megindított eljárással, mivel 2001. január 25. napján benyújtott egy vádiratot, így a sértettek jogszerűen jártak el.

Ki kell emelni, hogy a magánindítványban szereplő tényálláshoz a vizsgálóbíró kötve van.

A vizsgálóbíró, akihez 2000. október 25. napján magánindítvánnyal fordultak, a büntetőeljárást 2002. július 29. napján megszüntető döntést hozott. Döntését azzal indokolta, hogy „tekintve, hogy senki ellen sincs elegendő terhelő bizonyíték, arra nézve, hogy elkövette volna a bejelentett vétségeket.”.

Ez a döntés azt jelenti, hogy a vizsgálóbíró úgy értékelte, hogy a tudomására hozott bizonyítékok nem elegendőek ahhoz, hogy bárkit is büntetőbíróság elé állítson ebben az ügyben, ekként bizonyítékok hiányában felmentő ítéletről van szó, tényekkel alátámasztva.

Ez nem abból ered, hogy választási joga van az eljárás megindítása felől, mivel a vizsgálóbíró nem jogosult véget vetni az eljárásnak célszerűségi megfontolásokból, sőt, az ügyet mindenképpen bíróság elé kell vinnie, ha egy törvénysértés tényállási elemei megvalósulnak, és ha az eljárás jogi feltételei fennállnak.

Ellentétes döntése így azt jelenti, hogy az eljárás folytatását nem értékeli lehetségesnek jogi, illetve ténybeli indokok alapján.

Ekként büntetőeljárást megszüntető hatálya van ennek a döntésnek, mivel az érintett tényeket már nem lehet többé büntetőbíróság előtt vizsgálat tárgyává tenni.

Másképpen, a vizsgálóbíró által hozott eljárást megszüntető határozat lényegében egy, a feladatköréből eredő bírósági döntés, amely abból ered, hogy büntetőjogi törvénysértés nem történt, vagy a cselekmény nem üldözhető büntetőjogilag, továbbá jogerős hatálya van, amely nem teszi lehetővé újabb eljárás kezdeményezését ugyanazon személy ellen.

A magyar másodfokú bíróság hivatkozott arra is, hogy az elbíráláskor hatályos 1998. évi Be. 6. § (3) bekezdés d) pontja szabályozza az általános alapelvek között az ugyanazon személy ellen ugyanazon cselekmény miatti kétszeri eljárás tilalmát. A Be. említett szabálya a *res iudicata* elvén alapszik és már jogerős döntés esetében alkalmazandó. A magyar jogszabályok részét képezik ezen túl a *non bis in idem* elvével is foglalkozó azon nemzetközi egyezmények, amelyet Magyarország átültetett belső jogába. A SMVE-t az Amszterdami Szerződéshez fűzött jegyzőkönyvvvel emelték be a tagállamok a közösségi jogba. Ennek következtében Magyarország 2004-es csatlakozásával a schengeni elveket is átvette. Minderre tekintettel a SMVE 54. cikkében foglaltakra figyelemmel a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyezte és a büntetőeljárást – mivel a cselekményt már jogerősen elbírálták – megszüntette.

Az ügyész fellebbezése folytán eljáró Fővárosi Ítéltábla, mint harmadfokú bíróság⁵⁰⁷ a másodfokú bíróság határozatát helybenhagyta.

Megállapította, hogy helytálló a másodfokú bíróság azon álláspontja, miszerint eljárási szabályt sértett az elsőfokú bíróság, amikor a rendelkezésre álló francia eljárások anyagának, valamint a határozatoknak a vizsgálata nélkül döntött arról, hogy a vádlottal szemben folyamatban lévő eljárás nem ütközik a kétszeres eljárás tilalmába, a francia határozatok nem jogerőre képes ügydöntő határozatok és így nem felelnek meg a SMVE-ben foglalt feltételeknek.

A másodfokú bíróság – megtartva az eljárási szabályokat – helyesen járt el akkor is, amikor az elrendelt bizonyítás keretében megkereste a minisztériumot.

A másodfokú bíróság törvényesen foglalt állást, amikor az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését nem látta indokoltnak és nem tévedett akkor sem, amikor a vizsgálóbíró permegszüntető határozatát és a Párizsi Elsőfokú Bíróság 12. tanácsa ítéletét a kétszeres eljárás tilalmát megalapozó határozatokként fogadta el.

A másodfokú bíróság jogi érvelését a Fővárosi Ítéltábla akként egészítette ki, hogy a hivatkozott EUB-döntések alapján a *ne bis in idem* elve szükségszerűen magába foglalja azt, hogy a tagállamokban létezik egy kölcsönös bizalom egymás büntető igazságszolgáltatási rendszerének irányában és a tagállamok mindegyike elfogadja a

⁵⁰⁷ Fővárosi Ítéltábla Bhar.308/2009/7. 2010. november 17.

másik tagállamban hatályban levő büntetőjog alkalmazását még akkor is, ha saját nemzeti jogának alkalmazása attól különböző eredményre vezetne.

Ahol az ügyészség határozatai szüntették meg az eljárást, akikkel szemben ilyen jellegű eljárások miatt az eljárás indításának joga elenyészik, úgy kell tekinteni, mint akiknek az ügyét már „jogerősen elbírálták”, még akkor is, ha egyetlen bíróság sem vett részt az eljárásban és az eljárás eredményeként meghozott határozat nem ölti ítélet formáját, mivel a SMVE a *ne bis in idem* alkalmazásának nem szab semmilyen ilyen típusú eljárási vagy formai feltételt.

Ezen túl a Bíróság a SMVE 54. cikkében foglalt „ugyanazon cselekmény” kapcsán azt fejtette ki, hogy az azonos cselekmény nem függ sem az azonos jogtárgy védelemtől, sem az azonos minősítéstől, egyedüli jelentősége „az egymáshoz elválaszthatatlanul kötődő konkrét körülmények együttesének” vagyis a történeti tényállásnak van.

A Bíróság azonban meghagyja a tagállami bíróságoknak a döntés lehetőségét, hogy a kérdést mindig aktuálisan, esetről-esetre, a hatáskörrel rendelkező bíróság döntse el, mégpedig megvizsgálva, hogy a történeti tényállás egymáshoz időben, térben és tárgyuk szerint elválaszthatatlanul kötődő cselekmények együttesének minősül-e.

Ezt az ítéletet vette figyelembe az Alkotmánybíróság a 32/2008. (III. 12.) AB határozatában, amikor a határozat IX. fejezetében megállapította, hogy az európai büntetőügyi és igazságszolgáltatási együttműködésben kulcselemet képező szabály az együttműködésben résztvevő másik állam jogrendszerébe vetett bizalom.

Az Alkotmánybíróság továbbá a 42/1993. (VI. 30.) AB határozatában kifejtette, hogy a büntetőeljárásnak alkotmányos jelentőségű, az állam büntető hatalmának további korlátait kijelölő rendelkezése szerint büntetőeljárást nem lehet indítani, a már megindult eljárást meg kell szüntetni, ha a terhelt cselekményét már jogerősen elbírálták, kivéve a perújítást és a felülvizsgálat esetét. E szabályban a büntetőjogi felelőségre vonásra irányadó, egymással szorosan összefüggő, két garanciális elvből, a *res iudicata*, az egyszer elbírált cselekmény „ítelt” jellegéből, valamint a *ne bis in idem*, az ugyanolyan cselekmény miatti kétszeres eljárás alkotmányos jelentőségű tilalmából következő relatív eljárási akadály fogalmazódik meg.

Az elbíráláskor hatályos Be. 6.§ (3) bekezdésének d) pontja egy tisztán büntetőjogi akadályról, a többszöri eljárás tilalmáról rendelkezik, mely alapelv kiemelkedő jelentőségét mutatja, hogy a nemzetközi egyezmények is deklarálják.

A többszöri eljárás tilalmának vizsgálata során azt kell elemezni, hogy egy jogerős bírósági határozattal elbíralt cselekmény (történeti tényállás) és egy újabb eljárásban vád tárgyává tett cselekmény azonos-e vagy eltérő. Amennyiben a bíróság a vád tárgyává tett és a bűncselekmény egységébe történő cselekményt jogerősen elbírálta, határozata a bűncselekmény tekintetében *res iudicatá*t eredményez. A Be. 6.§ (3) bekezdés d) pontjára figyelemmel nincs helye újabb vádemelésnek olyan rész-cselekmény miatt, amely a már elbíralt bűncselekmény egységébe tartozik, de nem képezte a jogerős határozatban megállapított tényállás részét. Ez az értelmezés egyaránt érvényes a belső jogban és akkor is, ha a jogerős határozatot másik tagállam igazságügyi hatósága hozta.

A harmadfokú bíróság azt is rögzítette, hogy a francia igazságügyi rendszerben a vizsgálóbíró a bírósági szervezet része. A meghatározott jelentősebb tárgyi súlyú ügyekben a nyomozást végző rendőrséget irányítja, maga is meghallgatásokat fogantat, majd a vizsgálata eredményeként, döntést hoz arról, hogy a bizonyítékok elegendőek-e az eljárás folytatásához, a vádemeléshez. Abban az esetben, ha a rendelkezésre álló bizonyítékok nem elegendőek, „ordonnance de non-lieu-t”, vagyis eljárást megszüntető határozatot hoz. Határozata ellen az illetékes másodfokú bíróság vádtanácsához nyújtható be fellebbezés. Az pedig kétségtelen tény, hogy a tárgybani ügyben a perorvoslatra jogosultak, köztük az államügyész sem élt a fellebbezés jogával, így a határozat jogerőre emelkedett.

Ezen jogértelmezés és adatok, valamint a kiegészített tényállás alapján így megállapítható, hogy a vizsgálóbíró a rendőrséget tanúmeghallgatások fogantatására, könyvelési adatok, számlák lefoglalására utasította, majd a rendelkezésre álló iratokat – köztük jegyzőkönyveket, különféle bírósági határozatokat, a cégek és a vádlott között létrejött megegyezést – értékelte. Ezt követően vont arra következtést, hogy senki ellen sem volt „elég terhelő bizonyíték” a feljelentett vétségek elkövetését illetően.

Mindezekből pedig egyértelműen megállapítható, hogy a vizsgálóbíró határozata, valamint a vizsgálóbírói határozatot ítélt dolognak tekintő azon elsőfokú bírói határozat, amely a közbírói eljárást azzal szüntette meg, hogy „az abban szereplő tények ügyében már ítélethozatal történt”, jogerős elbírálásnak minősül.

VIII.3.4. Külföldi felmentő ítélet érvényesülése

Megismételt eljárásban a Fővárosi Törvényszék⁵⁰⁸ elsőfokon egyes vádlottakat többrendbeli csalás büntette miatt végrehajtandó szabadságvesztés büntetésekre ítélte, míg másokat felmentett az ellenük emelt vád alól.

Az irányadó tényállás szerint a vádlottak egy bécsi székhelyű cég befektetési tanácsadó céget alapítottak, amelyben telemarketing módszerekkel külföldi árutőzsdei befektetéseket ajánlottak a magánszemély ügyfeleknek. A telemarketing során működése során az értékesítők időnként olyan álreferencia személyt adtak meg az érdeklődő ügyfeleknek, aki valójában a cégnél dolgozott, és az elégedett ügyfél szerepét játszotta el. Gyakori volt az álnév használata is annak érdekében, hogy később az esetlegesen elégedetlenné váló ügyfél ne tudja beazonosítani azt a személyt, aki a befektetésre rábeszélte.

Miután az ügyfelek befizették vagy átutalták a befektetésre szánt összeget a cég valamely magyarországi bankszámlájára, a társaság bécsi irodájában a vádlottak irányításával az esetek nagyobb részében úgy alakították a csak papíron létező árutőzsdei ügyleteket, hogy az ügyfelek kezdetben nyereséget könyveltek el, majd az esetleges újabb befizetések után a befektetés veszteségbe fordult, végül pedig minden pénzüket elveszítették.

Az ügyfeleknél szükségszerűen bekövetkezett a befektetés teljes összegének „elvesztése”, ők azonban szinte minden esetben azt gondolták, hogy a pénzüket valódi árutőzsdei ügyleteken veszítették el, egy rendkívül kockázatos befektetési formában.⁵⁰⁹

Az eljárás során a IV. r. vádlott védője többször hivatkozott arra, hogy a Francia Köztársaság Strasbourgi Városi Bírósága 2003. október 3. napján kelt ítéletében a vádlottat csalás büntettének vádja alól felmentette, így a cselekmény jogerős elbírálásra került, melynek folytán jelen eljárást meg kell szüntetni.

A védő indítványának alapjaként a SMVE 54. cikkének (1) bekezdésére hivatkozott.

Az elsőfokú bíróság a vádlott védőjének álláspontját ebben a kérdésben nem osztotta, mivel a hivatkozott rendelkezés kifejezetten elítélés esetére vonatkozik, miközben a hivatkozott ítélet alapján a terheltet Franciaországban felmentették. Ezen túl álláspontja szerint nem áll fenn a tettazonosság ténye sem, mivel a bécsi székhelyű cég különböző

⁵⁰⁸ Fővárosi Törvényszék B.478/2012/133. 2017. május 29.

⁵⁰⁹ Az irányadó tényállás teljes ismertetése ezen értekezés témája tekintetében irreleváns, ekként terjedelmére is figyelemmel, csak a csalási elkövetési magatartás lényeges elemeire fókuszáltam.

országokban folytatott tevékenysége egymástól elkülönült oly módon, hogy minden egyes országban más-más marketingcég működött, illetve azokban helyi állampolgárok dolgoztak, tehát a szervezeti felépítés és a cselekményekben résztvevő személyek köre nem volt azonos. Az, hogy a részben azonos elkövetői kör, részben ugyanazon cégek bevonásával, de különböző országokban, ugyanolyan módszerrel követett el csalásokat, a tettazonosság követelményének nem felel meg, az ily módon elkövetett cselekmények egymástól elkülönülnek.

A többirányú fellebbezés folytán eljáró másodfokú bíróság⁵¹⁰ e tekintetben osztotta az elsőfokú bíróság álláspontját, de abban egyetértett a védelem okfejtésével, hogy a hivatkozott elv érvényesítésével kapcsolatban mind a felmentés, mind a bűnösség megállapítása ítélt dolgot jelent, azaz *res iudicata* hatást vált ki. Megállapította, hogy a tettazonosság vizsgálatakor az elsőfokon eljáró törvényszék helyesen állapította meg a francia ítéletben elbírált cselekmény és a magyar büntetőügyben vád tárgyává tett cselekmények közti eltérést, amit már önmagában az a tény is mutat, hogy a francia ítéletben sértettként feltüntetett személy jelen büntetőeljárásban nem szerepel sértettként, ebből adódóan a francia eljárásban elbírált elkövetési magatartás sem képezhetette a magyar büntetőügy tárgyát.

VIII.4. Konklúzió

Az ismertetett jogesetek jól szemléltetik, hogy a magyar bíróságok előtt folyó eljárásokban már közvetlen hivatkozási alapként jelenik meg a SMVE 54. cikke.

A SMVE-vel szemben egyébként a gyakorlatban – a már hivatkozott fordítási kérdőjeleken túl – nem merült fel kritikai észrevétel.

Emellett véleményem szerint az ismertetett jogesetek alapján az is kijelenthető, hogy a magyar felsőbb bíróságok az alkalmazási kétségeket az Európai Unió Bíróságának esetjogára hivatkozással önállóan, előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezés nélkül is megfelelően feloldották. E folyamat során pedig maximálisan figyelembe vették a két

⁵¹⁰ Fővárosi Ítéltábla Bf.223/2017/30. 2018. június 12.

nemzetközi bíróság által is követett azon megközelítést⁵¹¹, amely alapján a terheltre legkedvezőbb értelmezést kell alkalmazni.

Az EUB esetjoga pedig – az időrendi sorrendet is elemezve – elsődlegesen a strasbourgi alapjogi felfogáson alapul, azt magába olvasztotta.

Utóbb az EUB jogfejlődése, jogfejlesztése pedig visszahatott az EJEB határozathozatalára, így alakítva ki a két bíróság közötti tulajdonképpeni kölcsönös elismerést, mondhatni bizalmat.

Elismerve a két jogalkalmazó intézmény alapvetően azonos dogmatikai megoldásait⁵¹², egyes szerzők szerint, míg az EJEB joggyakorlata kiforrottnak mondható, az EUB-é nem⁵¹³ – ez a megállapítás azonban a büntetőjogra nem érvényes, a fenti jogesetek is azt támasztják alá, hogy e jogterületen az EUB döntései következetesek⁵¹⁴, egymásra épülők.

Ami pedig a nem bíróság általi megszüntető határozatok megítélését, vizsgálatát illeti, a fenti, viszonylag kevés számú fellelhető jogeset arra enged következtetni, hogy a magyar jogalkalmazók maximálisan figyelembe veszik a luxembourgi és a strasbourgi bíróságok e tárgyú releváns döntéseit – teszik ezt mindezt annak ellenére, hogy a jogerő-hatás hazai dogmatikai háttere – mint korábban bemutattam – nem került tágitásra. Ehhez kapcsolódik azonban, hogy a magyar bíróságok következetesen alkalmazzák az

⁵¹¹ Norel Neagu: The Ne Bis in Idem Principle in the Interpretation of European Courts: Towards Uniform Interpretation. In: Leiden Journal of International Law, Dec 2012, Vol. 25 Issue 4, pp 955-977. 957. oldal

⁵¹² Az Európai Unió Bíróságának, az Emberi Jogok Európai Bíróságának, az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának, valamint az Amerikai Emberi Jogok Bíróságának értelmezési irányainak eltéréseiről lásd részletesen Norel Neagu i.m.

Emellett Michiel Luchtman leszögezi, hogy a Charta 50. cikk és az EJEE 7. kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkének azonos szövegezése nem azonos „jogalkotói szándékot” takar, mivel a Chartához fűzött Magyarázat [Explanations relating to the Charter of Fundamental Rights OJ C 303, 14.12.2007, p. 17–35] szerint a tiltó szabály két azonos természetű, azaz büntetőjogi szankció halmazátára vonatkozik (úgy az angol, mint a magyar nyelvi verzióban) – Michiel Luchtman: *Transnational Law Enforcement in the European Union and the Ne Bis In Idem Principle*. Review of European Administrative Law, 2011, Vol. 4 Issue 2, pp 5-29. p 11.

⁵¹³ Alessandro Rosano i.m. 58. oldal

⁵¹⁴ Ezzel részben ellentétes állásponton van saját belső joga, a román jog kontextusában Darius-Dennis Pătrăuș, aki szerint a Gasparini ügyben az EUB eltért a saját doktrínájától, mivel egyfelől teret adott a forum shoppingnak, másfelől az elvételés intézményének új aspektusát nyitotta meg. Ugyanakkor elismeri, hogy az EUB gyakorlata teljes mértékben megfelel az EJEB értelmezési irányainak, illetve alapvetően mégis inkább következetesnek mondható. - Darius-Dennis Pătrăuș: *The Non Bis in Idem Principle in the Case Law of the Court of Justice of the European Union - Consistency or Inconsistency?* AGORA International Journal of Juridical Sciences, 2018, Issue 1, pp 25-34. 31. és 34. oldal

igazságügyi hatóság önálló uniós jogi fogalmát⁵¹⁵, szintén annak ellenére, hogy a hazai jogelméletben még ez sem került kimunkálásra.

IX. Záró gondolatok – következtetések, javaslatok

A *ne bis in idem* hazai fejlődéstörténete jól szemlélteti, ahogy a kezdeti magánjogi felfogásból áttevődött a büntető eljárási jogba, először államon belüli, majd államközi alkalmazhatósági értelemben.

Korábbi büntetőjogász elődeink azonban gyakran szembesültek azzal, hogy ezen elv tartalmi ismérveit – tételes jogi rendelkezés hiányában – értelmezzék, nyilvánvalóan az adott társadalmi-politikai viszonyok mellett. Szerencsére az utolsó módosítások során a jogalkotó már figyelemmel volt a tágabb társadalmi változásokra, a megváltozott viszonyokra, és a jogegység biztosítását végző legfőbb szerv, a Kúria álláspontját végezetül tételes jogként is rögzítette, ezáltal egyértelmű helyzetet teremtve.

Király Tibor idézett megállapításával⁵¹⁶ a több mint 15 éves bírói gyakorlatom tapasztalatai alapján alapvetően egyetértek, de véleményem szerint a *ne bis in idem* elvének fejlődéstörténete éppen azt igazolja, hogy a jog – nem csak a jogalkotás, hanem a jogalkalmazás is – időnként képes gyorsan reagálni a változó társadalmi-politikai környezetre, kihívásokra.

Minderre kiváló példa, hogy például 2018-at megelőzően az elismerési eljárások rendező elve az volt, miszerint mindig vizsgálni kellett, hogy a külföldön lefolytatott eljárás összhangban áll-e a magyar joggal.

⁵¹⁵ Lásd C-510/19. 2020. november 24. [ECLI:EU:C:2020:494], illetve C-508/18. és C-82/19. számú egyesített ügyek 2019. május 27. [ECLI:EU:C:2019:456] - E döntéseiben az Európai Unió Bírósága rögzítette, miszerint az igazságügyi hatóság az európai jog önálló fogalma, az igazságszolgáltatásban részt vevő hatóságokat jelenti, mely magában foglalja a bíróságokat és ügyészségeket, de nem foglalja magában a rendőri szerveket és a minisztériumokat, egyéb végrehajtó hatóságokat. Utóbbiak ugyanis nem szolgálnak olyan magas szintű eljárási garanciákkal, amely a tagállamok közti nagy fokú, kölcsönös bizalom megkövetel. Az egyes tagállami ügyészségek jogállása közti különbségek folytán mindazonáltal ügynként szükséges vizsgálni, hogy a kibocsátó ügyészség igazságügyi hatóságnak tekinthető-e.

Lásd e témában bővebben Czédli Gergő: *Az ügyész által kibocsátott európai elfogatóparancs megítélése és az igazságügyi hatóság fogalma az Európai Bíróság által a C-508/18. és C-82/19. számú egyesített ügyben hozott ítélet alapján*, valamint *Az ügyész, mint az európai elfogatóparancs végrehajtása során eljáró hatóság megítélése és az igazságügyi hatóság fogalma az Európai Bíróság által a C-510/19. számú ügyben hozott ítélet alapján* - EJSZH blogok (korlátozottan hozzáférhető)

⁵¹⁶ Értekezés IV. fejezet 136. számú lábjegyzetben jeleztek

Így a külföldön elítélt magyar állampolgárok elítélésének ténye és a kiszabott büntetések nem automatikusan kerültek be a magyar bűnügyi nyilvántartásba.

A Balogh-ítélet egyik következtetése volt azonban, miszerint ez az eljárás nem volt uniókonform⁵¹⁷.

Ugyanakkor a Bíróság ítélete alapján az is megállapítható, hogy a külföldi ítélet elismerésével kapcsolatos eljárás nem feltétel nélkül és nem minden esetben ellentétes az Európai Unió jogával. Ezt a következtetést erősíti a Lada ügyben hozott luxembourgi ítélet indokolása is.⁵¹⁸

A külföldi/tagállami ítéletek elismerésének új rendszere – amely a hivatkozott kúriai és alsóbb bírósági döntések alapján is szorosan kapcsolódik a *ne bis in idem* elvének alkalmazhatóságához – megfelel mind a Balogh-ítéletben, mind a Kerethatározatban foglaltaknak.

Az eljárás megnevezésének változása is ezt tükrözi: a külföldi ítélet érvénye (ideértve a tagállami ítéletek megfeleltetését is) és a bíróság eljárása (az elismerés) egymástól elkülönült fogalmak: a bíróság az eljárás, az elismerés során nem a külföldi ítélet érvényét ismeri el, hanem magát az ítéletet, és ezzel biztosítja annak – meghatározott tartalommal történő – érvényesülését.

Meg kell azonban jegyezni, hogy nem uniókonform, miszerint a Be. 4. § (8) bekezdésének és az EÜtv. 109. § rendelkezésének összevetéséből az a következtetés vonható le⁵¹⁹, hogy bár közvetve, de a SMVE 55. cikkénél tágabb körben teszi a magyar jogalkotó alkalmazhatóvá a SMVE 54. cikk alóli kivételek körét.

Itt azonban utalni kell arra, hogy EÜtv. új 111/G. § (6) bekezdés a) pontja és 111/I. §, valamint az Nbjt. 46. § (5) bekezdés és 48. § (10) bekezdés 2021. január 1. napjától hatályba lépett rendelkezései feloldják a már hivatkozott anomáliákat, megszüntetik a hiányosságokat: így többek között elkerülhetővé vált a már elismert, megfeleltetett ítéletek ismételt elismerése, megfeleltetése.

⁵¹⁷ Ismételtelen ki kell azonban hangsúlyozni, hogy a Balogh-ítéletben a Bíróság a külföldi ítélet elismerésével kapcsolatos eljárást az ECRIS kerethatározatokkal összefüggésben vizsgálta.

⁵¹⁸ C-390/16. számú ítélet [44] bekezdés

⁵¹⁹ A jogértelmezési levezetésre lásd Tóth Géza (2020.) i.m. 335-336. oldal azzal, hogy bár Tóth Géza még az 1998. évi Be. rendelkezéseit vette alapul, következtetése a mai napig érvényes.

A nem magyar ítéletek hazai büntetőeljárásban való felhasználása érdekében való lefordíttatásának díja, mint bűnügyi költség viselése vitáját az Európai Unió Bírósága, és ítélete következményekként a jogalkotó, míg a kirendelt védői díjazásokkal kapcsolatosakat időközben az Alkotmánybíróság zárta le, így e körben sincsen immár jogalkalmazói kétség.

Itt szükséges ugyanakkor megjegyezni, hogy akár jogalkotói, akár legfelsőbb bírósági oldalról megfontolandó az ügydöntő határozatok körének egyértelműsítése, mondhatni egységesítése az egyes azonos szintű jogszabályok eltérő fogalom-használata okán.

A fentiekén túl, már a külföldi ítélet érvényének elismeréséből sem következett azonban automatikusan az abban kiszabott büntetés, alkalmazott intézkedés végrehajtása is. A végrehajtáshoz kell annak átadása-átvétele is.

Kétségtelen, hogy a korábbi szabályozásból a külföldi ítélet érvénye elismerésének és a külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtása átvételének szétválasztása a különös, illetve kizárólagos illetékesség mellett nem kívánt dupla eljárást és határozatot eredményezhetett.⁵²⁰

Ugyanakkor ez a megállapítás ma már nem érvényes, különösen a tagállami ítéletekre vonatkozó részletszabályokra, illetőleg az újbóli egységes kizárólagos illetékességre tekintettel. Azonban abban nem volt változás, módosítás, hogy már az érvényében elismert külföldi ítéletben kiszabott szabadságvesztés büntetés sem volt automatikusan összbüntetésbe foglalható.

A korábbi szabályozásra vonatkozó dogmatikai alapvetés volt azonban, hogy a korábban jogerősen kiszabott felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának utólagos elrendelése, a feltételes szabadság megszüntetése vagy a visszaesés megállapítása és következményeinek levonása a terhelt átadásával biztosított hazai büntetőeljárásnak már kizárólag a belső jogra tartozó kérdése volt.⁵²¹

Az elemzett jogesetek is rámutattak arra, hogy bár a tagállami ítéletekkel kiszabott, végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés büntetések végrehajtásának újabb,

⁵²⁰ Fejes Péter (2016/3.) i.m. 24. oldal

⁵²¹ Fejes Péter (2016/3.) i.m. 27. oldal

immár hazai büntetőeljárásban való elrendelése, a büntetőjogi felelősség szempontjából marginálisnak tűnik, azonban jelentős számban történő helytelen alkalmazása a terheltek szempontjából nem csak egyénileg, de összességében is súlyos hátrányokhoz vezethet, a jogalkalmazók figyelmét (ez sem) kerülheti el.

Egyes vélemények szerint⁵²² a nemzetközi vonatkozású büntetőügyek intézésének szabályozása bonyolult, elbírálásukhoz speciális szakértelem szükséges.

Kétségtelen, hogy jogalkalmazói iránymutatások jellemzően túlhaladtak, illetve e területen büntető jogegységi határozat vagy büntető kollégiumi vélemény egyáltalán nincs. Kevés a közzétett elvi határozat, döntések is, és már azok is jellemzően meghaladtak az időközbeni jelentős és széles körű jogszabály-változásokra tekintettel, indokolt felülvizsgálatuk – különösen az alábbiakban jelzett korlátozott precedensrendszer kvázi bevezetésére.

E hiányosságokat az Országos Bírószági Hivatal Európai Jogi Szaktanácsadói Hálózata, valamint a büntető kollégiumvezetők országos értekezlete több alkalommal kísérelte meg pótolni (a Hálózat szinte pótolhatatlan a speciális tudásmegosztás területén), ugyanakkor bár ezen testületek álláspontjainak fontos gyakorlati jelentősége és haszna van, de a nomenklatúra szerint a bírósági testületi állásfoglalások közé nem tartoznak, továbbá a jogalkalmazók szélesebb köre előtt nem válnak/váltak ismertté, a törvényszéki büntető kollégiumi állásfoglalások érvényessége pedig teljesen területiális.⁵²³

Fel kell hívni a figyelmet arra azonban, hogy 2020. április 1-től jelentős változások léptek hatályba a Kúria, és úgy általában a bíróságok joggyakorlat-egységesítő tevékenységében.

A módosítások fő iránya a jogegységi eljárás és a jogegységi határozatok jelentőségének megerősítése volt.

Emellett megjelent az ún. jogegységi panasz eljárás, ahol a jogegységi panasz tanács egyedi panaszok ügyében jogegységi hatállyal dönt. Párhuzamosan megszűntek a Kúrián az elvi közzétételi tanácsok, megszűnt a Kúria által közzétett elvi bírósági határozat (EBH) és elvi bírósági döntés (EBD). A fentiek következményeként, a Bírószági Határozatok (BH) Kúriai Döntések folyóiratban közzétett eseti döntések tájékoztató

⁵²² Fejes Péter (2016/3.) i.m. 28. oldal és hasonló következtetésre jut Tóth Géza is – lásd Tóth Géza (2020) i.m. 341. oldal

⁵²³ Fejes Péter (2016/3.) i.m. 28. oldal

jellegűek lettek. Ezen túl az új törvényi szabályozás⁵²⁴ értelmében bírói testület, bírósági vezetők, illetve bírák tanácskozása nevében nem tehető közzé olyan jogértelmezési célú állásfoglalás, amelynek meghozatalára törvény nem ad felhatalmazást.⁵²⁵

Mindez azt is jelenti, hogy a korlátozott precedensrendszer bevezetésével fokozott felelősség hárul nem csak a Kúria Büntető Kollégiumára mint egészre, de az egyes tanácsokra is, hiszen a Kúria 2012. január 1. után hozott és a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett és egyedi ügyben meghozott határozatától csak rendkívül indokolt esetben lehet eltérés. Természetesen egyedi ügyekben a bírói tanácsok nincsenek elzárva attól, hogy a korábbi elvi döntésekre hivatkozzanak.⁵²⁶

Mindez véleményem szerint azért is bír jelentőséggel, mert az Európai Unió Bírósága minden releváns ügyben leszögezte, hogy a *ne bis in idem* elve alkalmazásának vizsgálata a tagállami bíróság hatáskörébe tartozik, az egyedi eset összes körülményének elemzése után.

Így nélkülözhetetlen az igazságszolgáltatási szereplők hatékony felkészítése e szerepre, illetve a már meglévő tudásbázis erősítése, a kúriai irányadó döntések felülvizsgálatának megfontolása.

Ami a *ne bis in idem* elvének tágan értelmezett alkalmazását illeti, jól látható, hogy a magyar bíróságok előtt folyó eljárásokban már közvetlen hivatkozási alapként jelenik meg a SMVE 54. cikke. Az ismertetett jogesetek alapján az is kijelenthető, hogy a magyar felsőbb bíróságok az alkalmazási kétségeket az Európai Unió Bíróságának és az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogára hivatkozással önállóan, előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezés nélkül is megfelelően feloldották.

E körben azonban egy konferencián⁵²⁷ felmerült, az luxembourgi és különösen a strasbourgi esetjog mennyire hivatkozható közvetlenül a magyar ítéletek indokolásában. A résztvevők többségének álláspontja szerint, amellyel magam is egyetértek, csak külön erre irányuló védelmi vagy vádképviselési hivatkozás esetén van ennek helye,

⁵²⁴ Ld. a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLVI. törvény 2020. április 1. napjától hatályos 27-72/A. §, 41/A-D. §

⁵²⁵ Darák Péter: *Fórum Kúriai Döntések* 2020/3., 2020. február 4.

⁵²⁶ A korlátozott precedensrendszer bevezetésének okairól és várható hatásairól lásd bővebben Varga Zs. András: *Tíz gondolat a jogegységről és a precedenshatásról* Magyar Jog, 2020/2., 81-87. oldal és Osztovits András: *Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés?* Magyar Jog, 2020/2., 72-80. oldal

⁵²⁷ EJSZH konferencia 2020. november 25-28., Elek Balázs „Az EJEB határozatainak közvetlen hivatkozhatósága a tagállami bírósági eljárásokban” című előadása

megjegyezve, hogy önmagában egy strasbourgi döntésre hivatkozás még nem támasztja alá egy eljárás tisztességes voltát.

A kutatás során⁵²⁸ azonban az is megállapítható volt, hogy – empirikus tapasztalataim szerint – a nemzetközi érintettségű ügyek arányához képest rendkívül kevés számú ügyben merül fel a határokon átnyúló *ne bis in idem* elvének alkalmazásának egyáltalán a lehetősége, amely leginkább arra vezethető vissza, hogy sem az ügyben eljáró bírók, sem az ügyfelek (ügyész, védelem) nem ismerik fel az alkalmazás lehetőségét, a feltételek fennállását.

Ez pedig visszavezethető az európai büntetőjogi tudás hiányosságára, valamint arra, hogy a jogszabályi előírás⁵²⁹ ellenére sem vált „napi rutinná” az európai bűnügyi nyilvántartás adatainak ellenőrzése.

Hasonlóan, a *ne bis in idem* elve alkalmazásának másik aspektusa sem bír jelenleg még jelentőséggel a büntető igazságszolgáltatásban: a költségvetési visszaélésekkel kapcsolatos ügyek viszonylagos nagy száma ellenére, a büntető ügyekben még mindig ritkán merül fel a kétszeres eljárás tilalmának vizsgálata olyan eljárásokban, ahol a büntetőbírság eljárását korábban közigazgatási, jellemzően adóhatósági eljárás előzte meg.

Továbbra⁵³⁰ is egyetértek Elek Balázs azon megállapításával, miszerint a büntetőügyek elbírálásának szemléletében közvetlen változás egyelőre nem várható⁵³¹.

Az viszont egyre inkább elvárható a büntető ügyekben eljáró bíróságoktól az irányadó és közzétett felsőbb bírósági és alkotmánybírói határozatokra tekintettel, hogy a korábbi közigazgatási szankciók kapcsán állást foglaljanak abban a kérdésben, hogy a közigazgatási eljárásban kiszabott bírság, egyéb intézkedés mennyiben sorolható a büntetőjogi jogkövetkezmények közé, valamint a büntető szankciók kiszabása során erre is figyelemmel legyenek⁵³², ekként biztosítva a *fair trial* garanciális megtartását.

⁵²⁸ A nyilvános döntvénytáron kívül a büntető kollégiumvezetők és az európai jogi szaktanácsadó bírák közvetlen megkeresése.

⁵²⁹ Be. 498. § (3) bekezdés

⁵³⁰ Lásd Szabó Judit: *Közigazgatási jogvita kontra büntetőjog*, JURA megjelenés alatt

⁵³¹ Figula-Elek i.m. VI. rész

⁵³² Erre kiváló példa a Debreceni Ítéltábla Bf.II.589/2018/26. számú határozata.

Márpedig ennek azért is van jelentősége – szintén egyetértve Elek Balázs következtetésével –, mivel a közigazgatási bírságok megfizetése jelentőséggel bírhat a (büntetőjogi) pénzbüntetések szabadságvesztésre történő átváltoztatása során.⁵³³

A disszertációban vizsgált jogesetekből az a következtetés is levonható, hogy a *ne bis in idem* elv alkalmazásával kapcsolatos kérdések köre kimeríthetetlen.

Az államközi cél az, hogy az állampolgárok a személyek szabad mozgása elvét zavartalanul tudják gyakorolni, nem tartva attól, hogy egy tagállamban eljárás indul ellenük olyan cselekmény miatt, amelyet egy másik tagállamban már elbíráltak. Az elv érvényesülése nemcsak az állampolgároknak kedvező, hanem a tagállamoknak is, mivel olyan cselekmény miatt, amelyet más tagállamban már elbíráltak, nem kell eljárást folytatni az adott országnak, így ezzel is csökkenthető az ügyteher, még hatékonyabbá válhat az ítélkezés.⁵³⁴

Éppen erre tekintettel 2003. évben Görögország egy kifejezetten a *ne bis in idem*mel foglalkozó kerethatározat-tervezetet terjesztett elő.⁵³⁵ Ugyan a Tanács e kérdésben nem tudott megegyezni⁵³⁶, azonban az ezzel kapcsolatos munka eredménye a 2005-ös Zöld Könyv lett, amely kiemelt célként rögzítette, hogy Unió csökkentse a jelenlegi uniós jogi eszközökben szereplő azon okokat, amelyekre hivatkozva meg lehet tagadni a más tagállamokban hozott bírósági határozatok végrehajtását.

Külön önálló jogforrás hiányában az 1990-es SMVE csupán öt cikkbe sűrítette a kettős büntetés tilalmának lényegét, azonban szinte minden szava értelmezési kérdést vet fel a gyakorlatban, mely értelmezés – hézagpótló jelleggel⁵³⁷ – továbbra is az Európai Unió

⁵³³ Elek Balázs: *Administrative and criminal proceedings in reflection of the principle ne bis in idem* In: Konferenciakötet: A jogi szabályozás harmonizálása az Európai Unió vívmányaiival - a boszniai és hercegovinai helyzet és mások tapasztalatai (eljárások), Banja Luka, 2018. március 30. 94-101., 101 oldal

⁵³⁴ Pápai-Tarr i.m. 116. oldal

⁵³⁵ Initiative of the Hellenic Republic with a view to adopting a Council Framework Decision concerning the application of the „ne bis in idem” principle 2003/C 100/12. OJ C 100, 26.4.2003, p. 24–27 A kezdeményezés a *ne bis in idem*et egyéni jogként definiálja, kiindulópontként említi.

⁵³⁶ Vervaele a kezdeményezés kritikájaként jegyzi meg, miszerint abszurd az olyan kizáró közigazgatási szankciók alkalmazhatósága, amely nem számítható be a büntetőbíróság előtt, annak ellenére, hogy a német jog ezt lehetővé teszi, de az EJEB esetjogának fókuszában áll. Ezen túl a tervezet túl sok kivételt tartalmazott a *ne bis in idem* elve alól, így ezért sem vezethettek sikerre a jogalkotási tárgyalások. – Lásd Vervaele i.m. 115. oldal

⁵³⁷ Pápai-Tarr Ágnes i.m. 116. oldal

Bíróságának feladata, amely egyben egyfajta minőségbiztosítást is végez a tagállami konkrét rendelkezéseket, illetve gyakorlatokat is tekintve.

Ezzel kapcsolatosan azonban meg kell említeni, hogy a disszertációban vizsgált határozatok alapján az is rögzíthető, hogy Luxembourg és Strasbourg kölcsönösen hivatkozik egymás ítéleteire, akár tovább is fejlesztve az irányadó elvi kérdésre adandó dogmatikai választ, a jogfejlesztés párhuzamosnak és töretlennek minősíthető: így például az EJEB kifejezetten az Åkerberg Fransson ítéletre hivatkozással megemlítette a két európai bíróság összhangját az adóügyi eljárás büntetőjogi jellegének értékelése és a *ne bis in idem* elvének az adójogi és büntetőjogi területen történő alkalmazása tekintetében az A és B kontra Norvégia ügyben⁵³⁸.

Vagy a szintén elemzett Bonda ügyben az EUB az EJEB kritériumainak megfelelő szempontrendszer alapján folytatta le vizsgálatát a közös agrárpolitika körében alkalmazott szankció tekintetében.⁵³⁹

Azt azonban nem lehet elfelejteni, hogy az Európai Unió tagállamai egyidőben részesei a Római Egyezménynek is, így a tagállamok közös alkotmányos hagyományai mindkét európai bíróság statutumában és ítélezésében jelentős szerepet játszanak.⁵⁴⁰

A joghatósági Zöld Könyv írásakor már számos ügyben fordultak kérdéssel az EUB-hoz, azonban ítélet 2005. évben még csak két ügyben született.

Ezen ítéletek mindkét esetben hangsúlyozták, hogy a kölcsönös elismerés elvén keresztül közelítik meg a kérdéseket, az egyes tagállami büntetőjogi rendszerek összevetése nélkül, és azok harmonizációjának szándéka nélkül.

Így a Gözütok & Brügge egyesített ügyekben a Bíróság kimondta, hogy megalapozza a kettős büntethetőség tilalmát az olyan ügyészi határozat, ami bírósági eljárás nélkül, bizonyos kötelezettséget (jelen esetben pénzüsszeg megfizetését) ír elő a terheltnek. Meg kell jegyezni, hogy a nemzeti jog tartalmazta azt a rendelkezést, hogy a kötelezettség

⁵³⁸ Lásd A és B kontra Norvégia ítélet 51-52., 83., 99., 118. bekezdések

⁵³⁹ Karsai (2016.II.) i.m. 44. oldal

⁵⁴⁰ Békés Ádám ezt akként fogalmazta meg, hogy „az Európai Közösségek joga (a Római Szerződés) és az Emberi Jogok Európai Egyezménye (Római Egyezmény) végső soron ugyanarról a töről fakad és mindketten ugyanannak az Európának a jogi alapintézményei” – Békés Ádám: *Az európai büntetőjog – luxembourgi és strasbourgi büntető ítélezés* PhD értekezés 2010. <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/B%C3%A9k%C3%A9s%20%C3%81d%C3%A1m%20Phd.pdf> 2020. április 4.

teljesítése akadályát képezi a további büntetőeljárásoknak, azonban a Bíróság elvi megállapításként nem mondta ki ezen ügyben, hogy minden olyan nemzeti igazságügyi hatóság által hozott határozat, ami megakadályozza a további nemzeti büntetőeljárásokat, egyben *ne bis in idem* hatású.

A Miraglia ügyben pedig rögzítette a Bíróság, hogy *ne bis in idem* hatás kiválására nem minden tagállami eljárást lezáró döntés képes, hanem csak az, amely érdemben vizsgálta a bűnösség kérdését.

A Zöld Könyv megjelenésekor a bíróság még nem hozott ítéletet a Van Esbroeck ügyben, azonban a főtanácsnoki vélemény már nyilvános volt: eszerint azonos tények alatt azonos alapvető tényeket kell érteni, a tényállás időbeli, térbeli és cselekvősségbeli azonosságait, illetve összefüggéseit kell figyelembe venni – ezen meghatározást végül a Zöld Könyv is átvette.

Sajnálatos módon azonban a Zöld Könyv vitaindító megállapításait egyelőre nem követte uniós jogalkotás, azzal az EU a mai napig adós, így továbbra is kizárólag az EUB feladata az egyes rendelkezések értelmezései által a terminológiai (jog)egységesség biztosítása.

A vizsgált magyar határozatokból viszont arra lehet következtetni, hogy a fentieket a jogalkalmazók maximálisan figyelembe veszik, annak ellenére, hogy hazánkban sem a jogerő-hatás dogmatikai háttere, sem az igazságügyi hatóság fogalma elvi tartalma sem került újra meghatározásra a releváns európai döntések fényében, ezzel a magyar elméleti jogásztársadalom még adós.

Mindehhez kapcsolódik egy másik „előfeltétel” megléte is: Jánosi Andrea már 2013. évben leszögezte, hogy a *ne bis in idem* elvének hatékony alkalmazása iránti igény joggal veti fel annak szükségességét, hogy a tagállamok bűnüldözési és igazságszolgáltatási hatóságai a megfelelő információkat kellő időben megismerjék, azok számukra hozzáférhetőek és elérhetőek legyenek.⁵⁴¹

Egy központi, uniós szintű adatbázis létrehozása azonban még mindig nem történt meg, az erre irányuló törekvések ellenére sem.⁵⁴²

Annak ellenére sem, hogy a SMVE 57. cikkének hatékony, időszerű érvényre juttatásához is indokolt lenne.

⁵⁴¹ Jánosi Andrea (2013) i.m. 34. oldal

⁵⁴² E körben lásd bővebben Jánosi Andrea idézett művei

A 2020. első félévi horvát elnökség alatt, 2020 januárjában Zágrábban megrendezett bel- és igazságügyi miniszterek ülésén⁵⁴³ megvitatásra került az új stratégiai iránymutatások tervezete⁵⁴⁴, amely a büntető igazságszolgáltatás területén a meglévő eszközök végrehajtásának javítására, a jogalkotási keretek hiányosságainak kitöltésére, a tagállamok közötti kölcsönös bizalom erősítésére, a hálózatok közötti koordináció és szinergia fejlesztésére helyezi a hangsúlyt.

Ezen túlmenően, az új igazságügyi biztos célkitűzései alapján az is egyértelmű, hogy a Bizottság célja a most kezdődő időszakban a jogállamiság Unió szerte történő megőrzése lesz⁵⁴⁵, amellyel együtt jár az igazságügyi együttműködés fokozása és az információcsere javítása, ekként a kölcsönös elismerés területén is további jogi instrumentumok megjelenése várható.

Ezzel kapcsolatban azonban kétségekre ad okot a van Kempen-Bemelmans szerzőpáros azon ma is érvényes következtetése⁵⁴⁶, miszerint az EU hiába állapít meg ún. minimumszendereket, maguk a fogalmak nem tisztáztak sokszor, a keretszabályok széles lehetőséget adnak az eltérő értelmezésre, így e tekintetben ilyen esetben legalább a strasbourgi bíróság által meghatározott értelmezési támpontokat kell figyelembe venni.

Ekként, bár egyre jelentősebb az uniós jog befolyása a tagállami büntetőjogokra⁵⁴⁷, még mindig nem értünk el egy koherens rendszert: sokkal több szükséges, mint a hagyományos alapvető jogokra vonatkozó elméleti háttér, illetve speciális EU jogi doktrínák.⁵⁴⁸

⁵⁴³ 2020. január 23-24. <https://eu2020.hr/Home/Custom?code=EventsBrussels> 2020. július 25.

⁵⁴⁴ *A New Strategic Agenda 2019-2024* <https://www.consilium.europa.eu/media/39914/a-new-strategic-agenda-2019-2024-en.pdf> 2020. július 25., illetve *A strong Europe in a world of challenges – Programme EU2020HR* 24. oldal

https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2019/12%20prosinac/31%20prosinca/web_FINAL_PROGRAMME_EN_FINAL.pdf 2020. július 25.

⁵⁴⁵ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf 2020. július 25. Az uniós célkitűzéseket a COVID-19. járvány jelentősen módosította, így az EU Tanácsának 2020. második félévi soros elnökségét ellátó Németország prioritásként a koronavírus-járvány hatásainak ellensúlyozására tervezett helyreállítási alapot, a 2021-ben kezdődő hétéves ciklusra szóló közös költségvetést és az EU és az Egyesült királyság Brexit utáni kapcsolatrendszerét jelölte meg (<https://www.eu2020.de/blob/2360248/e0312c50f910931819ab67f630d15b2f/pdf-programm-en-data.pdf> 2020. július 25.)

⁵⁴⁶ van Kempen-Bemelmans i.m. 263. oldal

⁵⁴⁷ Vö. Melloni-ügy

⁵⁴⁸ Hasonlóan pesszimista következtetésre jutott Farkas Ákos (2018) i.m. 96. oldal

Hogy mi a fejlődés útja, az európai uniós büntetőjogi keretrendszer teljessé válásához konkrétan még milyen lépések szükségesek, arra az előbb hivatkozott szerzők nem adnak választ.

Erre a kérdésre a választ a politikusok sem tudják⁵⁴⁹, holott a büntetőjog alkalmazása *ultima ratio*, így a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló Egyezmény 54. cikkében megfogalmazott, az Európai Unió Alapjogi Chartájának 50. cikkében és más uniós jogi aktusokban is megjelenő kétszeres eljárás alá vonás és a kétszeres büntetés tilalma szoros összefüggésben van az Európai Unió szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségének alapelveivel.⁵⁵⁰

Mindenesetre egyetértek Lorenzo Salazar-ral abban, hogy valódi kölcsönös bizalmat kell létrehozni a tagállamok igazságügyi hatóságai között⁵⁵¹, amit nem lehet jogalkotással létrehozni, hanem annak a jogállamiság tiszteletben tartásának megkérdőjelezhetetlenségén kell alapulnia a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködésben részt vevő összes szereplő között.⁵⁵²

Az a körülmény, hogy egy másik tagállamban hozott határozathoz nem lehet ugyanolyan következményeket csatolni, ellentétes a kölcsönös elismerés elvével, és az európai polgárokat egyenlőtlen helyzetbe hozza esetleges új büntetőeljárások esetén attól függően, hogy a büntetőeljárás hol folyik – éppen ezért szükséges e kérdésben az Unió jogalkotás területén való fellépése.⁵⁵³

⁵⁴⁹ Lásd az uniós célkitűzések váratlan módosulását a COVID-19 pandémia okán.

⁵⁵⁰ Lásd még Teresa Bravo i.m. 396. oldal

⁵⁵¹ Lásd részletesebben Lorenzo Salazar i.m. VI.

⁵⁵² Itt nem csak a tagállamok maguk, hanem a büntetőügyben eljáró, jogvégzett egyének meggyőződése értendő. Teresa Bravo is kiemeli, hogy az európai harmonizáció csak akkor lehet sikeres, ha abban az érintett jogalkotók, jogalkalmazók és a tudományos élet szereplői is részt vesznek – Teresa Bravo i.m. 401. oldal

⁵⁵³ Javaslat a Tanács kerethatározata az Európai Unió más tagállamaiban hozott ítéleteknek egy új büntetőeljárásban való figyelembevételéről COM/2005/91 I.a) pont

Ehhez azonban nyilvánvalóan politikai akarat kellene⁵⁵⁴, így az egyes tagállamokban a korábbi elítéléshez fűzött jogkövetkezmények harmonizálásához⁵⁵⁵, amelyeket jelenleg és a közeljövőben is kizárólag a nemzeti jog szabályoz⁵⁵⁶.

A nemzeti jogrendszerek tekintetében azonban jelentős mértékű a diverzitás⁵⁵⁷, annak ellenére, hogy az Európai Bíróság következetesen hivatkozik és merít ihletet ítéleteiben a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból, azon nemzetközi jogi egyezményekből, amelyeket a tagállamok aláírtak.⁵⁵⁸

Egyetértek Farkas Ákos azon közel 2 éves, de még mindig aktuális megállapításával is, miszerint e jogrendszerek egymással még akkor sem cserélhetőek fel, ha a két jogrendszert a közös nyelv összeköti, sőt, az eltérő történelmi, kulturális stb. hagyományok következtében még az azonos nyelv is eltérően jelöli az egyes országokban a különböző jogi instrumentumokat⁵⁵⁹, emiatt is van jelentősége az összehasonlító jog tudományának⁵⁶⁰.

Ehhez kapcsolódik azon szakirodalmi következtetés is, miszerint az európai államok – így hazánk – jogrendszereinek fejlődése szinte kivétel nélkül kölcsönhatásban, nem pedig egymástól elszigetelve alakult⁵⁶¹, illetve alakul a mai napig⁵⁶².

Emellett azonban egy másik tendencia is megfigyelhető, amely éppen a kölcsönös bizalom erózióját segíti – Fazekas Judit megfogalmazásában a bel- és igazságügyi együttműködés napjainkra az egyik legkomplexebb, egyre erősebben differenciálódó

⁵⁵⁴ Farkas Ákos (2018) i.m. 95. oldal Ennek fordítottjaként Farkas Ákos azt is rögzítette, miszerint a bizalomhiány nem csupán a tagállamok között, hanem a tagállamok részéről az EU irányába is megnyilvánul – lásd bővebben kifejtve Farkas Ákos (2018) 95. oldal

⁵⁵⁵ Blaskó Béla és Budaházi Árpád azonos álláspontot képvisel: „A tárgykörben zajló európai folyamatokkal a legkevésbé látjuk annak jeleit, hogy belátható időn belül körvonalazódik valamilyen egységes uniós büntetőjog. Erről a tagállamok – ez idáig nem mutatkozó – konszenzusos politikai akarata dönthetne.” lásd Blaskó-Budaházi i.m. 81. oldal

⁵⁵⁶ Az egyes tagállami szabályozásokról lásd összefoglalóan José Luis de La Cuesta: *Concurrent national and international criminal jurisdiction and the principle ne bis in idem* Revue internationale de droit pénal 2002/3-4 (Vol. 73), pages 707 à 736 <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2002-3-page-707.htm> 2020. július 24.

⁵⁵⁷ Farkas Ákos (2018) 90. oldal

⁵⁵⁸ Bárd Petra i.m. 191. oldal

⁵⁵⁹ Farkas Ákos (2018) i.m. 90. oldal

⁵⁶⁰ Lásd például Geoffrey Wilson: *Comparative Legal Scholarship* in: Mike McConville – Wing Hong Chui (ed.): *Research Methods for Law*. (Second Edition) Edinburgh University Press, 2017, pp.163-179.

⁵⁶¹ Blaskó-Budaházi i.m. 15. oldal

⁵⁶² Saját tapasztalataim alapján Bárd Petrával egyetértek abban, hogy a kölcsönös bizalom erősítését szolgálhatja egymás jogrendszereinek megismerése különféle uniós szintű szakmai tanácskozások, csereprogramok révén – lásd Bárd Petra i.m. 192. oldal

uniós szakterületté vált, amely az egymástól erőteljesen eltérő tagállami intézményrendszerekre, a határokon átnyúló próbatételek megjelenésére és erősödésére, az egymástól alapvetően különböző tagállami érdekekre és az eltérően percipiált biztonsági kockázatokra vezethető vissza, ekként a tagállamok eltérő integrációs sebességének, változó együttműködési készségének függvényében a már jelenleg is tapasztalható differenciálódási folyamat felerősödése várható.⁵⁶³

A hazai jogfejlődésről kijelenthető, hogy az elmúlt 3-4 évben a *ne bis in idem* elvének alkalmazásához a jogalkotó a szükséges jogi feltételeket megteremtette, az előkészítés során a jogalkalmazókat bevonta⁵⁶⁴, így biztosítva a hatékony és zökkenőmentes gyakorlatot.

E rendelkezések szövegezésekor mind a luxembourgi, mind a strasbourgi döntések elvi magjait figyelembe vette, sőt, a terminológiai fejlődést a módosítások során követte, így e kézirat lezárásakor alapvetően nincsen jogalkotási deficit.

Ugyanakkor érzékelhető, hogy jogalkalmazói gyakorlat még nem igazán hajtotta végre azt a szemléletváltást, amit a hazai jogalkalmazó mellett az európai bíróságok is elvárnak. Még mindig tapasztalható a kölcsönös elismerés elvének mellőzése⁵⁶⁵, a közigazgatási szankciók beszámításának hiánya, így jogalkalmazói oldalról (nem csak bíróságokat ideértve) a jelenleginél nagyobb hangsúlyt kell fektetni a figyelem-felhívásra, szakmai tanácskozások holisztikus szemléletű megszervezésére, ekként a gyakorló igazságszolgáltatási szereplők mellett a jogalkotó, valamint a tudományos élet képviselőinek részvételével.

Jelen disszertáció szerzője a már hivatkozott Európai Jogi Szaktanácsadói Hálózat éves képzésein erre törekszik, azonban nem elég egy szűk körben megvalósítani, szükséges a perbírók jelentősebb számú bevonása, illetve a tematikus képzések során átjárást kell biztosítani az egyes hivatásrendek között.

⁵⁶³ Fazekas Judit: *Bel- és igazságügyi együttműködés az Európai Unióban – a hágai programtól a stockholmi programig* in: Virág György (szerk.): OKRI Szemle, 2. kötet 2011. 51-78. 77. oldal

⁵⁶⁴ A szakértői egyeztetések során a bíróságokat az Országos Bírósági Hivatal Elnökének kijelölése alapján a disszertáció szerzője képviselte – lásd Igazságügyi Minisztérium XX-BJFHÁT/480-7/2016. emlékeztető (korlátozottan hozzáférhető)

⁵⁶⁵ Lásd pl. Fővárosi Ítéltábla Beüf. 10.104/2020/3., Beüf.10.517/2019/3.

A fentiekén túl továbbra is folyamatosan figyelemmel kell kísérni az európai bíróságok releváns jogfejlődését, arról a hazai igazságszolgáltatási szereplőket haladéktalanul tájékoztatni kell, ezáltal biztosítva a naprakész, uniókonform, de a mindenkori magyar büntetőpolitikának megfelelő ítélkezést, alkalmazva mind az Európai Unió alapját képező kölcsönös elismerés – kölcsönös bizalom elvét, mind az Európa Tanács tisztességes eljárással kapcsolatos egyezményeit, ezáltal is elősegítve, biztosítva az európai integrációt.

Felhasznált irodalom

Magyar szakirodalom

- Ambrus István (2019): A ne bis in idem elve a legújabb európai joggyakorlatban, kitekintéssel a princípium érvényesülésére különböző jogterületek találkozása esetében, Európai Tükör 2019/3.
- Ambrus István (2017): Az Alkotmánybíróság határozata az állatkínzás bűncselekménye és az állatvédelmi bírsággal sújtandó cselekmény összefüggéseiről – A kétszeres értékelés tilalmának érvényesülése a büntetőjog és a közigazgatási jog kontextusában, Jogesetek Magyarázata 2017/4.
- Bana Imre: A ne bis in idem elv érvényesülése közigazgatási szankció és büntetőeljárás egyidejű alkalmazása során, Új Magyar Közigazgatás 10. évf. 2. szám, 2017.
- Bárd Petra: Mentőöv az uniós büntető igazságszolgáltatásnak: A jogállamiság és az emberi jogok érvényesülésének uniós felügyeletére irányuló javaslat Miskolci Jogi Szemle 14. évfolyam (2019) 2. különszám 1. kötet 63-72.
- Bárd Petra: A kölcsönös bizalom elvével szembeni alkotmányos aggályok az európai elfogatóparancs példáján keresztül Budapest, Kriminológiai Tanulmányok 45. 2008. 175-192.
- Békés Ádám: Az európai büntetőjog – luxembourgi és strasbourgi büntető ítélkezés Phd értekezés 2010.
- Belcsák Róbert Ferenc: A bírságkiszabás jogállami garanciáinak hiányáról, Optimi nostri, Győr, Universitas-Győr, 2009.
- Bencze Mátyás: Elvek és gyakorlatok Jogalkalmazási minták és problémák a magyar bírói ítélkezésben Dignitas Iuris Debreceni Iskola, sorozatszerkesztő: Szabadfalvi József, Gondolat Kiadó, Budapest, 2011.
- Blaskó Béla – Budaházi Árpád: A nemzetközi bűnügyi együttműködés joga Budapest, Dialóg Campus 2019.
- Blutman László: Az Európai Unió joga a gyakorlatban Budapest, HVG-ORAC, 2014.
- Brósz Róbert - Pólay Elemér: Római Jog, Budapest, 1974.
- Czédli-Deák Andrea: A külföldi ítélet érvényének elismerése – aktuális kérdések a jelen és a jövő határán, MABIE, 2016. július 12.

- Czine Ágnes: A tisztességes bírósági eljárás – Audiatur et altera pars, HVGOrac, Budapest, 2020.
- Darák Péter: Fórum, Kúriai Döntések 2020/3., 2020. február 4.
- Elek Balázs: A jogerő újraszabályozása a készülő büntetőeljárás törvényben, Fundamentum, 2016/2-4.
- Elek Balázs (2016): A közigazgatási eljárás – büntető eljárás viszonya a ne bis in idem elvének tükrében, JURA 2016/2.
- Elek Balázs (2012): Jogerő a büntetőeljárásban, Debrecen 2012.
- Farkas Ákos (2018): Az EU büntetőjog korlátai Ügyészségi Szemle 2018/2. 74-97. oldal
- Farkas Ákos (2016): A kölcsönös elismerés elve az európai büntetőjogban I., Ügyészségi Szemle 2016/1.
- Farkas Ákos (2011): Az Európai Bíróság és a kölcsönös elismerés elvének hatása az európai büntetőjog fejlődésére Miskolci Jogi Szemle 6. évfolyam, 2011. különszám
- Farkas Ákos-Dannecker Gerhard-Jacsó Judit (szerk.): Az Európai Unió pénzügyi érdekeinek védelmének büntetőjogi aspektusai – különös tekintettel az adócsalás, a korrupció, a pénzmosás és a büntetőjogi compliance nemzeti szabályozására, valamint a kiberbűnözésre (Hercule III. (2014-2020) Program 2. Law training and studies) Wolters Kluwer, Budapest, 2019.
- Farkas József: A jogerő a magyar polgári peres eljárásban, Akadémia Kiadó, Budapest, 1976.
- Farkas József – Kengyel Miklós: Bizonyítás a polgári perben, Budapest 2005.
- Farkas Henrietta Regina: A tisztességes eljárás főbb részjogosítványainak érvényesülése a büntetőperben, 2019. ujBtk.hu
- Fazekas Judit: Bel- és igazságügyi együttműködés az Európai Unióban – a hágai programtól a stockholmi programig in: Virág György (szerk.): OKRI Szemle, 2. kötet 2011.
- Fejes Péter: A külföld ítélet érvényének elismerése – corpus alienum in iure criminali?, Ügyészségi Szemle 2016/2.
- Fejes Péter: A külföld ítélet érvényének elismerése – clausula rebus sic stantibus, Ügyészségi Szemle, 2016/3.
- Gazdag Ferenc: Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája Budapest 2003.

- Gellér Balázs: A joghatóságok és jogágak ütközése a ne bis in idem elv európai integrációjának fényében (befejezetlen találgatások bizonytalanságról) In: Menyhárd Attila – Varga István szerk.: 350 éves az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara. 2. kötet. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó 2018.
- Gellér Balázs: A kölcsönös elismerés elvén alapuló bűnügyi együttműködés in: Hollán Miklós (szerk.): Az EU mint a szabadság, a biztonság és a jog térsége. Magyarország az Európai Unióban 2004-2014. Budapest, NKE Nemzetközi Intézet Budapest, 2014.
- Hack Péter: Fórum, Fundamentum 2002/2.
- Háger Tamás-Szabó Krisztián: Gondolatok a vádelvről, a tettazonosságról, figyelemmel az új büntetőeljárási törvény rendelkezéseire is, Magyar Jog 2018/10.
- Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila: Az emberi jogok rendszere In: Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila (szerk.): Emberi jogok Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
- Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila: Az emberi jogok korlátozása In: Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila (szerk.): Emberi jogok Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
- Heller Erik: A „ne bis in idem” elve a büntető törvénykezési jogban Szeged, Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt., 1932.
- Herke Csongor: Az európai ne bis in idem elv érvényesülésének gyakorlati problémái hazánkban, Acta Universitatis Szegediensis acta juridica et politica 2018. 433-443.
- Hornyacsek Júlia: A tudományos kutatás elmélete és módszertana Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, 2014.
- Jánosi Andrea (2019): Európai Bűnügyi Nyilvántartási Információs Rendszer alkalmazásának eredményei és tapasztalatai, Miskolci Jogi Szemle 14. évfolyam (2019) 2. különszám 1. kötet
- Jánosi Andrea (2013): A bűnüldözési célú adatkezelés és a ne bis in idem elv gyakorlati érvényesülésének összefüggései az Európai Unióban, Advocat 2013/1-4.
- János Andrea: A szabad mozgás büntető eljárásjogi aspektusai az Európai Unióban, különös tekintettel a bizonyítás kérdésére, Phd értekezés 2012.
- Karsai Krisztina (2006): Az európai büntetőjog rögzös útján, Magyar Jog, 2006/1.

- Karsai Krisztina (2008): Kölcsönös elismerés elve In: Az európai büntetőjog kézikönyve, szerk.: Kondorosi Ferenc-Ligeti Katalin, Budapest, Közlönykiadó 2008.
- Karsai Krisztina (2015.I.): Alapelvi (r)evolúció az európai büntetőjogban, A Pólay Elemér Alapítvány Könyvtára, Szeged, 2015.
- Karsai Krisztina (2015.II.): Az Alapelvek rendszere az európai büntetőjogban MTA Doktori Értekezés, Szeged, 2015.
- Karsai Krisztina (2016.): Hatásköri megoszlás a tagállam és az Európai Unió között a büntető eljárásjog területén, Fontes Iuris 2016/1. szám
- Karsai Krisztina (2016.II.): A ne bis in idem alkotmányba iktatása - az Alaptörvény XXVIII. cikk (6) bekezdése in: Számadás az Alaptörvényről. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2016.
- Király Tibor: A büntetőhatalom korlátai In: Király Tibor: Szemelvények ötven év büntetőjogi és más tárgyú tanulmányaiból, Budapest, 2005.
- Kis Norbert: Szupranacionális szankciók In: Az európai büntetőjog kézikönyve, szerk.: Kondorosi Ferenc-Ligeti Katalin, Budapest, Közlönykiadó 2008.
- Lengyel Tibor: Az Európai Unió Bíróságának gyakorlata, valamint hazai szabályozásunk ellentmondásai a ne bis in idem elv érvényesülésének tekintetében Belügyi Szemle 67. évf. 2019/3.
- Lengyelné Molnár Tünde – Tóvári Judit: Kutatásmódszertan Eger, 2001.
- Ligeti Katalin: Büntetőjog és bűnügyi együttműködés az Európai Unióban, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004.
- Ligeti Katalin (2008): Az együttműködés általános feltételei In: Az európai büntetőjog kézikönyve, szerk.: Kondorosi Ferenc-Ligeti Katalin, Budapest, Közlönykiadó 2008.
- Máziné Szepesi Erzsébet: A külföldi ítélet érvényének hazai elismerése és annak nehézségei, Ügyvédek Lapja, 2015/2.
- Mohay Ágoston: A nemzetközi jog érvényesülése az uniós jogban Pécs, Studia Europaea 2019.
- Molnár Gábor Miklós: Nemzetközi vonatkozású büntetőügyek Forum Sententiarium Curiae 2016/1.
- M. Nyitrai Péter: Nemzetközi és európai büntetőjog Budapest, Osiris Kiadó 2006.
- Nagy Ferenc: Az európai büntetőjog fogalmáról, Európai Jog 2001/1, 5–7.

- Nagy Ferenc: A büntetőjog tudománya in: A jog tudománya – Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal szerk.: Jakab András – Menyhárd Attila HVGORAC, Budapest, 2015.
- Osztovíts András: Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés? Magyar Jog, 2020/2., 72-80. oldal
- Pápai-Tarr Ágnes: A ne bis in idem elv az Európai Bíróság gyakorlatában in: Miskolci Jogi Szemle 2. évfolyam (2007) 2.
- Róth Erika: Eljárási jogok In: Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila (szerk.): Emberi jogok, Osiris Kiadó, Budapest 2003.
- Róth Erika: A tisztességes eljáráshoz való jog In: Halmai Gábor - Tóth Gábor Attila (szerk.): Emberi jogok Osiris Kiadó, Budapest 2003.
- Szabó Judit: A külföldi ítéletek figyelembe vétele a büntetőeljárásban Ügyvédek Lapja, 2018/1.
- Szabó Judit: Közigazgatási jogvita kontra büntetőjog JURA, *megjelenés alatt*
- Szabó Judit: A külföldi ítéletek végrehajtása, avagy a végrehajtásában felfüggesztett külföldi szabadságvesztés büntetés hazai sorsa Európai Jog, 2020/5.
- Szondy Viktor: A külföldi felmentő ítélet belföldi joghatálya In: Heller Erik – vitéz Moór Gyula – Rácz György (szerk.): Büntetőjogi tanulmányok Angyal Pál 60-ik és jogtanári működése 35-ik évfordulójának emlékére, Pallas Rt. 1933. 311-318. oldal
- Tarr Ágnes: Gondolatok a kétszeres eljárás tilalmáról az Európai Bíróság esetjoga kapcsán Collega 10. évfolyam 2006/2-3. 114-118. oldal
- Tóth Géza (2020): Az idem fogalma az Európai Unió Bíróságának jogértelmezése fényében in: Mailáth György Tudományos Pályázat 2019. – díjazott dolgozatok Budapest, Országos Bírósági Hivatal, 2020.
- Tóth Géza (2019): A kétszeres elítélés alaptörvényi tilalmának nemzetközi érvényességéből fakadó változások in: Az Alaptörvény érvényesülése a bírói gyakorlatban III. – Alkotmányjogi panasz – az alapjog-érvényesítés gyakorlata, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2019. 570-627.
- Törő Andrea: Bizonyíték-transzfer az Európai Bűnügyi együttműködésben – különös tekintettel az Európai Nyomozási Határozatra, PhD. értekezés Szeged 2014.
- Varga Zs. András: Tíz gondolat a jogegységről és a precedenshatásról Magyar Jog, 2020/2., 81-87. oldal

- Varga Zsófia: Az EU-jog alkalmazása – Kézikönyv gyakorló jogászoknak, Budapest, Wolters Kluwer 2017.
- Várhegyi Éva: Mégis, ki fizeti a fordítási költséget?, Ügyvédek Lapja 2015/2.
- Várnay Ernő – Papp Mónika: Az Európai Unió joga, Budapest, Wolters Kluwer 2016.
- Villányi József: Az EU kölcsönös bűnügyi jogsegélyéről szóló egyezményhez kapcsolódó jogalkotási feladatok Szeged
- Wiener A. Imre: A ne bis in idem elv érvényesítéséről, Büntetőjogi kodifikáció 1-2/2003

Külföldi szakirodalom

- Vincent Berger: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata, Külügyminisztérium 1999.
- Diane Bernard: Ne bis in idem-Protector of Defendants? Rights or Jurisdictional Pointsman?, Journal of International Criminal Justice, September 2011, Vol. 9 Issue 4, pp 863-880.
- Willem Bastiaan van Bockel: The ne bis in idem principle in EU law – A conceptual and jurisprudential analysis, Thesis to obtain the degree of Doctor from Leiden University on 16 June 2009 Chapter 3.9-3.11. 76-126. oldal
- Teresa Bravo: Ne bis in idem as a defence right and procedural safeguard in the EU New Journal of European Criminal Law Vol. 2. Issue 4., 2011.
- Gerard Conway: Ne Bis in Idem in International Law, International Criminal Law Review, Jul2003, Vol. 3 Issue 3, pp 217-244.
- Paul Craig – Grainne de Burca: EU law – text, cases and materials Oxford University Press Sixth Edition 2015.
- Elek Balázs: Administrative and criminal proceedings in reflection of the principle ne bis in idem In: Konferenciakötet: A jogi szabályozás harmonizálása az Európai Unió vívmányaival - a boszniai és hercegovinai helyzet és mások tapasztalatai (eljárások), Banja Luka, 2018. március 30.
- Eurojust News. Marion Abels (ed.) Principle of ne bis in idem. Issue No. 14 – January 2016.
- Geller Balázs – Kis Norbert – Polt Péter: Hungarian national report on the principle of the ne bis in idem, Revue Internationale de droit penal 2002/3-4.

- José Luis de La Cuesta: Concurrent national and international criminal jurisdiction and the principle 'ne bis in idem', *Revue internationale de droit pénal* 2002/3-4.
- Rob van Gestel és Hans-Wolfgang Micklitz: Why Methods Matter in European Legal Scholarship *European Law Journal*, Vol. 20., No. 3., May 2014
- Karsai Krisztina: The principle of mutual recognition in the international cooperation in criminal matters, heinonline.org
- van Kempen & Bemelmans: EU protection of the substantive criminal law principle of guilt and ne bis in idem under the Chart of Fundamental Rights: Underdevelopment and overdevelopment in an incomplete criminal framework, *New Journal of European Criminal Law* 2018. Vol 9 (issue 2) 247-264.
- Robin Lööf: 54 CISA and the Principles of ne bis in idem, *European Journal of Crime, Criminal Law & Criminal Justice* , 2007, Vol. 15 Issue 3/4, pp 309-334.
- Michiel Luchtman: Transnational Law Enforcement in the European Union and the Ne Bis In Idem Principle, *Review of European Administrative Law*, 2011, Vol. 4 Issue 2, pp 5-29.
- Norel Neagu: The Ne Bis in Idem Principle in the Interpretation of European Courts: Towards Uniform Interpretation, *Leiden Journal of International Law*, Dec 2012, Vol. 25 Issue 4, pp 955-977.
- Mezei Péter: „Not Twice for the Same”: Double Jeopardy Protections Against Multiple Punishments. In: Badó András (szerk.) *Fair Trial and Judicial Independence. Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice*, vol 27. Springer Cham., 2014. Chapter 9. pp. 197-219.
- Darius-Dennis Pătrăuș: The Non Bis in Idem Principle in the Case Law of the Court of Justice of the European Union - Consistency or Inconsistency? *AGORA International Journal of Juridical Sciences*, 2018, Issue 1, pp 25-34.
- Francesca Petronio, Marilena Hyeraci & Massimo Contesso: The „Ne bis in idem” Principle among International Treaties and Domestic Rules: The Recent Case Law of the European Court of Human Rights on Italy June 05, 2014
- Alessandro Rosano: Ne Bis Interpretatio In Idem? The Two Faces of the Ne Bis In Idem Principle in the Case Law of the European Court of Justice, *German Law Journal*, Jan 2017, Vol. 18 Issue 1, 39-58.
- Lorenzo Salazar: Twenty Years since Tampere The Development of Mutual Recognition in Criminal Matters *EUCRIM* Issue 4/2019.

- Werner Schroeder: Limits to European Harmonisation of Criminal Law EUCRIM 2020-008
- John A. E. Vervaele: The transnational ne bis in idem principle in the EU mutual recognition and equivalent protection of human rights Utrecht Law Review VI. 1., Issue 2. (december) 2005. 100-117.
- Dominique Villemot: Le cumul des sanctions fiscales et pénales est constitutionnel, mais encadré Non bis in idem n'est pas français, Gestion & Finances Publiques 2017/2 (N°2) pp. 101-107.
- Martin Wasmeier: The principle of the ne bis in idem Revue Internationale de droit penal 2006/1. 121-130.
- Geoffry Wilson: Comparative Legal Scholarship in: Mike McConville – Wing Hong Chui (ed.): Research Methods for Law. (Second Edition) Edinburgh University Press, 2017, pp.163

Jogszabályok

- Alaptörvény
- 1959. április 20-án kelt, a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény szóló 1994. évi XIX. törvény
- a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény
- a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény
- a büntetőeljárások időszerűségének javítása érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2013. évi CXII. törvény
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény
- az európai uniós és a nemzetközi bűnügyi együttműködést szabályozó törvények, és ehhez kapcsolódóan más törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2017. évi XXXIX. törvény
- a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény
- a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény
- a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény
- a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény

- a pártfogó ügyvéd, az ügygondnok és a kirendelt védő részére megállapítható díjról szóló 32/2017. (XII. 27.) IM rendelet

Kommentárok

- Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, főszerkesztő: Polt Péter
- Indokolás a 2017. évi XC. törvényhez

Főbb európai uniós jogforrások, ajánlások

- az Európai Unióról szóló Szerződés
- az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés
- Európai Unió Alapjogi Chartája
- Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról
- Megállapodás a Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának az Európai Unióból és az Európai Atomenergia-közösségből történő kilépéséről
- a Tanács 2002/584/IB kerethatározata (2002. június 13.) az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról
- a Tanács 2009/948/IB kerethatározata (2009. november 30.) a joghatóság gyakorlásával kapcsolatos, büntetőeljárások során felmerülő összeütközések megelőzéséről és rendezéséről
- Zöld Könyv a büntetőeljárásokban előforduló joghatósági összeütközésekről
- Fehér Könyv az Európai Unió más tagállamaiban hozott ítéleteknek egy új büntetőeljárásban való figyelembe vételéről
- a Tanács 2008/675/IB kerethatározata (2008. július 24.) az Európai Unió más tagállamaiban hozott ítéleteknek egy új büntetőeljárásban való figyelembevételéről
- Programme of measures to implement the principle of mutual recognition of decisions in criminal matters – Official Journal C 012 , 15/01/2001 P. 0010 – 0022. 32001Y0115 (02)
- az Európai Közösség tagállamai közötti Egyezmény a kettős eljárásokról

- The Convention between the Member States of the European Communities on the Enforcement of Foreign Criminal Sentences
- Eurojust Case law by the Court of Justice of the European Union on the principle of the ne bis in idem in criminal matters April 2020

Az Európai Unió Bíróságának döntései

- 2/13. számú vélemény (teljes ülés) 2014. december 18. ECLI:EU:C:2014:2454
- Aklagaren kontra Hans Akerberg Fransson C-617/10 ECLI:EU:C:2013:105
- Aalborg Portland A/S és társai kontra Bizottság C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P és C-219/00 ECLI:EU:C:2004:6
- Aranyosi C-404/15. ECLI:EU:C:2016:198
- AY C-268/17. ECLI:EU:C:2018:602
- Balázs & Papp C-45/14. ECLI:EU:C:2014:2021
- Balogh C-25/2015. ECLI:EU:C:2016:423
- Beshkov C-171/16. ECLI:EU:C:2017:710
- Boehringer Mannheim GmbH kontra az Európai Közösségek Bizottsága 7/72. 1972. december 14.
- Bonda C-489/10. ECLI:EU:C:2012:319
- Bourquain C-297/07. ECLI:EU:C:2008:708
- Garlsson Real Estate SA C-537/16. ECLI:EU:C:2018:193
- Gasparini és társai C-467/04. ECLI:EU:C:2006:406
- Gözütok & Brügge C-187/01., C-385/01. ECLI:EU:C:2003:87
- Lada C-390/16. ECLI:EU:C:2018:532
- Kossowski C-486/14. ECLI:EU:C:2013:836
- Kraajenbrink C-367/05. ECLI:EU:C:2007:444
- Kretzinger C-288/05. ECLI:EU:C:2007:441
- M. C-398/12. ECLI:EU:C:2014:1057
- Mantello C-261/09. ECLI:EU:C:2010:683
- Menci C-524/15. ECLI:EU:C:2018:197
- Miraglia C-469/03. ECLI:EU:C:2005:156
- Orsi & Baldetti C-217/15., C-350/15. ECLI:EU:C:2017:264
- OG és PI C-508/18. és C-82/19. számú egyesített ügyek ECLI:EU:C:2019:456
- Openbaar Ministerie (Faux en écritures) C-510/19. ECLI:EU:C:2020:494

- Di Puma & Zecca C-596/16., C-597/16. egyesített ügyek ECLI:EU:C:2018:192
- Pupino C-105/03. ECLI:EU:C:2005:386
- RO C-327/18. PPU. ECLI:EU:C:2018:733
- Spasic C-129/14. PPU ECLI:EU:C:2014:586
- Toshiba Corporation és társai kontra Úřad pro ochranu hospodářské soutěže C-17/2010. ECLI:EU:C:2012:72
- Turanský C-491/07. ECLI:EU:C:2008:768
- van Esbroeck C-436/04. ECLI:EU:C:2006:165
- van Strateen C-150/05. ECLI:EU:C:2006:614
- Walt Wilhelm és társai v. Bundeskartellamt C-14/68. 1969. február 13.
- X. C. és társai C-234/17. ECLI:EU:C:2018:853

Főbb európa tanácsi jogforrások, ajánlások

- Emberi Jogok Európai Egyezménye
- Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (91) 1. Ajánlása
- Kézikönyv az Emberi Jogok Európai Egyezménye Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkéhez
- Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
- Európai Kiadatási Egyezmény
- Büntetőeljárás átadás-átvételéről szóló modell-egyezmény
- A büntető ítéletek nemzetközi érvényességéről szóló európai egyezmény
- ECHR Guide on Article 4 of Protocol No. 7. to the European Convention on Human Rights – Right not to be punished twice, updated on 30 April 2020

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntései

- A és B kontra Norvégia 2016. november 15. no. 24130/11. 29758/11.
- Engel és társai kontra Hollandia 1976. június 8. no. 5100/71. 5101/71. 5102/71. 5354/72. 5370/72.
- Fisher kontra Ausztria 2002. május 30. no. 38275/97.
- Gradiner kontra Ausztria 1995. október 23. no. 15963/90.
- Grande Stevens és társai kontra Olaszország 2014. március 4. nos. 18.640/10., 18.647/10., 18.663/10.
- Johannesson and Others kontra Izland 2017. május 18. no. 22007/11.

- Kadusic kontra Svájc 2018. január 9. no. 43977/13.
- Korneyeva kontra Oroszország 2019. október 8. no. 72051/17.
- Mihalache kontra Románia 2019. július 8. no. 54012/10.
- Oliveira kontra Svájc 1998 július 30. no. 25711/94.
- Ramda kontra Franciaország 2017. december 19. no. 78477/11.
- Ruotsalainen kontra Finnország 2009. június 16. no. 13079/03.
- Sergey Zolotukhin kontra Oroszország 2009. február 10. no. 14939/03.
- Šimkus kontra Litvánia 2017. június 13. no. 41788/11.

Alkotmánybírósági határozatok

- 8/2017. (IV.18.) AB határozat
- 33/2013. (XI. 22.) AB határozat
- 6/1998. (III.11.) AB határozat

Jogegységi Határozatok

- 6/2009. Büntető Jogegységi Határozat

Elvi iránymutatások

- Kúria 56. BK véleménye a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőkről
- 95/2011. Büntető Kollégiumi vélemény
- 1/2007. Büntető Kollégiumi vélemény
- EBH2013. B.20.
- EBH2011.2299.
- EBH2005. 1199.
- B.17. számú elvi döntés

Eseti döntések

- Kúria Bt.III.1.527/2019/5. (BH2020. 198.)
- Kúria Bt.II.1468/2019/7.
- Kúria Bt.I.1450/2019/4.
- Kúria Bt.III.264/2019/5.
- Kúria Bt.III.1.658/2018/20.

- Kúria Bfv.1467/2018/8.
- Kúria Bfv.III.1.158/2017/4.
- Kúria Bfv.III.1.160/2015/8.
- Kúria Bfv.III.1.058/2015/18.
- Kúria Bt.II.1592/2014/12.
- Kúria Bt.II.1530/2012/9.
- BH2020. 202.
- BH2018.301.
- BH2011. 245.
- BH2005. 7.
- BH2003. 457.
- BH1985. 408.
- BJD 9440.
- ÍH2019. 113.
- ÍH2019. 35.
- Fővárosi Ítéltábla Beüf.10.939/2019/4.
- Fővárosi Ítéltábla Bf.223/2017/30.
- Fővárosi Ítéltábla Bhar.308/2009/7.
- Fővárosi Törvényszék Beü.731/2019/8.
- Fővárosi Törvényszék Bpkf.6525/2019/2.
- Fővárosi Törvényszék Beü.247/2018/12.
- Fővárosi Törvényszék Beüf.12.084/2018/2.
- Fővárosi Törvényszék Beü.247/2018/12.
- Fővárosi Törvényszék Beü.954/2018/3.
- Fővárosi Törvényszék Bpk.1099/2014/2.
- Fővárosi Törvényszék B.2044/2013/7.
- Fővárosi Törvényszék Bk.2109/2013/5.
- Fővárosi Törvényszék B.478/2012/133.
- Fővárosi Törvényszék Bf.6479/2008/22.
- Fővárosi Főügyészség Bfel.8556/2018/1.
- Nyíregyházi Törvényszék Bpkf.479/2020/4.
- Pesti Központi Kerületi Bíróság B.80.193/2005/61.

Egyéb – részben korlátozott terjesztésű – bírósági források

- Berczeli Sándor: A Brexit hatása az európai elfogatóparancs intézményére, EJSZH law working paper, 2020.
- Czédli Gergő: Az ügyész által kibocsátott európai elfogatóparancs megítélése és az igazságügyi hatóság fogalma az Európai Bíróság által a C-508/18. és C-82/19. számú egyesített ügyben hozott ítélet alapján, EJSZH blog, 2019.
- Czédli Gergő: Az ügyész, mint az európai elfogatóparancs végrehajtása során eljáró hatóság megítélése és az igazságügyi hatóság fogalma az Európai Bíróság által a C-510/19. számú ügyben hozott ítélet alapján, EJSZH blog, 2020.
- Elek Balázs: A kétszeres eljárás tilalmának értelmezése az európai elfogatóparancs tükrében, EJSZH blog, 2018.
- Figula Ildikó – Elek Balázs: Gondolatok az Európai Unió Bírósága C-524/15. számú ügyben hozott ítéletéhez közigazgatási és büntetőbírói szemszögből, EJSZH blog, 2017.
- Rochlitz Zoltán: A büntetőügyben hozott tagállami ítéletek elismerése összbüntetés esetén az Európai Unió Bíróságának a C-171/16. számú ügyben hozott ítéletében meghatározott követelmények, EJSZH blog, 2016.
- A „Közigazgatási bíróságok” vizsgálati tárgykörben a Kúrián felállított joggyakorlat-elemző csoport által készített összefoglaló vélemény 2014. november 10.
- Civil Kollégiumvezetők Országos Értekezlete 2017. november 20-21-én elfogadott 6.2. számú állásfoglalása
- Kúria, Tanácselnöki Értekezlet, 2018. szeptember 17.
- Büntető Kollégiumvezetők Országos Értekezlete 2019. április 9.
- Fővárosi Törvényszéken 2013. szeptember 23. napján, a Fővárosi Ítéltáblán 2014. május 12. napján tartott tanácskozás a nemzetközi ügyek elbírálásának aktuális kérdéseiről
- E-kódex Be. elektronikus tananyag, OBH-MIA
- E-kódex Pp. elektronikus tananyag, OBH-MIA
- E-kódex Kp. elektronikus tananyag, OBH-MIA